

Europeiska unionens officiella tidning

C 443

Svensk utgåva

Meddelanden och upplysningar

sextiofemte årgången

22 november 2022

Innehållsförteckning

I Resolutioner, rekommendationer och yttranden

RESOLUTIONER

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs 571:a plenarsession – enbart på plats, 13.7.2022–14.7.2022

2022/C 443/01	Resolution från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén: Bidrag till Europeiska kommissionens arbetsprogram för 2023	1
---------------	--	---

YTTRANDEN

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs 571:a plenarsession – enbart på plats, 13.7.2022–14.7.2022

2022/C 443/02	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Beskattning av gränsöverskridande distansarbetare och deras arbetsgivare (yttrande på eget initiativ)	15
2022/C 443/03	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Digital identitet, datasuveränitet och vägen mot en rättvis digital omställning för informationssamhällets medborgare (yttrande på eget initiativ)	22
2022/C 443/04	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Analys av det organiserade civila samhällets roll i det nya avtalet mellan EU och Organisationen för stater i Afrika, Karibien och Stilla-havsområdet (AKS-staternas organisation), inbegripet läget när det gäller avtalen om ekonomiskt partnerskap inom denna ram (yttrande på eget initiativ)	29
2022/C 443/05	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Det nya handels- och teknikrådet mellan EU och USA i verket: prioriteringar för företag, arbetstagare och konsumenter samt nödvändiga skyddsåtgärder (yttrande på eget initiativ)	37

SV

2022/C 443/06	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Ungdomspolitiken på västra Balkan som en del av innovationsagendan för västra Balkan (yttrande på eget initiativ)	44
2022/C 443/07	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Kostnaden för icke-Europa – fördelarna med den inre marknaden [förberedande yttrande]	51
2022/C 443/08	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Beskattning av den digitala ekonomin (förberedande yttrande på begäran av det tjeckiska ordförandeskapet)	58
2022/C 443/09	Yttrande av Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om jämställdhet (förberedande yttrande på begäran av det tjeckiska ordförandeskapet)	63

III Förberedande akter

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs 571:a plenarsession – enbart på plats, 13.7.2022–14.7.2022

2022/C 443/10	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiven 2005/29/EG och 2011/83/EU vad gäller mer konsumentmakt i den gröna omställningen genom bättre skydd mot otillbörliga affärsmetoder och bättre information (COM(2022) 143 <i>final</i> – 2022/0092 (COD))	75
2022/C 443/11	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 (COM(2022) 71 <i>final</i>)	81
2022/C 443/12	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 909/2014 vad gäller avvecklingsdisciplin, gränsöverskridande tillhandahållande av tjänster, tillsynssamarbete, tillhandahållande av anknutna banktjänster och krav på värdepapperscentraler från tredjeland (COM(2022) 120 <i>final</i> – 2022/0074 (COD))	87
2022/C 443/13	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer (COM(2022) 105 <i>final</i>)	93
2022/C 443/14	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Covid-19 – EU:s fortsatta beredskap och insatser: vägen framåt (COM(2022) 190 <i>final</i>)	101
2022/C 443/15	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier (COM(2022) 141 <i>final</i>)	106
2022/C 443/16	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Färdplan för säkerhets- och försvarsteknik (COM(2022) 61 <i>final</i>)	112

2022/C 443/17	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska unionens geografiska beteckningar för vin, spritdrycker och jordbruksprodukter samt kvalitetsordningar för jordbruksprodukter, om ändring av förordningarna (EU) nr 1308/2013, (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/787 samt om upphävande av förordning (EU) nr 1151/2012 (COM(2022) 134 <i>final</i> – 2022/0089 (COD))	116
2022/C 443/18	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om att göra hållbara produkter till norm (COM(2022) 140 <i>final</i>) och om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för hållbara produkter och om upphävande av direktiv 2009/125/EG (COM(2022) 142 <i>final</i> – 2022/0095(COD))	123
2022/C 443/19	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar) och rådets direktiv 1999/31/EG av den 26 april 1999 om deponering av avfall (COM(2022) 156 <i>final</i> – 2022/0104 (COD)) och om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om rapportering av miljöuppgifter från industrianläggningar och inrättande av en portal för industriutsläpp (COM(2022) 157 <i>final</i> – 2022/0105 (COD))	130
2022/C 443/20	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Europeiska rådet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén – Försörjningstrygghet och överkomliga energipriser: Alternativ för omedelbara åtgärder och förberedelser inför nästa vinter (COM(2022) 138 <i>final</i>)	140
2022/C 443/21	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om särskilda och tillfälliga åtgärder, med anledning av Rysslands invasion av Ukraina, med avseende på förarhandlingar som utfärdats av Ukraina i enlighet med landets lagstiftning (COM(2022) 313 <i>final</i> – 2022/0204 (COD))	144
2022/C 443/22	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2018/2001 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor, direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda och direktiv 2012/27/EU om energieffektivitet (COM(2022) 222 <i>final</i>)	145

I

(Resolutioner, rekommendationer och yttranden)

RESOLUTIONER

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

**EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 571:a PLENARSESSION – ENBART
PÅ PLATS, 13.7.2022–14.7.2022****Resolution från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén: Bidrag till Europeiska kommissionens arbetsprogram för 2023**

(2022/C 443/01)

Föredragande: **Mariya MINCHEVA****Stefano PALMIERI****Kinga JOÓ**

Rättslig grund	Artikel 52.4 i arbetsordningen
Antagande vid plenarsession	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	196/0/0

1. Inledning

1.1 Både pandemin och kriget i Ukraina har visat att det är mycket viktigt att EU är väl förberett i samband med oväntade händelser. Detta belyser den roll som framsynsverksamhet spelar när det gäller att identifiera eventuella svaga signaler och skissera olika scenarier och därmed ge EU:s beslutsfattare, arbetsmarknadens parter och andra aktörer i det civila samhället förutsättningar att förbättra motståndskraften, hantera risker och ta vara på möjligheter. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser att den strategiska framsynsverksamheten bör fokusera mycket mer på den geopolitiska utvecklingen, inte bara i Europa utan även i vår omvärld⁽¹⁾, och dess återverkningar när det gäller säkerhet, handel, flyktingar och deras integration i de mottagande samhällena.

1.2 Pandemin och kriget har dessutom än en gång kommit att belysa det civila samhällets och dess institutioners styrka och betydelse när det gäller att hantera krisernas konsekvenser och hjälpa människor. EESK uppmanar därför eftertryckligen kommissionen att i högre grad erkänna det civila samhällets och dess institutioners betydelse genom att ge dem en framträdande plats i EU:s politik.

⁽¹⁾ EUT C 290, 29.7.2022, s. 35.

1.3 EU:s styrka i globala sammanhang bottnar i dess gemensamma värden, som bygger på demokrati och rättsstatsprincipen, och i dess ekonomiska och sociala modell. EU har drabbats av en rad chocker som visar hur viktigt det är att bygga upp en mer motståndskraftig europeisk ekonomi och att dämpa de sekundära effekterna av olika kriser (inflation, ökande energi- och råvarupriser och försörjningsbrist, störningar i försörjningskedjorna). Europa måste minska beroendet av och exponeringen för otillförlitliga leverantörer, men samtidigt bygga upp koalitioner med likasinnade partner och diversifiera sina försörjningskällor.

1.4 Förutom energi kommer en betydande andel av de metaller som importeras till EU, och som är avgörande för flera strategiska industrier, från Ryssland och Ukraina (?). Båda länderna är betydande exportörer av flera jordbruksprodukter, t. ex. spannmål och oljevaxter. Störningarna i exporten från dessa länder har redan lett till enorma globala prisökningar på jordbruksråvaror. Konsekvenserna av detta är särskilt kännbara i världens fattigaste länder, och det är de fattigaste människorna som kommer att drabbas hårdast. I detta sammanhang upprepar EESK sin uppmaning om att påskynda utvecklingen av Europas strategiska och tekniska oberoende, och erinrar om att vi behöver begränsa vårt beroende av energi, råvaror av avgörande betydelse och livsmedel (?).

1.5 För att undvika drastiska ekonomiska och sociala konsekvenser måste EU:s energipolitik vara realistisk och bidra till uppbyggnaden av energiunionen och uppnåendet av klimatmålen utan att skapa en extra börda för utsatta konsumenter och för arbetstagare, och utan att undergräva de europeiska företagens konkurrenskraft. EU måste arbeta för att uppnå sina ambitiösa klimatmål och samtidigt säkerställa en stabil och trygg energiförsörjning till en kostnad som är överkomlig för företag och medborgare.

1.6 De europeiska samhällena har redan drabbats hårt av pandemin, och denna kris är ytterligare en kraftig chock som främst drabbar de mest utsatta i våra samhällen. Solidaritet och social konvergens måste även vara riktlinjer i EU:s framtida politik: åtgärderna för att hantera kriget i Ukraina kommer att ha ett pris för alla, och vi måste se till att dessa bördor delas på ett rättvist sätt. Kommissionen skulle kunna föra ytterligare diskussioner med medlemsstaterna om möjliga långsiktiga instrument, dvs. system för arbetslöshetsåterförsäkring, för att ta itu med systemproblem som förvärrats ytterligare av den pågående krisen. Sure-instrumentets effekter och eventuella vidare användning bör undersökas och diskuteras även med arbetsmarknadens parter.

1.7 Kommittén uppmanar kommissionen att fortsätta att prioritera frågan om bättre lagstiftning, och uppmanar kommissionen och EU-lagstiftarna att konsekvent fördjupa och vidareutveckla EU-systemet för bättre lagstiftning i alla dess aspekter och att systematiskt använda sig av verktygen och riktlinjerna för bättre lagstiftning i sitt arbete. I detta syfte uppmanas kommissionen att fortsätta att främja principerna och verktygen för bättre lagstiftning inom alla sina avdelningar.

1.8 Hållbar utveckling bör antas som ett övergripande och integrerat mål för alla strategier, program och åtgärder. För att stimulera återhämtningen från kriserna bör kommissionen och medlemsstaterna identifiera och eftersträva politik och initiativ som ger ekonomiska, sociala och miljömässiga fördelar på samma gång, dvs. stärker företagsklimatet, förbättrar arbets- och levnadsvillkoren och underlättar omställningen till en klimatneutral och cirkulär ekonomi.

1.9 EU:s återhämtning och motståndskraft i samband med kriser är i sig beroende av hållbar tillväxt, social konvergens, ett gynnsamt företagsklimat och en positiv utveckling när det gäller sysselsättning och anställningsvillkor, i linje med den europeiska gröna given, den europeiska pelaren för sociala rättigheter och dess handlingsplan samt målen för hållbar utveckling. Alla politiska åtgärder som vidtas måste syfta till att främja hållbart företagande, entreprenörskap och skapande av arbetstillfällen samt förbättrade arbets- och levnadsvillkor.

1.10 De akuta problemen till trots är det viktigt att inte glömma bort vare sig centrala EU-frågor, bl.a. ett ändamålsenligt genomförande av den inre marknaden, eller de långsiktiga behoven, t.ex. av klimatneutralitet senast 2050, samt att bekämpa fattigdom och social utestängning för att säkerställa en gynnsam framtid för medborgare och företag. Kommissionen bör därför fortsätta att underlätta och uppmanra investeringar i forskning och innovation, med vederbörlig hänsyn till de ökande behoven av att hitta lösningar och förbättra motståndskraften mot geoeconomiska, samhälleliga, hälsorelaterade och miljömässiga risker.

(?) EESK:s resolution "Kriget i Ukraina och dess ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser" (EUT C 290, 29.7.2022, s. 1).

(?) EESK:s resolution "Kriget i Ukraina och dess ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser" (EUT C 290, 29.7.2022, s. 1).

1.11 Förutom att stärka den inre marknaden och minska de kritiska beroendeförhållandena måste man också nå framgångar på exportområdet för att uppnå en starkare ställning i världen. Kommissionen bör undersöka hur man kan öka de europeiska företagens konkurrenskraft i allmänhet, och i synnerhet hur man kan främja en starkare ställning för EU-företag på de globala marknaderna för teknik, produkter och lösningar för att hantera globala megatrender och utmaningar såsom klimatförändringarna. Även hälso- och sjukvårdssektorns kapacitet måste stärkas genom förbättrad forskning och förbättrade metoder för att hantera den ökande efterfrågan på vård och eventuella framtida pandemier. Detta måste innebära stöd till utveckling och internationellt främjande av europeiska företags och innovatörers standarder, eftersom standarder skapar marknader.

1.12 För att EU ska få en starkare global roll krävs en orubblig enighet och gemensamma insatser från medlemsstaternas sida. Kommissionen bör bygga vidare på den enighet som uppnåtts under kriserna och hitta sätt att stärka EU:s återhämtning och långsiktiga konkurrenskraft samt medborgarnas välbefinnande på ett sätt som i allt högre grad stöder sig på innovation och kompetens i stället för statligt stöd eller hinder för handel och samarbete. EU bör i sina förbindelser med resten av världen fortsätta att bidra till att utrota fattigdom och skydda de mänskliga rättigheterna.

2. Den europeiska gröna given

2.1 EESK har stött genomförandet av den europeiska gröna given och påpekat att det måste ske på ett socialt rättvist sätt och att europeisk livsmedelstrygghet samt trygg energiförsörjning till överkomligt pris är villkor som måste säkerställas. Detta gäller bland annat 55 %-paketet, som inte kommer att påverka sektorer, företag, regioner, samhällen och enskilda personer runt om i Europa på ett enhetligt sätt. EESK betonar att ett aktivt deltagande av arbetsmarknadens parter och av berörda organisationer i det civila samhället är viktigt i såväl planerings- som genomförandefaserna. Det är mycket viktigt att stödja medborgarnas och intressentgruppernas engagemang i fråga om att aktivt delta i övergången till ett samhälle med låga koldioxidutsläpp.

2.2 EESK noterar att initiativ som rör den europeiska gröna given måste komplettera och ömsesidigt förstärka varandra på områdena klimat, energi, transport, byggnader, industri, skogsbruk och livsmedelssystem för att åstadkomma en konkurrenskraftig, rättvis, klimatneutral och cirkulär EU-ekonomi. EESK efterlyser också en förbättrad komplementaritet mellan den gröna och den digitala omställningen.

2.3 För att övervaka framstegen i övergången till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar tillväxt i linje med den europeiska gröna given efterlyser EESK utvecklingen av en uppsättning lämpliga indikatorer "bortom BNP". En resultattavla i sammanfattad form som fokuserar på faktorer "bortom BNP" bör utarbetas och integreras i resultattavlan för den europeiska gröna given och den europeiska ekonomiska styrningsprocessen. Den måste också utgöra underlag för politikens utformning, leda till förbättrad kommunikation och främja fastställandet av mål.

2.4 EESK stöder syftet med EU:s taxonomi för hållbar verksamhet ("EU-taxonomi"), dvs. att inrikta investeringar på hållbara projekt och verksamheter. I detta syfte har kommissionen utarbetat en uppsättning regler för att avgöra vad som kan kallas miljöinvesteringar (gröna investeringar). EESK anser att taxonomi bör utvecklas på ett sätt som tar hänsyn till samhällets behov av att bl.a. trygga energiförsörjningen och tillgången till viktiga råmaterial och råvaror, och som även fokuserar mer på aspekter som rör social hållbarhet, såsom arbetstagarättigheter och mänskliga rättigheter, och samtidigt respekterar medlemsstaternas befogenheter och olika system för industriella relationer samt förutsättningarna för en objektiv bedömning när det gäller tillgången till finansiering. EESK har redan från början hävdats att den gröna given endast kan och kommer att bli framgångsrik om den också är en social giv. När det gäller taxonomins sociala aspekter håller EESK för närvarande på att utarbeta ett yttrande på eget initiativ på temat "En social taxonomi – utmaningar och möjligheter". Taxonomi bör också användas när det gäller den europeiska standarden för gröna obligationer. EESK anser att det är viktigt att anpassa taxonomierna internationellt inom ramen för den internationella plattformen för en hållbar finansmarknad.

2.5 För att ta itu med sociala och arbetsrelaterade farhågor med koppling till den europeiska gröna given uppmanar EESK kommissionen att föreslå ytterligare politiska åtgärder för att stärka den europeiska gröna givens sociala och arbetsrelaterade dimension och se till att den åtföljs av ambitiösa sociala mål, i linje med Portoförklaringen, den europeiska pelaren för sociala rättigheter och ILO:s riktlinjer för en rättvis omställning. I synnerhet uppmanar EESK EU-institutionerna att kartlägga och analysera de effekter som den gröna omställningen kommer att få på sysselsättningen och kompetensen i olika länder, regioner och sektorer, även när det gäller underleverantörer och i efterföljande led i värdekedjorna. EESK anser också att man bör säkerställa att de nationella energi- och klimatplanerna innehåller strategier för en rättvis omställning.

Dessutom är det viktigt att förutse och hantera förändringar på arbetsmarknaden, bland annat genom riktat stöd, t.ex. genom att öka den nödvändiga kompetensen, säkerställa socialt skydd och involvera hela det berörda samhället i utformningen av omställningen, samt ytterligare förslag som syftar till att mobilisera massiva offentliga och privata investeringar för att stödja omställningarna och väsentligt öka storleken på och bredda tillämpningsområdet för Fonden för en rättvis omställning för att möta utmaningarna.

2.6 EESK anser att man bör se till att EU:s regelverk gör det möjligt för företag i EU, inklusive små och medelstora företag, att bli föregångare när det gäller miljövänligt företagande, och samtidigt förebygga risken för att produktionen flyttas och vidta skyddsåtgärder mot import med större negativ miljöpåverkan. Detta gäller särskilt energiintensiva industrier. EESK efterlyser också stöd till små och medelstora företag för att hjälpa dem att bättre tolka och hantera de ökande klimat- och miljökrav som direkt och indirekt riktar sig till dem.

2.7 EESK efterlyser ett starkt innovationsstöd till industrier så att de kan utveckla och införa miljövänlig teknik och miljövänliga material, produkter, produktionsprocesser och affärsmodeller, genom att exempelvis främja program avseende vätgas, batterier, halvledare, avskiljning och användning av koldioxid samt metoder förenliga med en cirkulär ekonomi på olika områden, t.ex. inom förpackningsbranschen.

2.8 För att öka EU:s globala inverkan på begränsningen av klimatförändringarna bör EU skapa konkurrenskraftiga förutsättningar för EU:s industrier så att de kan ta vara på de exportmöjligheter som den globala efterfrågan på klimatrelaterade teknikformer och lösningar innebär och därmed öka EU:s klimathandavtryck.

2.9 Industriallianser har visat sig utgöra en framgångsrik metod för att utveckla storskaliga och gränsöverskridande industriprojekt på strategiska områden. Dessa industriallianser är tillsammans med viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse avgörande för återhämtningen och främjandet av europeiska standarder och viktig teknik, särskilt på områden där marknaden inte kan uppnå resultat på egen hand eller snedvrids.

2.10 Framstegen mot en verklig energionion bör stärkas för att säkerställa energiomställningen till ett tryggt, konkurrenskraftigt, säkert och hållbart energisystem med överkomliga priser. Med tanke på de nuvarande utmaningarna till följd av kriget mellan Ryssland och Ukraina bör kommissionen fokusera på åtgärder som ger de största fördelarna när det gäller energionionens samtliga mål och samtidigt bidrar till såväl de akuta utmaningarna som de mer långsiktiga målen.

2.11 Situationen i Ukraina gav upphov till REPowerEU-meddelandet⁽⁴⁾ som på Europeiska rådets begäran följdes av REPowerEU-planen med förslag⁽⁵⁾ som, om de genomförs korrekt, avsevärt kan påskynda både energioberoendet och hållbarheten i Europeiska unionen. Målet att bli oberoende av rysk gas och andra fossila bränslen kräver en brådskande diversifiering av leverantörer och energikällor, större solidaritet och långsiktiga åtgärder som främjar omställningen till koldioxidneutralitet, med beaktande av de olika medlemsstaternas och regionernas särdrag och tillgängliga alternativa källor. För att processen ska ge önskat resultat måste dock tillräckliga privata och offentliga investeringar mobiliseras, med fullt utnyttjande av bland annat faciliteten för återhämtning och resiliens och de sammanhållningspolitiska fonderna. Som redan påpekats⁽⁶⁾ är det en utmaning att minska efterfrågan på rysk gas med två tredjedelar före slutet av 2022, vilket skulle förutsätta diversifiering, dels och i första hand på kort sikt via flytande naturgas och biometan, dels via energieffektivisering och utbyggnad av förnybar energi. Infrastrukturinlåsningar som leder till framtida begränsningar av realistiska alternativ bör undvikas, och investeringar bör i så stor utsträckning som möjligt inriktas på förnybar energi och stödinфраstruktur. Arbetsmarknadens parter och det civila samhället måste involveras aktivt i dessa politiska förslag för att säkerställa deras sociala acceptans, hållbarhet och framgång. För att öka förmågan att hantera externa kriser skulle det dessutom behövas en permanent samordningsstruktur vid Europeiska unionens råd.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/ip_22_1511

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/key-documents-repower-eu_sv

⁽⁶⁾ EESK:s yttrande "REPowerEU: Gemensamma europeiska åtgärder för säkrare och hållbarare energi till ett mer överkomligt pris", (EUT C 323, 26.8.2022, s. 123).

2.12 En fortsatt integrering av EU:s energimarknad kommer att spela en viktig roll för att främja överkomliga energipriser och öka försörjningstryggheten. Därför krävs tillräcklig sammanlänkningskapacitet⁽⁷⁾ och motsvarande infrastruktur måste byggas ut, särskilt när det gäller "energiöar" (t.ex. Iberiska halvön⁽⁸⁾). För att främja EU:s konkurrensfördelar när det gäller förnybar energi, och för att se till att utbyggnaden av förnybar energi inte äventyrar försörjningstryggheten, bör man utarbeta en realistisk färdplan för utvecklingen och utbyggnaden av en effektiv infrastruktur för förnybar energi, inklusive lagringskapacitet och tillräcklig överföringssammanlänkning som gör det möjligt att exportera överskottsproduktion till andra medlemsstater. För att snabbt kunna bygga ut infrastrukturen för ren energi måste medlemsstaterna påskynda beviljandet av tillstånd.

2.13 För att främja lika villkor bör EU förespråka global koldioxidprissättning. Koldioxidbeskattning bör utvecklas och harmoniseras för att återspegla klimatpåverkan på ett symmetriskt sätt och beakta åtgärder som går ut på att binda koldioxid från atmosfären. Dessutom bör EESK eftersträva sitt mål att subventioner till energikällor som är skadliga för klimatet och miljön ska fasas ut, och att det samtidigt ska säkerställas att omställningen till en klimatneutral ekonomi sker på ett rättvist sätt.

2.14 Den nuvarande ökningen av energipriserna utgör ett stort hot i fråga om både ökad energifattigdom och minskad konkurrenskraft för energiförbrukande företag. EESK efterlyser åtgärder som på ett framgångsrikt sätt mildrar effekterna av ökade energipriser och förebygger energifattigdom, även bland EU:s hushåll. Tillfälliga och välriktade åtgärder för att begränsa effekterna av de kraftigt stigande energipriserna är också nödvändiga för att hjälpa små och medelstora företag och energiintensiva industrier att överleva krisen.

2.15 Inom ramen för en långsiktig bedömning av hur energimarknaden reagerar på chocker är det viktigt att ta upp de ökande energiprisernas (för närvarande gasprisets) bakomliggande orsaker, såsom föreslagits av Byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter (Acer), på grundval av dess nyligen gjorda bedömning⁽⁹⁾ av elmarknadens nuvarande utformning och prissättningssystem. Dessutom skulle en översyn kunna övervägas när det gäller marknader där energiförsörjningskoncentrationen är hög och den normala driften därför kan snedvridas.

2.16 Medborgarna och konsumenterna bör stå i centrum för energiomställningen, genom stöd till lokal energi och lokalt egenansvar och genom att energikonsumenterna omvandlas till prosumenter. EESK efterlyser transparenta informations-, samråds- och utbildningskampanjer för att uppmuntra medborgarnas engagemang i fråga om energiomställningen.

2.17 Kommittén efterlyser också större uppmärksamhet på omställningsproblem på vägen mot ett koldioxidneutralt samhälle, särskilt när det gäller industrier som av olika tekniska och/eller ekonomiska skäl behöver tid att anpassa sig för att upprätthålla konkurrenskraften på marknaden.

2.18 EESK har välkomnat att TEN-T-förordningen uppdateras för att bättre motsvara aktuella mål och behov. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt att fastställa prioriteringar och utforma ett nätverk som kopplar samman alla huvudstäder, större städer, hamnar, flygplatser och terminaler i medlemsstaterna, på basis av europeiska korridorer. Korridorerna bör, i förekommande fall, omfatta "havsbroar" eller högratifierade reguljära roro-förbindelser mellan korridorernas hamnar. När det gäller den territoriella sammanhållningen anser EESK att det måste skapas en bättre koppling mellan stomnätsskorridorerna och de regionala, urbana och lokala dimensionerna. Klyftorna mellan de tekniska TEN-T-kraven och kraven när det gäller militär rörlighet måste också kartläggas så att transportinfrastrukturen kan användas för båda dessa syften.

2.19 Med tanke på den ganska långa ledtiden för TEN-T-projekt stöder EESK en europeisk ram som omfattar reglering och finansiering för att tillhandahålla stabilitet på medellång och lång sikt i fråga om korridorer och projekt fram till dess att det europeiska nätverket har fullbordats. EESK efterlyser också brådskande nationella planer för normal och extraordinär finansiering för underhåll av TEN-T-infrastruktur och en övervakningsplan för stomnätet på europeisk nivå.

2.20 Med tanke på luftfartens mycket viktiga roll för EU efterlyser EESK en övergripande och effektiv strategi för att främja återhämtningen och tillväxten av en hållbar luftfart.

⁽⁷⁾ Sammanlänkning är redan ett mål för EU (minst 15 % senast 2030, men vissa länder ligger långt under detta): https://energy.ec.europa.eu/topics/infrastructure/electricity-interconnection-targets_sv.

⁽⁸⁾ Kommissionens dokument om "Energiöar": https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/MEMO_18_4622.

⁽⁹⁾ ACER's Final Assessment of the EU Wholesale Electricity Market Design

2.21 För att bidra till insatserna för att minska utsläppen från vägtransporter efterlyser EESK gynnsamma regleringsvillkor för användningen av större och tyngre godstransportfordon och fordonskombinationer inom och mellan de berörda medlemsstaterna. Europeiska kommissionen bör beakta godstransportens framtida och specifika utmaningar och den förväntade bristen på lastbilschaufförer under de kommande åren, med hänsyn till både det otillräckliga generationsskiftet och de svåra arbetsvillkoren. I detta sammanhang är det viktigt att utveckla multimodala godstransporter för att göra godstransporter på järnväg mer attraktiva som en del av en komplett logistikkedja, i kombination med förbättrade arbetsvillkor för transportarbetare.

2.22 EESK välkomnar utvecklingen av EU:s ram för mobilitet i städer och efterlyser åtgärder för att göra stadstrafiken, och inte minst kollektivtrafiken, mer inkluderande för att på så sätt främja lika möjligheter för medborgarna.

2.23 För att främja hållbar och smart mobilitet efterlyser EESK ett kraftfullt initiativ från kommissionen för att lansera storskaliga digitala transportprojekt, vilket är avgörande för t.ex. effektiv multimodalitet och optimerad kapacitetsanvändning.

2.24 Eftersom energi-, transport- och digitaliseringssystemen blir allt mer sammankopplade finns det ett behov av integrerade transportnät, digitala nät och energinät. För att skapa bättre synergieffekter och öka motståndskraften hos den övergripande infrastrukturen efterlyser EESK en översyn av de främsta flaskhalsarna och sårbarheterna när det gäller kopplingarna mellan dessa system, både med hänsyn till nuläget och i ett längre perspektiv.

2.25 EESK efterlyser också en ökning av energinätens, transportnätens och de digitala nätens motståndskraft mot klimatförändringar, naturkatastrofer och katastrofer orsakade av människan, för att skapa och upprätthålla infrastrukturens långsiktiga värde. Kort sagt efterlyser EESK åtgärder för att förbättra anpassningen till klimatförändringarna och deras effekter.

2.26 För att trygga livsmedelssystemens hållbarhet och de europeiska producenternas konkurrenskraft anser EESK att man bör främja ett öppet strategiskt oberoende, inbegripet förbättrad självförsörjning i fråga om protein, säkerställa handelsstandarders (ekonomiska, sociala och miljömässiga) ömsesidighet, främja forskning, stärka digitaliseringen, utveckla innovativ teknik och innovativa utsäden och främja skäliga priser som återspeglar ökade insatskostnader och kostnader för ökad hållbarhet.

2.27 Den gemensamma jordbrukspolitiken och den gemensamma fiskeripolitiken bör i hög grad bidra till mer hållbara och motståndskraftiga livsmedelssystem. Ett strukturerat och brett deltagande från det civila samhällets sida i genomförandet av från jord till bord-strategin måste säkerställas. Förslaget till en rättslig ram för hållbara livsmedelssystem bör inbegripa tydliga mål, indikatorer och en robust övervakningsmekanism och resultatavla.

3. Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern

3.1 Pandemin och kriget i Ukraina har riktat uppmärksamhet mot den digitala teknikens avgörande betydelse och EU:s behov av att öka sin digitala suveränitet. EESK har välkomnat den digitala kompassen och färdvägen för det digitala decenniet, och efterlyser ett effektivt införande av styrningsmekanismen och underlättande av ett snabbt genomförande av målen. Pandemin belyste också de utmaningar som den digitala omställningen kan medföra, och EESK efterlyser en förstärkning av den sociala dialogen på europeisk, nationell och industriell nivå för att säkerställa att denna omställning också är rättvis.

3.2 EESK anser att samarbete mellan kommissionen och medlemsstaterna är avgörande i samband med utvärderingen av framsteg och bedömningen av nödvändiga åtgärder för att uppnå målen, bland annat genom projekt som omfattar flera länder. Kommittén anser också att lägesrapporten om det digitala decenniet bör bidra till utbytet av kunskap och god praxis mellan medlemsstaterna.

3.3 EESK har betonat behovet av att den digitala omställningen sker på ett hållbart, människocentrerat och inkluderande sätt som fungerar för alla, utan att ytterligare fördjupa den befintliga digitala klyftan eller skapa nya ojämlikheter, samt av att den säkerställer skäliga arbetsvillkor, balans mellan arbete och privatliv samt hälsa och säkerhet för arbetstagare. I detta syfte är det också viktigt att förutse och hantera förändringar i arbetslivet, använda sig av social dialog på olika nivåer och förbättra nödvändiga färdigheter och lämpliga arbetsvillkor, inbegripet i samband med distansarbete och plattformarbete, genom att genomföra en utvärdering på EU-nivå av den så kallade rätten att inte vara uppkopplad.

3.4 Att investera i digital infrastruktur som bidrar till bättre tillgänglighet och utvecklingen av den inre marknaden för data är viktigt och nödvändigt för att möjliggöra en verklig digital utveckling i alla regioner i EU. EESK efterlyser ett effektivt genomförande av åtgärder som stärker det fria flödet av uppgifter, samtidigt som man säkerställer ett fullgott skydd av uppgifter, integritet och immateriella rättigheter.

3.5 EU bör fortsätta att göra framsteg i fråga om inrättandet av ett säkert och självständigt rymdbaserat konnektivitetssystem för tillhandahållande av garanterade och motståndskraftiga satellitkommunikationstjänster, som kommer att öka tillgången till höghastighetsbredband och sömlös konnektivitet i hela Europa.

3.6 EESK anser att det är viktigt att fortsätta utvecklingen av intelligenta transportsystem för att åstadkomma ett gemensamt europeiskt dataområde för rörlighet, vilket innebär bättre effektivitet och förutsättningar för förbättrade arbetsvillkor samt för sömlös multimodalitet.

3.7 Kommittén anser att det är rimligt att förlita sig på starka europeiska marknadsaktörer för att införa digitala finansiella tjänster. EESK menar att det finns ett akut behov av åtgärder för att göra kryptosektorn transparent och skydda slutanvändarna av digitala finanser, upprätthålla den finansiella stabiliteten, skydda integriteten i EU:s finanssektor, säkerställa lika villkor för de olika aktörerna i det ekonomiska och finansiella systemet samt styra kryptosektorn mot mer hållbara och mindre energiintensiva driftsmekanismer.

3.8 Eftersom färdigheter och kompetens är en viktig faktor för att möjliggöra den digitala omställningen efterlyser EESK en kontinuerlig utveckling av sätt att både främja spetskompetens och förbättra medborgarnas och arbetstagarnas färdigheter och kompetens för att bättre kunna utnyttja de möjligheter som digitaliseringen erbjuder och hantera de risker den är förknippad med.

3.9 För att öka EU:s spetskompetens inom digitalisering behöver europeiska företag gynnsamma villkor för innovation, investeringar och drift jämfört med utländska konkurrenter. Med tanke på att kooperativ är särskilt lämpade för att stödja ett inkluderande deltagande i förvaltningen av digitala plattformar uppmanar EESK till att ta fram initiativ som främjar utvecklingen av digitala samarbetsplattformar.

3.10 I samband med främjandet av innovativa företag måste man se till att alla företag, inklusive mikroföretag, små och medelstora företag och företag inom den sociala ekonomin, kan delta i och dra nytta av utvecklingen. Det är viktigt att öka användningen av AI och annan avancerad teknik, men man måste också vara medveten om att åtskilliga små och medelstora företag står inför utmaningar när det gäller att ta till sig även grundläggande digital teknik.

3.11 Det blir allt viktigare för alla aktörer, och i hela värdekedjorna, att ägna vederbörlig uppmärksamhet åt cybersäkerheten, och kriserna har i allt högre grad belyst dess betydelse för att säkerställa att ekonomin och samhället fungerar som de ska och för att upprätthålla internationella förbindelser. Detta kräver förstärkta åtgärder från medlemsstaternas sida, inbegripet samarbete som underlättas av kommissionen. Dessutom är kampen mot desinformation viktigare än någonsin, samtidigt som man måste se till att den inte används som en förevändning för att begränsa de medborgerliga friheterna, inte minst yttrandefriheten.

3.12 EESK efterlyser en mobilisering av både offentlig och privat finansiering för att underlätta investeringar i forskning och innovation, utbildning och teknisk infrastruktur. Regelverket är en annan allmän faktor som formar den digitala utvecklingen. EESK anser att det är viktigt att säkerställa att ny lagstiftning främjar innovation, investeringar och lika villkor samt är förenlig med de mänskliga rättigheterna samt miljö- och klimatmålen.

3.13 Eftersom digitaliseringen fortsätter att vara en viktig drivkraft för global ekonomisk tillväxt anser EESK att politiska åtgärder som rör beskattning av den digitaliserade ekonomin bör syfta till att främja, inte hindra, ekonomisk tillväxt och gränsöverskridande handel och investeringar.

3.14 En regelbaserad och jämlik spelplan för digital verksamhet är också viktig på internationell nivå, och den inre marknaden är en språngbräda för att göra EU till en inflytelserik och stark global aktör. EESK anser att man bör använda en lång rad verktyg, från diplomatiska åtgärder till innovationssamarbete och handelsavtal, för att främja ett människocentrerat synsätt och tillförlitlighet när det gäller den digitala tekniken. Att vara en global normgivare kräver också global konkurrenskraft, på grundval av ett gediget samarbete mellan medlemsstaterna.

4. En ekonomi för människor

4.1 Den nuvarande socioekonomiska utvecklingen är förknippad med en hög grad av osäkerhet med tanke på att covid-19-pandemin fortfarande pågår. Osäkerheten förvärras ytterligare av kriget i Ukraina och de växande geopolitiska spänningarna i förhållande till Ryssland. Det är mycket viktigt att medlemsstaterna effektivt stärker och samordnar sin ekonomiska politik, hälso- och sjukvårdspolitik och socialpolitik, tar itu med makroekonomiska obalanser på ett ändamålsenligt sätt och säkerställer sunda offentliga finanser. I samband med detta måste de också förbättra kvaliteten på och sammansättningen av sina offentliga investeringar för att ställa nödvändiga ekonomiska resurser till förfogande, bland annat genom att uppmuntra privata investeringar, för att stödja den socioekologiska omvandlingen av ekonomin, i syfte att främja en hög sysselsättningsnivå, högkvalitativa arbetstillfällen och välbefinnande samt säkerställa en tillräcklig inkomst, och samtidigt se till att den inte minskar människors motivation att vara aktiva på arbetsmarknaden.

4.2 EU bör koncentrera sig på vad som är fördelaktigt ur konkurrenshänseende för EU:s industri och arbetstillfällen, som är nycklar till välbefinnande, samt på kampen mot ojämlikhet och fattigdom i återhämtningsprocessen. Den europeiska pelaren för sociala rättigheter som det vägledande instrumentet för EU:s socialpolitik bör också stå i centrum för återhämtningsstrategin, för att säkerställa att den ekonomiska och sociala återhämtningen går hand i hand. EU bör ägna särskild uppmärksamhet åt att stödja utsatta grupper genom en aktiv och inkluderande politik som åtföljs av grundläggande och möjliggörande sociala tjänster.

4.2.1 Med hänsyn till deras konjunkturframgångar måste både Next Generation EU och faciliteten för återhämtning och resiliens bedömas som ändamålsenliga verktyg för att hantera den kris som nu uppstått till följd av kriget och som troligen kommer att få dramatiska konsekvenser för den europeiska ekonomin. Dessa verktyg kompletterar de befintliga strukturella mekanismerna för att främja ekonomisk tillväxt och uppåtgående konvergens, upprätthålla levnadsvillkoren, motverka social oro och säkerställa social stabilitet inom EU.

4.3 EU och de nationella regeringarna bör vidta åtgärder för att mildra konsekvenserna av kriget i Ukraina, både för att minimera ökningen av priser och energikostnader för hushåll och företag och för att stödja ekonomin och sysselsättningen genom att anpassa de nuvarande nödåtgärderna. För att hjälpa företag att hantera kriserna och skapa och behålla arbetstillfällen bör kommissionen kontinuerligt övervaka pandemins och krigets inverkan på EU-företag av alla storlekar och vara redo att vidta nödvändiga tillfälliga stödåtgärder, och samtidigt se till att det råder rättvisa konkurrensvillkor.

4.4 EESK ställer sig fullständigt bakom målet att omdirigera investeringar för att bidra till EU:s omställning till en hållbar ekonomi. I samband med detta är det nödvändigt att vara uppmärksam på vilseledande "grön målning" eller "hållbarhets målning". Kommittén förväntar sig att kommissionen aktivt involverar arbetsmarknadens parter och det civila samhället i utformningen och genomförandet av hållbar finansiering.

4.5 EU:s medlemsstater måste ha tillräckligt finanspolitiskt utrymme för att kunna motverka de negativa ekonomiska och sociala konsekvenserna av kriget i Ukraina. Detta förstärker ytterligare behovet av en översyn av EU:s ram för ekonomisk styrning. Medlemsstaterna måste dock konsolidera sina offentliga finanser under perioder av god tillväxt för att göra det möjligt att vidta åtgärder under recessioner. I ljuset av detta vill EESK även återigen varna för att avaktivera den allmänna undantagsklausulen i för tid.

4.5.1 Vidare efterlyser kommittén en reviderad och välbefinnandeinriktad ram för ekonomisk styrning med återupprättad jämvikt, i vilken lika mycket hänsyn tas till en rad centrala politiska mål, såsom hållbar tillväxt för alla, full sysselsättning och anständigt arbete, en konkurrenskraftig social marknadsekonomi och stabila offentliga finanser. En konkurrenskraftig europeisk ekonomi som också är socialt och miljömässigt hållbar är en förutsättning för att öka välbefinnandet för alla européer.

4.5.2 Ekonomier där man i den nationella finanspolitiken erkänner behovet av att under perioder av tillväxt bygga upp vinstreserver och samtidigt säkerställa de investeringar som krävs för framtida välbefinnande kan dessutom bättre stå emot de negativa effekterna av en ekonomisk nedgång.

4.5.3 Ett korrekt genomförande av stabilitets- och tillväxtpakten, som reviderats efter slutförandet av den pågående översynen, helst med förenklade regler och minskad procyklikaltet, och som återspeglar situationen efter pandemin, kommer att vara avgörande för att hjälpa medlemsstaterna att göra sina offentliga finanser hållbara och stärka förtroendet för investeringar. Alla framtida finanspolitiska ramar måste a) främja hållbara offentliga finanser som möjliggör ökade offentliga investeringar, b) möjliggöra en mer konjunkturdämpande politik, och c) möjliggöra större flexibilitet och landsspecifik differentiering när det gäller skuldanpassning, samtidigt som de offentliga finansernas hållbarhet garanteras.

Mer specifikt är ett av EESK:s huvudsakliga förslag inför revideringen av den finanspolitiska ramen att man inför en gyllene regel för offentliga investeringar, utan att äventyra den finanspolitiska och finansiella stabiliteten på medellång sikt eller eurons värde, i kombination med en utgiftsregel.

4.5.4 Såväl de nationella parlamenten som Europaparlamentet måste behålla sin framträdande roll i EU:s framtida ram för ekonomisk styrning för att stärka unionens demokratiska ansvarstagande. EESK har tagit del av idén om att inrätta ett system för arbetslöshetsåterförsäkring, som ursprungligen ingick i kommissionens politiska prioriteringar. Mot bakgrund av effekterna av covid-19-krisen och det pågående kriget i Ukraina skulle kommissionen kunna föra ytterligare diskussioner med medlemsstaterna och arbetsmarknadens parter om möjliga långsiktiga instrument, dvs. system för arbetslöshetsåterförsäkring, för att ta itu med systemproblem.

4.6 Sure-instrumentet ⁽¹⁰⁾ har spelat en grundläggande roll för att dämpa pandemins negativa återverkningar och har visat sig vara ett effektivt verktyg. Med detta i åtanke efterlyser EESK en bedömning av möjligheten till ytterligare användning av denna mekanism.

4.7 En fördjupning av Ekonomiska och monetära unionen går hand i hand med en förstärkt ekonomisk styrning, bland annat genom att man fullbordar bankunionen och kapitalmarknadsunionen och stärker den europeiska planerings-terminens roll när det gäller att öka tillväxten, sammanhållningen, delaktigheten, konkurrenskraften och konvergensen.

4.8 Med hänsyn till de utmaningar som kriget gett upphov till, särskilt det ökande behovet av både försvars- och energitugifter, anser EESK att EU skulle kunna inrätta nya mekanismer för egna medel.

4.9 Fragmenteringen av kapitalmarknaderna i medlemsstaterna skapar inte tillräckligt utrymme för att underlätta företagens tillgång till finansiella medel på den inre kapitalmarknaden. Därför krävs ytterligare framsteg när det gäller fullbordandet av kapitalmarknadsunionen. När kapitalmarknadsunionen och bankunionen fördjupas bör fokus ligga på att stärka finansieringskanalerna och främja den privata sektorns bidrag till investeringsinsatserna. I samband med detta anser EESK att det är viktigt att man hittar rätt balans mellan riskfördelning och riskminskning, och välkomnar i synnerhet ansträngningarna för att skärpa övervakningen av systemiska risker till följd av klimatkrisen. Det är dessutom viktigt att ta hänsyn till sociala hållbarhetsrisker som hotar den sociala sammanhållningen till följd av det ökande fördelningsgapet. I finansmarknadslagstiftningen bör också effektivitet prioriteras före komplexitet, och det bör finnas en hög nivå av konsumentskydd.

4.10 Alla berörda parter bör involveras i utarbetandet och genomförandet av åtgärder för att förbättra de finansiella kunskaperna, skyddsreglernas effektivitet och minskningen av informationsasymmetrier mellan leverantörerna av finansiella tjänster och medborgarna.

4.11 Den europeiska inre marknadens fulla potential bör uppnås. Ekonomiska vinster skulle kunna säkras genom bättre och effektivare tillämpning och efterlevnad av befintlig lagstiftning och genom en fördjupning av den. Ytterligare undanröjande av hinder för den fria rörligheten för varor och tjänster innebär fördelar för alla – kunder, arbetstagare och företag. En väl fungerande inre marknad är också beroende av varors och tjänsters säkerhet och kvalitet.

4.12 EESK hyser oro över att det förekommer illojal skattekonkurrens inom EU, vilket uppmuntrar skatteflykt. Kommittén anser att en effektiv monetär union kräver en sammanhängande skattepolitik och överensstämmelse mellan medlemsstaternas skatteregler. EESK har även föreslagit att man ska bilda en europeisk pakt för att på ett effektivt sätt bekämpa skattebedrägeri, skatteundandragande, skatteflykt och penningtvätt.

4.13 Överdriven byråkrati skapar onödiga kostnader för ekonomin och samhället. Framtidens EU bör inte fokusera på detaljstyrning utan vägledas av principen om bättre lagstiftning. Detta får dock inte ske på bekostnad av de höga standarder i fråga om konsumentskydd, socialt skydd, arbetarskydd och miljöskydd som är en del av den sociala marknadsekonomi. På europeisk nivå skulle man kunna öka arbetsmarknadens parters förmåga att lösa problem, till exempel för att skapa jämvikt mellan olika intressen.

⁽¹⁰⁾ Europeiska instrumentet för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation (Sure).

4.14 Entreprenörskap är en nyckelkompetens när det gäller att förbättra konkurrenskraft, innovation och välbefinnande samt utveckla en social och grön ekonomi, inte minst i samband med återhämtningen efter pandemin. Att uppmuntra utbildning i entreprenörskap för att utveckla entreprenörsfärdigheter kan vara ett sätt att minska arbetslösheten, särskilt bland ungdomar. Entreprenörskap i alla dess former och inom alla sektorer (bland annat turismen, industrin, plattformsekonomin, den sociala ekonomin och de fria yrkena) är avgörande för ekonomisk tillväxt, innovation, sysselsättning och social delaktighet. Det är viktigt att identifiera och ta itu med de svårigheter som små och medelstora företag (särskilt mycket små företag som ofta är av familjekaraktär) ställs inför när de får tillträde till den inre marknaden, särskilt i samband med den gröna och den digitala omställningen. EESK uppmanar kommissionen att vidta konkreta åtgärder i sitt arbetsprogram för att ta itu med de hinder för den inre marknaden som redan identifierats ⁽¹¹⁾.

4.15 Kommittén stöder antagandet av en kombination av ekonomiska strategier där man effektivt utnyttjar tillgängliga inhemska resurser, både offentliga och privata, inbegripet de finansiella medel som skapas inom ramen för Next Generation EU och faciliteten för återhämtning och resiliens. Den konstaterade bristen på deltagande av det civila samhällets organisationer har varit, och är, en källa till oro för EESK. Det organiserade civila samhället efterlyser mer formella förfaranden som underlättar verkliga utbyten i samband med genomförandet och utvärderingen av de nationella planerna för återhämtning och resiliens. Partnerskapsprincipen bör stå som förebild för en effektiv mekanism för det civila samhällets deltagande.

4.16 EESK stöder kommissionens lagstiftningsförslag avseende beskattning av företag och lovordar att de samordnas med de globala diskussioner som förs med koppling till OECD:s inkluderande ramverk för att uppnå ett globalt samförstånd.

4.17 EESK stöder alla insatser för att minska efterlevnadskostnaderna för europeiska företag och skattemyndigheter när det nya systemet utformas. De europeiska företagen får inte missgynnas i konkurrenshänseende. Ett fullständigt genomförande av den andra pelaren i det globala skatteavtalet kommer att vara komplext, och ta mycket tid och möda i anspråk för både företag och skattemyndigheter. Ett enhetligt och samtidigt antagande och genomförande i EU och andra handelsblock av internationellt överenskomna regler är av största intresse för EU och dess medlemsstater.

4.18 Socialt entreprenörskap förtjänar särskild uppmärksamhet med tanke på den roll som denna form av entreprenörskap kan spela för att komma till rätta med krisen. Genomförandet av handlingsplanen för den sociala ekonomin kommer att spela en avgörande roll för att stärka denna sektor. Utformningen av ett specifikt ekosystem för den sociala ekonomin i den nya industristrategin måste leda till konkreta åtgärder för att göra den sociala ekonomin grön, digital och resiliens.

4.19 Efter pandemin finns det ett ökat behov av att främja högkvalitativ rörlighet i utbildningssyfte för alla och av att erkänna de läranderesultat som denna ger upphov till, och därför förespråkar EESK skapandet av ett verkligt europeiskt område för utbildning senast 2025, för ett lärande Europa. Detta uppnås genom finansiering och framför allt genom sektorsövergripande samarbete på utbildningsområdet.

4.20 En modern konsumentpolitik måste säkerställa att konsumenterna har de rättigheter och det skydd de behöver. Den inre marknaden gör det enklare för konsumenter och företag i EU att köpa och sälja varor och tjänster över gränserna, både online och offline. Detta kräver förtroende för marknaden, riktad lagstiftning och faktisk efterlevnad. Konsumentinformation och konsumentutbildning måste också hjälpa dem att göra mer ansvarsfulla val.

4.21 Tillgången till frivilligarbete måste förbättras och ökas i fråga om omfattning och kvalitet. Potentialen för frivilligt deltagande av människor i alla åldrar och från alla bakgrunder bör utforskas och genomföras inom innovativa och flexibla ramar som öppnar upp nya möjligheter. EU bör utse 2025 till Europaåret för frivilligarbete. Detta skulle vara ett lämpligt sätt att hylla frivilligarbetares insatser och betydelse under covid-19-krisen och kriget i Ukraina. Det skulle lyfta fram deras betydelse för hälsan och välbefinnandet i Europa och deras roll när det gäller Europas återhämtning och framtid.

4.22 De fria yrkena är en central social och ekonomisk faktor i alla medlemsstater, och de ansvarar för viktiga offentliga tjänster på områden som hälsa, rättvisa, säkerhet, språk och konst. Det är därför nödvändigt att göra en särskild konsekvensbedömning av lagstiftningsförslags konsekvenser för de fria yrkena före och efter antagandet av EU-lagstiftning. I detta avseende ska unionslagstiftaren särskilt beakta den byråkratiska bördans negativa inverkan på de fria yrkena.

⁽¹¹⁾ Se t.ex. "Business Journey on the Single Market: Practical Obstacles and Barriers", (SWD(2020) 54 final), Bryssel, 10.3.2020.

5. Ett starkare Europa i världen

5.1 EESK efterlyser en öppen, rättvis, inkluderande och förutsägbar internationell handelsmiljö som utgör en stadig grund för demokrati och rättsstatsprincipen, fred och stabilitet, social och miljömässig hållbarhet och en öppen, rättvis och regelbaserad världshandelsordning. EU måste slå vakt om de globala handelsreglerna, säkerställa lika villkor och hitta en balans mellan strategiskt oberoende och öppenhet för internationell handel genom att främja en stark industriell bas och motståndskraftiga internationella leveranskedjor.

5.2 Såväl utvecklingen i Kina de senaste åren som den pågående ryska aggressionen visar emellertid tydligt att en ökad internationell handel inte nödvändigtvis bidrar till att stärka de demokratiska processerna. EU måste därför främja sina grundläggande värden, såsom respekt för mänskliga rättigheter, rättsstatsprincipen och mediefrihet, i sin handelspolitik.

5.3 EESK anser att det är viktigt att fortsätta att ta itu med EU:s kritiska beroende av tredjeländer. Detta gäller särskilt energi, råvaror, livsmedel, hälsoprodukter, infrastruktur och teknik. Det gäller även den industriella dimensionen av säkerhets-, försvars- och rympolitiken. EU måste särskilt se över sin brist på industriell kapacitet och sitt beroende av otillförlitliga partner.

5.4 Samtidigt kräver en förstärkning av EU:s öppna strategiska oberoende och en starkare global roll samarbete med partner på olika områden, inklusive handelsområdet. EESK anser att man bör slutföra förhandlingarna om bilaterala handelsavtal och utvecklingen av det multilaterala samarbetet inom WTO. En förstärkning av förbindelserna med de latinamerikanska partnererna, på grundval av uppdaterade avtal, skulle också vara ett lämpligt tillfälle för EU att stärka sin ställning.

5.5 EESK framhåller det civila samhällets avgörande roll för handeln, och betonar att samarbetet med det civila samhället måste stärkas, från utformningen till övervakningen av handelsverktyg och handelsavtal (frihandelsavtal, avtal om ekonomiskt partnerskap och investeringsavtal). Detta skulle bidra till uppnåendet av målen i EU:s nya handelsstrategi och säkerställa att de handelsavtal som ingås bidrar till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling för både EU och partnerländerna i förhandlingarna.

5.6 Det är också nödvändigt att samarbeta på områdena transport, digitalisering och energi, där nya möjligheter har skapats, t.ex. för samarbete mellan EU och USA. Stomnätskorridorerna måste vara bättre sammanlänkade med omvärlden när det gäller varor och passagerare. EESK efterlyser inrättandet av ett forum för att underlätta integreringen av TEN-T-nätet med omvärlden, inklusive grannländerna.

5.7 EESK anser att EU behöver en mer proaktiv och effektiv strategi för att värna de europeiska industriernas intressen genom att skapa lika konkurrensvillkor och ta itu med illojala handelsmetoder med hjälp av befintlig handelslagstiftning, särskilt antidumpnings- och antisubventionslagstiftning.

5.8 Kommittén anser att man behöver stärka eurons internationella roll som ett viktigt verktyg för att främja EU:s globala ställning, och efterlyser att man tydligare fokuserar på orsakerna till eurons allt svagare internationella roll och fullbordar Ekonomiska och monetära unionen.

5.9 EESK uppmanar kommissionen att öka ansträngningarna för att se till att EU:s strategi för handel och hållbar utveckling i samband med både arbets- och miljöåtaganden lyfts upp på WTO-nivå. Detta bör också innebära ytterligare reflektioner om det strukturerade deltagandet av alla delar av det civila samhället i WTO-processerna, eftersom det inte kan finnas någon verklig hållbarhet utan deltagande av det civila samhället.

5.10 Unionens civilskyddsmekanism har inte längre tillräcklig förmåga eller bredd för att kunna hantera katastrofer med koppling till klimatförändringarna och flera risker som uppstår inom och utanför unionens territorium. Utöver dess väletablerade verksamhet när det gäller naturkatastrofer måste mekanismen hantera risker såsom pandemier, stora industriella risker, storskaliga havsföroreningar och konsekvenserna av it-angrepp på el- eller dricksvattennät och all samhällsviktig infrastruktur, samt hanteringen av humanitära kriser i samband med invandring.

5.11 Kopplingen mellan kortsiktigt civilskydd och långsiktig förvaltning av humanitärt bistånd måste hanteras och samordnas bättre. EESK anser därför att man bör undersöka behovet av att inrätta en europeisk myndighet för civilskydd och humanitärt bistånd som en praktisk mekanism för kraftfullare utrikespolitiska åtgärder.

5.12 EESK noterar att dialog och beslutsfattande av inkluderande och deltagandebaserad karaktär fortfarande saknas i många partnerländer och att utrymmet för civil och social dialog gradvis minskar, trots kommissionens stöd. EESK föreslår att kommissionen, i samarbete med EESK, inrättar ett pilotprojekt om en "resultattavla för medborgerligt utrymme" för vissa partnerländer för att årligen bedöma läget när det gäller den medborgerliga och sociala dialogen, med början i länderna på västra Balkan eller Euromed-länderna.

6. Främjande av vår europeiska livsstil

6.1 Hälso- och sjukvårdssystemen i nästan alla europeiska länder måste stärkas, med fokus på förebyggande och på att se till att alla har tillgång till folkhälsostrukturer av god kvalitet, grundläggande hälsovårdstjänster inklusive vacciner och långtidsvård. Frågor som rör psykisk hälsa kräver snabba strategiska insatser.

6.2 Kommittén erinrar om att det är avgörande att stödja ett starkt och samordnat europeiskt hälsoekosystem för att bidra till EU:s industristrategiska oberoende och tekniska suveränitet samt till en bättre livskvalitet för EU-medborgarna. Kartläggning och analyser nedifrån och upp bör genomföras för att bedöma hur de beroenden som identifierats exakt ser ut, samt för att ta itu med sårbarheter och brist på strategiska material.

6.3 Migration fortsätter att vara en prioriterad fråga på grund av dess inverkan på EU:s demografi, ekonomi och politik (sysselsättning, sociala frågor, arbetsmarknad, integrationspolitik, gränskontroll samt kampen mot rasism, främlingsfientlighet, populism och diskriminering). EU:s migrations- och asylpakt och det gemensamma europeiska asylsystemet måste få en slutlig utformning som bygger på en verklig balans mellan solidaritet och ansvar och EU:s och medlemsstaternas skyldigheter enligt internationell rätt.

6.4 Den flyktingkris som vi ser äga rum till följd av kriget mot Ukraina understryker detta områdes avgörande betydelse och vikten av att EU agerar på rätt sätt: förutom att omedelbart skydda flyktingar och införa tillfälliga uppehålls- och arbetstillstånd måste brådskande åtgärder vidtas för integration i medlemsstaternas samhällen och på deras arbetsmarknader, och lämplig finansiering måste göras tillgänglig för både regeringar och organisationer i det civila samhället som agerar på fältet.

6.5 2022 är Europaåret för ungdomar – utformat för att uppmärksamma ungdomars uppoffringar och utmaningar både under covid-19-pandemin och i nuläget, och för att ge dem möjlighet att delta på alla nivåer, särskilt när det gäller miljöfrågor, inkludering, digitalisering och integrering av ungdomar i all EU-politik. Det är mycket viktigt att året leder till konkreta resultat och att ungdomar står i fokus för initiativ på EU-nivå varje år. Kommissionen bör därför fortsätta sitt arbete med uppföljningen av året under 2023 och därefter.

7. En ny satsning på demokrati i Europa

7.1 Det behövs åtgärder för att förbättra den civila dialogen med och mellan berörda parter och grupper i samhället genom att ge dem egenansvar beträffande och verkligt deltagande i politik som direkt påverkar dem, och genom att främja medborgarnas roll i utformningen av Europas framtid.

7.2 Det finns ett fåtal befintliga kanaler som spelar en viktig roll för medborgarnas engagemang på EU-nivå, såsom det europeiska medborgarinitiativet. Dessa kanaler är dock inte tillräckliga för att EU-medborgarna ska kunna delta på ett meningsfullt sätt, och verktygen för deltagande (inklusive e-deltagande) behöver bli mer inkluderande, användas på ett strukturerat sätt, vara tillgängliga för alla och framför allt ha större inverkan.

7.3 När det gäller denna idé anser vi att EESK:s institutionella roll bör främjas och stärkas, i egenskap av etablerad företrädare för det organiserade civila samhället och rådgivare i EU:s beslutsprocess, men även i egenskap av samordnare av och garant för verksamhet med koppling till deltagandedemokrati, såsom strukturerad dialog med civilsamhällesorganisationer och medborgarpaneler. Ett aktivt civilt samhälle är avgörande för Europeiska unionens demokratiska liv.

7.4 Vi rekommenderar EU:s beslutsfattare att upprätta konsekventa (interna och externa) strategier för det civila samhället i Europeiska unionen, inbegripet politik som bygger på följande: bättre erkännande av sektorn och dialogen med civilsamhället, bland annat genom en särskild pelare i handlingsplanen för demokratin i Europa, den årliga rättsstatsbedömningen och en strategi för det civila samhället i Europa, möjliggörandet av rättsliga ramar och skapandet av lika villkor på EU-nivå, tillgång till offentlig finansiering, övervaknings- och skyddsmekanismer på EU-nivå.

7.5 Det är viktigt att fokusera på uppföljningen av förslagen från konferensen om Europas framtid för att leva upp till medborgarnas förväntningar. EESK förväntar sig att varje EU-institution på ett konstruktivt och ambitiöst sätt och i enlighet med sin roll och sina befogenheter medverkar i varje steg av uppföljningen, även genom att lägga fram lagstiftningsförslag. Kommittén är redo att spela sin roll och säkerställa en ordentlig uppföljning av konferensens resultat, och om ett konvent anordnas måste EESK spela en framträdande roll.

7.6 För att återuppbbygga förtroendet för utvidgningen och stärka EU:s sätt att nå ut till sina naturliga allierade i regionen är kommittén övertygad om att EU klart och tydligt bör inkludera västra Balkan i den verksamhet som syftar till att genomföra resultaten från konferensen om Europas framtid.

7.7 Kriget i Ukraina har drivit EU:s gemensamma åtgärder och integration framåt på viktiga områden som försvar och utrikespolitik i en utsträckning som var svår att föreställa sig för några månader sedan. EESK välkomnar åtagandet i Versaillesförklaringen att öka användningen av den europeiska fredsfaciliteten och betonar att EU bör gå mot en starkare politisk integration, vilket skulle kunna stödja en gemensam utrikespolitik. Vi uppmanar medlemsstaterna att omedelbart börja arbeta för att införa ett verkligt gemensamt och effektivt försvarssystem som avsevärt skulle stärka Europas förmåga att försvara sig⁽¹²⁾. Beslut som fattas på EU-nivå på detta område bör involvera Europaparlamentet som folkets direkta företrädare i enlighet med fördragen.

7.8 Europaparlamentet måste, i likhet med EESK, arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer, involveras i beredskapsplanerna för att motverka krigets ekonomiska konsekvenser. Detta gäller i synnerhet vid utformningen av de olika inslagen i REPowerEU-strategin.

7.9 EESK betonar behovet av att möta utmaningarna när det gäller ungdomars aktiva deltagande i samhället samt i politiken och beslutsfattandet, med tanke på att barn och ungdomar tillhör den generation som kommer att behöva betala den enorma offentliga skuld som länderna nu drar på sig för att ta itu med konsekvenserna av pandemin, och de kommer att få leva med konsekvenserna av de åtgärder som nu vidtas för att hantera klimatförändringarna och det nya säkerhetsläget i Europa. Det behövs också en samordnad europeisk strategi baserad på starka politiska och rättsliga ramar för att bryta mönster av missgynnade förhållanden som går i arv från en generation till en annan. Framstegen när det gäller att uppnå det ambitiösa målet att lyfta så många barn och ungdomar som möjligt ur fattigdom bör nog övervakas.

7.10 EESK betonar att jämställdhet och jämställdhetsintegrering är frågor som bör beaktas i alla delar av utformningen och genomförandet av EU:s lagstiftning, särskilt eftersom pandemin och den nedgång den lett till har förvärrat obalansen mellan könen.

7.11 Eventuella åtgärder för att hantera exceptionella omständigheter får inte strida mot rättsstatsprincipen eller äventyra demokratin, maktfördelningen och EU-medborgarnas grundläggande rättigheter. De nya EU-instrumenten för att skydda och främja grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen, t.ex. granskningscykeln för rättsstatsprincipen och mekanismen för att göra respekt för grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen till ett villkor för EU-finansiering, måste tillämpas. Detta måste särskilt beaktas i samband med känsliga tillfälliga beslut, såsom förbud mot vissa sändningsföretag, begränsning av människors fria rörlighet eller andra beslut som fattas under både pandemin och kriget.

7.12 EESK har rekommenderat antagandet av en europeisk stadga om rättigheter och ansvarsområden för landsbygdsområden och städer, och efterlyser inrättandet av en styrningsmodell för landsbygdspakten som omfattar såväl lokala myndigheter som lokala företag, såväl privata som icke vinstdrivande, i samarbete med lokala demokratiska strukturer och arbetsmarknadsparter för att se till att lokala röster kan göra sig hörda och att den långsiktiga visionen kan genomföras framgångsrikt.

7.13 När det gäller den europeiska gröna given efterlyser EESK inrättandet av starka styrningsstrukturer för att inkludera alla berörda parter i utformningen av åtgärder inom ramen för den europeiska gröna given, bland annat följande:

- Inrättandet av en europeisk plattform för berörda parter inom ramen för klimatpakten, bestående av klimataktörer på alla nivåer.
- Inrättandet av ett EU-forum för klimatfinansiering för att underlätta tillgången till finansiering och undanröja hinder.
- Säkerställandet av att befintliga europeiska strukturer för social dialog deltar på lämpligt sätt.

⁽¹²⁾ EUT C 290, 29.7.2022, s. 1

- Åtgärder för att uppmuntra medlemsstaterna att involvera regionala myndigheter, arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer i utarbetandet av nationella och regionala planer för en rättvis omställning.
- Åtgärder för att mer strukturellt involvera ungdomar i beslutsfattandet om hållbarhet, och deltagande av en ungdomsdelegat i EU:s officiella delegation till partskonferensens sammanträden.
- Skapandet av en strukturell koppling mellan 55 %-paketet och FN:s mål för hållbar utveckling.
- Fortsättning av arbetet med att bygga vidare på framgångarna med kommissionens och EESK:s gemensamma arbete i fråga om Europeiska plattformen för berörda aktörer inom den cirkulära ekonomin.

7.14 EU-institutionerna bör också erkänna det civila samhällets grundläggande roll när det gäller att sprida en kultur av grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen, och främja dess medverkan i att underlätta lämplig kommunikation om EU:s värden och principer. Följaktligen måste det civila samhällets roll i granskningscykeln för rättsstatsprincipen stärkas, bl. a. genom ett forum för berörda parter.

7.15 Vidare anser EESK att det är mycket viktigt att se till att företrädare för det civila samhället – bl.a. arbetsmarknadens parter, konsumentorganisationer och andra berörda aktörer – görs delaktiga när policyprogrammet för det digitala decenniet och tillhörande nationella färdplaner utformas, genomförs och övervakas.

7.16 Kommittén uppmuntrar kommissionen att fortsätta att prioritera frågan om bättre lagstiftning, och uppmanar kommissionen, inklusive alla dess avdelningar, och EU-lagstiftarna att fortlöpande fördjupa och vidareutveckla EU-systemet för bättre lagstiftning i alla dess aspekter och att systematiskt använda sig av verktygen och riktlinjerna för bättre lagstiftning i sitt arbete.

7.17 EESK betonar att kommissionen bör ha som rutin att underbygga varje lagförslag med en fullständig konsekvensbedömning. Kommissionen bör genomföra ordentliga konsekvensbedömningar även av kommande strategier, för att kartlägga deras konsekvenser i ett tidigt skede och bättre förutse den sammantagna effekten av enskilda initiativ.

7.18 EESK betonar att instrumenten för bättre lagstiftning måste förbli politiskt neutrala och tydligt åtskilda från det politiska beslutsfattandet, som bör förbli förbehållet de utsedda och legitima politiska organen.

I de offentliga samrådsförfaranden som rör kommissionens förslag måste man se till att få in bidrag från olika berörda parter och väga dem mot varandra. Detta kräver en översyn av tillvägagångssättet för att bättre nå ut till det civila samhällets organisationer på EU-nivå och nationell nivå. EESK betonar att onlineförfaranden måste kompletteras med en strukturerad dialog med det civila samhällets organisationer i alla skeden av det politiska beslutsfattandet, inbegripet genomförande- och utvärderingsfasen.

7.19 Vi uppmanar kommissionen, och särskilt gemensamma forskningscentrumet, att fullt ut involvera EESK i sin framsyns cykel och att stödja kommittén i granskningen av befintlig framsyns verksamhet som bedrivs av det civila samhällets organisationer, fackföreningar och näringslivsorganisationer.

7.20 Kommittén efterlyser också en fortlöpande förstärkning av samarbetet i samband med efterhandsutvärderingen av olika initiativ.

7.21 Både pandemin och det pågående kriget i Ukraina har visat att det finns ett akut behov av ytterligare åtgärder på nationell och europeisk nivå för att skydda fria och pluralistiska medier och oberoende journalistik av hög kvalitet.

Bryssel den 14 juli 2022

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 571:a PLENARSESSION – ENBART
PÅ PLATS, 13.7.2022–14.7.2022

**Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Beskattning av gränsöverskridande
distansarbetare och deras arbetsgivare**

(yttrande på eget initiativ)

(2022/C 443/02)

Föredragande: **Krister Andersson**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	20.1.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av sektionen	1.7.2022
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	195/0/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) är medveten om de särskilda utmaningar som det ökande gränsöverskridande distansarbetet innebär för dagens internationella beskattningssystem. Detta gäller särskilt beskattningen av löner och beskattningen av företagens vinster.

1.2 EESK instämmer i Europeiska kommissionens bedömning att en arbetstagare som distansarbetar över gränserna skulle kunna drabbas av dubbelbeskattning av sin inkomst, med långdragna och kostsamma tvister mellan arbetstagaren och medlemsstaternas skattemyndigheter som följd. Beroende på ett lands skattemässiga behandling av utländska inkomster skulle en arbetstagare också kunna åläggas att avlämna två separata skattedeklarationer, eventuellt vid olika tillfällen på grund av att tidsfristerna för avlämning av skattedeklaration varierar mellan medlemsstaterna. Regelbördorna utgör hinder för en effektiv inre marknad. Medlemsstaterna bör fästa vederbörlig uppmärksamhet vid hindren när bilaterala skatteavtal undertecknas.

1.3 När det gäller beskattningen av företagens vinster finns det en risk att förekomsten av internationella distansarbetare oavsiktligt leder till att det uppstår ett fast driftställe för ett företag i ett annat land än dess egna. Om ett fast driftställe uppstår i ett annat land skulle företaget vara tvunget att på rätt sätt dela upp sina inkomster mellan de två platserna och därmed omfattas av olika krav avseende avlämning av skattedeklaration och inbetalning av skatt.

1.4 EESK välkomnar de tillfälliga skatteåtgärder som medlemsstaterna vidtog under pandemins kulmen, och de riktlinjer som OECD utfärdade under pandemin. Dessa åtgärder gjorde det möjligt för arbetstagare och arbetsgivare i gränsöverskridande situationer att hålla affärsverksamheten igång och säkerställde att båda parterna undgick dubbelbeskattning, och bidrog därmed till att företag kunde fortsätta stödja EU:s ekonomi och arbetstagare vid en kritisk tidpunkt.

1.5 EESK understryker hur viktigt det är att skattesystemen uppdateras ytterligare för att tillgodose behoven på dagens arbetsmarknad. Det internationella regelverket för bolagsbeskattning har nyligen setts över genom en överenskommelse om skattepaketet med koppling till OECD:s/ G20:s inkluderande ramverk, bestående av två pelare. Om arbetstagare i allt högre grad utför sitt arbete på distans kan det finnas ett behov av att även se över de internationella skattereglerna för enskilda. Framför allt måste reglerna vara lätta att följa.

1.6 EESK anser att det är mycket viktigt att skattereglerna för gränsöverskridande distansarbete säkerställer att det inte förekommer någon dubbelbeskattning eller oavsiktlig icke-beskattning av vare sig arbetstagare eller arbetsgivare. För att säkerställa att företag av alla storlekar kan erbjuda möjligheter till distansarbete är det viktigt att alla administrativa skyldigheter avseende beskattning av gränsöverskridande distansarbetare undanröjs eller åtminstone minimeras.

1.7 EESK konstaterar att länder har rätt att besluta om och till vilken skattesats de ska ta ut skatt i respektive land, men noterar samtidigt att man helst bör enas om beskattningsprinciper för gränsöverskridande distansarbete på global nivå. Med tanke på den rörlighet inom EU som den fria rörligheten på den inre marknaden tillåter finns det dock skäl att hantera frågan på EU-nivå innan en global lösning hittas. Även om olika tillvägagångssätt är möjliga är det viktigt att en hög grad av samordning uppnås inom EU.

1.8 Kommittén betonar att reglerna bör vara enkla för både arbetstagare och arbetsgivare. En möjlighet skulle kunna vara att medlemsstaterna kommer överens om att endast beskatta arbetstagaren om antalet arbetsdagar i landet överstiger 96 dagar per kalenderår. När det gäller det skatterelaterade arbetet med koppling till OECD:s inkluderande ramverk noterar EESK att man har använt ett multilateralt instrument som verktyg för att underlätta att nya skatteregler genomförs vid rätt tidpunkt.

1.9 EESK uppmuntrar kommissionen att överväga huruvida en enda kontaktpunkt, som den som finns för mervärdesskatt, skulle kunna vara en möjlighet. Detta skulle innebära att arbetsgivaren åläggs att rapportera antalet dagar som gränsöverskridande distansarbetare arbetat i det land där de är bosatta och i det land där arbetsgivaren är etablerad. Utifrån denna information skulle skattemyndigheterna kunna bedöma i vilket land inkomsten skulle vara beskattningsbar, eller vilken del av inkomsten som skulle vara beskattningsbar i respektive land.

1.10 Ett system med en enda kontaktpunkt som tagits fram för gränsöverskridande distansarbetare kan utgöra ett första steg mot införandet av en infrastruktur som gör det möjligt för arbetstagare och arbetsgivare att minska antalet skattetvister mellan medlemsstaterna och som samtidigt säkerställer att skatter bärs upp korrekt utan att den enskilde åläggs att avlämna deklaration i flera länder.

2. Bakgrund

2.1 Covid-19-pandemin har förändrat situationen för arbetstagare och företag på sätt som saknar motstycke. En av de mest slående tendenserna under covid-19-pandemin var det ökade distansarbetet ⁽¹⁾, eftersom reserestriktioner infördes och myndigheterna begränsade antalet anställda som fick vara närvarande på arbetsplatser för att minska spridningen av covid-19-viruset. Företag och anställda gjorde stora ansträngningar för att digitalisera sin dagliga verksamhet (t.ex. med hjälp av verktyg för onlinemöten) för att göra det lättare för anställda att arbeta hemifrån. På så sätt kunde företagen fortfarande tillhandahålla (nödvändiga) varor och tjänster till kunderna och därmed stödja EU:s ekonomi, sysselsättning, handel och ekonomiska tillväxt.

⁽¹⁾ Vi erkänner vikten av anställningsavtal, sociala avgifter, pensionsrättigheter, frågor med koppling till (fysisk och psykisk) hälsa och säkerhet, inverkan på arbetsmarknadsorganisationer, konkurrenskraft osv., men fokus i detta yttrande ligger på direkt beskattning av arbetstagare och arbetsgivare i situationer där arbetstagaren är anställd av ett företag i ett land och men arbetar en begränsad del av sin arbetstid från utlandet med hjälp av verktyg för distansarbete. Yttrandet behandlar inte utstationerade arbetstagare, gränsarbetare, såsom de definieras i bilaterala avtal, eller egenföretagare som bedriver gränsöverskridande försäljning.

2.2 Distansarbete leder till att mindre tid går åt till pendling, och är därför förknippat med större flexibilitet, vilket kan minska stressen för arbetstagaren och möjliggöra en bättre balans mellan arbete och privatliv⁽²⁾. Dessutom kan ett ökat distansarbete främja EU:s mål om koldioxidneutralitet. En stor andel av EU:s utsläpp härstammar från transporter, och ett ökat distansarbete skulle därför kunna leda till lägre koldioxidutsläpp och färre trafikstockningar⁽³⁾. Om vi distansarbetar allt mer kommer sannolikt behovet av kontorsutrymme att minska, vilket i sin tur skulle minska kontorsbyggnadernas utsläppskostnader (t.ex. avseende uppvärmning och kylning).

2.3 Nu när vi närmar oss tiden "efter covid-19" och har en hög vaccinationsgrad i hela EU räknar vi med att vissa anställda kommer att återvända till sina kontor, men samtidigt är det osannolikt att den ökande tendensen till distansarbete helt och hållet kommer att återgå till utgångsläget. Enligt en undersökning från Eurofound från mars 2021 skulle 46 % av arbetstagarna i EU föredra att fortsätta arbeta hemifrån "dagligen" eller "flera gånger i veckan" när pandemin är över⁽⁴⁾. Detta innebär att distansarbete också förväntas bli en del av vår arbetskultur.

2.4 Det allt mer utbredda distansarbetet över gränserna skapar utmaningar för dagens skattesystem. Gränsöverskridande arbete är visserligen inte något nytt fenomen, men möjligheten för en arbetstagare att distansarbeta från sin bostad i ett annat land leder till problem med internationella skatteregler, särskilt om arbetstagaren arbetar en betydande del av arbetsdagarna i sitt boplatseland eller i ett tredjeland i stället för på den vanliga verksamhetsorten. Detta gäller särskilt beskattningen av löner och beskattningen av företagets vinster. Sådana fall kan särskilt uppstå i vissa "hotspot-regioner" som ligger geografiskt nära andra medlemsstater, men det ökande utbudet av telekonferensverktyg, och utvecklingen av dessa, kommer troligen att leda till en generell ökning av dessa fall.

2.5 När det gäller beskattningen av löner kan arbetstagare som är bosatta i en medlemsstat (hemvistjurisdiktionen) men arbetar för ett företag som är lokaliserat i en annan (källjurisdiktionen) bli föremål för dubbelbeskattning, vilket innebär att båda jurisdiktionerna beskattar inkomsterna. För att undvika ett sådant scenario har länder ingått bilaterala dubbelbeskattningsavtal, ofta i enlighet med OECD:s modellavtal för skatter på inkomst och förmögenhet. I OECD:s modellavtal fastställs som en allmän princip att inkomst av tjänst endast ska beskattas i hemvistjurisdiktionen. Om arbetet utförs i ett annat land (dvs. källstaten) får källstaten dock beskatta den inkomst som kan hänföras till arbetsdagarna i detta land, förutsatt att den anställda uppehåller sig minst 183 dagar i källstaten under ett år, eller att lönen betalas ut av en arbetsgivare i källstaten, eller att den betalas ut av ett av arbetsgivarens fasta driftställen i källstaten.

2.6 I enlighet med OECD:s modellavtal kommer en arbetstagare som är bosatt i ett annat land än det land där han eller hon vanligtvis arbetar från och med dag ett att omfattas av en proportionell uppdelning av rätten att beskatta arbetsinkomster mellan hemvistjurisdiktionen och källjurisdiktionen.

2.7 För att undvika en omedelbar fördelning av inkomst för gränsöverskridande arbete, och eftersom OECD:s modellavtal är en mall som medlemsstaterna inte är skyldiga att följa, har vissa länder infört andra regler av olika slag, t.ex. system med tröskelvärden. I detta fall beskattas arbetstagarens inkomst uteslutande i hemvistlandet, under förutsättning att arbetstagaren inte överskrider ett visst antal dagar då han eller hon inte befinner sig på den vanliga verksamhetsorten⁽⁵⁾.

2.8 På grund av åtgärder som vidtogs under pandemin, såsom införandet av strikta karantänkrav och begränsningar av gränsöverskridande resor, tvingades många arbetstagare, särskilt gränsarbetare, att distansarbeta i sitt hemvistland i stället för i det land där de vanligtvis arbetade. Till följd av covid-19-pandemin vidtog många medlemsstater tillfälliga åtgärder för att undvika att källjurisdiktioner förlorar hela sin beskattningsrätt. Medlemsstaterna enades om "samförståndsavtal" enligt vilka alla dagar då man arbetade hemifrån skulle betraktas som verksamhet i den medlemsstat där arbetet i normala fall äger rum. Detta skulle endast gälla arbetstagare som exceptionellt hamnat i denna situation till följd av covid-19-pandemin, och inte gränsarbetare som redan distansarbetade före pandemin. Dessa tillfälliga åtgärder tycks inte ha förlängts efter den

⁽²⁾ "The impact of teleworking and digital work on workers and society".

⁽³⁾ "The impact of teleworking and digital work on workers and society".

⁽⁴⁾ Eurofound: "Labour market change: Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?". Arbetsdokument WPEF20020.

⁽⁵⁾ Dessa system omfattar distansarbete, men även utbildning och uppdrag.

30 juni 2022, och länderna kommer att återgå till de allmänna OECD-modellavtalen eller systemen med tröskelvärden. OECD har också utfärdat riktlinjer om beskattning av inkomster när det gäller "strandsatta arbetstagare" (anställda som varit strandsatta i en källjurisdiktion under lång tid på grund av covid-19-relaterade reserestriktioner, karantänsregler osv.)⁽⁶⁾.

2.9 Enligt Europeiska kommissionen⁽⁷⁾ skulle en arbetstagare som distansarbetar över gränserna kunna drabbas av dubbelbeskattning av sin inkomst, vilket skulle kunna leda till (långdragna, kostsamma) tvister mellan en arbetstagare och medlemsstater. Beroende på ett lands skattemässiga behandling av utländska inkomster skulle en arbetstagare också kunna åläggas att avlämna två separata skattedeklarationer, eventuellt vid olika tillfällen på grund av att tidsfristerna för avlämning av skattedeklaration varierar mellan medlemsstaterna. Dessutom kan komplexa situationer uppstå när vissa skattekostnader som är nödvändiga för att generera inkomster måste delas upp på rätt sätt mellan de två medlemsstaterna. En arbetstagare som distansarbetar över gränserna kan också gå miste om skattemässiga förmåner eller skatteavdrag.

2.10 När det gäller skattskyldiga personer utan hemvist i landet som har inkomster från två eller flera medlemsstater, såsom mobila arbetstagare, säsongsarbetare, idrottsutövare, konstnärer och pensionärer, är det i allmänhet inte berättigat att ta hänsyn till personliga och familjerelaterade förhållanden på samma sätt som beträffande skattskyldiga personer med hemvist i landet. Enligt avgörandet i *Schumacker*-målet⁽⁸⁾ måste medlemsstaterna bevilja sådana skattemässiga förmåner till skattskyldiga personer utan hemvist i landet, om dessa intjänar "hela eller nästan hela" sin inkomst i denna medlemsstat. I vissa medlemsstater tillämpas ett tröskelvärde enligt vilket 90 % av den totala inkomsten ska intjänas i den medlemsstaten för att sådana skattemässiga förmåner ska kunna beviljas. Detta kan utgöra ett hinder för den fria rörligheten eftersom alla eventuella inkomster i andra medlemsstater som överstiger 10 % av den totala inkomsten kommer att leda till att man åtminstone delvis går miste om sådana skattemässiga förmåner, eftersom tröskelvärdet för ett fullständigt beviljande av sådana skattemässiga förmåner inte längre uppnås. Medlemsstaterna bör tillåta att personliga och familjerelaterade förhållanden beaktas om skattskyldiga personer utan hemvist i landet intjänar 75 % av sin inkomst i källstaten.

2.11 Regelbördorna utgör hinder för en effektiv inre marknad. Medlemsstaterna bör fästa vederbörlig uppmärksamhet vid hindren när bilaterala skatteavtal undertecknas.

2.12 När det gäller beskattningen av företagens vinster finns det en risk att förekomsten av internationella distansarbetare oavsiktligt leder till att det uppstår ett fast driftställe för ett företag i ett annat land än dess egna. Om ett fast driftställe uppstår i ett annat land skulle företaget vara tvunget att på rätt sätt dela upp sina inkomster mellan de två platserna och därmed omfattas av olika krav avseende avlämning av skattedeklaration och inbetalning av skatt.

2.13 Många företag, särskilt små och medelstora företag utan en internationell struktur, kanske inte är medvetna om att det faktum att de har anställda som arbetar från ett annat land kan ge dem funktioner och en konkret status och därigenom göra dem skyldiga att fördela vinster och efterleva regler för internprissättning och rapporteringskrav. Små och medelstora företag kanske inte har någon skatteavdelning eller tillgång till rådgivare, och deras efterlevnadskostnader är redan mycket höga. Företag i EU och Förenade kungariket beräknas enligt en studie från kommissionen spendera ett totalt belopp på cirka 204 miljarder euro per år för att fullgöra sina skyldigheter i fråga om bolagsinkomstskatt, mervärdesskatt, lönerelaterade skatter och avgifter, förmögenhets- och fastighetsskatter samt lokala skatter. För ett genomsnittligt företag uppgår den årliga kostnaden för att uppfylla företagets skattemässiga skyldigheter till 1,9 % av dess omsättning⁽⁹⁾. Varje ytterligare ökning kan äventyra företagets lönsamhet.

2.14 Eftersom farhågor uppstått kring möjligheten att det skapas fasta driftställen till följd av gränsöverskridande distansarbete utfärdade OECD riktlinjer⁽¹⁰⁾ om denna fråga i april 2020 och mars 2021. OECD ansåg att det faktum att det sker en exceptionell och tillfällig ändring av den plats där de anställda arbetar inte bör innebära att det skapas nya fasta driftställen för arbetsgivaren⁽¹¹⁾. OECD:s generella ståndpunkt var att även om en del av ett företags verksamhet kan bedrivas på en plats som t.ex. en enskild persons bostad, så bör detta inte leda till slutsatsen att den platsen står till det

⁽⁶⁾ "Updated guidance on tax treaties and the impact of the COVID-19 pandemic", OECD.

⁽⁷⁾ "Tax in an Increasingly Mobile Working Environment: Challenges and Opportunities", arbetsdokument från kommissionens expertgrupp "plattformen för god förvaltning i skattefrågor".

⁽⁸⁾ Se domstolens dom av den 14 februari 1995 i mål C-279/93, *Schumacker*.

⁽⁹⁾ "Tax compliance costs for SMEs: An update and a complement, final report", 2022.

⁽¹⁰⁾ "Updated guidance on tax treaties and the impact of the COVID-19 pandemic", "OECD Secretariat analysis of tax treaties and the impact of the COVID-19 crisis".

⁽¹¹⁾ "OECD Secretariat analysis of tax treaties and the impact of the COVID-19 crisis".

berörda företags förfogande endast på grund av att platsen används av en person (t.ex. en anställd) som arbetar för företaget, med argumentet att när en anställd tvingats arbeta hemifrån på grund av covid-19-pandemin och folkhälsoåtgärder så saknas en tillräcklig grad av varaktighet eller kontinuitet för att hemmet ska kunna betraktas som ett fast driftställe för arbetsgivaren.

2.15 OECD underströk covid-19-pandemins exceptionella karaktär, men konstaterade samtidigt att om arbetstagare skulle fortsätta att arbeta hemifrån efter covid-19-pandemin och därmed ge distansarbetet ifrån hemmet en viss grad av varaktighet eller kontinuitet, så skulle detta inte nödvändigtvis innebära att det uppstår ett fast driftställe för företaget. Sådana situationer skulle enligt OECD kräva ytterligare bedömning av särskilda faktum och omständigheter. När det gäller personer i beslutsfattande ställning har skattemyndigheterna ofta ifrågasatt om ett fast driftställe kan ha uppkommit.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK välkomnar varmt de insatser som företag och arbetstagare har gjort under covid-19-pandemin för att hålla företagens verksamhet igång med hjälp av digitala verktyg. De aldrig tidigare skådade omständigheter som uppstod med anledning av covid-19-pandemin och de folkhälsoåtgärder som vidtogs till följd av denna tvingade företag och arbetstagare att anpassa sin arbetsmiljö för att se till att företagen kunde fortsätta sin verksamhet och tillhandahålla varor och tjänster, och därmed stödja EU:s ekonomi, sysselsättning och tillväxt.

3.2 Större framsteg i fråga om verktyg för kontorsarbete online (t.ex. programvara för möten online) kommer att göra det möjligt för vissa anställda att mer och mer utföra arbetsuppgifter hemifrån på ett mer eller lika effektivt sätt, och därför förväntar vi oss att antalet (gränsöverskridande) distansarbetare kommer att öka i EU. Lagstiftarna måste anpassa de befintliga reglerna till en ny verklighet.

3.3 Även om möjligheten till distansarbete kan variera beroende på sektor och yrkesroll anser EESK att det ökande distansarbetet bör välkomnas och uppmuntras där så är möjligt. Utöver större flexibilitet för arbetstagarna kan det också innebära fördelar för EU:s bredare agenda för den gröna given, eftersom färre människor åker till arbetsplatsen vilket minskar transportutsläppen och luftföroreningarna. EESK erkänner frågans särskilda betydelse för EU och den fria rörligheten för arbetstagare på den inre marknaden.

3.4 Kommittén är medveten om de särskilda utmaningar som det ökade gränsöverskridande distansarbetet innebär för det internationella skattesystemet. EESK noterar de hinder som rapporterats av arbetstagare i gränsöverskridande arbetssituationer redan innan pandemin bröt ut⁽¹²⁾. EESK välkomnar de tillfälliga skatteåtgärder som medlemsstaterna vidtog under pandemins kulmen, och de riktlinjer som OECD utfärdade under pandemin. Dessa åtgärder gjorde det möjligt för arbetstagare och arbetsgivare i gränsöverskridande situationer att hålla affärsverksamheten igång och säkerställde att båda parterna undgick dubbelbeskattning, och bidrog därmed till att företag kunde fortsätta stödja EU:s ekonomi och arbetstagare vid en kritisk tidpunkt.

3.5 EESK understryker dock hur viktigt det är att skattesystemen uppdateras ytterligare för att svara mot behoven på dagens arbetsmarknad. Det är inte minst viktigt att arbetsgivare, när de inför arrangemang för distansarbete, inte avskräcks från att anställa arbetstagare utanför arbetsgivarens jurisdiktion på grund av skattehinder. På samma sätt bör skatteregler inte utgöra ett hinder för arbetstagare när de söker jobb i en gränsöverskridande situation.

⁽¹²⁾ Se kommissionens meddelande om avskaffande av gränsöverskridande skattehinder för EU-medborgare, COM(2010) 769 final, s. 4: "EU-medborgare som tillfälligt eller stadigvarande flyttar utomlands eller dagligen rör sig över gränserna för att arbeta klagar framför allt över svårigheter med att få bidrag, skattelättnader och avdrag från utländska skattemyndigheter. De klagar dessutom ofta över att högre progressiva skattesatser tillämpas på personer som är bosatta utomlands och att utländska inkomster beskattas högre. Problem med dubbelbeskattning är också mycket vanliga och beror på konflikter när det gäller skatterättslig hemvist, begränsningar i tillgänglig kredit enligt bilaterala dubbelbeskattningsavtal eller i vissa fall till och med en avsaknad av sådana avtal."

3.6 EESK anser att det är mycket viktigt att skattereglerna för gränsöverskridande distansarbete säkerställer att det inte förekommer någon dubbelbeskattning eller oavsiktlig icke-beskattning av vare sig arbetstagare eller arbetsgivare. För att säkerställa att företag av alla storlekar kan erbjuda möjligheter till distansarbete är det viktigt att alla administrativa skyldigheter avseende beskattning av gränsöverskridande distansarbetare undanröjs eller åtminstone minimeras ⁽¹³⁾.

3.7 Den internationella ramen för bolagsbeskattning har nyligen setts över genom en överenskommelse om ett skattepaket med koppling till OECD:s/G20:s inkluderande ramverk, bestående av två pelare. Om arbetstagare i allt högre grad utför sitt arbete på distans kan det finnas ett behov av att även se över de internationella skattereglerna för enskilda. Framför allt måste reglerna vara lätta att följa.

3.8 EESK välkomnar de diskussioner som kommissionen inlett i denna fråga i syfte att uppdatera skattesystemen för att återspegla dagens arbetsmiljö som bygger på ökat distansarbete, både med medlemsstaterna och med berörda parter i plattformen för god förvaltning i skattefrågor. EESK hänvisar till tidigare diskussioner om denna fråga inom ramen för meddelandet "Avskaffande av gränsöverskridande skattehinder för EU-medborgare" och kommissionens expertgrupps rapport "Ways to tackle cross-border tax obstacles facing individuals within the EU" ⁽¹⁴⁾.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK konstaterar att länder har rätt att besluta om och till vilken skattesats de ska ta ut skatt i respektive land, men noterar samtidigt att man helst bör enas om beskattningsprinciper för gränsöverskridande distansarbete på global nivå. Med tanke på den rörlighet inom EU som den fria rörligheten på den inre marknaden tillåter finns det dock skäl att hantera frågan på EU-nivå innan en global lösning hittas. Även om olika tillvägagångssätt är möjliga är det viktigt att en hög grad av samordning uppnås mellan EU:s medlemsstater och, där så är möjligt, med tredjeländer (Förenade kungariket, Schweiz osv.).

4.2 Reglerna bör vara enkla för både arbetstagare och arbetsgivare. En möjlighet skulle kunna vara att medlemsstaterna kommer överens om att endast beskatta arbetstagaren om antalet arbetsdagar i landet överstiger 96 dagar per kalenderår. När det gäller det skatterelaterade arbetet med koppling till OECD:s inkluderande ramverk noterar EESK att man har använt ett multilateralt instrument som verktyg för att underlätta att nya skatteregler genomförs vid rätt tidpunkt.

4.3 Det verkar finnas skäl att ha ambitiösare regler som möjliggör gränsöverskridande distansarbete. Om 183-dagarsregeln tillämpades skulle de anställda få större flexibilitet och det skulle vara mer sannolikt att miljömålen uppnås. Ökningen av antalet dagar leder också till ett större behov av någon form av standardiserat rapporteringssystem, och innebär att det kanske kan bli nödvändigt att inrätta någon form av kompensationsmekanism för överföring av skatteintäkter mellan länder ⁽¹⁵⁾.

⁽¹³⁾ Arbetstagare som efter pandemin bor permanent i ett annat EU-land än det där företaget är baserat och som arbetar på distans kommer att ställas inför många frågor, bl.a. följande: Vilket system för social trygghet kommer de att omfattas av? Till vilken skattemyndighet ska arbetsgivaren betala skatt på deras inkomst? Kommer arbetsgivaren att kunna fortsätta betala källskatt? Kommer anställningsförhållandet att behöva registreras hos de behöriga arbetsförmedlingarna i arbetstagarens nya bosättningsland? Vilken arbetslagstiftning ska anställningsförhållandet omfattas av?

⁽¹⁴⁾ "Ways to tackle cross-border tax obstacles facing individuals within the EU".

⁽¹⁵⁾ Det kompensationsystem som tagits fram för internationell bolagsbeskattning går ut på att fördela en del av vinsten i mycket lönsamma företag till försäljningslandet (belopp A i den första pelaren). Det är viktigt att alla eventuella kompensationsystem som införs mellan länder avseende gränsöverskridande distansarbete är så enkla som möjligt. Antalet dagar och den intjänade inkomsten bör vara de viktigaste beaktade parametrarna.

4.4 EESK uppmanar kommissionen att överväga huruvida en enda kontaktpunkt, som den som finns för mervärdesskatt ⁽¹⁶⁾, skulle kunna vara en möjlighet. Detta skulle innebära att arbetsgivaren åläggs att rapportera antalet dagar som gränsöverskridande distansarbetare arbetat i det land där de är bosatta och i det land där arbetsgivaren är etablerad. Utifrån denna information skulle skattemyndigheterna kunna bedöma i vilket land inkomsten skulle vara beskattningsbar, eller vilken del av inkomsten som skulle vara beskattningsbar i respektive land. En sådan rekommendation stöddes av Europeiska kommissionens expertgrupp i dess rapport "Ways to tackle cross-border tax obstacles facing individuals within the EU" ⁽¹⁷⁾. Ett kompensationsystem för skatteintäkter mellan länder skulle kunna vara kopplat till den information som inrapporteras till den enda kontaktpunkten. Skattebetalaren bör endast behöva ha kontakt med en enda skatteförvaltning.

4.5 Arbetsgivaren måste normalt sett hålla inne skatt på de anställdas löner. Sociala avgifter till allmänna pensionssystem och andra sociala förmåner som avser arbetstagaren betalas dessutom ofta separat, men baserat på arbetstagarens inkomst ⁽¹⁸⁾. Det skulle avsevärt minska den administrativa bördan om arbetsgivaren kunde betala sådana avgifter för arbetstagaren på ett sätt som innebär att den enda kontaktpunkten fördelar medlen till rätt mottagarland. Ett sådant system skulle kräva ett nära samarbete mellan skattemyndigheter, och elektronisk registrering.

4.6 EESK har upprepade gånger efterlyst ett närmare samarbete mellan medlemsstaternas skattemyndigheter. Ett sådant samarbete skulle göra livet enklare för vanliga medborgare och företag och öka möjligheterna att bekämpa bedrägerier och skatteundandragande på ett effektivare sätt. För att bekämpa skatteundandragande är det av största vikt att efterlevnaden underlättas.

4.7 Ett system med en enda kontaktpunkt som tagits fram för gränsöverskridande distansarbetare kan utgöra ett första steg mot införandet av en infrastruktur som gör det möjligt för arbetstagare och arbetsgivare att minska antalet skattetvister mellan medlemsstaterna och som samtidigt säkerställer att skatter bärs upp korrekt utan att den enskilde åläggs att avlämna deklaration i flera länder.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁶⁾ Den enda kontaktpunkten för mervärdesskatt (Moss) inrättades av EU för att minska bördan för företag som säljer till konsumenter i andra EU-medlemsstater. Enda kontaktpunkter innebär att företag kan lämna in en enda mervärdesskattedeklaration för att deklarera försäljning i flera EU-medlemsstater, i stället för att behöva momsregistrera sig i varje land.

⁽¹⁷⁾ "Ways to tackle cross-border tax obstacles facing individuals within the EU".

⁽¹⁸⁾ EESK noterar att man även behöver ta itu med inverkan på förmåner som t.ex. pensioner om sociala avgifter delas mellan länder. Denna fråga kan komma att behandlas inom ramen för EESK:s framtida arbete.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Digital identitet, datasuveränitet och vägen mot en rättvis digital omställning för informationssamhällets medborgare

(yttrande på eget initiativ)

(2022/C 443/03)

Föredragande: **Dumitru FORNEA**

Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Beslut av EESK:s plenarförsamling	20.1.2022
Ansvarig sektion	Transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället
Antagande av sektionen	21.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	179/1/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 De tekniska framstegen och utvecklingen inom digital teknik, bioteknik och elektroniska kommunikationssystem har skapat betydande möjligheter att befästa ekonomiskt välmående, mer inkluderande och rättvisa samhällen. Samtidigt har ett antal farliga hot mot mänskligheten uppstått.

1.2 För att upprätthålla mänsklighetens säkerhet och den sociala struktur som krävs för att varje individ ska kunna leva ett fullgott liv på denna planet måste vi se till att de nya styrningsverktyg som införs i och med den digitala och industriella revolutionen inte är förtryckande och inte gör människors vardag beroende av obligatorisk användning av digitala tekniska system som kontrolleras på ett odemokratiskt sätt.

1.3 Offentliga institutioner är sårbara för icke-statliga aktörer som har direkt tillgång till kunskap, patent, teknik och investeringsfonder. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser att EU:s tekniska suveränitet måste inkluderas i all framtida politisk utveckling och att lagstiftningen måste kompletteras med uttryckliga och fullt tillämpliga förordningar och gemensamma standarder i alla medlemsstater.

1.4 Den tekniska utvecklingen påverkar många medborgares rättigheter och friheter. Kommittén anser att alla sektorer som använder sig av personuppgifter och biometrisk data bör regleras på ett tydligt sätt och i full överensstämmelse med de grundläggande mänskliga rättigheterna. Den allmänna dataskyddsförordningen bör uppdateras i enlighet med detta.

1.5 Kommittén är övertygad om att digital identitet, digitala betalningsmedel och användning av virtuella plattformar och plattformar för förstärkt verklighet bör förbli verktyg som endast kompletterar den fysiska existens som vi kände till innan dessa tekniker började användas, och att de inte helt och hållet och på ett felaktigt sätt bör ersätta andra existentiella mönster som människan har utvecklat och finslipat under tusentals år.

1.6 EESK efterlyser tydliga bestämmelser mot diskriminering i alla framtida lagstiftningsförslag om digital identitet, och motsätter sig helt att det införs ett system som håller nära uppsikt över EU-medborgarna, spårar dem och/eller övervakar deras aktiviteter och beteende. Dessutom anser kommittén att det organiserade civila samhället måste involveras ordentligt i genomförandeprocessen.

1.7 EESK har kommit fram till att alla initiativ för att integrera medborgarna i systemet för en europeisk digital identitet bör baseras på konsekvensbedömningar och omfattande sociologiska undersökningar. Det slutliga beslutet bör endast fattas med medborgarnas informerade och fritt uttryckta samtycke.

1.8 EESK anser att kommissionen, för att på ett demokratiskt sätt röra sig mot ett rättvist digitalt samhälle som godtas av EU-medborgarna, måste utföra konsekvensbedömningar av följande:

- Det enorma behovet av energi dygnet runt, sju dagar i veckan, för att upprätthålla den globala tekniska infrastruktur som stöder en avbrottsfri och säker åtkomst till ett digitalt system som syftar till att överföra det mänskliga samhällets kritiska och strategiska funktioner.
- Hur digitaliseringen och automatiseringen av mänsklig interaktion påverkar livskvaliteten och arbetsvillkoren, särskilt när det gäller mänskliga relationer, mer utbredd ensamhet, psykiska hälsoproblem, minskande kognitiv och emotionell intelligens och ökad risk för socialt utanförskap.
- De politiska, ekonomiska och sociala åtgärder som krävs för att anpassa samhället till de dramatiska kvantitativa förändringarna på arbetsmarknaden.
- Cybersäkerheten, där mångfalden och komplexiteten i hackarnas verksamhet har ökat, och när det gäller villkoren för den påskyndade utvecklingen av sakernas internet, som gör åtkomstprotokollen sårbara och genomträngliga.

1.9 Kommittén drar slutsatsen att datasäkerheten inte bör vara förhandlingsbar och är besviken över att den framtida digitala europeiska plånbokens säkerhet inte är den mest prioriterade frågan i kommissionens lagstiftningsförslag.

1.10 EESK anser att det i alla EU:s lagstiftningsförslag om artificiell intelligens måste föreskrivas fullständig ansvarsskyldighet för eventuella funktionsfel. Den rätta balansen måste uppnås mellan att inte röja affärshemligheter och säkerställa en öppen och spårbar utveckling.

1.11 Kommittén var den första EU-institution som efterlyste en "human-in-command"-strategi och upprepar behovet av flera kontrollnivåer för att säkerställa detta.

1.12 EESK är helt emot privata databaser för ansiktsgenkänning för andra ändamål än brottsbekämpning och alla slags system för poängsättning av medborgare, eftersom dessa strider mot EU:s grundläggande värden och rättigheter.

1.13 Kommittén anser att de data som genereras i EU bör lagras på EU:s territorium och skyddas från all extraterritoriell åtkomst. Dessutom anser EESK att informerat samtycke till dataanvändning måste införas för både personuppgifter och andra data, och efterlyser återigen en uppgradering av den allmänna dataskyddsförordningen i detta avseende.

1.14 EESK oroas över de växande skillnaderna mellan medlemsstaterna och bristen på skydd för utsatta grupper och efterlyser återigen ett EU som anammar digital delaktighet så att ingen lämnas utanför. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt den äldre generationen.

1.15 Kommittén efterlyser ett starkt europeiskt system för digital utbildning som kan förbereda arbetskraften på tekniska utmaningar och hjälpa dem att få högkvalitativa arbeten. Program för digital kompetens måste genomföras i alla medlemsstater, tillsammans med program för livslångt digitalt lärande, handledning i terminologi och praktisk utbildning.

1.16 Kommittén anser att det är mycket viktigt att involvera de anställda i den digitala omställningen så att de kan förstå de framtida riskerna och möjligheterna och så att kunskap kan överföras och ny kompetens förvärvas.

2. Bakgrund

2.1 EU-medborgarna är intresserade av utvecklingen när det gäller att införa digitala tekniska lösningar för att förenkla de administrativa förfaranden som är nödvändiga för kontakten med myndigheter eller i det dagliga samhällslivet. Detta yttrande syftar till att öka de nationella och europeiska beslutsfattarnas medvetenhet om det organiserade civila samhällets farhågor beträffande de potentiella negativa samhällseffekterna av det påskyndade införandet av digital teknik.

2.2 Covid-19-pandemin har påskyndat den digitala omvandlingen av samhället och tvingat medborgarna att anamma ny teknik för arbete, studier och andra dagliga aktiviteter. Den har gett företag och medborgare möjlighet att uppgradera sig digitalt och utvecklas.

2.3 Fördelarna med det utbredda införandet av en digital identitet finns förklarade i många olika dokument från EU:s institutioner och globala internationella organisationer. I detta avseende är det senaste dokumentet förslaget till förordning om inrättande av en ram för europeisk digital identitet ⁽¹⁾, som offentliggjordes den 3 juni 2021.

2.4 Kommissionen strävar efter att tillhandahålla en ram för europeisk digital identitet som bygger på en omarbetning av den nuvarande ramen så att åtminstone 80 % av medborgarna har möjlighet att använda en digital id-lösning för att komma åt viktiga samhällstjänster senast 2030 ⁽²⁾. Offentliga myndigheter måste förses med nödvändiga personalresurser och ekonomiska resurser för att kunna inkludera och kontrollera den digitala tekniska utvecklingen.

2.5 Som bevis på detta bör det noteras att det index för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi) ⁽³⁾ som kommissionen offentliggjorde 2021 visar att år 2020 uppgick andelen personer med åtminstone grundläggande digitala färdigheter till 56 %. En stor del av EU:s befolkning har dock ännu inte grundläggande digitala färdigheter, trots att de flesta arbeten kräver det. Många medborgare hävdar att de har digitala färdigheter, men vid närmare granskning består dessa inte av mer än en förmåga att på ett grundläggande sätt dra nytta av de möjligheter som erbjuds genom internet (surfning och sociala nätverk) och de programvarupaket som erbjuds av Microsoft Office eller Mac OS.

2.6 När det gäller artificiell intelligens visar en nyligen publicerad studie från Europeiska investeringsbanken ⁽⁴⁾ att EU fortfarande släpar efter andra ekonomiska världsmakter. I denna nämns att Förenta staterna och Kina tillsammans står för mer än 80 % av de 25 miljarder euro i kapitalinvesteringar som årligen görs i AI och blockkedjeteknik. EU står bara för 7 % och det totala investeringsgapet uppgår till mellan 5 och 10 miljarder euro per år.

2.7 Kommissionen har föreslagit att detta gap ska överbryggas och att 1 miljard euro per år ska investeras i AI, vilket bör kompletteras med privata investeringar och medlemsstaternas egna medel. Målet är att nå 20 miljarder euro i investeringar per år under det kommande årtiondet ⁽⁵⁾.

3. Allmänna kommentarer

3.1 De tekniska framstegen i allmänhet och utvecklingen inom digital teknik, bioteknik och elektroniska kommunikationssystem under de två senaste årtiondena har skapat enorma möjligheter världen över att befästa ekonomiskt välmående, mer inkluderande och rättvisa samhällen.

3.2 Utan ett nytt socialt kontrakt och ett regelverk som är anpassat till denna nya banbrytande teknik har det samtidigt uppstått ett antal farliga hot mot mänskligheten (såsom arbetstillfällen som går förlorade på grund av framsteg inom och införande av automatisering, kränkningar av den personliga integriteten, algoritmiska snedvridningar som orsakas av dåliga data samt marknadsvolatilitet), särskilt med tanke på att de globala teknikjättarna ständigt försöker påtvinga människor sina produkter och tjänster genom att kringgå gällande lagstiftning på internationell och nationell nivå som garanterar de grundläggande mänskliga rättigheterna.

3.3 Internationella och nationella statliga institutioner är sårbara för icke-statliga aktörer som har direkt tillgång till kunskap, patent, teknik och investeringsfonder, eftersom personalen vid dessa institutioner ofta inte förstår den fulla samhällsrelaterade inverkan av ny teknik på medborgarnas och konsumenternas rättigheter. Kommittén är övertygad om att hänsyn till EU:s tekniska suveränitet måste ingå i all framtida politisk utveckling.

⁽¹⁾ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 910/2014 vad gäller inrättandet av en ram för europeisk digital identitet COM(2021) 281 final.

⁽²⁾ En digital identitet för alla i EU.

⁽³⁾ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>

⁽⁴⁾ EIB-studie: "Artificial intelligence, blockchain and the future of Europe: How disruptive technologies create opportunities for a green and digital economy".

⁽⁵⁾ Europeiska kommissionen – A European approach to artificial intelligence.

3.4 EESK anser att lagstiftningen måste förtydligas och kompletteras med uttryckliga och fullt tillämpliga förordningar och gemensamma standarder i alla medlemsstater, inklusive tillhörande ansvar, med tanke på att teknik med koppling till digital identitet till stor del hanteras av datoralgoritmer och artificiell intelligens, som inte kan hållas ansvariga för de misstag som de gör.

3.5 Det finns redan många dokumenterade situationer, som har studerats noga, där människor har påverkats och felaktigt dömts för felaktiga beslut som har fattats av datoralgoritmer och artificiell intelligens. Till exempel vilseledd beslutsfattare inom säkerhets- och polisväsendet av felaktiga resultat från datoralgoritmer såsom "artificiell intelligens", "ansiktsgenkänning", "maskininlärning", "dataanalys och dataprognoser", "tidrapporter och poäng" osv. Detta gör att många medborgares rättigheter och friheter påverkas.

3.6 Därför måste de rättsliga bestämmelser som tas fram på området för digital identitet och tillhörande teknik i första hand baseras på fullständig transparens, korrekt och fullständig information till användarna och fritt informerat samtycke, och de måste säkerställa ett fullständigt skydd som beaktar alla cybersårbarheter hos mobila kommunikationsnät och deras enheter osv. Av dessa skäl vill EESK att alla sektorer som använder sig av personuppgifter och biometriska uppgifter, såsom digital identitet eller 5G-mobilkommunikationsnät, artificiell intelligens osv., ska regleras på ett särskilt och tydligt sätt och i full överensstämmelse med de grundläggande mänskliga rättigheterna.

4. Särskilda kommentarer

Digital identitet

4.1 När det gäller införandet av digital identitet i Europa är datahanteringen avgörande för att garantera medborgarnas skydd och trygga deras integritet. Fullständig efterlevnad av den allmänna dataskyddsförordningen måste säkerställas.

4.2 EU-medborgarna står i centrum för alla program och all politik som genomförs i EU. EESK uppskattar och stöder offentliggörandet av kommissionens förslag om en digital identitet för alla i EU⁽⁶⁾, där det anges att det är individen själv som ska kunna välja huruvida han eller hon vill använda en digital identitet. Kommittén anser dock att man har tonat ned effekterna av uteslutningen av vissa medborgare som kommer att välja att inte ha en digital identitet, och betonar att rätten att bli bortglömd och rätten att inte vara uppkopplad tydligt måste införas i EU-lagstiftningen.

4.3 EESK efterlyser tydliga bestämmelser mot diskriminering i alla framtida lagstiftningsförslag i frågan. Oavsett varför en medborgare väljer att inte använda en sådan funktion – av dataskydds- eller anonymitetsskäl eller av andra skäl – får han eller hon inte missgynnas jämfört med aktiva användare, eller marginaliseras. Individuella data bör alltid förbli respektive individs egendom samtidigt som skyddet av de mänskliga rättigheterna måste ligga till grund för införandet av en digital identitet. För att garantera dataskydd och datasäkerhet samt respekt för privatlivet föreslår kommittén att EU-medborgarnas digitala identitet i varje medlemsstat förvaltas av ett offentligt organ under statens överinseende och under de nationella parlamentens demokratiska kontroll.

4.4 Införandet av en digital identitet i Europa bör syfta till att möjliggöra säker och enkel konnektivitet för konsumenterna, och bl.a. leda till bättre data och ett bättre tillhandahållande av offentliga tjänster, förbättrade riktade statliga program och effektivare kreditmarknader. Kommittén ställer sig positiv till ett sådant scenario. EESK noterar dock att införandet av en digital identitet medför en rad risker när det gäller integritet och dataskydd, och motsätter sig helt införandet av ett system som håller nära uppsikt över EU-medborgarna, spårar dem och/eller övervakar deras aktiviteter och beteende.

4.5 Cybersäkerhet är en viktig aspekt av införandet, med tanke på att risken för att viktiga personuppgifter och finansiella uppgifter hackas är stor. EESK ser fram emot den slutliga versionen av den föreslagna lagstiftningen och överenskommelsen mellan medlemsstaterna om standarder, tekniska specifikationer och interoperabilitetsaspekter, som bör ha färdigställts senast i oktober 2022. Kommittén anser att det organiserade civila samhället, inklusive arbetsmarknadens parter, icke-statliga organisationer och den akademiska världen, måste involveras ordentligt i införandet.

⁽⁶⁾ En digital identitet för alla i EU, COM(2021) 281 final.

4.6 Bedrägerier är fortfarande en av de största riskerna i samband med införandet av digital identitet. De nätfiskemeddelanden som vi alla får i dag kommer att bli ännu vanligare och riktas till de mest utsatta grupperna i Europa. Kommittén anser att säkerhetsfrågorna kring detta ämne inte har kvantifierats ordentligt, och är besviken över att den framtida digitala plånbokens säkerhet inte är den viktigaste frågan i kommissionens förslag om inrättande av en ram för europeisk digital identitet. Syntetiska id-bedrägerier har inträffat i andra delar av världen där liknande system har införts, och EU bör bekanta sig med och ta itu med dessa frågor före införandet. Kommittén anser därför att datasäkerheten inte bör vara förhandlingsbar.

AI – artificiell intelligens

4.7 Den digitala inre marknaden behöver AI för att utvecklas och göra framsteg. Artificiell intelligens bygger på algoritmer som kräver enorma mängder privata data och metadata. Samhället måste gynnas av teknisk utveckling och algoritmbaserad tillämpad vetenskap. När AI-teknik införs måste det dock säkerställas att befolkningsgrupper som historiskt sett har marginaliserats kan hantera programmen och att de befintliga sociala skillnaderna inte förvärras.

4.8 EESK var den första EU-institution som efterlyste en human-in-command-strategi för hanteringen av AI-system (?). EESK bekräftar att det är av största vikt att människor har sista ordet och full kontroll över beslutsprocesserna när det gäller maskinutveckling.

4.9 Skyddet av immateriella rättigheter kan användas som ett argument för icke-transparent AI-utveckling. EESK anser att den rätta balansen måste uppnås mellan att inte röja affärshemligheter och säkerställa en öppen och spårbar utveckling. Dessutom måste ansvarsskyldighet för eventuella funktionsfel tydligt föreskrivas i alla EU-lagstiftningsförslag om artificiell intelligens, och ansvaret bör läggas på utvecklare, kodare, AI-konstruktörer och rättmätiga ägare.

4.10 Kommittén anser att AI-tekniken måste införas på ett socialt hållbart sätt, där man tar hänsyn till mänskliga rättigheter, europeiska värden, jämställdhet, kulturell mångfald, missgynnade gruppers intressen och immateriella rättigheter.

4.11 Den allmänna dataskyddsförordningen måste vidareutvecklas för att se till att algoritmerna är helt förenliga med och respekterar EU-lagstiftningen, och kommittén efterlyser gemensamma etiska regler som säkerställer kostnadsfri åtkomst till algoritmernas källkod.

4.12 AI har potential att bidra till att klimat- och miljömålen uppnås, men man måste ta hänsyn till den enorma mängd energi som används för att driva dessa digitala system samt andra utmaningar som rör internalisering av de externa kostnaderna. EESK föreslår en förstärkt övervakning av denna aspekt och uppmanar de digitala företagen att göra framsteg när det gäller att minska koldioxidutsläppen.

4.13 Inom viktiga områden såsom försvar och cybersäkerhet måste mänsklig kontroll över robotar vara garanterad, och EESK efterlyser en mycket specifik ram på EU-nivå som säkerställer detta. Mänskliga ingripanden måste alltid vara möjliga för att avhjälpa felen i alla system för automatiserat beslutsfattande.

4.14 EESK är helt emot privata databaser för ansiktsgenkänning för andra ändamål än brottsbekämpning och alla slags system för poängsättning av medborgare, eftersom dessa strider mot EU:s grundläggande värden och rättigheter.

4.15 När det gäller de sociala aspekterna befarar EESK att AI-utvecklingen kommer att påverka arbetsmarknaderna enormt och eventuellt utlösa en arbetslöshetskris. Den kan dessutom komma att påverka människors beteende och leda till lättja och ytlighet.

(?) EUT C 288, 31.8.2017, s. 1.

Stordata

4.16 EESK välkomnar den dataakt⁽⁸⁾ som kommissionen lade fram i februari 2022 och ser den som en etisk ram för en transparent behandling av personuppgifter, där de medborgare och företag som genererar dem har full kontroll. Den gör det också möjligt för ett större antal intressenter och medborgare att använda data, med utökade fördelar för konsumenter, företag och offentliga myndigheter, vilket därmed leder till en rättvis datadriven ekonomi.

4.17 Stora mängder data finns nu tillgängliga för offentliga myndigheter och en handfull stora teknikjättar såsom Google, Facebook (Meta), TikTok eller Amazon. Tyvärr är det bara ett begränsat antal intressenter som drar nytta av dessa data i dag och EESK oroas över att data som genereras i EU lagras, behandlas och genererar värde utanför Europa⁽⁹⁾. Kommittén anser att det kommer att bli svårt att uppnå digital suveränitet i EU utan egna digitala EU-teknikjättar, utan att europeiska data lagras på EU:s territorium och utan att dessa data skyddas från all extraterritoriell åtkomst.

4.18 Hanteringen av stordata måste alltid respektera de mänskliga rättigheterna i enlighet med artikel 21 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna⁽¹⁰⁾, särskilt när algoritmer används i beslutsprocesser. EU-baserade molnleverantörer innehar endast en liten del av den internationella marknaden, som till stor del domineras av amerikanska företag. Detta missgynnar EU och begränsar investeringsmöjligheterna på databehandlingsmarknaden. Det hämmar också de stora företagens konkurrenskraft och deras möjlighet att växa och ta sig in på marknader, och hindrar små och medelstora företag från att expandera. Kommittén välkomnar kommissionens meddelande "En konkurrenspolitik som är anpassad till nya utmaningar"⁽¹¹⁾ och den betydelse som läggs vid den digitala omställningen när EU:s framtida konkurrensram omformas.

4.19 Kommittén anser att informerat samtycke till dataanvändning måste införas för både personuppgifter och andra data. EESK efterlyser återigen en uppgradering av den allmänna dataskyddsförordningen i detta avseende.

En rättvis digital omställning och digital kompetens i EU

4.20 Kommittén noterar en arbetsmarknad i förändring där allt fler ekonomiska sektorer klagar över bristen på kompetent och kvalificerad arbetskraft. Den noterar också att kvalifikationerna minskar samt en brist på specifik know-how och sakkunskap.

4.21 EESK har i tidigare yttranden efterlyst en union som anammar digital delaktighet så att ingen lämnas utanför. Flera år senare växer skillnaderna mellan medlemsstaterna och utsatta grupper förblir oskyddade, särskilt de äldre, som är de mest utsatta.

4.22 Kommittén är oroad över den rådande digitala klyftan i EU, anser att program för digital kompetens bör genomföras i alla medlemsstater på ett samordnat sätt och vill att livslångt digitalt lärande, inbegripet lösningar med öppen källkod som kostnadsfria alternativ till kommersiella lösningar, ska bli verklighet i EU. Att skapa digitala färdigheter börjar med handledning i terminologi och slutar med praktisk utbildning.

4.23 Det är mycket viktigt att involvera de anställda i den digitala omställningen så att de kan förstå de framtida riskerna och möjligheterna samtidigt. Föränderliga arbetsmiljöer förutsätter att kunskap överförs och att ny kompetens förvärvas, men även förbättrade arbetsvillkor för personer som arbetar via digitala arbetsplattformar.

4.24 EESK efterlyser ett starkt europeiskt system för digital utbildning som kan förbereda arbetskraften på tekniska utmaningar och hjälpa dem att få högkvalitativa arbeten, och påminner i detta avseende om de europeiska arbetsmarknadsparternas ramavtal om digitalisering.

⁽⁸⁾ Europeiska kommissionen – Dataakten.

⁽⁹⁾ Eurostat rapporterar att endast 36 % av EU:s företag använde sig av molntjänster 2020 och de flesta av dem för e-post och lagring. Bara 19 % av molnföretagen användes.

⁽¹⁰⁾ EUT C 326, 26.10.2012, s. 391.

⁽¹¹⁾ Kommissionens meddelande "En konkurrenspolitik som är anpassad till nya utmaningar", COM(2021) 713 final.

4.25 Kommittén har redan efterlyst en ytterligare förbättring av de gedigna färdigheterna inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik⁽¹²⁾.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

⁽¹²⁾ EUT C 14, 15.1.2020, s. 46, EUT C 10, 11.1.2021, s. 40, EUT C 228, 5.7.2019, s. 16, EUT C 75, 10.3.2017, s. 6, EUT C 374, 16.9.2021, s. 11.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Analys av det organiserade civila samhällets roll i det nya avtalet mellan EU och Organisationen för stater i Afrika, Karibien och Stillehavsområdet (AKS-staternas organisation), inbegripet läget när det gäller avtalen om ekonomiskt partnerskap inom denna ram

(yttrande på eget initiativ)

(2022/C 443/04)

Föredragande: **Carlos TRINDADE**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	21.10.2021
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Sektionen för yttre förbindelser
Antagande av sektionen	9.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	170/0/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) konstaterar att EU har en sedan länge fastställd ram av värden och mål som styr dess förbindelser med staterna i Afrika, Karibien och Stillehavsområdet (AKS-staterna). Specifikt omfattar denna ram demokrati, god samhällsstyrning, mänskliga rättigheter, inkluderande och hållbar tillväxt samt anständigt arbete, frågan om hur rörlighet och migration kan vändas till möjligheter, mänsklig utveckling, miljön och viljan att "arbeta tillsammans globalt på områden av gemensamt intresse". När det gäller förbindelserna med angränsande tredjeländer tillkommer ett säkerhetsrelaterat mål.

1.2 EESK ställer sig bakom denna ram av värden och mål, som har fastställts i en rad internationella avtal med AKS-staterna sedan 1960 och som EU har tillämpat i sina förbindelser i fråga om handel och utvecklingssamarbete.

1.3 EESK ger det nya avtalet sitt breda stöd och hoppas att det kan undertecknas skyndsamt av parterna, som kommittén lovordar för de stora ansträngningar och viktiga åtaganden de har gjort, med FN:s mål för hållbar utveckling som referensram.

1.4 I synnerhet vill EESK med eftertryck framföra ett förslag till kommissionen om att den struktur för utvecklingssamarbete som utgör en hörnsten i det nya avtalet och avtalen om ekonomiskt partnerskap blir föremål för djupgående reflektioner och nya beslut, med beaktande av erfarenheterna från covid-19-pandemin (som väcker frågan om kritisk hälso- och sjukvårdsinfrastruktur) och de geopolitiska konsekvenserna av kriget i Ukraina (bl.a. i fråga om livsmedelstrygghet, energipriser och hot mot demokratin). EESK understryker att dessa två centrala globala händelser, som har förändrat världsläget i grunden, har skapat ett behov av mer komplexa och brådskande åtgärder i AKS-staterna och att det därför krävs en form av internationellt samarbete som är helt annorlunda än det nuvarande.

1.5 EESK konstaterar med tillfredsställelse att det nya avtalet erkänner vikten av den roll som spelas av organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter, och välkomnar att avtalsparterna har ställt sig bakom detta erkännande.

1.6 EESK uppskattar i hög grad att det nya avtalet, såväl i den gemensamma grunden som i vart och ett av de regionala protokollen, flera gånger bekräftar (om än i olika ordalag) att det är viktigt att det finns officiella mekanismer för deltagande, information, utfrågning och strukturerat samråd med det civila samhället, dvs. "institutionella mekanismer".

1.7 EESK påpekar att organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter har sina egna institutionella mekanismer, där de formellt kan föra fram ståndpunkter, förslag och kritik. Det är av yttersta vikt att det finns rättsligt reglerade institutionella mekanismer som bedriver formell verksamhet och där organisationer i det civila samhället (som deltar i civil dialog) och arbetsmarknadsparter (som för en social dialog) deltar, oavsett hur de betecknas (ekonomiska, sociala och kulturella kommittéer, rådgivande organ, forum, plattformar, nätverk för organisationer i det civila samhället, ständiga konferenser eller andra modeller), för att bidra till den offentliga och demokratiska debatten. En formalisering av dessa institutionella mekanismer gör samhället mer motståndskraftigt eftersom det främjar medborgarandan och stimulerar det demokratiska livet.

1.8 EESK noterar att situationen för organisationerna i det civila samhället, arbetsmarknadsparterna och de institutionella mekanismerna ser mycket olika ut i EU och AKS-staterna på grund av ekonomiska, sociala, kulturella och politiska skillnader mellan regioner, delregioner och länder. I AKS-staterna är den informella ekonomin en obestridd del av verkligheten som måste has i åtanke i den verksamhet som bedrivs av organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter samt när institutionella mekanismer införs och används. I annat fall kommer resultaten av det nya avtalet inte att komma allmänheten till godo. EESK menar att det är absolut nödvändigt att hitta lösningar som gör det möjligt att övervinna befintliga svårigheter, i synnerhet när det gäller teknisk kapacitet och ekonomiskt stöd till organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter. Kommittén anser att det inom EU och AKS-staternas organisation finns ett antal exempel på god praxis som bör kartläggas och tas efter i andra länder. Uppföljningskommittén EU-AKS är ett sådant exempel och har förmåga att utföra denna uppgift.

1.9 EESK fastställer ett mål för sitt deltagande i denna process: införande av institutionella mekanismer samt främjande av och stöd till organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter i AKS-staterna, för att därigenom erkänna den roll som dessa aktörer spelar när det gäller att främja hållbar utveckling, i synnerhet i ljuset av FN:s mål 17 för hållbar utveckling.

1.10 EESK föreslår att kommissionen, med respekt för det nya avtalets struktur, fastställer ett mål om att fyra institutionella mekanismer ska inrättas, närmare bestämt följande: den första mellan EU och AKS-staternas organisation, på grundval av den gemensamma grunden, den andra mellan Afrika och EU, på grundval av det regionala protokollet mellan Afrika och EU, den tredje mellan Karibien och EU, på grundval av det regionala protokollet mellan Karibien och EU, och den fjärde mellan Stillehavsområdet och EU, på grundval av det regionala protokollet mellan Stillehavsområdet och EU.

1.11 EESK framför också ett förslag till kommissionen om att rådgivande kommittéer inrättas i avtalen om ekonomiskt partnerskap. EESK konstaterar att organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter spelar en oersättlig roll i avtalen om ekonomiskt partnerskap och anser att denna roll bör stärkas. EESK ställer sig därför bakom rekommendationerna i yttrandet REX/536, som bör genomföras i nuvarande och framtida avtal om ekonomiskt partnerskap, och anser att den rådgivande kommittén EU-Cariforum är ett utmärkt exempel på god praxis som bör spridas och tas efter.

1.12 EESK framför med eftertryck ett förslag till kommissionen om att de olika institutionella mekanismer som ska drivas mot bakgrund av avtalet mellan EU och AKS-staternas organisation (den gemensamma grunden, de regionala protokollen och avtalen om ekonomiskt partnerskap) i framtiden bör vara lämpligt organiserade för att skapa synergieffekter och optimera resurserna, i synnerhet de ekonomiska resurserna. De institutionella mekanismerna kommer således, om de noga och strikt fokuserar på sitt uppdrag och fungerar som ett nätverk och arbetar tillsammans som ett gemensamt strukturerat system, att visa hur viktiga de är för samhällenas motståndskraft, den ekonomiska tillväxten och människornas välbefinnande.

1.13 EESK rekommenderar starkt att kommissionen inför finansieringsinstrument för att stödja program samt projekt avseende studier och prognoser som fokuserar på situationen för organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter i AKS-staterna, med beaktande av deras behov i fråga om att stärka ledarskapets förmåga att utöva befogenheter, organisationernas tekniska robusthet och genomförandet av planerade institutionella mekanismer. EESK betonar att syftet är att på detta sätt bidra till att stärka förekomsten av demokratiska organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter inom ramen för det nya avtalet, med kompetenta åtgärder och aktivt deltagande från deras medlemmars sida.

1.14 Vi uppmanar med eftertryck kommissionen att stödja arbetet i EESK:s uppföljningskommitté EU-AKS, som i nuläget är den enda befintliga institutionella mekanismen i enlighet med det nya avtalet mellan EU och AKS-staternas organisation, och som kommer att spela en större roll i denna process, i synnerhet genom strukturerad dialog, för att i) tillhandahålla relevanta rapporter, planer och yttranden till institutionerna, ii) uppmuntra deltagandet av berörda parter från AKS-staterna och iii) bidra till införandet av planerade institutionella mekanismer.

2. Allmänna kommentarer om den historiska kontexten och de strategiska målen

2.1 År 2016 antog EU en uppsättning prioriteringar för de gemensamma intressena inom ramen för det förnyade partnerskapet med länderna i AKS-staternas organisation. Dessa har på nytt fastslagits i efterföljande dokument, och handlar om demokrati, god samhällsstyrning, mänskliga rättigheter, inkluderande och hållbar tillväxt samt anständigt arbete, frågan om hur rörlighet och migration kan vändas till möjligheter, mänsklig utveckling, miljö och viljan att "arbeta tillsammans globalt på områden av gemensamt intresse" ⁽¹⁾. Säkerhetsfrågor kan också läggas till på denna lista, med hänsyn till ländernas förbindelser med sina närmaste grannländer. EU:s tidigare mål på detta område bekrästs genom denna kategorisering.

2.2 EU har formaliserat dessa mål genom internationella avtal, först genom Yaoundékonventionen, därefter genom Lomékonventionerna, som följdes av Cotonouavtalet, och nu genom förhandlingarna om avtalet efter Cotonouavtalet. Samtidigt har EU ingått avtal om ekonomiskt partnerskap med ett antal AKS-stater eller grupper av stater.

2.3 Avtal om ekonomiskt partnerskap är det mest övergripande ekonomiska instrumentet för att omsätta denna strategi i praktiken. De har som mål att på ett smidigt och gradvis sätt integrera AKS-staterna i världsekonomin och att utrota fattigdom, samtidigt som det betonas att skillnaderna i utvecklingsnivå mellan parterna och de särskilda ekonomiska, sociala och miljömässiga särdragen i varje ekonomi, och inte minst den informella ekonomins omfattning i varje stat eller delregion, måste beaktas i förhandlingarna.

2.4 EESK anser att det mot bakgrund av de lärdomar som dragits av pandemin, bl.a. beträffande svårigheterna inom hälso- och sjukvårdssystemen, de skadliga konsekvenserna för ekonomin, ökningen i fråga om sociala skillnader och fattigdom, de strukturella problemen när det gäller tillgång till eller produktion av läkemedel och vacciner, användbarheten hos digitala verktyg, hoten mot mänskliga rättigheter och demokrati samt det enorma ekonomiska beroendet, tydligt framgår att utvecklingssamarbetets struktur behöver ses över. Detta bör tas i beaktande i samband med genomförandet och omarbetningen av de strategier som fastställs av EU och AKS-staternas organisation.

3. Särskilda kommentarer om avtalet efter Cotonouavtalet

3.1 År 2015 blev Cotonouavtalet, 15 år efter det att det undertecknades, föremål för en utvärdering som klargjorde vilka framgångar man nått med det och vilka svagheter det hade.

3.2 Cotonouavtalet skulle ha löpt ut i februari 2020. På grund av den känsliga karaktären hos vissa av de ämnen som diskuterades, samt pandemin, var det dock inte möjligt att förnya avtalet på utsatt datum, och det var först i april 2021 som EU och AKS-staternas organisation paraferade texten i det förnyade partnerskapsavtalet, som vanligtvis kallas "avtalet efter Cotonouavtalet".

3.3 För att ta hänsyn till heterogeniteten hos signatärstaterna och särskilt beakta den specifika tillämpningen i varje region omfattar det nya avtalet en gemensam grund som kompletteras av tre bindande regionala protokoll (för Afrika, Karibien och Stilla-havsområdet). Den komplexa strukturen innebär att uppföljningskommittén EU-AKS behöver vara mer proaktiv i framtiden.

3.4 Prioriteringarna i det nya avtalet återspeglar parternas åtagande att uppnå FN:s mål för hållbar utveckling och är indelade i sex områden: i) mänskliga rättigheter, demokrati och samhällsstyrning, ii) fred och säkerhet, iii) mänsklig utveckling (vilket omfattar hälsa, utbildning, sanitet, tryggad livsmedelsförsörjning, social sammanhållning, kultur och jämställdhet samt åtaganden när det gäller utvecklingssamarbete), iv) ekonomisk tillväxt och inkluderande och hållbar utveckling (inbegripet med hänsyn till avtalen om ekonomiskt partnerskap), v) miljömässig hållbarhet och klimatförändringar, samt vi) migration och rörlighet. Dessa prioriteringar är ytterst viktiga för organisationerna i det civila samhället och arbetsmarknadsparterna.

3.5 Utöver dessa prioriteringar tillkommer hanteringen av covid-19-pandemins effekter i EU och AKS-staterna, med hänsyn till riskerna för att demokratin och den ekonomiska och sociala återhämtningen undergrävs, eftersom förutsättningarna för en återhämtning i AKS-staterna inte är goda och fattigdomen och ojämlikheten förväntas öka till följd av situationen.

⁽¹⁾ Gemensamt meddelande till Europaparlamentet och rådet: Ett förnyat partnerskap med länderna i Afrika, Västindien och Stilla-havsområdet, 2016, s. 7.

3.6 EESK betonar i synnerhet att frågan om kritisk infrastruktur i AKS-staterna fortfarande är mycket viktig, såsom pandemin har visat. Hållbar utveckling är till sin natur beroende av att det finns en motståndskraftig infrastruktur som främjar och stöder ekonomisk verksamhet och sociala framsteg, och den spelar en avgörande roll för att nå målen för hållbar utveckling – i Agenda 2030 och Afrikanska unionens Agenda 2063. EESK understryker att utvecklingssamarbete fortfarande utgör en nödvändig, om än inte tillräcklig, förutsättning för att nå framgång på detta område, och betonar vikten av att det stärks i AKS-staterna.

3.7 I detta sammanhang erinrar EESK särskilt om vikten av kritisk hälso- och sjukvårdsinfrastruktur. En allmän, lättillgänglig och allmänt kostnadsfri hälso- och sjukvård i AKS-staterna är avgörande för befolkningens välbefinnande och för hållbar utveckling. I synnerhet kommer snabb tillgång till vacciner (patent och teknisk kapacitet för lokal produktion) att ge AKS-samhällena den motståndskraft de behöver om nya pandemier uppstår i framtiden. EESK noterar att denna viktiga fråga inte tas upp i det nya avtalet och uppmanar EU och AKS-staternas organisation att beakta den när avtalet genomförs.

3.8 EESK anser att det nya avtalet måste ta hänsyn till effekterna av den nuvarande europeiska och globala geopolitiska situationen, särskilt konsekvenserna av kriget i Ukraina (i fråga om bl.a. livsmedelstrygghet, energipriser och hoten mot demokratin) när det gäller utvecklingssamarbetet i allmänhet och avtalen om ekonomiskt partnerskap i synnerhet. EESK erinrar om att den nuvarande situationen har lett till ökad konkurrens om inflytandet i AKS-staterna, och uppmanar EU att stärka sin förmåga till samarbete med dessa länder, i synnerhet på det ekonomiska, sociala och kulturella området.

3.9 När det gäller de formella mekanismerna för deltagande, information, utfrågningar och strukturerat samråd med det civila samhället ("institutionella mekanismer"), välkomnar kommittén starkt följande ståndpunkter i avtalet: först och främst att parterna är skyldiga att inrätta "öppna och transparenta mekanismer för strukturerade samråd" ⁽²⁾, "inrätta mekanismer för [...] samråd" ⁽³⁾, "inrätta och utveckla mekanismer för samråd och dialog" ⁽⁴⁾ samt slutligen "planera för mekanismer för samråd och dialog" ⁽⁵⁾.

4. Särskilda kommentarer om avtalen om ekonomiskt partnerskap mellan EU och länderna i Afrika, Karibien och Stillehavsområdet

4.1 Förhandlingarna om nio avtal om ekonomiskt partnerskap har lett till att sju regionala avtal har trätt i kraft, med 32 av 79 AKS-länder (14 i Karibien, 14 i Afrika och 4 i Stillehavsområdet). Fem av dessa sju avtal tillämpas provisoriskt, eftersom de ännu inte har ratificerats av alla EU-medlemsstater. De återstående två, med Väst- och Östafrika, tillämpas ännu inte provisoriskt på grund av förseningar när det gäller de afrikanska ländernas undertecknande och ratificering. Ytterligare 21 stater har slutfört förhandlingar om avtal om ekonomiskt partnerskap som fortfarande återstår att genomföra.

4.2 EESK påpekar att avtal om ekonomiskt partnerskap medför både möjligheter och risker. Det är mycket viktigt att säkerställa ett partnerskap mellan jämlikar som inte bara skapar ekonomisk tillväxt utan också garanterar välbefinnande och social rättvisa. Åtgärder som vidtas av organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter är avgörande för att uppnå dessa mål.

4.3 Organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter i EU och partnerländerna har dock kritiserat avtalen om ekonomiskt partnerskap.

4.4 Kritiken gäller utformningen av avtalen om ekonomiskt partnerskap, och den eventuella hämmande effekten på produktivitetstillväxten i AKS-länderna, även om skydd av nationella industrier, såsom jordbruksbaserade livsmedelsindustrier, har möjliggjorts. Frihandel mellan EU och AKS-staternas organisation är en fördel med avtalen om ekonomiskt partnerskap, men i flera fall har den fått en oönskad effekt i form av minskade tullintäkter, i synnerhet genom de sänkta skatterna på utrikeshandeln. Dessutom kan den undergräva mikroföretag, små och medelstora företag och kooperativ, som utgör grunden i familjeekonomin, på grund av skillnaderna i ekonomisk nivå mellan EU och AKS-staterna, vilket ett stort antal organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter har påpekat med eftertryck.

⁽²⁾ Avtalets gemensamma grund, artikel 95.

⁽³⁾ Regionalt protokoll för Afrika, artikel 5.

⁽⁴⁾ Regionalt protokoll för Karibien, artikel 7.

⁽⁵⁾ Regionalt protokoll för Stillehavsområdet, artikel 7.

4.5 I avtalen om ekonomiskt partnerskap tas det civila samhällets roll i beaktande på flera sätt. Det tar sig olika uttryck och ger organisationer i det civila samhället inflytande i olika grad vid diskussionerna om och övervakningen av dessa avtal. Avtalet om ekonomiskt partnerskap med Elfenbenskusten har exempelvis lett till upprättandet av konventionen för det ivorianska civila samhället, som i sin tur lett till inrättandet av ett projekt ⁽⁶⁾ som syftar till att övervaka avtalets inverkan på familjeekonomin. Vidare är de interna mötena inriktade på "hållbar utveckling", vilket innebär att det civila samhällets inflytande på andra områden är begränsat.

4.6 I vissa avtal om ekonomiskt partnerskap, såsom de som slutits med Cariforum och Västafrika, föreskrivs ytterligare organ, exempelvis en gemensam parlamentarisk kommitté.

4.7 Med tanke på att man i avtalen om ekonomiskt partnerskap uttryckligen anger att de ingår bland prioriteringarna i Cotonouavtalet, ges avtalsparterna genom det nya avtalet tillfälle att främja ett mer omfattande, harmoniserat och institutionaliserat deltagande av organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter, en möjlighet som man bör dra full nytta av. Anledningen till detta är inte minst att framstegen har varit långsamma på detta område, såsom framgår av den bedömning av genomförandet som EU gjorde i september 2021. Det effektivaste sättet att genomföra de institutionella mekanismer som föreskrivs i avtalen om ekonomiskt partnerskap är att offentliga institutioner i god tid och på ett detaljerat sätt informerar organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter om processen, samt uppmuntrar dem att delta på ett strukturerat sätt och utarbeta studier och motiverade förslag.

5. Särskilda kommentarer om begrepp, representativitet, insatser och institutionella mekanismer när det gäller det civila samhället och arbetsmarknadsparterna

5.1 EESK vill vara en "företrädare för Europas civila samhälle". Kommittén är ett av EU:s rådgivande organ och inrättades i enlighet med artikel 13 i fördraget om Europeiska unionen. Den består av 329 ledamöter som företräder arbetsgivare (grupp I), arbetstagare (grupp II) och civilsamhällesorganisationer (grupp III). Genom denna europeiska institutionella mekanism kan dessa grupper framföra sina synpunkter på aktuella EU-frågor inom ramen för en strukturerad dialog.

5.2 EESK påpekar att det bland organisationerna i det civila samhället finns föreningar med en rad olika målsättningar. De företräder medlemmar som registrerat sig och fyller olika funktioner i samhället, bl.a. genom insatser för att främja människors välbefinnande, stödja social integration och kampen mot utanförskap, skydda samhälls- och/eller medborgargruppernas sociala, ekonomiska, kulturella och arbetsrelaterade rättigheter och intressen, skydda miljön och hantera klimatförändringarna, värna mänskliga rättigheter, utgöra visseblåsare (hålla ett vakande öga), samt värna och sätta tryck på statliga organ, i syfte att värna sina medlemmars intressen och upprätthålla deras samhällsvärden.

5.3 Den ekonomiska, sociala och politiska situationen i samhället, där det finns ett brett och varierat spektrum av organisationer, avgör vilken form dessa organisationer tar. Därför bör vi undvika att betrakta dem som huvudaktören när det gäller främjandet av hållbar utveckling, trots deras viktiga och lovvärda roll.

5.4 EESK betonar att man mot bakgrund av denna mångfasetterade verklighet måste ta vederbörlig hänsyn till den höga grad av informell ekonomi och samhällsorganisation som generellt sett förekommer i AKS-staterna och som i stor utsträckning kännetecknar och avgör de sociala, organisatoriska och institutionella förbindelserna. I detta sammanhang tenderar organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter att ha stora svårigheter att inrätta, organisera och förvalta institutioner, ekonomiskt stöd och formell verksamhet. Dessa organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter bör få exceptionellt ekonomiskt stöd. I annat fall kommer de inte att kunna bidra, genom sitt deltagande och sina insatser, till hållbar utveckling, utövande av medborgarskapet och demokratisk motståndskraft i sina länder.

5.5 Den verksamhet som bedrivs av organisationer i det civila samhället beror på den roll de vill spela i samhället (mer medborgerlig eller politisk), deras storlek, den samhällsbetydelse som deras medlemmar och det samhälle de är verksamma i ger dem, den ledande roll de intar och den finansiering de behöver för att nå sina mål, samt, i detta sammanhang, de villkor deras finansierare ställer.

⁽⁶⁾ Stöd till förstärkning av den operativa kapaciteten hos organisationer i det ivorianska civila samhället, för att stödja medborgarövervakning av interimsavtalet om ekonomiskt partnerskap med Elfenbenskusten.

5.6 Generellt sett leder svagheter hos organisationer i det civila samhället till att de konkurrerar om finansiering, i vissa fall inte bara med varandra utan även med offentliga organ. Dessa svagheter komplicerar deras verksamhet och deras deltagande i nationella och/eller internationella institutionella mekanismer. De kan dessutom göra dem beroende av sina finansiärer och/eller offentliga myndigheter.

5.7 Fackföreningar och näringslivsorganisationer, som ryms under beteckningen "arbetsmarknadsparterna", anses vara organisationer i det civila samhället men har, på grund av sin särart, en egen karaktär som skiljer dem från denna kategori. Arbetsmarknadsparterna företräder sina medlemmar och vidtar åtgärder för att värna deras intressen, särskilt de ekonomiska, antingen inför statliga organ genom specifika mekanismer för samråd och kollektiva förhandlingar, eller genom att interagera med varandra, i synnerhet i samband med förhandlingar, inklusive kollektiva förhandlingar. De har en enhetlig struktur, företräder tydliga intressen, är obestriddligen verksamma under lång tid och har erkända historiska resultat att luta sig mot, har ett fastställt och väldefinierat verksamhets- och kontaktområde och klarar, generellt sett, av att finansiera sig själva.

6. Särskilda kommentarer om avtalet efter Cotonouavtalet i förhållande till det civila samhället och arbetsmarknadsparterna

6.1 *Det civila samhället och arbetsmarknadsparterna i avtalet efter Cotonouavtalet*

6.1.1 I såväl den gemensamma grunden som i vart och ett av de regionala protokollen ger det nya avtalet det civila samhället en aktiv roll. Denna roll är dock inte formaliserad, eftersom avtalet överläter åt de undertecknande parterna (AKS-staternas organisation och EU) att fastställa den institutionella ramen för deras deltagande, inbegripet inrättandet av institutionella mekanismer. Detta väcker den kritiska frågan om hur man ska se till att det civila samhällets organisationer/arbetsmarknadsparterna deltar på både nationell och transnationell nivå.

6.1.2 Genom att inkludera grundläggande organisatoriska aspekter, såsom dessa aktörers juridiska form, representativitet, val av företrädare och minimikrav i fråga om mötesfrekvens, kommer det att skapas en dynamik som ger organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter, som är de berörda parterna i denna process, en starkare roll.

6.1.3 Dessa berörda parter har en specifik roll som är kopplad till deras egna intressen och som inte bör blandas ihop med den roll som politiska partier spelar i samhället. Deltagandet av organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter bör främjas genom särskilda aktiviteter och inte begränsas till allmänna diskussioner. Tack vare de studier, yttranden och förslag som de lämnar till olika institutioner ger de näring åt diskussioner och beslut. Inrättandet av institutionella mekanismer som aktivt involverar berörda parter i processen, är självstyrande och har en tydligt fastställd arbetsordning som grund, som främjar spridning av information och interaktion med varandra genom samråd och strukturerad dialog, utgör det bästa bidraget från organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter till en verklig öppen förvaltning⁽⁷⁾.

6.1.4 Frågan om finansiering är särskilt viktig. I avsaknad av finansiering som är tillräcklig, svarar mot strikta krav och ges på ett öppet sätt kommer det att vara omöjligt att garantera att organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter kan delta i möten eller, framför allt, i det förberedande tillämpade forskningsarbete som består i att samla in uppgifter och utarbeta studier och yttranden.

6.2 *Nuläget för det civila samhället och arbetsmarknadsparterna i EU och AKS-staterna*

6.2.1 I Europa

När det gäller Europa finns det flera tusen föreningar, organisationer, förbund, sammanslutningar, plattformar och forum på nationell och europeisk nivå. De har sitt ursprung i organisationer i det civila samhället, näringslivet (privata företag, mikroföretag och småföretag, både offentliga och sociala) och fackföreningsvärlden, och det förekommer en viss organisatorisk harmonisering.

6.2.2 Afrika, Karibien och Stilla havsområdet

6.2.2.1 När det gäller AKS-staterna har den ekonomiska, sociala, politiska och historiska situationen i varje region, delregion och stat gett upphov till en stor organisatorisk mångfald mellan organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter och, i vissa fall, till bristande samverkan mellan dem. Det finns många exempel på god praxis, men också på svårigheter och brister.

⁽⁷⁾ Princip enligt OECD:s definition.

6.2.2.2 Det finns också problem med, eller till och med en total avsaknad av, generell eller specifik information till organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter om det nya avtalet eller om avtalen om ekonomiskt partnerskap (när sådana finns), samt en allmän brist på forum för deltagande och strukturerad dialog med offentliga institutioner.

6.2.2.3 Med hänsyn till dessa varierande förutsättningar vore det lämpligt att studera dessa två aspekter på fältet, i syfte att sprida exempel på god praxis och samtidigt komma till rätta med problem och brister på ett sätt som ger organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter högre status och främjar deras roll. Med hjälp av denna strategi kommer man att kunna stödja befintliga institutionella mekanismer och uppmuntra inrättandet av nya.

6.2.3 Uppföljningskommittén EU-AKS

För organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter finns för närvarande, inom ramen för förbindelserna mellan EU och AKS-staterna, uppföljningskommittén EU-AKS. Uppföljningskommittén är ett organ inom EESK och består av tolv medlemmar från EU/EESK och tolv medlemmar nominerade av organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter i AKS-länderna (för närvarande åtta från Afrika, två från Karibien och två från Stillahavsområdet), som utses av det organiserade civila samhället i respektive region och med respekt för balansen mellan olika intressen.

7. Särskilda kommentarer om sätt att främja och stödja organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter i deras roll som drivkrafter för hållbar utveckling

7.1 EESK anser att det är av yttersta vikt att man ger de institutionella mekanismer som planeras en formell karaktär, och påpekar att det är kommitténs främsta mål på detta område.

7.2 Efter det att det nya avtalet slutgiltigt har undertecknats uppmanar EESK eftertryckligen kommissionen att ta initiativ till att framföra ett förslag till AKS-staternas organisation och berörda länder om att skapa de politiska, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar som krävs för att dessa institutionella mekanismer ska kunna genomföras.

7.3 EESK uppmanar starkt AKS-staterna att engagera sig i denna process i lika hög grad.

7.4 Kommittén konstaterar att det nya avtalets struktur föreskriver inrättandet av en institutionell mekanism som är kopplad till den gemensamma grunden och omfattar företrädare för EU och AKS-staternas organisation. Samtidigt möjliggör de regionala protokollen att det i varje region (Afrika, Karibien och Stillahavsområdet) inrättas en institutionell mekanism där företrädare för regionen i fråga och EU deltar. Detta innebär således att vi kommer att ha ett system med 1 + 3 institutionella mekanismer, som kommer att täcka det nya avtalet som helhet.

7.5 EESK noterar att det även planeras institutionella mekanismer, de rådgivande kommittéerna, inom ramen för avtalen om ekonomiskt partnerskap, såsom i fallet med de avtal som har slutits med Cariforum, Västafrika och Östafrika.

7.6 Kommittén påpekar framför allt att samtliga dessa institutionella mekanismer kommer att kräva en betydande organisatorisk och nätverksfrämjande insats, i form av ett gemensamt och strukturerat system, för att skapa synergieffekter, undvika dubbelarbete och ställa resurser till förfogande och optimera deras användning, i synnerhet när det gäller ekonomiska resurser.

7.7 EESK föreslår att kommissionen uppmuntrar EU:s delegationer i AKS-staternas organisation att stödja projekt som involverar organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter, särskilt sådana som är inriktade på att öka medvetenheten bland deras medlemmar och ledare, utbilda dem och stärka deras egenmakt, förbättra deras tekniska kapacitet och främja inrättandet av institutionella mekanismer. EESK rekommenderar att kommissionen, samtidigt som den beaktar deras respektive förtjänster, bland de inkomna ansökningarna ger dem som kommer från organisationer i det civila samhället och arbetsmarknadsparter i AKS-stater företräde framför andra.

7.8 EESK föreslår att kommissionen inrättar program för att göra det möjligt att, vid införandet av institutionella mekanismer, undersöka situationen på fältet. Detta innebär möjligheter och svårigheter för organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter och de olika befintliga strukturerna (plattformar, forum osv.). Syftet skulle vara att samla in exempel på god praxis (som redan förekommer inom ramen för förbindelserna mellan EU och AKS-staternas organisation) som bör spridas.

7.9 EESK rekommenderar att organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter i AKS-staterna görs till huvudaktörer i detta undersökningsarbete, med hänsyn till deras kvantitativa och kvalitativa bidrag.

7.10 EESK betonar att uppföljningskommittén EU-AKS kommer att stärka sin organisation med mer resurser och fler medlemmar och delegater så att den bättre kan bidra till denna process och fullgöra sitt uppdrag. EESK rekommenderar starkt att kommissionen integrerar finansieringen av denna process i befintliga finansieringsinstrument. Kommittén vill särskilt framhålla att den verksamhet som bedrivs av organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter kräver finansiering, eftersom självfinansiering inte räcker. Med tanke på det nya avtalets geografiska dimension erinrar kommittén om att institutionella mekanismer och deltagande av organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter förutsätter tillgång till medel som de inte har. Även om man använder sig av rigorösa metoder för att kontrollera förvaltningen samt av modern digital teknik, är ekonomiskt stöd till organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter avgörande. Kommittén uppmanar eftertryckligen EU, AKS-staternas organisation och medlemsstaterna att anta specifika program för stöd till det arbete som utförs av organisationer i det civila samhället/arbetsmarknadsparter, samt till de institutionella mekanismernas verksamhet.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Det nya handels- och teknikrådet mellan EU och USA i verket: prioriteringar för företag, arbetstagare och konsumenter samt nödvändiga skyddsåtgärder

(yttrande på eget initiativ)

(2022/C 443/05)

Föredragande: **Timo VUORI**

Medföredragande: **Tanja BUZEK**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	21.10.2021
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Yttre förbindelser
Antagande av sektionen	9.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	173/0/4

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Att skapa en positiv transatlantisk agenda. Handels- och teknikrådet mellan EU och USA (TTC) kan utgöra kärnan i en agenda för att ge en nystart åt vårt partnerskap med betrodda samarbetskanaler. Trots att våra transatlantiska ekonomier står för ungefär hälften av världens BNP och en stor del av världens handels- och investeringsflöden stöter våra förbindelser fortfarande på hinder för handel, investeringar, arbete, resor och studier på båda sidor av Atlanten.

1.2 Att ta ledningen för att försvara våra värden och en regelbaserad handel. I tider av geopolitisk turbulens har världens ledande ekonomier, EU och USA, tillsammans med andra likasinnade partner, ett betydande ansvar att verka för en modern samarbetsram för handel och teknik som stöder en öppen och hållbar ekonomi och en fri och rättvis handel och som respekterar demokratiska värden, anständiga arbetsvillkor och mänskliga rättigheter.

1.3 Behovet av att reagera på marknadsstörningar. Med tanke på den mängd kriser som i dag pågår måste de transatlantiska parterna snabbt hitta sätt att stärka motståndskraften hos våra öppna demokratiska samhällen, bland annat genom att säkerställa våra globala värde- och leveranskedjor och vår energitrygghet, inte minst med avseende på det akuta behovet av att ersätta energi- och råvaruleveranserna från Ryssland. EU och USA måste dessutom öka sina ansträngningar för att stärka multilateralismen och kunna hantera de utmaningar som klimatförändringarna medför i syfte att säkerställa att en fri och rättvis handel inte undermineras av marknadsstörningar från auktoritära stater.

1.4 Att skapa tillit genom ett ömsesidigt och stabilt samarbete. Båda parter måste verka för att bygga en permanent dialogstruktur för TTC i syfte att åstadkomma konkreta resultat på såväl kort som lång sikt, bortom politiska mandatperioder och regeringsskiftet. EU:s och USA:s målsättning inom ramen för TTC måste dessutom vara en mer strategisk och övergripande syn på handels- och teknikfrågor. De tio arbetsgrupperna inom TTC bör eftersträva en helhetsinriktad och effektivt samordnad syn på samarbete så att onödiga silomentalitet undviks.

1.5 Att stärka intressenternas engagemang. Om man vill undvika att upprepa de misstag som gjorts vid tidigare ambitiösa handelsförhandlingar, är öppenhet och ett starkt engagemang från intressenterna på båda sidor av Atlanten det enda sättet att se till att TTC når upp till sina målsättningar. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) kommer

därför att aktivt engagera sig i TTC-strukturerna och strävar efter att delta som en unik civilsamhällesaktör i TTC-ministermötena. EESK vill i detta sammanhang än en gång beklaga att expertgruppen för handelsavtal inte finns kvar och att det inte har inrättats någon jämförbar permanent struktur för samråd med intressenterna.

1.6 En särskild transatlantisk dialog om arbetsfrågor. EESK har redan tidigare gett sitt stöd för de transatlantiska affärs- och konsumentdialogerna och välkomnar därför tillkännagivandet vid ministermötet i Paris nyligen om att en trepartsdialog om handel och arbete ska inrättas, vilket skulle skapa en formell kanal för arbetsmarknadens parter på båda sidor av Atlanten där de kan bidra till TTC-processen och forma de transatlantiska handels- och investeringsförbindelserna. I detta sammanhang uppmanar EESK kommissionen att ta upp frågan om den obalans som råder när det gäller demokrati på arbetsplatsen på grund av att sex grundläggande ILO-konventioner inte ratificerats, och de konsekvenser detta får med avseende på lika villkor inom handeln.

2. Allmänna kommentarer – ett ökat behov av ett tätare partnerskap mellan EU och USA

2.1 EESK och den transatlantiska dialogen: EESK har under många år följt transatlantiska politiska och handelsrelaterade frågor och formulerat det europeiska organiserade civila samhällets ståndpunkter. EESK har dessutom en regelbunden dialog med såväl EU:s institutioner som USA:s regering och, inte minst, med det civila samhället på andra sidan Atlanten. Inrättandet av ett nytt handels- och tekniskråd (TTC) mellan EU och USA, med tio arbetsgrupper och regelbundna hearingar, innebär att EESK måste uppdatera sin ståndpunkt när det gäller TTC:s prioriteringar.

2.2 Ansvaret hos världens ledande ekonomier: EESK betonar att EU och USA fortfarande står för de mest omfattande bilaterala handels- och investeringsförbindelserna och att deras ekonomier är de mest integrerade i världen. Även om Kina 2021 tog över som EU:s främsta varuimportkälla är USA fortfarande EU:s absolut största handels- och investeringspartner. I ett hotat multilateralt handelssystem som har påverkats av ett WTO i kris, två år med covid-19-pandemin och nu kriget i Ukraina är det de transatlantiska förbindelserna som definierar den globala ekonomin. EU eller USA utgör den största handels- och investeringspartnern till nästan varje annat land i den globala ekonomin. Det transatlantiska partnerskapet är inte ett mål i sig, utan måste bygga på gemensamma värden och intressen och ett gemensamt ansvar. EU och USA bör tillsammans vara ett ankare för demokrati, fred och säkerhet i hela världen, för rättsstatsprincipen och för mänskliga rättigheter för alla ⁽¹⁾.

2.3 Impuls för ett tätare strategiskt partnerskap mellan EU och USA: EESK noterar att när en sådant stort antal oväntade kriser nu skakar världen är tiden inne för världens ledande ekonomier – EU och USA tillsammans med andra likasinnade demokratiska stater med öppna och regelbaserade marknadsekonomier – att fördjupa det politiska och ekonomiska samarbetet så att vi kan skydda våra universella värden och stärka välfärden, demokratin och rättsstatsprincipen, säkerheten och de mänskliga rättigheterna. Och nu har fred tillkommit som högsta prioritet inom ledande internationell politik. Samtidigt bör vi inte längre tolerera att någon stat agerar i strid mot den internationella ordningen eller att några åker snålskjuts inom internationell handel.

2.4 Handel och teknik som viktiga geopolitiska faktorer: EESK påpekar återigen att handel och teknik inte bara handlar om regleringsfrågor, utan utgör viktiga verktyg för att skydda och främja dessa universella värden runt om i världen. EU och USA måste fördjupa sitt samarbete och få till stånd konkreta resultat på multilateral och bilateral nivå. TTC erbjuder en unik möjlighet för ett sådant strategiskt högnivåsamarbete om handel och teknik som överträffar de nuvarande tillfälliga samarbetsarrangemangen och som siktar längre än bara till valen och de institutionella regeringsskiftena i EU och USA.

2.5 En plattform för dialog och samarbete: TTC är inte och bör inte ses som ett nytt transatlantiskt partnerskap för handel och investeringar (TTIP), även om det finns vissa nyttiga lärdomar att dra av dessa fallerade förhandlingar. TTC:s mål och förfaranden får inte innebära ett ifrågasättande av EU:s institutioner och beslutsprocesser, samtidigt som intressenternas medverkan måste stärkas. EU-standarder som återspeglar våra värden får inte ifrågasättas och i synnerhet försiktighetsprincipen är central i EU:s inställning till hur standarder ska fastställas. EESK delar uppfattningen att samarbetet kring standarder också är kopplat till olika rättsliga ramar och kräver djupgående analyser av tekniska spörsmål samt en bedömning av de ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenserna, som alla bör göras i varje enskilt fall. Det nya principiella ramavtalet om dataflöden visar till exempel att EU och USA kan verka för samförstånd i känsliga frågor.

⁽¹⁾ EUT C 152, 6.4.2022, s. 56.

2.6 Starkt stöd från intressenter: EESK noterar att näringslivet och andra intressenter inom det civila samhället, både i EU och i USA, redan har uttryckt ett allmänt stöd för TTC och de frågor som identifierats för de tio arbetsgrupperna. De transatlantiska parterna verkar inse mervärdet av ett strategiskt transatlantiskt partnerskap och ett tätare regleringssamarbete. Det finns fortfarande onödiga hinder för handel, investeringar och arbete. De transatlantiska parterna skulle dessutom tillsammans kunna stärka sin globala konkurrenskraft på världsmarknaden, något som går hand i hand med målen om hållbar utveckling, social rättvisa, respekt för mänskliga rättigheter, höga arbetsnormer och höga miljöstandarder. För att uppnå resultat måste dock båda sidor vara medvetna om varandras målsättningar, inställningar och förutsättningar för att kunna utveckla en gemensam ny ram för handel.

2.7 Ökat engagemang från intressenter efter fallerade civilsamhällesdialoger mellan EU och USA: EESK betonar att en stärkt civilsamhällesdialog utgör en mycket viktig komponent i en transatlantisk kontext, även inom TTC. I detta sammanhang är det särskilt viktigt med en gemensam dialog om medborgerliga rättigheter, motståndskraft mot desinformation, mediefrihet, klimatåtgärder, sociala rättigheter och konsumentskydd, och även om hur demokratin ska stärkas⁽²⁾. Det transatlantiska partnerskapet kan övergå i en ännu tätare transatlantisk integration i våra ekonomier, med bland annat en gemensam ram för handel, teknik och investeringar.

3. Särskilda kommentarer – huvudprioriteringar för företag, arbetstagare och konsumenter

3.1 EESK anser att TTC visar på hur de två största ekonomierna i världen är sammanlänkade och dessutom utgör ett unikt forum för ett utvidgat samarbete tvärs över Atlanten i frågor om handelspolitik och marknadsreglering. Enligt EESK bör TTC därför fokusera på vissa huvudprioriteringar utifrån företagens, arbetstagarnas och konsumenternas perspektiv.

3.2 En modern regelbaserad multilateral handel: EU och USA måste axla ett gemensamt ansvar och ledarskap inom Världshandelsorganisationen (WTO) och förespråka en effektiv multilateral modell med en progressiv handelspolitik där hänsyn tas till miljömässiga och sociala aspekter⁽³⁾. Såväl EU som USA ställs inför utmaningar i form av marknadssnedvridningar från länder som inte har marknadsekonomi, t.ex. orättvisa och diskriminerande åtgärder som rör statsägda företag, statsbidrag, avgifter och skatter.

3.3 Att leda reformen av WTO: Med tanke på WTO:s centrala roll för att tillhandahålla en ändamålsenlig multilateral matris för en progressiv handelsagenda som omfattar miljörelaterade och sociala frågor bör TTC fokusera på olika sätt att förbättra WTO:s multilaterala handelssystem och system för tvistlösning. EU och USA måste gå i bräschen för en ambitiös WTO-reform och främja en modern WTO-agenda genom att undanröja tabun (dvs. när det gäller sociala aspekter av handeln) och ta itu med nuvarande och kommande hållbarhetsutmaningar. EESK uppmanar därför EU och USA att inleda ett strategiskt samarbete med viktiga handelspartner om prioriterade multilaterala frågor⁽⁴⁾.

3.4 Anständiga arbetsvillkor inom internationell handel⁽⁵⁾: EESK uppmanar EU och USA att verka för ett tätare samarbete mellan WTO och Internationella arbetsorganisationen (ILO) i syfte att med hjälp av handelsinstrument främja anständiga arbetsvillkor och arbetsnormer. De nya generaldirektörer som nyligen tillträtt i båda dessa organisationer torde kunna bidra med ny drivkraft på detta område. Att säkerställa respekt för internationella arbetsnormer, som fastställs och övervakas av ILO, bör utgöra en del i en EU- och USA-ledd debatt om ett reformerat WTO. Som ett positivt exempel och en möjlighet att stärka detta ambitiösa nytänkande välkomnar EESK USA:s förslag till hur man bör ta itu med det globala

⁽²⁾ EUT C 152, 6.4.2022, s. 56.

⁽³⁾ EUT C 152, 6.4.2022, s. 56.

⁽⁴⁾ EUT C 374, 16.9.2021, s. 73.

⁽⁵⁾ EESK lade fram konkreta rekommendationer i EUT C 429, 11.12.2020, s. 197. SOC/727: "Decent work worldwide", föredragande: Maria del Carmen Barrera Chamorro, antogs i september 2022.

problemet med tvångsarbete på fiskefartyg inom ramen för de pågående WTO-förhandlingarna om fiskesubventioner ⁽⁶⁾. De transatlantiska parterna bör även använda sig av sitt samarbete som ett sätt att verka för en starkare rättslig grund för att införliva ILO:s grundläggande arbetstagarrättigheter i WTO ⁽⁷⁾. De bilaterala arbetsfrågorna av gemensamt intresse bör omfatta en jämförande syn på kapitlen om handel och hållbar utveckling och hur de i praktiken kan tillämpas i frihandelsavtalen ⁽⁸⁾. EESK har sedan länge efterlyst en moderniserad strategi för verkställande som omfattar sanktioner för kapitlen om handel och hållbar utveckling, och välkomnade de innovativa instrumenten för verkställande i avtalet mellan USA, Mexiko och Kanada (USMCA) ⁽⁹⁾.

3.5 Att arbeta tillsammans i internationella forum: TTC skulle kunna utgöra ett forum för att förbereda ett stärkt samarbete i arbets- och sysselsättningsfrågor inom internationella forum, framför allt ILO och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). I ett sådant förstärkt samarbete bör det även ingå att främja och genomföra principen om tillbörlig aktsamhet. TTC bör uppmuntra gemensam kapacitetssuppletering, framför allt för att främja hälsa och säkerhet på arbetsplatsen världen över, och utforma gemensamma projekt, t.ex. om resurser för yrkesinspektioner i tredjeländer. Ett fruktbart samarbetsområde skulle vara det förväntade införandet av arbetsmiljökonventioner i ILO:s grundläggande arbetsnormer. Tvångsarbete är en fråga av betydande gemensamt intresse, och EU och USA bör samordna sin syn på detta, särskilt när det gäller import av varor som produceras med hjälp av tvångsarbete i Kina. Spridningen av nya anställningsformer världen över, framför allt plattformsarbete, en utveckling som leds av amerikanska och europeiska företag, bör diskuteras i relevanta TTC-arbetsgrupper, med bidrag även från arbetstagar sidan.

3.6 Motståndskraft och hållbarhet i globala leveranskedjor: TTC bör ta fram strategier för ökad motståndskraft genom att säkerställa hållbarheten i de globala leveranskedjorna och se till att de kan fungera som de ska. EU och USA bör identifiera gemensamma sårbarheter och arbeta tillsammans när det gäller t.ex. tillgången till råvaror av avgörande betydelse och kritiska produkter såsom halvledare. De transatlantiska parterna bör också snarast uppmärksamma frågan om en standardiserad strategi för en tryggad energiförsörjning som ligger helt i linje med en sådan ambitiös hållbarhetsagenda som den europeiska gröna given. De bör även överväga gemensamma insatser för att förbättra relevant produktionskapacitet, investeringar och logistik. TTC bör verka för en gemensam obligatorisk tillbörlig aktsamhet i leveranskedjorna, baserat på bästa praxis, så att en modell kan skapas för globala hållbarhetskrav i leveranskedjorna

3.7 Att stödja den gröna ekonomin: TTC bör fokusera på ett samarbete om klimatteknik och grön teknik samt rättvisa omställningsåtgärder. EU och USA bör främja en internationell ram och internationella standarder för klimatomställning, cirkulär ekonomi, hållbar finansiering, energisparande teknik, gröna och sociala standarder i offentlig upphandling, miljömärkning och hållbarhetsrapportering. De transatlantiska parterna bör dessutom verka för en multilateral ram för en avreglering av handeln med miljöanpassade varor inom ramen för befintliga initiativ, dvs. avtalet om miljöanpassade varor (EGA), de strukturerade diskussionerna om hållbarhet inom handel och miljö (TESSD) och den informella dialogen om plastföroreningar (IDP). TTC bör fokusera på effektiva och samordnade gränsjusteringsmekanismer för koldioxid (CBAM) så att en modell för en global ram kan skapas och handelskonflikter mellan EU och USA undvikas.

3.8 Digitalisering och nya ekonomier: TTC bör fokusera på ett samarbete om tekniska standarder, forskning och politik på området artificiell intelligens (AI), sakernas internet och 6G-, batteri-, kvantum- och blockkedjeteknik. Ramen bör stimulera till innovation och standardisering men måste även omfatta viktiga underliggande politiska överväganden. Inom sådana nya teknikområden som AI finns det ofta även en arbetsplatsdimension som kräver robusta AI- och datastrategier, som i första hand tillhandahåller en europeisk rättslig och starkare ram som bygger på mänskliga rättigheter och därmed omfattar etiska regler samt arbetsrättsliga och fackliga rättigheter. Även om det är omöjligt att ha exakt samma regler på

⁽⁶⁾ EUT C 374, 16.9.2021, s. 73.

⁽⁷⁾ Detta skulle kunna ske genom att man överväger en tolkningsförklaring enligt artikel IX.2 i WTO-avtalet med en tolkning av undantaget med hänvisning till "den allmänna moralen" (artikel XX i Gatt 1994 och artikel XIV i Gats), som ska omfatta ILO:s grundläggande arbetstagarrättigheter och ge konturerna för den roll som ILO:s avgöranden kan komma att ha i rättsprocesser i denna fråga.

⁽⁸⁾ Ett bra exempel att bygga vidare på är följande rapport som utarbetats på uppdrag av EU: "Comparative Analysis of Trade and Sustainable Development in Free Trade Agreements", LSE, februari 2022, framför allt när det gäller snabbinsatsmekanismen i USMCA-avtalet, <https://www.lse.ac.uk/business/consulting/assets/documents/TSD-Final-Report-Feb-2022.pdf>.

⁽⁹⁾ EUT C 105, 4.3.2022, s. 40.

båda sidor bör ändå målet vara att ramarna är kompatibla. Det finns också ett behov av att klargöra gemensamma regleringskrav för klimatneutral teknik, bioteknik och medicinsk teknik. EU och USA bör främja värdebaserade principer för internationella standarder så att man upprätthåller ett globalt ledarskap i dessa nya ekonomier. TTC bör även stärka motståndskraften i våra demokratiska samhällen i syfte att förhindra riktade AI-styrda desinformationskampanjer och med hjälp av säkrare informations- och kommunikationsteknik (IKT) bekämpa statsunderstödda cyberattacker.

3.9 Data och integritet: TTC bör fokusera på ett samarbete för att se till att delning av digital teknik och data mellan USA och EU i framtiden möjliggör ett öppet internationellt ekosystem för forskning, utveckling och innovation när det gäller den mest avancerade tekniken till gagn för kunder och allmänheten runt om i världen, samtidigt som deras grundläggande dataskyddsrättigheter värnas och det politiska utrymmet för tillgång till och kontroll av offentliga uppgifter och möjligheten att reglera digitala multinationella företag upprätthålls. EU och USA bör dessutom snarast fastställa en ny ram för dataöverföring som avhjälper de problem som ledde till att skölden för skydd av privatlivet ogiltigförklarades, samt upprätthålla de gemensamma värdena integritet och säkerhet.

3.10 Exportkontroller: TTC bör verka för ny och grundläggande teknik som säkerställer nyckelrollen för multilaterala system för exportkontroll med tanke på den stora relevans de har för både EU och USA när det gäller att främja demokrati, mänskliga rättigheter och ett öppet samhälle med marknadsekonomi. Effektiva handelssanktioner förutsätter exempelvis effektiva exportkontroller gentemot stater som missbrukar handel och teknik och underminerar fred, säkerhet och mänskliga rättigheter. EU och USA bör arbeta tillsammans för att bygga upp allianser med likasinnade partner för att hantera utmaningarna och säkerställa lika villkor.

3.11 Standardisering: TTC bör fokusera på ett samarbete mellan standardiseringsorganen och på principerna om begränsat ömsesidigt erkännande. USA:s och EU:s standardiseringssystem är olika. Framför allt finns i USA inte principen "en produkt, en vedertagen standard", som utgör en hörnsten för EU:s inre marknad. När en ny standard antas i Europa upphävs motstridiga nationella standarder. I USA, däremot, existerar det olika standarder sida vid sida på marknaden, vilket gör det svårt för små och medelstora företag att veta vilken standard som skulle passa deras produktsortiment bäst. Det handlar ofta om små företag med begränsade resurser men med en hög grad av specialisering på en nischmarknad som ligger till grund för deras konkurrenskraft.

3.12 Små och medelstora företag: Ett regleringssamarbete inom ramen för TTC skulle kunna spela en viktig roll för att underlätta handel och investeringar och förbättra konkurrenskraften för i synnerhet mindre företag. Särskilt små och medelstora företag förväntar sig att nya möjligheter kommer att skapas, eftersom de till skillnad från stora företag saknar resurser att navigera olika regelverk på båda sidor av Atlanten. Samtidigt skulle en bättre överensstämmelse mellan regelverken skapa möjligheter för stora företag att dra nytta av stordriftsfördelar mellan EU och USA ⁽¹⁰⁾.

3.13 Livsmedel och jordbruk: EESK ser det som betydelsefullt att EU och USA vid sidan av arbetet inom TTC har inrättat en ny transatlantisk samarbetsplattform för jordbruk för att anta de globala utmaningarna hållbarhet, klimatförändringar och livsmedelstrygghet. Internationellt samarbete för att möta klimatförändringarna och främja hållbarhet är av största vikt för att vi ska kunna göra den framtid som väntar vårt globala samhälle mindre kärv och svår. Kriget i Ukraina och den omedelbara effekt som det har för den globala livsmedelsförsörjningen har ökat på utmaningarna. Klimatförändringarna har redan fått genomgripande konsekvenser för jordbrukarnas försörjningsmöjligheter, med alltifrån extrema väderväxlingar till allvarlig torka, från översvämningar till skogsbränder och andra katastrofer som hotar våra byar, städer och samhällen. EU och USA måste möta denna utmaning.

3.14 Konsumenter: Det är viktigt att det som en del av TTC:s arbete införs skyddsmekanismer för att säkerställa att regleringssamarbetsprocessen inte används för att undergräva sociala standarder, arbetsnormer, konsumentnormer och miljöstandarder. Processen bör snarare syfta till att de harmoniseras och förbättras. Om dessa villkor uppfylls kommer fördelarna inte bara att bli ekonomiska, utan de kan även underlätta tillsynsmyndigheternas arbete genom att målen för den offentliga politiken uppnås. Dessutom kan det transatlantiska samarbetet utvecklas genom utbyte av analys, system för

⁽¹⁰⁾ EUT C 487, 28.12.2016, s. 30.

tidig varning för farliga produkter och tjänster från tredjeländer samt dialog om bättre efterlevnad av lagstiftningen. Genom att överge obligatorisk konvergens, som formellt eftersträvades i TTIP, måste EU och USA måste se till att denna nya frivilliga samarbetsagenda fungerar väl för att hjälpa medborgarna att möta de nya utmaningarna vid denna avgörande tidpunkt.

4. Att hantera problem och nödvändiga skyddsåtgärder

4.1 TTC erbjuder ett ypperligt tillfälle att visa att EU och USA kan vidta konkreta åtgärder för att få till stånd ett verkligt samarbete om handel och teknik och att förbindelserna mellan dem bygger på ett meningsfullt partnerskap. Det finns dock vissa viktiga frågor som TTC måste hantera för att framgång ska nås:

- Ett starkt strategiskt åtagande hos såväl EU:s som USA:s ledning.
- En tydlig gemensam vision för TTC:s mål och processer.
- Behovet av att skapa mervärde genom samarbete tack vare positiva och konkreta resultat.
- Behovet av ett fåtal insatser som syftar till att skapa en samsyn på gemensamma standarder.
- Behovet av en tydlig process för att lösa detaljerade tekniska frågor.
- Att bygga upp en effektiv utåtriktad mekanism för politiskt beslutsfattande, i såväl EU som USA.
- Att med företag, fackföreningar och andra intressenter i det civila samhället bygga upp en aktiv och strukturerad process för intressenternas deltagande.
- Att skapa smidig samordning, konsekvens och ett helhetsgrepp på hela arbetsprocessen, och bygga vidare på lärdomarna från TTIP-förhandlingarna och tidigare bilateral verksamhet beträffande process, öppenhet och information till allmänheten.
- Det ansvar som det civila samhället på båda sidor av Atlanten har för att följa denna process på ett välgrundat sätt.

4.2 Att värna EU:s starka samhällsintressen i ett transatlantiskt regleringssamarbete har alltid varit en grundläggande fråga för EESK. Kommittén framhåller starkt att ett grundläggande krav är att befintliga, högt satta standarder måste värnas. Förutom målet att främja handelsmöjligheterna bör regleringssamarbetet även förbättra människors säkerhet, hälsa och ekonomiska och sociala välfärd på båda sidor av Atlanten. EESK efterlyser ytterligare försäkringar om exempelvis att EU:s livsmedelslagstiftning inte kommer att ändras och att EU kommer att behålla sina restriktioner när det gäller hormoner, tillväxtbefrämjande medel och genetiskt modifierade organismer ⁽¹¹⁾.

4.3 EESK uppmanar kommissionen att inom ramen för TTC ta upp frågan om den obalans som råder när det gäller demokrati på arbetsplatsen och de konsekvenser detta får med avseende på lika villkor inom handeln. EESK erinrar om att USA endast har ratificerat två av ILO:s åtta grundläggande arbetskonventioner, och där ingår t.ex. inte de så viktiga konventionerna nr 87 om föreningsfrihet och nr 98 om rätten att förhandla kollektivt ⁽¹²⁾.

5. Intressenternas meningsfulla medverkan utifrån lärdomarna av TTIP-processen

5.1 EESK betonar att TTC-processen bör vara öppen för insyn och ansvarsutkrävande, och involvera grupper som företräder allmänintressen på ett meningsfullt sätt. Den bör gå hand i hand med en förbättrad och aktiv kommunikationspolitik om vad TTC är. Framför allt måste samarbetsagendan förbli en plattform för information och utbyte av god praxis, och inte bli ett automatiskt verktyg för att påverka varandras lagstiftnings- och beslutsprocesser eller för att hindra varandra från att förbättra skyddsåtgärderna.

⁽¹¹⁾ EUT C 487, 28.12.2016, s. 30.

⁽¹²⁾ Övriga grundläggande arbetskonventioner som USA inte har ratificerat är K29 om tvångsarbete, K100 om lika lön för likvärdigt arbete, K111 om diskriminering (vid anställning och yrkesutövning) och K138 om minimiålder.

5.2 För att undvika att en silomentalitet uppstår måste intresserade aktörer kunna komma med bidrag till samtliga tio arbetsgrupper. Arbetsgruppen för globala handelsutmaningar har ett mer övergripande verksamhetsområde och utgör det viktigaste forumet för diskussioner om arbetsfrågor, men relaterade frågor faller även inom ett antal andra arbetsgruppers ansvarsområde, bland annat frågor som rör leveranskedjor, AI och andra former av ny teknik samt dataskydd.

5.3 EESK ser konsumentskydd och konsumenternas välfärd som övergripande mål för detta samarbete. De olika TTC-dialogerna måste vara öppna för intressenterna. Relevanta tillsynsmyndigheter och branschexperter måste ha en ledande roll för att utveckla regleringssamarbetet.

5.4 Utöver riktade sammanträden inom civilsamhällesdialogen bör det före och efter varje sammanträde i TTC-rådet planeras förberedande sammanträden och avrapporteringar för intressenter. Den tidigare rådgivande grupp för TTIP som inrättades av GD Handel utgjorde ett värdefullt exempel på samråd med intressenter, där EESK borde ha ingått. Gruppen var också ett forum där medlemsorganisationer kunde få en bättre förståelse av de utmaningar och möjligheter som handeln medför för de olika intressen som andra företrädde. Den bidrog till att bygga broar mellan de olika organisationerna.

5.5 EESK vill i detta sammanhang än en gång beklaga att expertgruppen för handelsavtal inte finns kvar. Den utgjorde ett mycket positivt steg i kommissionens strategi för att stärka engagemanget med det civila samhället om handelspolitik och öka öppenheten. Den var också en logisk fortsättning på den rådgivande gruppen för TTIP.

5.6 EESK har redan tidigare gett sitt stöd för de transatlantiska affärs- och konsumentdialogerna och efterlyst ett erkännande av en motsvarande transatlantisk dialog om arbetsfrågor.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

**Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Ungdomspolitiken på västra Balkan
som en del av innovationsagendan för västra Balkan**

(yttrande på eget initiativ)

(2022/C 443/06)

Föredragande: **Ionuț SIBIAN**

Medföredragande: **Andrej ZORKO**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	20.1.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Yttre förbindelser
Antagande av sektionen	9.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	165/2/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) noterar de framsteg som nåtts när det gäller utvecklingen av sunda ungdomspolitiska ramar och uppmanar parterna på västra Balkan att på regeringsnivå ytterligare investera i evidensbaserad ungdomspolitik som tar itu med utmaningar i anslutning till utvecklingen av ungdomsfrågor. För att säkerställa en framgångsrik hållbar utveckling i lokalsamhällena anser EESK att det är mycket viktigt att den institutionella utvecklingen, programutvecklingen och den politiska utvecklingen grundar sig på ungdomars åsikter om mänsklig utveckling. Kommittén är dessutom övertygad om att tillräckliga och tydliga budgetanslag för utveckling av ungdomspolitiken är en förutsättning för att underlätta positiva förändringar och förbättra ungdomars situation.

1.2 De nationella regeringarna på västra Balkan uppmanas att följa EU:s viktigaste ungdomspolitiska dokument, vidareutveckla den nationella ungdomspolitiken och göra det möjligt för ungdomar att delta i utformningen av politiken.

1.3 Systematiskt insamlade högkvalitativa uppgifter om ungdomar är en förutsättning för en väl underbyggd politik och stödåtgärder för ungdomar, särskilt utsatta grupper av ungdomar. I synnerhet behövs det en avsevärd förbättring när det gäller systemet för insamling och behandling av uppgifter som rör den sociala dimensionen av ungdomars deltagande ⁽¹⁾.

1.4 I kampen mot fattigdom och för att förbättra utbildningens kvalitet anser EESK att det är mycket viktigt att involvera arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer för att genomföra en bredare reform med syftet att förbättra ungdomars sociala rättigheter och framtidsutsikter. Arbetsmarknadens parter och andra organisationer i det civila samhället bör få en större roll i dialogen om sociala och ekonomiska reformer. Direkt stöd från EU bör säkerställa att synpunkter från arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer beaktas.

1.5 EU:s program och regionala strukturer bör stärkas i syfte att nå ut till fler ungdomar på västra Balkan genom att ge dem möjligheter till utbildning, rörlighet, frivilligarbete och sysselsättning.

⁽¹⁾ Youth Participation Index for 2020, Ana and Vlade Divac Foundation, s. 31.

1.6 Yrkesutbildning bör uppmärksammas i högre grad genom att lärlingssystem kombineras med studieförberedande ämnen på högstadie- och gymnasienivå. Det nära samarbetet mellan utbildningspolitiken och näringslivet måste stärkas och man bör fokusera mer på kompetens än på kvalifikationer.

1.7 EESK välkomnar den ekonomiska planen och investeringsplanen för västra Balkan, där man efterlyser ett förbättrat deltagande på arbetsmarknaden, i synnerhet bland ungdomar och kvinnor, missgynnade grupper och minoriteter, särskilt romer. Genomförandet av planen bör maximera nyttan för ungdomar.

1.8 Ungdomsgarantin på västra Balkan bör genomföras i enlighet med rådets rekommendationer om en förstärkt ungdomsgaranti ⁽²⁾.

1.9 För att genomföra en ungdomsgaranti på västra Balkan efterlyser EESK en ökning av kapaciteten hos de offentliga arbetsförmedlingarna och deras personal i regionens länder.

1.10 För att ta itu med ungdomsarbetslösheten är det viktigt att olika partner samarbetar. Partnerskap bör upprättas på alla förvaltningsnivåer mellan ungdomsgarantileverantörerna och berörda parter, såsom arbetsmarknadens parter, utbildningsinstitutioner, ungdomsorganisationer och andra organisationer i det civila samhället.

1.11 Man bör uppmärksamma och stödja kapacitetsuppbyggnaden hos arbetsmarknadens parter och utvecklingen av den sociala dialogen och kollektivförhandlingarna för att minska otrygga arbetsvillkor och förbättra kvaliteten på arbetstillfällena. EESK uppmanar också arbetsmarknadens parter på västra Balkan, på nationell nivå och sektorsnivå, att aktivt involvera ungdomar i all sin verksamhet, inbegripet kollektivförhandlingar.

1.12 Med beaktande av möjligheterna med Europaåret för ungdomar 2022 är kommittén övertygad om att hanteringen av de utmaningar som ungdomar står inför och att föra Europa närmare ungdomar bör vara en strategi som inte bara är begränsad till ungdomar som bor i EU, utan den bör också gälla ungdomar från hela västra Balkan.

1.13 EESK uppmanar EU och våra partner på västra Balkan att, i linje med EU:s ungdomsstrategi, införa ett verktyg för konsekvensbedömning ur ett ungdomsperspektiv, det så kallade ungdomstestet. Detta ungdomstest skulle säkerställa att ungdomar beaktas i beslutsprocessen, och det skulle göra det möjligt att skapa en mer målinriktad politik och identifiera eventuella motåtgärder som krävs för att undvika att unga drabbas av negativa återverkningar.

1.14 Det krävs insatser på regeringsnivå bland parterna på västra Balkan när det gäller att fastställa det regionala samarbetet som en politisk prioritering. Genom att stödja denna omvandling och främja regionalt samarbete som en politisk prioritering bör EU stödja västra Balkan när det gäller att identifiera viktiga områden och vägar som skulle kunna främja förändringar för medborgarna i hela regionen, särskilt för ungdomar.

1.15 I slutsatserna från Berlinprocessens toppmöte ⁽³⁾ om västra Balkan 2021 i Berlin understryks behovet av att stärka ungdomsorganisationer och ungdomsnätverk. EESK uppmanar kommissionen att ytterligare undersöka olika sätt att stödja relevanta ungdomsstrukturer, t.ex. nationella ungdomsråd och paraplyorganisationer för ungdomar på västra Balkan, på regional nivå, vilket möjliggör en regional ungdomspolitisk dialog.

⁽²⁾ Rådets rekommendation av den 30 oktober 2020 om en väg till jobb – en förstärkt ungdomsgaranti och om ersättande av rådets rekommendation av den 22 april 2013 om att inrätta en ungdomsgaranti (EUT C 372, 4.11.2020).

⁽³⁾ Berlinprocessens toppmöte om västra Balkan, toppmötet i Berlin 2021, ordförandens slutsatser.

1.16 Det behövs ytterligare insatser för att stärka ungdomars politiska utbildning och representation, både genom allmän politik och genom ungdomsstrukturer, t.ex. nationella, lokala eller kommunala ungdomsråd. EESK uppmanar därför EU:s institutioner att ytterligare stödja västra Balkan när det gäller att förbättra ungdomars deltagande.

1.17 Det är positivt att innovationsagendan för västra Balkan innehåller ytterligare åtgärder för att stödja deras deltagande i alla EU-program som omfattar forskning, innovation, utbildning, kultur, ungdom och idrott. Med tanke på det positiva sambandet mellan rörlighet inom utbildning och ungdomars medborgerliga och politiska engagemang kan ytterligare insatser i detta avseende leda till att ungdomars deltagande och engagemang främjas.

1.18 EESK upprepar ungdomarnas betydelse för västra Balkans framtid och därmed vikten av att vidta konkreta åtgärder för att omvandla regionen till en plats med framtidsutsikter och möjligheter för ungdomar, så att de kan stanna kvar och ha ett framgångsrikt liv⁽⁴⁾. Det är ytterst viktigt att ungdomar involveras i god tid i utformningen och genomförandet av sociala och politiska förändringar.

2. Inledning

2.1 Enligt Eurostat⁽⁵⁾ uppgår det totala antalet unga på västra Balkan till omkring 3,6 miljoner, vilket motsvarar cirka 21 % av den totala befolkningen. Kosovo^(*) har den högsta andelen ungdomar av den totala befolkningen (26,29 %), följt av Albanien (23,4 %), Bosnien och Hercegovina (20,37 %) och Nordmakedonien (20,32 %), Montenegro (19,49 %) och Serbien (16,8 %). Andelen män och kvinnor inom den yngre befolkningen är likartad hos alla partner på västra Balkan, med något fler unga män – 51,16 % av ungdomarna är män och 48,84 % är kvinnor på västra Balkan⁽⁶⁾.

2.2 Partnererna på västra Balkan har gjort betydande framsteg när det gäller att ytterligare upprätta och konsolidera sina ungdomspolitiska ramar genom att anta relevanta lagar, strategier och handlingsplaner. Ett fullt fungerande ungdomssystem som säkerställer ungdomars faktiska egenmakt, engagemang och deltagande i beslutsfattandet har dock ännu inte utvecklats. Det finns olika svagheter, alltifrån bredare politiska frågor och bristande vilja att prioritera ungdomsfrågor som en interinstitutionell och sektorsövergripande politik till mycket specifika typer av svårigheter vid systematisk övervakning och utvärdering av utvecklingen och genomförandet av ungdomspolitik, datainsamling och offentliggörande⁽⁷⁾.

2.3 I syfte att främja ungdomars välbefinnande bör man också se till att barnets rättigheter respekteras. Hållbara politiska åtgärder i detta avseende främjar barns välbefinnande och stöder ytterligare en god övergång till tonåren och det tidiga vuxenlivet.

3. Utveckling av humankapital

3.1 Utbildningens nivå och relevans är avgörande för ungdomars sysselsättningsmöjligheter, karriärutveckling och sociala integration i regionen. Utbildningssystemen uppvisar dock fortfarande brister när det gäller att tillgodose alla studerandes behov och utrusta unga utexaminerade med relevanta färdigheter. Otillräckliga eller ineffektiva kopplingar till andra politikområden som sysselsättning, ekonomi, sociala tjänster och socialt skydd gör att många barn och ungdomar riskerar att lämna skolan i förtid och att drabbas av social utestängning och fattigdom⁽⁸⁾.

⁽⁴⁾ Slutförklaring från det 8:e forumet för det civila samhället på västra Balkan.

⁽⁵⁾ Basic figures on Western Balkans and Turkey, faktablad 2022 års upplaga.

^(*) Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/99 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

⁽⁶⁾ Regionala samarbetsrådet, *Mapping of Youth Policies and Identification of Existing Support and Gaps in Financing of Youth Actions in the Western Balkans – Comparative report*, januari 2021, s. 4.

⁽⁷⁾ Regionala samarbetsrådet, *Mapping of Youth Policies and Identification of Existing Support and Gaps in Financing of Youth Actions in the Western Balkans – Comparative report*, januari 2021, s. 4.

⁽⁸⁾ Europeiska yrkesutbildningsstiftelsen (ETF), *Unlocking youth potential in South Eastern Europe and Turkey: Skills development for labour market and social inclusion*, 2020.

3.2 För att bygga upp en dynamisk ekonomi måste västra Balkan investera i kunskap och utveckla ungdomars färdigheter. Reformen av utbildningssystemet är avgörande för att främja utvecklingsarbetet⁽⁹⁾. Västra Balkan måste fortfarande förbättra sina resultat och se till att unga människor tillägnar sig grundläggande färdigheter, och skillnaderna i resultat i förhållande till EU måste minska.

3.3 Utvandringen från västra Balkan har länge varit ett problem relaterat till ekonomiska, sociala och institutionella frågor och hotar regionens utvecklingsmöjligheter. Utvandringen kommer sannolikt att fortsätta i större delen av regionen under överskådlig framtid, men detta bör inte hindra antagandet av lämpliga strategier för att få ungdomar att vilja stanna kvar i regionen. Människor väljer att flytta utomlands av olika skäl, men ofta upplever de att de har svårt att uppnå en hög livskvalitet för sig själva och sina familjer om de stannar kvar i regionen. Kompetensflykten minskar regionens humankapital, vilket är nödvändigt för ekonomisk tillväxt, samtidigt som den befintliga sociala infrastrukturen inte förbättrar levnadsvillkoren för dem som blir kvar. Lämpliga åtgärder på nationell nivå måste också vidtas för att omvandla kompetensflykten till kompetenscirkulation.

3.4 Utflödet av människor är fortfarande ett centralt problem för de flesta länder på västra Balkan, eftersom det påverkar de ekonomiska, sociala och politiska utsikterna i en region som fortfarande släpar efter EU. Det är svårt att exakt bedöma det totala antalet personer som har lämnat regionen. Uppgifter⁽¹⁰⁾ visar att människor fortsätter att lämna regionen. Mellan 2012 och 2018 lämnade i genomsnitt 155 000 personer regionen årligen för att flytta till ett OECD-land. Bara under 2018 uppgick detta antal till 175 000 personer⁽¹¹⁾.

3.5 Utöver bättre ekonomiska utsikter utomlands har studier också riktat ljuset mot den viktiga roll som tillförlitliga offentliga institutioner av hög kvalitet spelar som en motiverande faktor för utvandring. En IMF-analys från 2016⁽¹²⁾ visade att även om samtliga kategorier av migranter söker bättre ekonomiska möjligheter utomlands, var högutbildade personer dessutom motiverade att flytta på grund av institutionella brister på hemmaplan (korruption och nepotism för att få arbete), och lågutbildade personer lockades också av de större och mer tillförlitliga sociala bidragssystemen utomlands⁽¹³⁾. Utbredd korruption i regionen är en avgörande faktor för utflödet av migranter, som förvärras av det faktum att 63 % av människorna i regionen inte hyser tillit till rättsväsendet eller den lagstiftande makten⁽¹⁴⁾.

3.6 Ungdomarna i regionen har en stark önskan att flytta utomlands för att få bättre möjligheter, vilket bidrar till att de utgör en oproportionerligt stor andel av den totala utvandringen. T.ex. i Bosnien och Hercegovina, Nordmakedonien och Albanien vill över 50 % av ungdomarna bo och arbeta utomlands i mer än 20 år, vilket kan tyda på en betydande nackdel för regionens demografiska och ekonomiska framtid i ett längre perspektiv⁽¹⁵⁾. Att så många unga utvandrar från västra Balkan beror framför allt på att ungdomar inte kan få tillgång till utbildning av god kvalitet (och de begränsade ekonomiska möjligheterna när en examen väl har erhållits), vilket tvingar många att söka utbildningsmöjligheter utomlands. År 2018 studerade 6 % av regionens studenter på högskolenivå i ett annat land (EU-genomsnittet var 3 %).

⁽⁹⁾ Resultaten från OECD:s program för internationell utvärdering av elevprestationer (Pisa) för 2018 visar på höga nivåer av underprestation (elever som inte klarar nivå 2 på Pisa-skalan i läsning, matematik och naturvetenskap) i nyckelkompetenser på nästan hela västra Balkan.

⁽¹⁰⁾ Europarådets utvecklingsbank: Social Infrastructure in the Western Balkans- Increasing the region's economic resilience, enhancing human capital and counteracting the effects of brain drain, november 2021.

⁽¹¹⁾ Riktigheten i migrationssiffrorna för västra Balkan påverkas negativt av olika faktorer som begränsar möjligheterna till omfattande jämförelser mellan länder.

⁽¹²⁾ Emigration and Its Economic Impact on Eastern Europe, 2016.

⁽¹³⁾ De sociala förmånerna på västra Balkan tenderar att tillämpas ojämnt och bidragsutbetalningar att försenas.

⁽¹⁴⁾ Regionala samarbetsrådet, Balkan Barometer: Public Opinion Survey 2020.

⁽¹⁵⁾ Lavric, Tomanovic, & Jusic, FES Youth Study Southeast Europe 2018/2019.

3.7 Den sociala infrastrukturen på västra Balkan stöder inte i tillräcklig utsträckning regionens möjligheter att utveckla och upprätthålla en stabil humankapitalbas, särskilt med hänsyn till utflödet av humankapital genom kompetensflykt. Utbildningssektorerna i merparten av länderna står inför finansierings- och resursbrist, vilket leder till att varken tillgången till utbildning eller utbildningsresultaten är optimala. Otillräckliga utbildningsresultat ger i sin tur inte de färdigheter som framtida generationer behöver för att uppfylla de krav som ställs av befintliga företag eller för att bidra till att starta nya företag.

3.8 Att maximera humankapitalets värde är avgörande för att öka konkurrenskraften och bekämpa arbetslösheten. Dagens arbetskraft måste utrustas med en rad överförbara färdigheter, anpassningsförmåga och företaganda, samtidigt som tillräcklig social trygghet säkerställs.

3.9 De nuvarande utbildningssystemen och läroplanerna måste ses över och stärka anställbarheten bland de yngre generationerna genom att främja yrkesutbildning, digital utbildning och entreprenörskap.

3.10 Ungdomars entreprenörskapacitet bör uppmuntras och främjas. Beslutsfattarna måste se till att unga människor erbjuds en gynnsam miljö för att starta eget och bli företagare, samt stödja och underlätta tillgången till finansiering för nystartade företag.

3.11 I dagens snabbt föränderliga värld är kampen mot klimatförändringarna, nya affärsmodeller, forsknings- och innovationskapacitet och utvecklingen av nya tekniska lösningar för den gröna omställningen av avgörande betydelse. I detta syfte är det viktigt att öka antalet unga, särskilt unga kvinnor, med kompetens inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik (STEM) och digitala färdigheter.

3.12 Den gröna omställningen omvandlar befintliga arbetstillfällen, slår ut andra, och skapar nya arbetstillfällen som kräver ny grön och digital kompetens. Utbildningssystemen måste anpassas efter den växande efterfrågan på nya färdigheter. Utbildningsprogrammen bör vara anpassade till företagets föränderliga behov och den gröna/digitala omställningen.

4. Utmaningar för ungdomssysselsättningen på västra Balkan

4.1 De största utmaningarna för ungdomssysselsättningspolitiken i regionen är följande: samordning av berörda parter på olika förvaltningsnivåer och inom olika politikområden (sysselsättning, utbildning, hälso- och sjukvård, bostäder), brister i utbildningssystemens kvalitet och brister i undervisningen av de färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden, ineffektivitet i arbetssökningsprocessen som leder till kompetensglapp och långa övergångar från skola och universitet till arbete, den utbredda förekomsten av osäkra anställningar i vissa ekonomier, den knappa tillgången på arbetstillfällen för ungdomar, bristen på barnomsorg för att stödja kvinnor som återvänder till arbetslivet samt den höga andelen informellt arbete.

4.2 Arbetsmarknadssituationen för ungdomar på västra Balkan är ogynnsam. Under 2020 låg sysselsättningsgraden bland unga i åldersgruppen 15–24 år under 27 % i hela västra Balkan, medan ungdomsarbetslösheten i åldersgruppen 15–24 var över 26 % (jämfört med bara 16,8 % i EU-27 för åldersgruppen 15–24 år) och nådde nästan 50 % i Kosovo ⁽¹⁶⁾.

4.3 Andelen unga i åldersgruppen 15–24 år som varken arbetar eller studerar är i genomsnitt 23,7 % på västra Balkan, från 15,9 % i Serbien till 37,4 % i Kosovo, jämfört med endast 11,1 % i EU för samma åldersgrupp ⁽¹⁷⁾.

4.4 Nästan två tredjedelar av de unga arbetslösa i Nordmakedonien, Bosnien och Hercegovina samt Kosovo, och två tredjedelar av de arbetslösa unga kvinnorna i Montenegro är långtidsarbetslösa.

⁽¹⁶⁾ Regionala samarbetsrådet, *Study on Youth Employment in the Western Balkans*, 2021.

⁽¹⁷⁾ Regionala samarbetsrådet, *Study on Youth Employment in the Western Balkans*, 2021.

4.5 Arbetskraftsdeltagandet bland ungdomar (relativt arbetskraftstal) var också lägre än i EU och det finns en stor klyfta mellan könen när det gäller arbetskraftsdeltagande, vilket delvis är en följd av bristen på barnomsorg för unga mödrar som vill komma in på arbetsmarknaden. Könsklyftan återspeglas också i sysselsättningsgraden bland unga kvinnor, som i hela regionen ligger under sysselsättningsgraden för unga män. Där ungdomsarbetslösheten är högst (Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Nordmakedonien och Serbien) är andelen arbetslösa unga kvinnor högre än andelen arbetslösa unga män. I Albanien och Montenegro är däremot ungdomsarbetslösheten bland kvinnor lägre än mäns, vilket också är fallet i EU.

4.6 Ungdomar har en osäker ställning på arbetsmarknaden. I jämförelse med EU har ungdomar i samtliga ekonomier i regionen i högre utsträckning tillfälliga kontrakt, i synnerhet i Kosovo och i Montenegro där mer än tre fjärdedelar av de sysselsatta ungdomarna har denna typ av kontrakt, medan siffran för Serbien är fler än hälften. Osäkra anställningar av detta slag kan inverka negativt på individens välbefinnande och ekonomiernas produktivitet.

4.7 Att tillgodose den unga befolkningens behov bör prioriteras, inte minst med tanke på det stora antalet unga som varken arbetar eller studerar. Behovet av åtgärder med EU:s ungdomsgaranti som förebild måste lyftas fram, särskilt i kristider. Detta kommer att bidra till att ge ungdomar ett erbjudande om sysselsättning, vidareutbildning, lärlingsutbildning eller praktik, och därigenom också erbjuda lösningar och framtidsutsikter för ungdomar och bidra till att motverka kompetensflykt.

5. Ungdomar på västra Balkan är en viktig kraft i det regionala samarbetet och i främjandet av den europeiska integrationen

5.1 Väststånd och konvergens med EU bör bygga på principerna om delaktighet, förtroende och samarbete. EESK påpekar att regeringarna på västra Balkan genom att eftersträva EU-drivna reformer och genomföra investeringsplaner har förbundit sig att respektera de europeiska kärnvärdena demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter samt försoning ⁽¹⁸⁾.

5.2 EESK håller med om att regionalt samarbete på västra Balkan är avgörande för utvidgningsprocessen och bör stärkas ytterligare för att driva på omvandlingen. Trovärdiga utsikter till anslutning är det viktigaste incitamentet för och drivkraften till omvandling i regionen. Det är ett viktigt verktyg för att främja demokrati, rättsstatsprincipen och respekten för de grundläggande rättigheterna, som också är de viktigaste drivkrafterna för ekonomisk integration och det viktigaste stödet för att främja försoning och stabilitet i regionen ⁽¹⁹⁾.

5.3 EESK konstaterar att flera viktiga europeiska och regionala initiativ som särskilt riktar sig till västra Balkan har inletts under de senaste åren för att föra regionen närmare EU, men också för att stärka samarbetet mellan ungdomar. EU är fortfarande regionens viktigaste strategiska partner och tillhandahåller medel och stöd genom olika program (föranslutningsinstrumentet IPA, Erasmus+ osv.). Med utgångspunkt i det framgångsrika exemplet från det fransk-tyska ungdomskontoret inrättades vidare det regionala samarbetskantoret för ungdom (RYCO) 2016 för att genom ungdomsutbytesprogram främja en anda av försoning och samarbete mellan ungdomarna i regionen.

5.4 RYCO spelar en viktig roll när det gäller att stärka samarbetet och försoningen mellan ungdomar på västra Balkan. EU:s stöd till ett smidigt genomförande av det regionala ungdomssamarbetet, som är en avgörande faktor för att uppnå fred och stabilitet i regionen, har varit avgörande. Ungdomarnas roll när det gäller att främja regionens framtidsutsikter bör inte bara stärkas genom RYCO:s ansträngningar.

5.5 Europeiska ungdomshuvudstaden är en utmärkelse som delas ut av Europeiska ungdomsforumet. Utmärkelsen är utformad för att ge ungdomar egenmakt, öka ungdomars deltagande och stärka den europeiska identiteten i städerna. Tirana har utsetts till Europeisk ungdomshuvudstad år 2022. Slagordet "Activate Youth" illustrerar huvudsyftet, som är att uppmuntra aktivt deltagande med fokus på ungdomars behov, både i dag och i framtiden. Programmet omfattar verksamhet som syftar till att främja volontärbete, stärka ungdomsorganisationer och skapa nätverk och synergier mellan ungdomar från hela Europa.

⁽¹⁸⁾ REX/184 – Slutförklaring från det 8:e forumet för det civila samhället på västra Balkan, s. 3.

⁽¹⁹⁾ EUT C 220, 9.6.2021, s. 88.

5.6 Förstärkt samarbete och verksamhet för ömsesidigt lärande som anordnas gemensamt av EU-institutionerna och berörda parter inom ungdomspolitiken på västra Balkan bör ytterligare stödja ett framgångsrikt genomförande av innovationsagendan för västra Balkan.

5.7 De insatser som görs för att involvera västra Balkan i EU:s ungdomsprogram bör samordnas med de pågående program som erbjuds av RYCO. EESK uppmanar kommissionen att bistå västra Balkan i arbetet med att inrätta nya inomregionala rörlighetsprogram.

6. Att låta ungdomars röster på västra Balkan höras bättre

6.1 EU:s politiska avsikt när det gäller innovationsagendan för västra Balkan är att underlätta evidensbaserat beslutsfattande ⁽²⁰⁾. Tillförlitlig och insynsvänlig statistik är ett viktigt krav från EU på alla länder som befinner sig i föranslutningsfasen ⁽²¹⁾.

6.2 EU:s ungdomsstrategi 2019–2027 syftar till att uppmuntra och främja inkluderande demokratiskt deltagande av alla ungdomar i demokratiska processer och i samhället, att aktivt engagera dem, stödja ungdomars representation på lokal, regional och nationell nivå och utforska och främja användningen av innovativa och alternativa former av demokratiskt deltagande, t.ex. verktyg för digital demokrati ⁽²²⁾.

6.3 EU:s ungdomsdialog är en väletablerad mekanism för dialog mellan ungdomar och beslutsfattare. EESK välkomnar kommissionens förslag att bygga vidare på denna mekanism och införa den i ramen för det regionala samarbetet på västra Balkan, så att ungdomars och ungdomsorganisationers synpunkter och behov beaktas när ungdomspolitiska prioriteringar fastställs. Dessutom bör befintliga deltagandeprocesser och mekanismer på västra Balkan där ungdomar deltar uppmuntras och främjas.

6.4 Enligt indexet för ungdomars deltagande ⁽²³⁾ är ungdomar på västra Balkan fortfarande starkt underrepresenterade i det politiska livet. Färskta uppgifter visar att en betydande majoritet (78 %) anser att ungdomar bör ha mer att säga till om i politiken ⁽²⁴⁾.

6.5 EESK stöder helhjärtat ungdomars deltagande i beslutsprocesser i frågor som berör dem. Förutom individuellt deltagande är ungdomsorganisationernas roll avgörande för att främja ungdomars ställning på de politiska, ekonomiska och sociala arenorna. Såsom betonas i förordningen om IPA III och utvidgningsmetoden är det därför nödvändigt att notera betydelsen av finansiering och stöd till det civila samhällets organisationer för att tillgodose ungdomars behov.

6.6 Socioekonomisk status och utbildningsnivå anses vara viktiga faktorer som påverkar individers benägenhet att rösta eller på annat sätt engagera sig i politiken. Statistiska analyser på regional nivå ger en enhetlig bild av de socioekonomiska ojämlikheter som är förenade med engagemanget bland ungdomar i västra Balkanregionen ⁽²⁵⁾.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

⁽²⁰⁾ Western Balkans Agenda on Innovation, Research, Education, Culture, Youth and Sport.

⁽²¹⁾ Europeiska kommissionen – kapitel i EU:s regelverk/förhandlingskapitel.

⁽²²⁾ Engagera, sammanföra och stärka ungdomar – EU:s nya ungdomsstrategi, COM(2018) 269 final.

⁽²³⁾ Youth Participation Index for 2020, Ana and Vlade Divac Foundation.

⁽²⁴⁾ FES (2019), Jusic, *Political alienation of a precarious generation*, s. 5.

⁽²⁵⁾ FES (2019), Jusic, *Political alienation of a precarious generation*, s. 5.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Kostnaden för icke-Europa – fördelarna med den inre marknaden**[förberedande yttrande]**

(2022/C 443/07)

Föredragande: **Philip VON BROCKDORFF**Medföredragande: **Émilie PROUZET**

Remiss	Ordförandeskapet för Europeiska unionens råd, 26/01/2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	27.6.2022
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	63/1/1
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	194/0/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) anser att den inre marknaden handlar om att förbättra välfärden genom att uppnå social och ekonomisk konvergens i syfte att minska ojämlikheter och se till att fördjupade sociala obalanser inte leder till allvarliga hinder för den europeiska integrationen.

1.2 EESK anser att nationella lagtexter som kan utgöra hinder för den inre marknaden måste anmälas till kommissionen, och att de måste kommenteras och utvärderas. Annars förblir dessa förfaranden ineffektiva och skapar onödiga hinder.

1.3 När det gäller nationell certifiering rekommenderar EESK att medlemsstaterna åtar sig att vidta mindre restriktiva nationella åtgärder i form av "förstärkt samarbete".

1.4 EESK efterlyser också ett effektivt genomförande och verkställande av direktiv som redan förhandlats fram och röstats igenom, såsom paketet för bättre lagstiftning.

1.5 EESK anser att rättsakten om digitala tjänster⁽¹⁾ och rättsakten om digitala marknader⁽²⁾ är avgörande steg för att uppnå lika villkor för alla aktörer på digitala marknader. Dessutom bör maximal harmonisering av tillämpningsområdet för rättsakten om digitala marknader prioriteras.

1.6 Det fria flödet av data är också avgörande för den europeiska innovationen, för företagens tillväxt och som stöd för den digitala inre marknaden.

1.7 EESK understryker att territoriella försörjningsbegränsningar hämmar utvecklingen av den inre marknaden och uppmanar kommissionen att ta itu med de konkurrenshämmande effekterna av dessa begränsningar.

1.8 Vi rekommenderar en samordnad strategi mellan medlemsstaterna när det gäller saluföring av produkter som påverkas av krisen i Ukraina. Den kris som uppstått till följd av Rysslands aggression har skapat enorma begränsningar i utbudet.

⁽¹⁾ COM(2020) 825 final. EUT C 286, 16.7.2021, s. 70.

⁽²⁾ COM(2020) 842 final. EUT C 286, 16.7.2021, s. 64.

1.9 EESK rekommenderar mer verkningsfulla nationella politiska åtgärder och incitament för rörlighet med tonvikt på aktiva arbetsmarknadsåtgärder såsom arbetsrelaterade förmåner för arbetstagare i EU.

1.10 EESK inser att kapitalmarknadsunionen är ett komplext projekt, men noterar att EU fortfarande har 27 kapital- och finansmarknader som inte fungerar som en enda, vilket begränsar den inre marknadens potential.

1.11 I denna tid av stor osäkerhet är det nödvändigt att säkerställa en konkurrenspolitik som är särskilt inriktad på att genomföra de omställningar som EU har åtagit sig att genomföra. Dessutom får inte någon form av kommersiell, social, lagstiftningsmässig, skattemässig eller miljömässig dumpning som snedvrider konkurrensen tillåtas.

1.12 Slutligen anser EESK att ett "öppet strategiskt oberoende" bör anammas, särskilt inom nyckelsektorer, för att bidra till att bygga upp resiliens, diversifiering och en ambitiös handelsagenda.

2. Bakgrundsinformation

2.1 Målet med den inre marknaden

2.1.1 Målet med EU:s inre marknad var att undanröja hinder för rörligheten för varor, tjänster, kapital och människor i syfte att öka produktiviteten och konkurrenskraften i hela EU.

2.2 Delat ansvar för den inre marknaden

2.2.1 Den inre marknadens funktion är ett delat ansvar mellan EU och medlemsstaterna. För närvarande kvarstår dock många skillnader när det gäller EU-rättens tolkning och tillämpning. I många fall kan dessa skillnader uppfattas som orättfärdiga eller oproportionerliga och de utgör under alla omständigheter ett hinder för den fria rörligheten för personer, varor och tjänster.

2.3 Medlemsstaternas ansvar

2.3.1 Objektivt sett kan det finnas giltiga skäl för skillnader mellan medlemsstaterna, men det ges inte alltid någon motivering till dem, och ibland bemödar sig medlemsstaterna inte om att väga skälen till undantag på nationell nivå mot eventuella negativa effekter för den inre marknaden. Till följd av detta kvarstår det alltför många rättsliga och andra hinder inom EU som gör den inre marknaden "ofullbordad" och splittrad, såsom följande:

— Tillämpning av nationell lagstiftning då man menar att subsidiaritetsprincipen tillämpas.

— Icke-erkännande av principen om vad som är tänkt att vara ömsesidigt erkännande.

— Ökad förekomst av nationell överreglering, även känt som "gold plating", och felaktigt införlivande, på så sätt att nationella regeringar och parlament överreglerar i samband med införlivandet av EU-rättsakter som överenskommit på EU-nivå. Ett antal hinder som påverkar den inre marknaden beror i själva verket på felaktig eller ofullständig tillämpning av EU-lagstiftningen, och på att medlemsstater tillämpar nationella regler som strider mot målen för den inre marknaden. Ett oriktigt eller felaktigt genomförande från medlemsstaternas sida och bristande tillsyn från kommissionens sida får således skadliga konsekvenser både på EU-nivå och på nationell nivå för såväl medborgare som företag.

— Tillämpning på nationell nivå av kommande EU-åtgärder. Här försöker regeringar och parlament föregripa tillämpningen av EU-strategier genom att sätta nationella intressen i första rummet, trots att EU-strategierna fortfarande håller på att utarbetas av kommissionen. Ett exempel på detta är EU:s strategi för den cirkulära ekonomin.

— Nationella intressen dominerar i frågor som rör strategiska europeiska ekosystem.

2.4 Den ekonomiska kostnaden för begränsningar av den inre marknaden

2.4.1 De exempel som nämns ovan illustrerar de huvudsakliga kostnaderna för uteblivna EU-åtgärder. Flera studier har pekat på de enorma ekonomiska vinster ett "fullbordande" av den inre marknaden skulle innebära. Europaparlamentets översiktsrapport visar att dessa uppgår till mellan 650 miljarder och 1,1 biljoner euro per år, vilket motsvarar mellan 5 och 8,6 % av EU:s BNP ⁽³⁾.

2.4.2 I samma undersökning från RAND Europe för Europaparlamentets räkning tittade man på de ekonomiska konsekvenserna av lägre handelshinder på den inre marknaden. Enligt den skulle effekterna av förbättrade handelsflöden, ekonomisk tillväxt och skapande av arbetstillfällen till följd av lägre handelshinder leda till ekonomiska fördelar på mellan 183 och 269 miljarder euro per år ⁽⁴⁾.

2.4.3 Kommissionens uppskattning av en helt integrerad digital inre marknad i EU är också relevant när det handlar om förlust av potentiella vinster. Kommissionen uppger att en sådan skulle främja innovation, bidra med 415 miljarder euro till EU:s ekonomi varje år och skapa hundratusentals nya arbetstillfällen ⁽⁵⁾.

2.4.4 Allt detta ger en fingervisning om de betydande potentiella ekonomiska fördelar (och därmed sammanhängande sociala förmåner) som en mer fullständig inre marknad skulle ha inneburit. Med andra ord representerar detta den totala ekonomiska kostnaden eller det förlorade mervärdet och kollektiva nyttigheten av uteblivna EU-åtgärder.

2.4.5 Trots sina begränsningar har den inre marknaden hittills bidragit till att bevara och främja EU:s ekonomiska välbefinnande. EU-ekonomins konkurrenskraft och resiliens måste dock stärkas genom ytterligare reformer av den inre marknaden och genom att man tar itu med strategiska beroenden. En entreprenörskultur i EU måste också främjas, där innovativa företag av alla storlekar, särskilt mikroföretag och små och medelstora företag samt uppstarts företag, får ändamålsenligare stöd och kan blomstra för att bidra till mer motståndskraftiga och sammanhållna samhällen. Lika viktigt är att en välfungerande inre marknad kommer att underlätta visionen om ett mer socialt Europa, som placerar medborgarnas välbefinnande högst upp på den politiska dagordningen och bidrar till att undvika en negativ social utveckling.

3. Begränsningar

3.1 Befintliga begränsningar omfattar sådana som hänger samman med reglering, nationell lagstiftning, skattefrågor, logistik och försörjningsfrågor samt andra mer nyanserade skillnader mellan EU:s medlemsstater som gör att handel inom EU förblir en utmaning.

3.2 Begränsningarna hämmar också ekonomiska nyckelsektorer som tjänstesektorn, som alltjämt är uppsplittrad efter nationella gränser, vilket framgår av följande:

- Historiskt restriktiva nationella bestämmelser som ofta rättfärdigas med hänvisning till subsidiaritetsprincipen.
- Bristfälligt genomförande och bristfällig tillämpning av tjänstedirektivet, något som hindrar etableringsfriheten, den fria rörligheten för tjänster och friheten att tillhandahålla tjänster.
- Nationella handelslagar som hindrar företagens sätt att bedriva affärer. Det är ofta så att dessa lagar hämmar sektorns konkurrenskraft, är protektionistiska och undergräver investeringar från tillförlitliga och legitima företag i andra medlemsstater.
- Nationella krav som hindrar den fria rörligheten för varor. Medlemsstaterna anmäler ofta inte nya nationella tekniska krav i enlighet med det förfarande som fastställs i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 ⁽⁶⁾, och tillämpar inte principen om ömsesidigt erkännande på icke-harmoniserade verksamheter, t.ex. genom överreglering i samband med genomförandet av direktiv.

⁽³⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

⁽⁴⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

⁽⁵⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

⁽⁶⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (EUT L 241, 17.9.2015, s. 1).

3.3 EESK påpekar att överträdelseförfaranden är långdragna och dyra och att utgången är osäker. För företagen blir priset för högt, vilket avskräcker dem från att utvidga sin verksamhet eller investera på andra håll i EU. Dessa begränsningar berövar dessutom konsumenterna större valmöjligheter, förbättrade tjänster och lägre priser. EESK efterlyser också kraftfullare åtgärder från kommissionens sida vid tillämpningen av överträdelseförfaranden.

3.4 Denna kostnad påverkar ekonomin i stort och begränsar konkurrenskraften, tillväxtpotentialen och marknads-ekonomins fortsatta utveckling.

3.5 Såsom alla ekonomier påverkas ekonomin i EU av externa chocker, men reaktionen på dessa chocker och hur marknaderna reagerar avgörs huvudsakligen av de enskilda medlemsstaternas politik på hemmaplan och de åtgärder som vidtas för att stimulera det ekonomiska beteendet. Kriget i Ukraina har blottlagt EU:s beroende av globala värdekedjor. Den framväxande krisen kommer sannolikt att påverka sektorerna på olika sätt, men det råder ingen tvekan om att den inre marknadens uppvisar svagheter, inte minst begränsningarna av den fria rörligheten för varor och tjänster samt viktiga råvaror.

3.6 Slutligen bör det noteras att omkring 82 % av de produkter som man handlar med på den inre marknaden omfattas av harmoniserade regler och att omkring 18 % av handeln med varor inom EU omfattas av ömsesidigt erkännande. Det förekommer dock fortfarande nya fall av nationella tekniska regler som verkar strida mot EU-rätten. I många medlemsstater har det dessutom nyligen skett en ökning av de nationella märkningskraven för livsmedels- och dryckesprodukter, som motiveras av konsument- och miljöskyddet. Samtidigt fungerar principen om ömsesidigt erkännande inte särskilt smidigt. Ett belägg för detta är att 71 % av de små och medelstora företag som ansökte om ömsesidigt erkännande för icke-harmoniserade varor inom det befintliga systemet fick avslag på sin ansökan om marknadstillträde.

4. Åtgärda begränsningar

4.1 De åtgärder som anges nedan skulle bidra till att frigöra några av de potentiella ekonomiska vinsterna av den inre marknaden.

4.2 Använda befintliga verktyg mer effektivt

4.2.1 EESK anser att utkast till nationella texter som kan utgöra hinder för den inre marknaden måste anmälas till kommissionen, och att de måste kommenteras och utvärderas. Utan ett åtagande från medlemsstaterna om att anmäla och kommentera/utvärdera förblir dessa förfaranden ineffektiva. Det krävs därför en effektivare övervakning till stöd för harmoniseringen av produktmarknadsregleringen i EU:s medlemsstater. Till exempel har detaljhandeln nyligen upplevt en kraftig ökning av nationella begränsningar i form av tillstånd och krav på lokalt innehåll. Detta strider mot artiklarna 28 och 30 i fördraget, eftersom nationella omprövningar ofta tillämpas på inköp av produkter som redan lagligen har släppts ut på den inre marknaden. När det gäller tjänster anser EESK också att anmälningsförfarandet enligt tjänstedirektivet inte fungerar så väl som förväntat. Angående etableringsfriheten beklagar EESK att medlemsstaterna inte har nått en kompromiss om förslaget till ett så kallat anmälningsdirektiv. Med denna text skulle medlemsstaternas skyldighet att underrätta kommissionen om utkast till lagar eller förordningar om tillståndsförfaranden för tjänster (och därmed för stadsplanering) ha stärkts⁽⁷⁾. Kommissionen och medlemsstaterna uppmanas även att tillhandahålla mer detaljerade uppgifter kring vilken motivering och vilken proportionalitet som tillämpas när medlemsstaterna anmäler tekniska bestämmelser. Det är också viktigt att se till att de anmälda kraven kontrolleras på lämpligt sätt, oavsett vilket anmälningsförfarande som tillämpas⁽⁸⁾. För att kunna ta itu med själva roten till problemet menar EESK att perspektivet i lagstiftningen behöver flyttas ännu mer från minimiharmonisering till maximal harmonisering.

4.2.2 Ett annat problemområde är tillämpning av åtgärder som föregriper planerade EU-bestämmelser, såsom nationell certifiering, som tillämpas i det uttryckliga syftet att tillhandahålla en viss skyddsnivå, särskilt inom den jordbruksbaserade livsmedelssektorn. EESK anser att sådana begränsningar är direkt protektionistiska, men när de avslöjas är processen för att se till att de dras tillbaka ofta långsam och betungande, vilket innebär att sådana begränsningar för detaljhandlarna fortsätter att tillämpas alltför länge. För att förhindra detta anser EESK att medlemsstaterna i stället skulle kunna åta sig att vidta mindre restriktiva nationella åtgärder via det "förstärkta samarbete" som föreskrivs i fördraget. EESK hänvisar också till den paneuropeiska privata pensionsprodukten som en standardram för att stödja den inre marknaden, vilken skulle kunna tillämpas även på andra områden.

⁽⁷⁾ 2016/0398(COD); https://eur-lex.europa.eu/procedure/SV/2016_398.

⁽⁸⁾ Undersökning av medlemsstaternas proportionalitetsbedömning när de antar krav i samband med etableringar av detaljhandel i enlighet med direktiv 2006/123/EG.

4.2.3 EESK anser också att den europeiska planeringsterminen skulle kunna bli ett verkningsfullt verktyg för att ta itu med nämnda problem, närmare bestämt genom proportionella åtgärder från kommissionens sida, inklusive eventuell indragning av EU-medel, om åtagandena beträffande de landsspecifika rekommendationerna inte uppfylls. Detta är i linje med kommissionens vägledning till medlemsstaterna om planerna för återhämtning och resiliens, där man betonar såväl behovet av att undanröja rättsliga och andra hinder på den inre marknaden som de villkor enligt vilka medlemsstaterna måste uppfylla den europeiska planeringsterminens krav.

4.2.4 Slutligen efterlyser EESK ett effektivt genomförande och verkställande av de direktiv som redan förhandlats fram och röstats igenom. I anslutning till detta bör kommissionen och medlemsstaterna åta sig att genomföra paketet för bättre lagstiftning, med förbehåll för konsekvensbedömningar av hög kvalitet.

4.3 Tillvarata den digitala inre marknads potential

4.3.1 EESK anser att den växande digitala ekonomin i Europa erbjuder möjligheter till ekonomisk tillväxt, där de potentiella ekonomiska vinsterna uppnås genom ökad integrering av digitala tjänster i medlemsstaterna.

4.3.2 Mot denna bakgrund anser EESK att rättsakten om digitala tjänster och rättsakten om digitala marknader är avgörande steg för att uppnå lika villkor för alla aktörer på digitala marknader. Genom att fokusera på specifika tjänster oavsett var tjänsteleverantören är etablerad eller vilken lag som är tillämplig på tillhandahållandet av tjänsten tar dessa rättsakter på ett meningsfullt sätt itu med frågan om likabehandling av europeiska och globala nätoperatörer. Dessutom är det en absolut prioritering från EESK:s sida att förhindra att en ökad mängd nationell lagstiftning ytterligare splittrar upp den inre marknaden.

4.3.3 Betydande ekonomiska vinster skulle också kunna uppnås genom ökad användning av onlinetjänster och förbättrad digital infrastruktur inom EU. Här rekommenderar kommissionen en övergång i riktning mot ett fullt fungerande system för e-upphandling och e-fakturer. Beräkningar antyder att en fullständig övergång till e-upphandling skulle kunna generera imponerande 50–75 miljarder euro per år ⁽⁹⁾.

4.3.4 Slutligen anser EESK att det fria flödet av data är avgörande för den europeiska innovationen, för tillväxten hos företag av alla storlekar, för skapandet av arbetstillfällen och för förverkligandet av en digital inre marknad. Lagstiftningen till stöd för det fria flödet av data är redan på plats. Omotiverade datalokaliseringskrav bör dock undvikas.

4.4 Undanröja försörjningsbegränsningar

4.4.1 EESK noterar att geoblockeringsförordningarna från 2018 har bidragit till att underlätta handeln inom EU. De europeiska konsumenterna utsätts dock fortfarande för geoblockering av varor och tjänster. EESK framhåller att det förekommer ihållande territoriella försörjningsbegränsningar i form av olika metoder, såsom vägran att leverera till eller hot om att sluta leverera till en viss distributör – något som begränsar den mängd som finns tillgänglig för försäljning i medlemsstaterna –, oförklarliga skillnader i produktsortiment och priser mellan medlemsstaterna, eller begränsade språkalternativ för produktförpackningar. EESK understryker att territoriella försörjningsbegränsningar hämmar utvecklingen av den inre marknaden och dess potentiella fördelar för konsumenterna, och uppmanar kommissionen att ta itu med begränsningarnas konkurrenshämmande effekter i syfte att uppnå en fullt fungerande inre marknad.

4.4.2 Den ryska invasionen av Ukraina har blottlagt enorma risker när det gäller en trygg energi- och livsmedelsförsörjning, vilket kräver ett enhetligt strategiskt tillvägagångssätt från EU:s sida. EESK anser att en välfungerande inre marknad kan stödja denna strategi samt lindra något av den prispress som snabbt urholkar köpkraften i hela EU. I detta sammanhang välkomnar kommittén insatserna på EU-nivå för samarbete om gemensamma gasinköp (på frivillig basis) för att motverka stigande energipriser.

4.4.3 Kommittén beklagar dock att medlemsstaterna hittills inte gjort någon samordnad ansats i fråga om andra produkter som påverkas av krisen i Ukraina.

⁽⁹⁾ <https://www.rand.org/blog/2017/11/why-the-eu-single-market-has-still-not-reached-its.html>

4.5 Öka arbetstagares och yrkesverksammas rörlighet över gränserna

4.5.1 Trots EU:s politik för att underlätta den fria rörligheten för personer är den gränsöverskridande rörligheten för arbetstagare och yrkesverksamma inom EU alltjämt en utmaning som begränsar utbudet och orsakar obalanser inom sektorer som it och högteknologisk industri. Uppgifter på europeisk och nationell nivå ger vid handen att graden av rörlighet både mellan och inom länder fortsätter att vara låg även i internationell jämförelse.

4.5.2 Mer specifikt rekommenderar EESK ändamålsenligare nationella politiska åtgärder som ger incitament till rörlighet med tonvikt på aktiva arbetsmarknadsåtgärder såsom arbetsrelaterade förmåner för arbetstagare från EU och arbetstagare med flyktingstatus från tredjeländer. I anslutning till detta anser EESK att det ytterligare skulle främja rörligheten om värdländerna erbjöd arbetssökande ekonomiska incitament att ta ett arbete i en annan medlemsstat eller i en annan region. Dessutom bör ytterligare insatser göras för att förbättra informationen om arbetstillfällen i andra EU-länder och om stöd som underlättar logistiken i samband med flytten till ett annat land – t.ex. hjälp med att hitta bostad, registrera skatterättslig hemvist, hitta skola till barnen och eventuellt arbete till medföljande osv. EESK påpekar dock att arbetskraftens rörlighet i EU har lidit av den uppsplittrade strategi som hittills tillämpats. Ytterligare splittrade strategier, särskilt på nationell nivå, måste undvikas.

4.5.3 Erkännande av examensbevis och kvalifikationer, som är avgörande för att tillsätta vakanser på platser där det fortfarande råder brist på arbetskraft, är alltjämt ett problem i hela EU. EESK anser att det befintliga systemet fortfarande är alltför starkt avhängigt av enskilda regeringar, eftersom medlemsstaterna har rätt att tillämpa sina egna regler. Kommissionen bör se till att en mer harmoniserad strategi för erkännande av examensbevis och andra kvalifikationer tillämpas i alla medlemsstater.

4.5.4 Slutligen kan ökad rörlighet för arbetstagare och yrkesverksamma i EU endast komma till stånd om de befintliga bestämmelserna efterlevs bättre, och om tillgången till information och samarbetet mellan medlemsstaterna förbättras. EESK noterar att enskilda medlemsstater kan ställa sig tveksamma till fler reformer av den inre marknaden på grund av rädsla för detta kan komma att leda till att arbetstillfällen går förlorade på kort sikt och till sektoriella förluster, särskilt i de länder som redan släpar efter samt i länder/sektorer med låg produktivitet. I teorin skulle den fria rörligheten för arbetstagare bidra till att lösa detta problem, men ur ett nationellt perspektiv skulle det kunna leda till förlust av resurser och potentiell kompetensflykt under tiden.

4.6 Förbättra kapitalflöden och finansiella tjänster i hela EU

4.6.1 Samma argument kan göras gällande angående EU:s kapitalmarknader. EESK konstaterar att kapitalmarknadsunionen är ett komplext projekt som syftar till att fördjupa och ytterligare integrera EU-medlemsstaternas kapitalmarknader. Detta kräver att åtgärder vidtas och lagstiftningsändringar antas på en rad olika områden och medför ansvar inte bara på EU-nivå utan även på medlemsstatsnivå. EESK noterar att fullbordandet av kapitalmarknadsunionen fortfarande ligger långt bortom 2022. Trots vissa framsteg, särskilt i och med EU:s återhämtningspaket för kapitalmarknaderna, har EU alltjämt 27 kapitalmarknader som inte fungerar som en gemensam kapitalmarknad. Finansmarknaden i EU är fortfarande kraftigt uppsplittrad efter nationella gränser, och sparare och investerare är starkt beroende av nationella miljöer. Detta gäller även finansiella tjänster i allmänhet, inklusive finansiella tjänster till privatpersoner och mindre företag och inhemskt sparande.

4.6.2 EESK anser att detta begränsar den ekonomiska återhämtningen och är ett hinder för en väl fungerande inre marknad. De ekonomiska fördelarna med kapitalmarknadsunionen är tydliga, men fullbordandet av den kräver både politisk uppslutning från enskilda medlemsstater och ett effektivt antagande av EU-ledda initiativ, inbegripet sådana som syftar till att stärka eurons internationella roll. Dessutom får digitaliseringens roll för att underlätta kapitalmarknadsunionen inte underskattas.

4.7 Förstärkt politisk vilja att avskaffa begränsningarna på den inre marknaden

4.7.1 I denna tid av stor osäkerhet skulle EESK vilja se en konkurrenspolitik som är särskilt inriktad på att genomföra de omställningar som EU själv har inlett. Dessa omställningar kommer att kräva en ambitiös handels- och investeringspolitik, exceptionella offentliga och privata investeringar, innovation, ytterligare sociala, ekonomiska och miljömässiga framsteg och en väl fungerande inre marknad. Allt detta måste stödjas av ett rättsligt och finansiellt regelverk som säkerställer lika villkor på marknaden för alla berörda parter, alla regioner och alla medborgare i hela EU. Vår inre marknads integritet och icke-fragmentering är en avgörande aspekt av detta. En väl fungerande inre marknad och en konkurrenspolitik som gör det möjligt för företag och konsumenterna att ta del av en omfattande marknadskonkurrens på lika villkor är av yttersta vikt, vilket stimulerar effektivitet och innovation och skapar en miljö där framgångsrika företag kan växa.

4.7.2 Vi anser att harmonisering och undanröjande av hinder för den fria rörligheten inom unionen möjliggör utveckling av konkurrens, innovation och produktivitetsvinster. Inte någon form av kommersiell, social, lagstiftningsmässig, skattemässig eller miljömässig dumpning som snedvrider konkurrensen får tillåtas. EESK förväntar sig att alla medlemsstater respekterar detta och att de kräver att våra externa partner respekterar våra grundläggande kärnvärden och rättigheter, såväl på det sociala som på det affärsmässiga området och på miljöområdet.

4.7.3 Kommittén manar till att den inre marknaden inte längre bör betraktas som en glorifierad version av ett globalt handelsavtal vars innehåll skulle kunna anpassas under förhandlingarna. Den inre marknaden rymmer så mycket mer än detta. Den syftar även till att förbättra välfärden genom social och ekonomisk konvergens i syfte att minska ojämlikheter och se till att fördjupade sociala obalanser och den allmänna ökningen av fattigdomen inte leder till allvarliga hinder för den europeiska integrationen. EESK betonar därför de grundläggande sociala rättigheterna och arbetstagarnas rätt till anständiga löner och arbetsvillkor, inte bara i samspelet med ekonomiska friheter, utan även i förhållande till den inre marknaden och arbetsmarknaden, konkurrens och alla andra unionspolitiska åtgärder, inbegripet men inte begränsat till områden som ekonomisk styrning, handel, digitalisering och miljö. Den syftar också till att slå vakt om och stärka arbetsmarknadsparternas oberoende och skapa en tydlig koppling till respekten för och främjandet av kollektiva sociala rättigheter. Det är också viktigt att se till att de grundläggande rättigheterna värnas och skyddas fullt ut i fördragen.

4.7.4 EESK konstaterar att den inre marknaden kontinuerligt måste reagera på förändringar inom teknik, globaliseringen, utvecklingen inom utbildning och på arbets- och kapitalmarknaderna, inte minst globala kriser och konflikter. Att fortsätta som förut är inte aktuellt med tanke på hur läget ser ut – den nuvarande krissituationen och de förändrade omständigheterna måste vägas in i förslagen till lagstiftning.

4.7.5 EESK anser också att ett "öppet strategiskt oberoende" bör anammas, särskilt inom nyckelsektorer. Detta skulle bidra till att bygga upp resiliens genom öppenhet, en ambitiös handelsagenda, samarbete med likasinnade partner, diversifiering och undvikande av protektionism.

4.7.6 Slutligen beklagar EESK att den inre marknaden fortfarande är ofullbordad, med tanke på att den har funnits i nästan 30 år.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Beskattning av den digitala ekonomin**(förberedande yttrande på begäran av det tjeckiska ordförandeskapet)**

(2022/C 443/08)

Föredragande: **Benjamin RIZZO**Medföredragande: **Petru Sorin DANDEA**

Remiss	26.1.2022, skrivelse från Mikuláš Bek, minister för Europafrågor
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av sektionen	1.7.2022
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	200/0/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Det har blivit en grundläggande uppgift för både EU och andra internationella regleringsmyndigheter att utveckla lämpliga principer och regler för beskattning av den digitala ekonomin för att modernisera skattepolitiken och anpassa den till nuvarande och framtida behov.

1.2 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) föreslår att, när en internationell överenskommelse har nåtts om den första pelaren i OECD/G20:s inkluderande ramverk beträffande omfördelning av beskattningsrätt, ska motsvarande regler genomföras snabbt i EU i samordning och med samtidiga initiativ med andra större handelspartner.

1.3 EESK anser att EU kan spela en ledande roll när det gäller beskattning av den digitala ekonomin. En sådan roll bör dock spelas inom ramen för en internationell överenskommelse som ingåtts av OECD/G20, såsom redan har skett för den andra pelaren när det gäller mekanismen mot urholkning av skattebasen.

1.4 EESK anser att det är avgörande att både den första och den andra pelaren genomförs inom EU så snart som möjligt, och att en hög grad av samstämmighet uppnås med den internationella överenskommelse som kommer att förhandlas fram inom OECD/G20. Den första och den andra pelaren bör ses som ett heltäckande och ömsesidigt integrerat regleringspaket.

1.5 EESK noterar att ett europeiskt lagstiftningsinitiativ om beskattning av den digitala ekonomin i hög grad skulle kunna gynna den inre marknaden, och utan tvivel leda till en effektivare ram jämfört med separata nationella initiativ. Medlemsstaternas införande av icke samordnade och separata regler skulle öka fragmenteringen i EU, och skapa skattemässig osäkerhet och hämma konkurrenskraften.

1.6 EESK uppmuntrar till en internationell överenskommelse om den första pelaren som syftar till att uppnå ett ändamålsenligt skattesystem som respekterar principerna om neutralitet och likabehandling samt dels kan bevara den digitala ekonomins innovationspotential, dels kan se till att högdigitaliserade företag bidrar med en skälig andel till de nationella budgetarna.

1.7 EESK efterlyser en internationell överenskommelse om den första pelaren som så långt det är möjligt avstår från alltför komplexa regler och som syftar till att uppnå öppenhet, förutsägbarhet och administrativ förenkling och därigenom hålla efterlevnadskostnaderna nere. Ett alltför komplicerat system skulle nämligen kunna skapa möjligheter att kringgå de nyligen överenskomna reglerna och minska deras effektivitet.

1.8 EESK understryker att korrekt utarbetad internationell skattelagstiftning om digitala företag bidrar till att förhindra skatteundandragande och skatteflykt samt till att utforma ett rättvist, stabilt och progressivt skattesystem. Lika villkor beträffande beskattning av företags vinster är avgörande eftersom företag under de senaste åren har kunnat utnyttja särskilda skatteregler i vissa medlemsstater för att avsevärt sänka sin effektiva skattesats.

1.9 EESK anser att ett lämpligt regelverk för beskattning av den digitala ekonomin bör beakta det stora beroende av immateriella tillgångar som digitaliseringen medför. Dessa tillgångar har avsevärt ökat företagens förmåga att utveckla relevant affärsverksamhet i en jurisdiktion utan fysisk närvaro där.

1.10 EESK påpekar att digitala företag ofta utnyttjar användarnas data för att generera värde. En sådan metod för att generera värde fångas inte upp av nuvarande skattesystem, vilket leder till en obalans mellan värdeskapande och beskattning. Denna specifika fråga bör behandlas i vederbörlig ordning inom den första pelaren.

1.11 EESK upprepar att det förblir avgörande att anta en strategi som gör det möjligt att undvika riskerna för dubbelbeskattning, liksom oavsiktlig utebliven beskattning i alla jurisdiktioner, samt minimera efterlevnadskostnaderna för europeiska företag. I detta avseende bör överenskommelsen om den första pelaren och de regler som syftar till att införliva den harmonisera de olika initiativ som redan tagits av medlemsstaterna för att undvika bristande överensstämmelse och kryphål.

1.12 EESK hoppas uppriktigt att en genomförbar överenskommelse om den första pelaren kan nå så snart som möjligt, både på internationell nivå och på EU-nivå, och beklagar de begränsningar som fortfarande förhindrar slutförandet av en sådan grundläggande överenskommelse.

2. Väsentlig bakgrund

2.1 De nuvarande internationella bolagsskattereglerna bygger på principer som utvecklades i början av 1900-talet och som delvis anpassats över tid. De är inte längre ändamålsenliga i dagens sammanhang och är inte lämpade för en globaliserad och digitaliserad ekonomi. Detta innebär att skatteintäkter inte tilldelas länder på ett rättvist sätt och att skadlig skattepraxis tillåts fortsätta, till nackdel för de offentliga finanserna och för en rättvis konkurrens.

2.2 Det har därför blivit en grundläggande uppgift för både EU och andra regleringsmyndigheter världen över att utveckla lämpliga principer och regler för beskattning av den digitala ekonomin för att modernisera skattepolitiken och anpassa den till nuvarande och framtida behov.

2.3 OECD/G20:s inkluderande ramverk mot urholkning av skattebasen och överföring av vinster (BEPS) bygger på en tvåpelarlösning för att hantera de skatteutmaningar som uppstår till följd av en alltmer digitaliserad och globaliserad ekonomi.

2.4 Den första pelaren kommer att syfta till att säkerställa en rättvisare fördelning av vinster och beskattningsrätt mellan länderna beträffande de största multinationella företagen, särskilt digitala företag. Den första pelaren kommer huvudsakligen att innebära att multinationella företag måste betala en del av sina inkomstskatter där deras konsumenter och användare befinner sig, vilket skapar en koppling mellan vinster och de platser där motsvarande användare och konsumenter befinner sig.

2.5 Överenskommelsen om att omfördela vinsten inom ramen för den första pelaren omfattar avlägsnande och frysning av skatter på digitala tjänster och andra relevanta, liknande åtgärder för att få slut på de handelsspänningar som uppstår till följd av instabiliteten i det internationella skattesystemet.

2.6 Den andra pelaren syftar till att säkerställa att stora multinationella företag, särskilt digitaliserade sådana, betalar en effektiv bolagsskattesats på minst 15 procent och till att fastställa ett regelverk som kan avskräcka från överföring av vinster och som lämpar sig för att förhindra en skadlig skattekonkurrens mellan jurisdiktioner. En begränsning av konkurrensen i fråga om bolagsskatt skulle därför i praktiken kunna hävas genom att man uppnår en global lägsta bolagsskattesats som länderna använder för att skydda sin skattebas. EESK uppmanar alla medlemsstater att snabbt nå en politisk överenskommelse om dessa regler, och beklagar att ett slutligt samförstånd ännu inte har uppnåtts.

2.7 En internationell överenskommelse om den andra pelaren och det inkluderande ramverket har nåtts inom OECD/G20, och EU-institutionerna har vederbörligen införlivat dem genom ett förslag till direktiv, som för närvarande diskuteras i rådet ⁽¹⁾.

2.8 Ett gemensamt internationellt samförstånd i detta avseende håller fortfarande på att byggas upp inom OECD/G20, såsom bekräftades genom OECD:s nyligen genomförda samråd om den första pelaren för att samla in allmän feedback om utkastet till regler, även om sådana regler inte återspeglar samförstånd om innehållet i dokumentet ⁽²⁾.

2.9 Kommissionen offentliggjorde 2018 ett lagstiftningsförslag om beskattning av den digitala ekonomin, som inte har drivits framåt främst på grund av avsaknaden av ett internationellt, brett samförstånd om de regler som ska genomföras inom ramen för den första pelaren.

2.10 Under tiden har EU-institutionerna godkänt rättsakten om digitala marknader, som syftar till att reglera de digitala marknadernas konkurrensstruktur. I detta avseende har EU antagit en nyskapande och övergripande regleringsstrategi som skiljer sig från de strategier som införts av andra större handelsblock, såsom Förenta staterna, Kina och andra tillväxtländer.

2.11 EESK anser att EU, med rättsakten om digitala marknader som exempel, kan spela en ledande roll även när det gäller beskattning av den digitala ekonomin. En sådan roll bör dock spelas inom ramen för en internationell överenskommelse som ingåtts av OECD/G20, såsom redan har skett för den andra pelaren.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Kommittén är fast övertygad om att i samband med digitaliseringen av ekonomin måste alla ändringar av reglerna om fördelning av beskattningsrätt på vinster mellan länder samordnas globalt för att bättre utnyttja fördelarna med globalisering, med lämplig och ändamålsenlig global styrning samt lämpliga och ändamålsenliga globala regler. De konkreta lösningar som utformas måste därför vara en följd av en bred internationell överenskommelse som omfattar så många skattejurisdiktioner som möjligt. Dessutom bör man ta vederbörlig hänsyn till de olika effekterna och konsekvenserna av de nya reglerna för mindre medlemsstater å ena sidan och större medlemsstater å den andra.

3.2 EESK uppskattar den betydande utveckling av ekonomin som digitaliseringen ger upphov till och dess positiva effekter på vårt samhälle, samt digitaliseringens stora potential när det gäller att stärka skatteförvaltningarna och fungera som ett verktyg för att tillhandahålla bättre tjänster till nationella budgetar och medborgare. EU kommer att behöva hjälpa och samordna medlemsstaternas skattemyndigheter så att de kan hantera det nya systemet och ett snabbt föränderligt ekonomiskt sammanhang.

3.3 EESK instämmer i slutsatsen i 2015 års slutrapport om åtgärd 1 i OECD/G20:s BEPS-projekt, där det konstateras att den digitala ekonomin i allt högre grad blir "själva ekonomin". Digitaliseringen av många företag under årens lopp har varit imponerande och denna process snabbades upp under nedstängningarna nyligen i samband med covid-19-pandemin. En sådan tendens leder ofta till en åtskillnad mellan de digitala plattformarnas enorma vinster och de fysiska platser där de relaterade betalande användarna och konsumenterna befinner sig. I framtiden kan detta fenomen också tas upp när det gäller socialförsäkringsskyldigheter.

3.4 När en internationell överenskommelse har nåtts om den första pelaren i OECD/G20:s inkluderande ramverk, där man uppnår en balans mellan de olika ståndpunkter som hittills har uttryckts, föreslår EESK att den första pelaren – precis som tidigare den andra pelaren – också ska genomföras snabbt i EU, i samordning med andra större handelspartner, för att därigenom konsolidera den inre marknaden i enlighet med artiklarna 113–115 i fördraget.

3.5 EESK anser att det är avgörande att både den första och den andra pelaren genomförs inom EU så snart som möjligt, och med en hög grad av samstämmighet med den internationella överenskommelse som förhandlats fram inom OECD/G20. Den första och den andra pelaren bör ses som ett heltäckande och ömsesidigt integrerat lagstiftningspaket som snabbt ska införas i hela EU.

⁽¹⁾ Se EESK:s yttrande "Effektiv minimibeskattnings av företag" (EUT C 290, 29.7.2022, s. 52).

⁽²⁾ "OECD Consultation on the Draft Rules for Nexus and Revenues Sourcing Under Pillar 1" – Amount A, den 4 februari 2022.

3.6 EESK noterar att ett europeiskt lagstiftningsinitiativ om beskattning av den digitala ekonomin i hög grad skulle kunna gynna den inre marknaden, och utan tvivel leda till en effektivare ram jämfört med separata nationella initiativ. Medlemsstaternas införande av icke samordnade och separata regler enligt olika skatteprinciper och skattekriterier skulle öka fragmenteringen i hela EU, och skapa skattemässig osäkerhet och hämma konkurrenskraften. EESK uppmuntrar till en tvistlösningsmekanism som syftar till att ge medlemsstaterna möjlighet att lösa problem som kan uppstå.

3.7 Den internationella överenskommelsen om den första pelaren bör syfta till att uppnå ett ändamålsenligt skattesystem som respekterar principerna om neutralitet och likabehandling och som kan i) bevara den digitala ekonomins innovationspotential och ii) se till att högdigitaliserade företag bidrar med en skälig andel till de nationella budgetarna och till samhället.

3.8 EESK efterlyser en internationell överenskommelse om den första pelaren som så långt det är möjligt avstår från alltför komplexa regler och som syftar till att uppnå öppenhet, förutsägbarhet och administrativ förenkling och därigenom hålla efterlevnadskostnaderna nere. Ett alltför komplicerat system skulle nämligen kunna skapa möjligheter att kringgå de nyligen överenskomna reglerna och minska deras effektivitet.

3.9 EESK understryker att korrekt utarbetad internationell skattelagstiftning om digitala företag bidrar till att förhindra skatteundandragande och skatteflykt samt till att utforma ett rättvist, progressivt, stabilt och effektivt skattesystem.

3.10 EESK understryker att den andra pelaren i sin tur i praktiken kommer att införa de två inhemska regler som ska åläggas, närmare bestämt

A. sammanlänkade nationella regler (globala regler mot urholkning av skattebasen) med i) en regel om inkomstinkludering (IIR-regel), som påför en tilläggsskatt på ett moderföretag med avseende på en ingående enhets lågbeskattade inkomster, och ii) en regel om kompensation för bortfall i skattebetalning (UTPR-regel), som nekar avdrag eller kräver en motsvarande justering i den mån en ingående enhets lågskatteintäkt inte omfattas av en IIR-regel,

B. en fördragsbaserad regel om skattskyldighet (STTR-regel) som ger källjurisdiktioner möjlighet att ta ut en begränsad källskatt för vissa betalningar mellan närstående parter som omfattas av skatt under en minimiskattesats.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK framhåller att det är avgörande med lika villkor på området för beskattning av företagsvinster. Under de senaste åren har vissa företag kunnat använda sig av särskilda skatteregler i vissa medlemsstater för att sänka sin effektiva skattesats. Bristen på öppenhet har bidragit till ett sådant resultat och flera känsliga fall har omfattat multinationella företag som är verksamma på området för digitala tjänster.

4.2 EESK anser att ett lämpligt regelverk för beskattning av den digitala ekonomin bör beakta det stora beroende av immateriella tillgångar som digitaliseringen medför. Dessa tillgångar har avsevärt ökat företagens förmåga att utveckla betydande affärsverksamhet i en jurisdiktion utan att vara fysiskt närvarande där. De nuvarande internationella skattereglerna och skatteprinciperna bör anpassas till detta nya ekonomiska sammanhang.

4.3 EESK påpekar att digitala företag är starkt beroende av immateriella tillgångar för att skapa innehåll, särskilt genom att använda och utnyttja användarnas data för att generera värde. Denna metod för att generera värde fångas inte upp av nuvarande skattesystem, vilket ger upphov till en obalans mellan värdeskapande och beskattning. Denna specifika fråga bör behandlas i vederbörlig ordning inom den första pelaren.

4.4 EESK upprepar att det är av yttersta vikt att anta en strategi som gör det möjligt att undvika riskerna för dubbelbeskattning, liksom oavsiktlig utebliven beskattning i alla jurisdiktioner, samt minimera efterlevnadskostnaderna för europeiska företag. I detta avseende bör överenskommelsen om den första pelaren och de regler som syftar till att införliva den harmonisera de olika initiativ som redan tagits av medlemsstaterna, eftersom dessa skillnader skulle kunna ge upphov till bristande överensstämmelse och kryphål.

4.5 EESK påminner om att en av de viktigaste faktorer som stöder och motiverar det komplexa försöket att uppnå ett globalt samförstånd om OECD:s förslag i den första pelaren är spridningen av ensidiga digitala skatter och den därav följande möjligheten att flera jurisdiktioner kräver beskattningsrätt på olika och ibland överlappande sätt över samma vinster.

4.6 Därför bör den första pelaren garantera att nationella skatter på digitala tjänster och andra liknande åtgärder tas bort för företag. Detta är avgörande för att säkerställa samförstånd mellan flera större jurisdiktioner om den första pelaren och undvika att de nya reglerna i framtiden angrips som "diskriminerande" enligt Världshandelsorganisationens (WTO) regler, med oavsiktliga konsekvenser ur ett internationellt handelsperspektiv.

4.7 EESK hoppas uppriktigt att en genomförbar internationell överenskommelse om den första pelaren kan nås så snart som möjligt och beklagar de bestående begränsningar som förhindrar slutförandet av en sådan överenskommelse.

4.8 EESK anser att när den första och den andra pelaren väl har genomförts bör tjänster som tillhandahålls genom plattformar som används av europeiska konsumenter införlivas fullt ut i mervärdesskattesystemet, som en viktig del i hanteringen av de skattefrågor som rör den digitala ekonomin. Det bör noteras att digitala kommunikationstjänsters och sociala nätverks kunder får tillgång till dessa tjänster utan någon uppenbar kostnad, vilket ger upphov till frågan om hur mervärdesskatt rimligen kan tillämpas. Momsintäkter utgör en källa till egna medel i EU:s budget, och EESK anser att det är viktigt att även inkludera digitala tjänster i skattebasen.

4.9 EESK anser att det är nödvändigt att uppnå en rimlig balans mellan omfördelningen av skatter på företagsvinster mellan nettoexporterande länder och nettoimporterande länder, samt mellan producenternas och konsumenternas länder, för att inte äventyra länders möjlighet att bl.a. uppnå sina sociala mål och miljömål.

4.10 EESK noterar att digitaliseringen inte bara är utmanande, utan även skapar möjligheter för skattemyndigheterna. Stora mängder tredjepartsdata som skattemyndigheterna har tillgång till gör det möjligt att automatisera mer rapportering, vilket sparar tid och pengar för båda parter. Datainsamling kan också användas för att motverka underrapportering, undandragande eller bedrägeri. De programvarulösningar som flera skatteförvaltningar använder för att registrera försäljningsdata vid tidpunkten för en transaktion – som kan lämnas direkt till skattemyndigheterna – har redan ökat vissa länders momsintäkter avsevärt.

4.11 För ytterligare och mer detaljerade insikter i specifika frågor fäster EESK slutligen uppmärksamheten på sitt yttrande "Lagstiftningspaket för bekämpning av penningtvätt" ⁽³⁾ och båda sina yttranden om kampen mot skatteflykt: "Företagsbeskattning för 2000-talet" ⁽⁴⁾ och "Bekämpa användningen av skalbolag" ⁽⁵⁾.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽³⁾ EESK:s yttrande "Lagstiftningspaket för bekämpning av penningtvätt" (EUTC 152, 6.4.2022, s. 89)

⁽⁴⁾ EESK:s yttrande "Företagsbeskattning för 2000-talet" (EUT C 275, 18.7.2022, s. 40).

⁽⁵⁾ EESK:s yttrande "Bekämpa användningen av skalbolag" (EUT C 290, 29.7.2022, s. 45).

**Yttrande av Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om jämställdhet
(förberedande yttrande på begäran av det tjeckiska ordförandeskapet)**

(2022/C 443/09)

Föredragande: **Milena ANGELOVA**

Begäran från det tjeckiska rådsordförandeskapet 26.1.2022

Rättslig grund Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

Ansvarig sektion Sektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna

Antagande av sektionen 22.6.2022

Antagande vid plenarsessionen 13.7.2022

Plenarsession nr 571

Resultat av omröstningen

(för/emot/nedlagda röster) 194/13/13

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 För att med framgång varaktigt öka jämställdheten förespråkar Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) främjandet av en **livslång jämställdhetskultur** som under hela livsrytmen möjliggör skräddarsydda åtgärder i förhållande till de särskilda förhållanden och behov som präglar varje skede av livet. Eftersom det handlar om en kultur kan detta inte åstadkommas enbart genom enskilda styrmedel eller åtgärder, utan kräver erkännande, egenansvar och ett oavbrutet engagemang från alla samhällsaktörer.

1.2 En livslång jämställdhetskultur bör genom att man visar barn goda föredömen inom familjen få gro redan i tidig barndom och sedan utvecklas vidare under förskole- och skolåren. EESK uppmanar medlemsstaterna att genom sin utbildningspolitik stärka könsneutral undervisning med avseende på både kunskap och sociala färdigheter samt att skapa inlärningssammanhang som är fria från könsstereotyper.

1.3 För att ytterligare stödja en livslång jämställdhetskultur måste jämställdhet främjas i all ekonomisk och samhälls- verksamhet, inbegripet i företag, offentliga tjänster och det politiska livet. EESK menar att man måste arbeta systematiskt med att upprätthålla jämställdheten i olika sammanhang för att framsteg ska nås.

1.4 EESK rekommenderar att medlemsstaterna med stöd av kommissionen och EESK, tillsammans med arbetsmarknadens parter samt relevanta civilsamhällesorganisationer, utarbetar en omfattande upplysnings- och informationskampanj i syfte att främja en livslång jämställdhetskultur. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt såväl traditionella som sociala mediers centrala roll som en plattform på vilken attityder formas.

1.5 Kampanjen bör uppmärksamma beslutsfattarna på jämställdhetsläget samt framsteg i den berörda medlemsstaten och uppmuntra medlemsstaterna att söka inspiration från varandra samt utbyta god praxis. Politiska aktörer, beslutsfattare och offentliga organisationer bör också föregå med gott exempel när det gäller att förbättra jämställdheten i sin egen verksamhet.

1.6 Det är av största vikt att uppnå ett jämställt deltagande i det politiska beslutsfattandet på nationell, regional och kommunal nivå med tanke på den stora inverkan som politiska beslut har på medborgarnas liv. För att öka andelen kvinnliga politiker på alla nivåer krävs en ökad medvetenhet bland väljarna och inom de partier där kandidaterna utnämns samt att man främjar en kultur som uppmuntrar och skapar förutsättningar för kvinnor att delta i det politiska livet.

1.7 För att förbättra jämställdheten måste åtgärder vidtas på flera olika politikområden. EESK uppmanar följaktligen än en gång beslutsfattare på lämpliga nivåer att integrera jämställdhetsprincipen och att i alla beslut, inklusive de som rör budget, investeringar och finansiering, inbegripet offentlig upphandling, inkludera jämställdhetsaspekten.

1.8 På grund av utmaningarna kopplade till en åldrande befolkning och behovet av att säkra en kvalificerad arbetskraft blir det allt viktigare att arbetsmarknaden är inkluderande. Därför är det mycket viktigt att undanröja alla hinder och tillhandahålla incitament för kvinnors deltagande på arbetsmarknaden i allmänhet, oavsett yrke, uppgift eller ålder. Till exempel kan flexibla arbetsformer, föräldraledighet och beskattning samt andra sorters incitament bidra till att öka jämställdheten. Utöver i rättsliga ramar bör de praktiska formerna för detta slås fast med hjälp av kollektiva avtalsförhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

1.9 Eftersom återhämtningen efter pandemin måste ske i samklang med den gröna och den digitala omställningen blir kompetens inom vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik allt viktigare. För att bidra till ökad jämställdhet och förebygga segregering är det viktigt att få flickor att i större utsträckning studera naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik och samtidigt locka fler pojkar att studera och söka till yrken inom vård och utbildning. Dessa aspekter bör ingå i studie- och yrkesvägledningen och åtgärder för behållande av personal.

1.10 EESK anser att det är av största vikt att främja kvinnors ledarskap i företag, offentliga organisationer och i arbetsmarknadsparternas organisationer. Kommittén uppmanar medlemsstaterna, företagsorganisationerna och arbetsmarknadens parter att ta fram utbildnings- och mentorsprogram som riktar sig till kvinnliga ledare samt kvinnliga kandidater till direktörsbefattningar i offentlig förvaltning eller till styrelser och högre verkställande befattningar i företag, fackföreningar och privata organisationer. Kommittén välkomnar också den politiska överenskommelse som nyligen slöts mellan Europaparlamentet och rådet om direktivet om en jämnare könsfördelning bland icke verkställande styrelseledamöter i börsnoterade företag, och uppmanar EU-institutionerna att skyndsamt gå vidare med att tillämpa det på ett snabbt och effektivt sätt.

1.11 Alla hinder för kvinnligt företagande måste också undanröjas. Eftersom tillgång till finansiering är en förutsättning för entreprenörskap måste kvinnors lika tillgång till både privat och offentlig finansiering säkerställas. EESK uppmanar också medlemsstaterna att rikta lämpliga offentliga investeringar till projekt som förbättrar jämställdheten, däribland digital infrastruktur och omsorgsinfrastruktur.

1.12 EESK anser att vederbörlig uppmärksamhet bör ägnas åt jämställdhet när man hanterar frågan om ukrainska flyktingar. Det handlar om att stödja barns tillgång till barnomsorg och skola, hjälpa kvinnor att genom högkvalitativa arbetstillfällen komma in på arbetsmarknaden och ge tillgång till tjänster för sexuell och reproduktiv hälsa.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Detta yttrande är ett svar på det tjeckiska ordförandeskapets begäran om att syna hur jämställdheten har förbättrats samt vilka verktyg och åtgärder som kan stärka den ur flera olika perspektiv, såsom återhämtning och sysselsättning efter pandemin, egenmakt för ungdomar, utbildning och färdigheter, entreprenörskap och företagsledning, balans mellan arbete och privatliv, men också migrations- och flyktingfrågor (särskilt mot bakgrund av kriget i Ukraina). Dessa frågor har tidigare tagits upp i befintliga EESK-yttranden och många andra jämställdhetsrelaterade aspekter håller även på att behandlas i andra EESK-yttranden⁽¹⁾, i vilka frågor som rör t.ex. arbetsvillkor och lön, omsorgsinfrastruktur, fattigdom och energifattigdom och könsrelaterat våld tas upp.

⁽¹⁾ SOC/723 (ännu inte offentliggjort i EUT), EUT C 364, 28.10.2020, s. 77, EUT C 240, 16.7.2019, s. 3, EUT C 228, 5.7.2019, s. 103.

2.2 Utbredd diskriminering, inklusive diskriminering på grund av kön, är en av de främsta orsakerna till att människor kommer på efterkälken. EESK understryker att jämställdheten är förankrad i EU:s värden⁽²⁾ och att vi för att undanröja ojämlikhet samt främja jämställdhet mellan kvinnor och män bör arbeta utifrån ett helhetsperspektiv och med en övergripande strategi. För att med framgång varaktigt öka jämställdheten bör vi främja **en livslång jämställdhetskultur** som under hela livscykeln möjliggör skräddarsydda åtgärder i förhållande till de särskilda förhållanden och behov som präglar varje skede av livet.

2.3 En livslång jämställdhetskultur måste få gro redan i tidig barndom genom att man visar barn goda föredömen inom familjen, värnar lika rättigheter och skyldigheter för alla familjemedlemmar, visar prov på tolerant beteende som norm och tar hänsyn till alla familjemedlemmars behov av eget utrymme och egentid. Alla fördomar om en uppdelning i "manliga" och "kvinnliga" aktiviteter, uppgifter och arbeten borde undvikas, och att visa och lära ut andra typer av ojämlika beteenden likaså. Detta bör tillämpas i praktiken genom att båda föräldrarna redan från första början delar jämlikt på omsorgsansvaret för spädbarn och småbarn samt avlöser och stöttar varandra så att båda föräldrarna får egentid och har möjlighet att både arbeta och vila. EESK uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att göra sitt yttersta för att båda föräldrarna ska kunna förena familjeliv och yrkesliv och för att familjer ska ha lämpliga valmöjligheter. Ett effektivt genomförande av direktivet om balans mellan arbete och privatliv och att säkra tillgänglig förskoleverksamhet och barnomsorg till överkomlig kostnad är ytterst viktigt.

2.4 Barnen börjar integreras i samhället så snart de börjar på förskolan. Därför är det viktigt att man inom denna form av barnomsorg fokuserar på undervisning och fortbildning om en livslång jämställdhetskultur. Bara det faktum att det främst är kvinnor som arbetar inom barnomsorg bekräftar stereotypen eller uppfattningen att det är kvinnors roll att uppföstra och ta hand om barn.

2.5 Nästa viktiga steg består i att ge ungdomar könsneutral undervisning, i inlärningssammanhang som är fria från könsstereotyper, allt igenom skolorna. Betydelsen av detta underskattas i många medlemsstater. Till exempel bör barns intresse för naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik främjas utifrån hur deras hjärnor fungerar, och inte på grundval av kön. Detta är avgörande för att säkerställa att deras talang och potential stimuleras, utvecklas och till fullo kommer till sin rätt senare i livet. Utöver kunskapsbiten är det lika viktigt att se till att barn och ungdomar på ett könsneutralt sätt tillägnar sig sociala och andra nödvändiga färdigheter samt utvecklar emotionell intelligens, utan att de sorteras in i fack eller pådyvlas fördomar. Detta gäller även frigörelse från utseenderelaterade könsstereotyper.

2.6 Genom att stärka barns och ungdomars självkänsla och självförtroende gynnas en livslång jämställdhetskultur, vilket idealt sett skapar en positiv inställning till grund för synen på och strävan efter jämlikhet allt igenom livet.

2.7 Att tillhandahålla studie- och yrkesvägledning där jämställdhetsprincipen beaktas bidrar starkt till att öka jämställdheten, förbättrar karriärutvecklingen, bevarar arbetstillfällena samt förebygger segregering gällande val av studier och yrken. Det är viktigt att få flickor att i större utsträckning studera naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik och samtidigt locka fler pojkar att studera och söka till yrken inom vård, omsorg och utbildning, särskilt med tanke på de ökade omsorgsbehoven på grund av en åldrande befolkning⁽³⁾.

2.8 För att en livslång jämställdhetskultur ska kunna upprätthållas under hela vuxenlivet måste jämställdhet främjas både i familjelivet och i all ekonomisk och samhällelig verksamhet, inbegripet i företag, offentliga tjänster och det politiska livet. Eftersom det handlar om en kultur kan detta inte åstadkommas enbart genom enskilda styrmedel eller åtgärder, utan kräver erkännande, egenansvar och ett oavbrutet engagemang från alla samhällsaktörer. Det svenska angreppssättet, under en regering som kallar sig "en feministisk regering", är ett exempel på hur man kan säkerställa att både mäns och kvinnors kunskaper och erfarenheter kommer till sin rätt och främjar framsteg i alla aspekter av samhället⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Se t.ex. artiklarna 2 och 3.3 i fördraget om Europeiska unionen, artikel 21 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, artikel 8 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

⁽³⁾ EUT C 194, 12.5.2022, s. 19.

⁽⁴⁾ <https://sweden.se/life/equality/gender-equality>

2.9 EESK menar att man måste arbeta systematiskt med att upprätthålla jämställdheten i olika sammanhang, samtidigt som lämpliga rättsliga och politiska ramverk tillhandahålls, för att framsteg ska nås. EESK rekommenderar att medlemsstaterna med stöd av kommissionen och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, tillsammans med arbetsmarknadens parter samt relevanta civilsamhällesorganisationer utarbetar en omfattande upplysnings- och informationskampanj i syfte att främja en livslång jämställdhetskultur. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt såväl traditionella som sociala mediers centrala roll som en plattform på vilken attityder formas, t.ex. genom reklam.

2.10 Denna kampanj bör uppmärksamma beslutsfattarna på jämställdhetsläget samt framsteg i den berörda medlemsstaten utifrån bland annat jämställdhetsindexet. Den bör också uppmuntra medlemsstaterna att söka inspiration från varandra och utbyta god praxis. Offentlig förvaltning och offentliga organisationer bör vara föredömliga när det gäller att förbättra jämställdheten i sin egen verksamhet. Som god praxis rekommenderar EESK att dessa aktörer – samt fackföreningar, arbetsgivarorganisationer och det civila samhället – offentliggör vad de har för könsfördelning i sina förvaltnings- och tillsynsorgan. För att skapa en positiv bild i hela samhället bör kampanjen särskilt rikta sig till män och pojkar och föra fram övertygande budskap om fördelarna med jämställdhet.

2.11 Det är av största vikt att uppnå ett jämställt deltagande i det politiska beslutsfattandet på nationell, regional och kommunal nivå med tanke på den stora inverkan som politiska beslut har på medborgarnas liv. För att öka andelen kvinnliga politiker krävs en ökad medvetenhet bland väljarna och inom de partier där kandidaterna utnämns.

2.12 För att förbättra jämställdheten måste åtgärder vidtas på flera olika politikområden. EESK uppmanar följaktligen än en gång beslutsfattare på lämpliga nivåer att integrera jämställdhetsprincipen och att i alla beslut, inklusive beslut om budget, investeringar och finansiering, samt i offentlig upphandling inkludera jämställdhetsaspekten. Jämställdhetsintegreringen måste också övervakas och utvärderas ordentligt. Dessutom krävs ett helhetsperspektiv på jämställdhet, med särskilt fokus på de områden där kön samverkar med andra aspekter som t.ex. funktionsnedsättning, etniskt ursprung, föräldraskap som ensamstående, socioekonomisk ställning, ålder eller sexuell läggning.

2.13 EESK uppmanar alla EU-institutioner, medlemsstater och berörda aktörer att aktivt dra nytta av Europeiska jämställdhetsinstitutets värdefulla arbete, till exempel när det gäller könsuppdelade data och könsuppdelad statistik. EESK vill också understryka hur viktigt det är att arbetsmarknadens parter aktivt inkluderas i arbetet med att främja jämställdhet, eftersom det finns starka kopplingar till arbetsmarknaden och arbetsvillkor. Kollektiva avtalsförhandlingar är ett viktigt instrument för att uppnå jämställdhet i arbetslivet. Det är även viktigt att EESK används som en aktiv plattform i arbetet med att främja en livslång jämställdhetskultur.

3. Särskilda kommentarer – sysselsättning under återhämtningen efter pandemin

3.1 Covid-19-krisen påverkade både kvinnor och män, men följderna för dem var inte desamma och krisens inverkan riskerar att omkullkasta de framsteg som nåtts under det senaste årtiondet avseende att minska klyftorna mellan könen i medlemsstaterna. Utöver att pandemin har rubbat balansen mellan arbete och privatliv har den drabbat kvinnor hårdare på grund av förlorade arbetstillfällen eller tillfällig arbetslöshet, eftersom kvinnodominerade sektorer drabbades särskilt hårt⁽⁵⁾. Kvinnliga företagare anmälde också nedlagd affärsverksamhet på grund av pandemin betydligt oftare än män. De största skillnaderna mellan könen rapporterades i Europa och Nordamerika, där sannolikheten att kvinnor anmälde nedlagd affärsverksamhet var 50 % högre än bland män⁽⁶⁾.

3.2 När det gäller jämställdhet och mångfald är en av de främsta utmaningarna i återhämtningen efter pandemin att se till att nationella planer för återhämtning och resiliens är genusmedvetna och inkluderar riktade åtgärder i syfte att förbättra jämställdheten på arbetsmarknaden. Åtgärder bör även skapa rätt förutsättningar för företagande och affärsverksamhet, inbegripet en gynnsam finanspolitisk ram, samt undanröja hinder för kvinnligt företagande.

⁽⁵⁾ EUT C 220, 9.6.2021, s. 13.

⁽⁶⁾ Global Entrepreneurship Monitor.

3.3 Behovet av att undanröja hinder och tillhandahålla incitament gäller kvinnors deltagande på arbetsmarknaden i allmänhet, oavsett yrke och uppgift. Det gäller även kvinnor i alla åldrar. Samtidigt som det är centralt att ungdomar kommer in på arbetsmarknaden genom att arbetstillfällen av hög kvalitet tillhandahålls är det även viktigt att äldre har möjlighet att bidra på lämpligt sätt ⁽⁷⁾. På grund av utmaningarna kopplade till en åldrande befolkning och den växande bristen på kvalificerad arbetskraft i vissa sektorer blir det allt viktigare att arbetsmarknaden är inkluderande, också ur en makroekonomisk synvinkel.

3.4 EESK betonar behovet av ett ambitiöst och effektivt införlivande av direktivet om balans mellan arbete och privatliv. De praktiska formerna för att främja och underlätta en bättre balans mellan arbete och privatliv för föräldrar ska fastslås i kollektiva avtalsförhandlingar, vilket är rätt instrument för att se till att man med hjälp av de bästa lösningarna och metoderna tar hänsyn till arbetstagarnas och företagens intressen. Tillsammans med flexibla arbetsformer och flexibel betald föräldraledighet kan beskattning och andra incitament som håller kvinnor kvar på arbetsmarknaden bidra till att öka jämställdheten. Lämplig betalning för pappaledighet, särskilt under de första månaderna, skulle uppmuntra fäder att ta längre föräldraledighet för att utveckla ett närmare förhållande till barnet och hjälper mödrar att återhämta sig samt förbättrar balansen mellan arbete och privatliv. Separat beskattning av makars inkomster bidrar till att uppmuntra båda föräldrarna att vara aktiva på arbetsmarknaden. Man måste också vara medveten om att åtgärder som möjliggör och uppmuntrar till arbete samtidigt bidrar till anständigare pensioner.

3.5 Även om kvinnors deltagande på arbetsmarknaden har ökat under det senaste årtiondet är könssegregeringen fortsatt märkbar ⁽⁸⁾. Ojämlighet när det gäller kvinnors tillgång till utbildning och ekonomiska möjligheter kvarstår, även om Europa har den lägsta graden av ojämlikhet – med vissa skillnader mellan Väst- och Östeuropa – jämfört med andra delar av världen ⁽⁹⁾. EESK har också efterlyst snabba åtgärder i syfte att undanröja löne- och pensionsklyftorna mellan könen inom alla områden och sektorer, i synnerhet genom bindande åtgärder för insyn i lönesättningen ⁽¹⁰⁾, och betonar att den förre förvärrar den senare, som kvinnor är särskilt utsatta för.

Dessutom färgar kulturella sammanhang och traditionella stereotyper av sig på kvinnors yrkesval. Många fler kvinnor än män arbetar till exempel inom utbildning, omsorg, hälso- och sjukvård och sociala sektorer, medan män dominerar inom till exempel bygg- och anläggningsbranschen och tung industri.

3.6 När det gäller att främja jämställdhet inom ramen för en agenda för en inkluderande och hållbar industriell utveckling måste insatserna inriktas inte bara på att stärka konkurrenskraften i de ekonomiska sektorer där kvinnor redan arbetar i betydande omfattning, utan också på att göra det möjligt för kvinnor att ta sig in i nya sektorer och yrkesroller. Integreras kvinnor i nya sektorer och yrken som de tidigare uteslöts från kommer det i sin tur att göra det möjligt för framväxande sektorer att blomstra tack vare att rikare och mer olikartade färdigheter kommer till användning. Att arbetstillfällen av hög kvalitet erbjuds är en förutsättning för att man ska kunna säkerställa att befintliga klyftor mellan könen inte vidmakthålls i dessa nya sektorer.

3.7 Könssegregeringen märks också inom utbildningen. Kvinnor tar i högre grad examen från högre utbildning och deltar i livslångt lärande, men de föredrar andra ämnen än naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik. Med tanke på att återhämtningen efter pandemin måste ske i samklang med den gröna och den digitala omställningen kommer kompetens inom vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik att spela en allt mer framträdande roll. Därtill är emotionell kompetens (alltså personlig och social sådan) avgörande vid sidan av funktionell kompetens, eftersom den utgör grunden på vilken man bygger resiliens, mental styrka, konflikthantering, samarbete och faktabaserad kommunikation. I framtiden bör man helt klart fokusera på rationell och emotionell intelligens. Den livslånga jämställdhetskulturen måste omfatta emotionell utbildning, för såsom Världsekonomiskt forum 2021 anger är några av de sju viktigaste mänskliga färdigheterna kreativitet, emotionell intelligens och komplex problemlösning ⁽¹¹⁾.

⁽⁷⁾ För ytterligare könsrelaterade aspekter av åldrande, se även EUT C 194, 12.5.2022, s. 19.

⁽⁸⁾ Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE).

⁽⁹⁾ Jämställdhetsindex.

⁽¹⁰⁾ EUT C 341, 24.8.2021, s. 84.

⁽¹¹⁾ Inom det digitala och av kvinnor grundade uppstarts företaget UPN'CHANGE (www.upnchange.com) har man kommit fram till hur djupgående sakkunskap inom psykologi och coaching kan omvandlas till enkla digitala verktyg som hjälper människor att utveckla personliga, sociala och kreativa färdigheter. UPN'CHANGE har ambitionen att med hjälp av digitala verktyg frigöra anställdas och teams potential så att organisationer når hållbara framgångar. För rätt kompetens gör att man kan samarbeta effektivt. Att samarbeta effektivt leder till innovation. Och innovation betyder tillväxt för alla.

3.8 När det gäller den digitala omställningen syns könssegregeringen inom utbildningen och på arbetsmarknaden tydligt i vilka som tar IKT-examen, blir IKT-specialister eller forskare och ingenjörer inom högteknologiska sektorer.

3.9 Det är av största vikt att vi uppmuntrar flickor till att intressera sig för naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, så att de är med och utövar framtidens yrken. Dessutom behövs riktade åtgärder och utvecklingsprogram som bidrar till att locka dem till och få dem att stanna kvar i yrken inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik. Om tio år kommer det att behövas digitala färdigheter i nio av tio jobb ⁽¹²⁾. I framtidens arbetsliv kommer vi att se en ökad efterfrågan på yrkesverksamma inom tekniksektorn, såsom dataingenjörer och IKT-specialister. Kvinnor utgör 65 % av de anställda i EU men står bara för 17 % av den europeiska arbetskraften inom IKT. Samtidigt skulle 57 % av de arbeten som kommer att försvinna på grund av tekniska framsteg fram till 2026 ha utförts av kvinnor ⁽¹³⁾.

3.10 Kvinnors deltagande i att utveckla artificiell intelligens är också av största vikt för att undvika att algoritmer bygger på snedvridna dataset om verkligheten och därmed ger snedvridna resultat. Det är också nödvändigt att ha en intersektionell strategi på detta område. Tillgång till höghastighetsuppkoppling och digitala färdigheter är dessutom grundvalarna för en framgångsrik digital omställning. De bör vara tillgängliga för alla, oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning, socioekonomisk bakgrund eller bostadsort.

3.11 Kvinnors underrepresentation på teknikområdet är problematisk även med tanke på den gröna omställningen, eftersom många olika tekniska lösningar kommer att behöva utvecklas och införas för att vi ska kunna bekämpa klimatförändringarna och miljöproblem.

3.12 Även om både digitala och gröna färdigheter måste anses vara viktiga i alla yrken har de potential att locka fler unga än äldre arbetstagare. Å andra sidan finns det en tydlig skillnad mellan arbetsrelaterade IKT-färdigheter, såsom datahantering och datorstödd publicering, och de IKT-färdigheter som ofta förknippas med ungdomar, såsom att skriva meddelanden och använda internet för rekreatiösa ändamål.

3.13 Utöver kompetens inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik är det också viktigt att uppmuntra flickor och unga kvinnor att studera ekonomi och företagsledning så att de förbereds på att inneha ledande befattningar. Därtill är det viktigt att hjälpa kvinnor att tillägna sig färdigheter i entreprenörskap och risktagande samt att stärka deras självförtroende för att undvika och stävja "bluffsyndromet" ⁽¹⁴⁾. Sett till kvinnors stresstypologi verkar tendensen vara att kvinnor blir mer introverta, i motsats till extroverta, i stressituationer. Detta resulterar i att kvinnor inte söker sig till utsatta positioner på grund av att de fruktar negativa kommentarer (vilka de tar personligt) från andra, att de inte känner sig kvalificerade om de inte är (över)kvalificerade enligt arbetsbeskrivningen. Kvinnor vill inte heller "kvoterats in". Detta kan ofta härledas till (omedvetna) övertygelser och farhågor. Det krävs praktiska åtgärder inriktade på undervisnings- och inlärningsmetoder samt studie- och yrkesvägledning för att förstärka färdigheter och kompetens, och dessa mål bör sammankopplas med den allmänna informationskampanjen om en livslång jämställdhetskultur.

3.14 En specifik aspekt som bör behandlas är könsdiskriminering inom hälso- och sjukvården på grund av bristande forskning, manscentrerad utbildning, felaktiga diagnoser och underbehandling. Okunskap om genus- och könsrelaterade skillnader i olika medicinska discipliner leder lätt till felaktig diagnos eller medicinering eftersom kvinnors symtom skiljer sig från mäns symtom eller på grund av att läkemedelsdosering fastställs i kliniska prövningar som främst utförs på män. Det saknas också forskning om vissa sjukdomar och tillstånd som rör kvinnor, såsom endometrios och klimakteriet, liksom könsuppdelade uppgifter inom forskning, vilket gör det svårt att förstå orsakerna till hälsorelaterade åkommor och utgör hinder för att förstå till exempel varför kvinnor löper ökad risk att utveckla postcovid.

⁽¹²⁾ Världsekonometiskt forums årliga möte 2020.

⁽¹³⁾ Ibid.

⁽¹⁴⁾ Bluffsyndromet, som gör att man till exempel drabbas av tvivel på sin egen förmåga och kapacitet, kan hindra en från att söka till ledande eller utsatta positioner. I synnerhet mycket eftertänksamma personer, som tenderar att isolera sig under stressande omständigheter, har svårt att hantera personer som utstrålar starkt självförtroende.

3.15 För att inte könsdiskrimineringen inom hälso- och sjukvården ska hämma kvinnors deltagande på arbetsmarknaden betonar EESK att könsdiskriminering samt genus- och könsrelaterade skillnader måste beaktas och åtgärdas i alla europeiska hälso- och läkemedelsstrategier. Dessutom måste kvinnors rätt att fatta självständiga beslut om sin egen kropp till fullo respekteras.

4. Särskilda kommentarer – balans mellan arbete och privatliv

4.1 Balansen mellan arbete och privatliv är en mycket viktig jämställdhetsfråga och har enorm betydelse för ekonomin och samhället eftersom den är nära kopplad till välbefinnande, sysselsättningsgraden och deltagandet på arbetsmarknaden i stort samt yrkeskarriärer och befattningar inom både offentlig och privat sektor. Den berör olika arbetsuppgifter och ansvarsområden inom företag, förvaltning och politiskt beslutsfattande.

4.2 Balans mellan arbete och privatliv är svårare att uppnå för kvinnor än för män, eftersom kvinnor utför en större andel av det obetalda hushållsarbetet och tar ett större omsorgsansvar. Enligt jämställdhetsindexet ⁽¹⁵⁾ ⁽¹⁶⁾ har EU:s poäng sedan 2010 sjunkit inom kategorin "tid", vilken mäter fördelningen av hushållsuppgifter och omsorgsansvar. De stora variationerna mellan medlemsstaterna återspeglar skillnader i nationella system och familjekulturer.

4.3 Pandemin har gjort det svårare för familjer att skapa balans mellan arbete och privatliv. Detta gäller i synnerhet kvinnor och ensamstående mödrar. När det gäller omvårdnad av barn finns det samtidigt tecken på en minskad klyfta mellan könen till följd av att båda föräldrar distansarbetar ⁽¹⁷⁾. Distansarbete kan också medföra många möjligheter att förbättra jämställdheten, och en bättre samordning kan även bidra. EESK har dock också påtalat att vi bör se till att distansarbete inte ytterligare ökar den ojämlika fördelningen av arbete i hemmet mellan kvinnor och män ⁽¹⁸⁾. Pandemin har påverkat balansen mellan arbete och privatliv för kvinnor i en rad olika befattningar, däribland företagare, chefer och anställda. Man får inte glömma att kvinnor ofta har en annan känsla av ansvarsskyldighet och ansvar när det gäller att "ta hand om andra".

4.4 Många jämställdhetsrelaterade faktorer är avhängiga av nationella sociala infrastrukturer, vilka spelar en viktig roll för att öka deltagandet på arbetsmarknaden och förbättra balansen mellan arbete och privatliv. De mest självklara som åsyftas är omsorgssystemet, föräldraledighet, skolväsen och sysselsättningsåtgärder.

4.5 EESK hänvisar till sina tidigare förslag ⁽¹⁹⁾ och menar att det är viktigt att medlemsstaterna genomför direktivet om balans mellan arbete och privatliv på ett ambitiöst, effektivt och skyndsamt sätt så att familjer kan träffa lämpliga och mer jämlika val, bland annat genom att bättre betald föräldrapenning främjas för båda föräldrarna. I samband med genomförandet av direktivet bör man samtidigt ta hänsyn till företagets, i synnerhet de små och medelstora företagets, behov.

4.6 EESK betonar att medlemsstaterna måste investera i olika former av omsorg, såsom barnomsorg, fritidsverksamhet, äldreomsorg och omsorg för personer med funktionsnedsättning, för att säkerställa tillgänglighet och överkomliga priser för alla. EESK uppmanar medlemsstaterna att tillsammans med arbetsmarknadens parter ta fram lämpliga instrument i syfte att hjälpa familjer att få enkel och effektiv tillgång till stöd- och omsorgstjänster.

4.7 Dessutom behövs en ny inställning på alla nivåer för att förbättra jämställdheten och i synnerhet balansen mellan arbetsliv och privatliv. Det är viktigt att minska och göra upp med stereotypa föreställningar om könsroller inom familjen samt att främja anställningsförhållanden som gynnar balansen mellan arbete och privatliv för både kvinnor och män.

5. Särskilda kommentarer – ledarskap

5.1 Jämställdhet och icke-diskriminering i arbetslivet säkerställs genom lagstiftning, men att kvinnor och män i lika mån bör inneha företagsledande befattningar underbyggs inte bara av att alla bör ha lika möjligheter utan också av att det medför mer omfattande ekonomiska och samhälleliga fördelar eftersom det bidrar till att vidga vyer och öka kreativiteten och konkurrenskraften ⁽²⁰⁾. Det ligger i företagets intresse att dra nytta av kvinnors högre utbildning och talang genom att

⁽¹⁵⁾ EIGE, <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2020-report/progress-gender-equality-most-notable-company-boards>

⁽¹⁶⁾ Eurofound.

⁽¹⁷⁾ Sevilla och Smith 2020.

⁽¹⁸⁾ EUT C 220, 9.6.2021, s. 13.

⁽¹⁹⁾ EUT C 129, 11.4.2018, s. 44.

⁽²⁰⁾ Se även EUT C 318, 23.12.2009, s. 15 och EUT C 341, 21.11.2013, s. 6.

stödja kvinnors representation i styrelser och på andra ledande befattningar. För detta krävs att fördelarna med mångfald är välkända och detsamma gäller de negativa konsekvenserna för individen och samhället om inte mångfald främjas på alla områden.

5.2 Det finns fortfarande ett stort utrymme för förbättringar, men den största ökningen av EU:s poäng i jämställdhetsindexet sedan 2010 har skett i kategorin "makt", som mäter framstegen inom det politiska och ekonomiska beslutsfattandet. Den mest anmärkningsvärda förbättringen är att andelen kvinnor har ökat i de största börsnoterade företagens styrelser. Detta förklarar merparten av den totala ökningen av indexpoängen ⁽²¹⁾.

5.3 Metoderna för att förbättra könsfördelningen i bolagsstyrelser skiljer sig också åt mellan medlemsstaterna ⁽²²⁾ och det finns tydliga skillnader när det gäller den nuvarande situationen och de framsteg som gjorts över tid. Vissa medlemsstater har infört obligatoriska nationella kvoter på mellan 25 och 40 % för stora börsnoterade företag ⁽²³⁾. Å andra sidan ligger ett antal medlemsstater över EU-genomsnittet eller har gjort betydande framsteg utan kvoter, genom självreglering. I Frankrike, där lagstiftning på området antogs 2011, är mer än 40 % av styrelseledamöterna kvinnor, och i åtta länder utgör kvinnorna mer än en tredjedel. Samtidigt utgör de i en del medlemsstater en andel på mindre än 10 %. Den genomsnittliga andelen i EU är omkring 30 %.

5.4 Skillnaderna gäller också enskilda företag. De ledande företagen har visserligen gjort betydande framsteg, men inte lika mycket har hänt bland de företag som befinner sig i nedre delen av rankningen ⁽²⁴⁾. Det är även värt att notera att trots att styrelseledamöter ofta har en verkställande funktion verkar inte de länder som presterar bäst när det gäller andelen kvinnor i ledande befattningar i stora företag sammanfalla med de länder som uppvisar bäst resultat i fråga om styrelseledamöter ⁽²⁵⁾.

5.5 Det förefaller således inte finnas en enskild förklaring till skillnaderna mellan medlemsstaterna. Detta är väntat, eftersom olikartade nationella traditioner och kulturer väsentligt påverkar hur jämställdheten utvecklas. Det är av största vikt att stötta all positiv utveckling, utbyta god praxis och dra lärdomar av andras erfarenheter.

5.6 EESK upprepar också sina slutsatser och rekommendationer på området ⁽²⁶⁾ och välkomnar den politiska överenskommelse som nyligen nåddes mellan Europaparlamentet och rådet om det direktiv om en jämnare könsfördelning bland icke verkställande styrelseledamöter i börsnoterade företag som kommissionen föreslog 2012. Kommittén uppmanar EU-institutionerna att skyndsamt gå vidare med att tillämpa det på ett snabbt och effektivt sätt. Medlemsstaterna har, i samråd med arbetsmarknadens parter, bäst förutsättningar att avgöra vilka praktiska åtgärder som fungerar bäst samt är lämpligast i syfte att öka andelen kvinnor i bolagsstyrelser, med hänsyn tagen till att det är bolagens ägare som beslutar om styrelsens sammansättning.

5.7 EESK menar att det är viktigt att främja kvinnors ledarskap genom gemensamma program för kvinnliga ledare och kandidater till styrelser och högre verkställande befattningar samt genom individuell utbildning och mentorskap ⁽²⁷⁾. Vi uppmanar företag att satsa på liknande program, vilka även skulle kunna få stöd av EU-medel. De kvinnor som befordras till ledande befattningar i företag bör även enligt principen lika lön för lika arbete, som EESK till fullo ställer sig bakom, åtnjuta samma lön som de män som innehar samma befattningar

⁽²¹⁾ EIGE:s statistiska översikt: Könsfördelning i bolagsstyrelser 2020.

⁽²²⁾ Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE).

⁽²³⁾ <https://eige.europa.eu/news/countries-legislated-quotas-could-achieve-gender-balance-parliaments-2026-those-without-may-take-close-twenty-years>

⁽²⁴⁾ European Women on Boards, <https://europeanwomenonboards.eu/wp-content/uploads/2021/01/EWoB-Gender-Diversity-Index-2020.pdf>

⁽²⁵⁾ Olika källor, sammanställda av Centralhandelskammaren i Finland, <https://naisjohtajat.fi/wp-content/uploads/sites/28/2019/01/women-directors-and-executives-report-2018.pdf>

⁽²⁶⁾ EUT C 133, 9.5.2013, s. 68.

⁽²⁷⁾ Ett utmärkt exempel är de utbildnings- och stödprogram som erbjuds av WKÖ, https://www.wko.at/service/Women_in_Business.html

6. Särskilda kommentarer – företagande

6.1 För att gynna entreprenörskap måste den fulla potentialen i kvinnors kreativitet och förmåga tillvaratas. Kvinnliga företagare har också visat prov på styrka och återhämtningsförmåga i kriser och kaosartade situationer ⁽²⁸⁾.

6.2 Kvinnliga företagare drabbades också hårt av pandemin och stod redan för en oproportionerlig andel av omsorgsansvaret, en situation som förvärrades av bristen på barnomsorg och nedstängningarna. Många kvinnliga företagare lyckades dock vända den nya situationen i näringslivet till sin fördel och inspirera andra, särskilt kvinnor, att också bli företagare och starta fler företag. Detta ger positiva effekter i form av nya arbetstillfällen, som i sin tur skapar välbefinnande.

6.3 I Europa är andelen kvinnliga företagare bland de lägsta jämfört med andra delar av världen (5,7 %, jämfört med ett globalt genomsnitt på 11 %). En förklaring är att kvinnor i europeiska länder har fler andra anställningsalternativ än kvinnor i andra delar av världen. Trots detta var brist på arbete fortfarande den vanligaste anledningen till att starta ett nytt företag, och detta i högre grad bland kvinnor än bland män ⁽²⁹⁾.

6.4 Tillgång till finansiering är en förutsättning för entreprenörskap, och lika tillgång till både privat och offentlig finansiering måste säkerställas. EESK efterlyser en utvärdering av kriterierna för relevant finansiering, såsom faciliteten för återhämtning och resiliens, i syfte att främja jämställdhet i entreprenörskap och uppmuntra investeringar i projekt som stärker jämställdheten, inbegripet i digital infrastruktur och omsorgsinfrastruktur.

6.5 Det är mycket vanligare att kvinnor i Europa har ett lägre antal anställda (mellan en och fem) om de driver ett företag eller att de är egenföretagare utan anställda. Det är främst kvinnor i högre åldersgrupper som leder företag. Kvinnor anser att entreprenörskap är ett lockande alternativ och även om de i genomsnitt är högutbildade uppger de att deras entreprenörsanda är dåligt utvecklad när det gäller att se nya affärsmöjligheter, de färdigheter som krävs för att starta ett företag och att övervinna rädslan för att misslyckas ⁽³⁰⁾.

6.6 Jämte kulturellt betingade föreställningar kan svårigheter med att förena krav från arbete och privatliv leda till en sådan uppfattning. Kvinnliga företagare tenderar därför att hålla sig till vissa sektorer och att tveka till att utöka sin verksamhet. För att uppmuntra kvinnligt företagande måste kvinnor få stöd i att övervinna dessa föreställningar samt hämmande faktorer ⁽³¹⁾. I linje med agendan för bättre lagstiftning, som är EU:s högnivåstrategi för att se till att EU-lagstiftningen i allmänhet uppnår sina mål på ett så ändamålsenligt och effektivt sätt som möjligt, kan ytterligare incitament skapas genom åtgärder som förenklar de administrativa förfarandena och minskar efterlevnadskostnaderna utan att skyddsnivån i berörd lagstiftning undergrävs ⁽³²⁾.

7. Särskilda kommentarer – ukrainska flyktingar

7.1 Rysslands invasion av Ukraina har orsakat en humanitär kris utan dess like, vilket bland annat har lett till att hundratusentals asylsökande flyktingar, främst kvinnor och barn, har anlänt till EU-medlemsstaterna. Alla medlemsstater gör med stöd av det civila samhället sitt yttersta för att ta hand om och ta emot flyktingarna, och integrera dem på arbetsmarknaden, men många återstående utmaningar kräver bättre samordnade lösningar ⁽³³⁾.

7.2 Eftersom merparten av flyktingarna är kvinnor med barn är tillgång till social omsorg, förskolor och skolor en avgörande flaskhals som hindrar kvinnorna från att komma in på arbetsmarknaden. Därutöver är undanröjande av språkliga hinder, erkännande av flyktingars utbildning och kvalifikationer samt snabb omskolning och kompetenshöjning centrala integrationsaspekter. Några av de andra verktygen som krävs för att åtgärda denna problematik är internetuppkoppling och utrustning, vilka krävs för distansarbete.

⁽²⁸⁾ *Women's Entrepreneurship 2020/21: Thriving Through Crisis*. Publicerad av Global Entrepreneurship Research Association, London Business School, ISBN: 978-1-9160178-8-7.

⁽²⁹⁾ Ibid.

⁽³⁰⁾ Global Entrepreneurship Monitor.

⁽³¹⁾ Se även EUT C 299, 4.10.2012, s. 24.

⁽³²⁾ "SME focus – Long-term strategy for the European industrial future". Utredningsavdelningen för ekonomisk politik, vetenskapspolitik och frågor om livskvalitet, Europaparlamentets generaldirektorat för unionens interna politik. Författare: Stephanus Johannes Smit, PE 648.776, april 2020.

⁽³³⁾ Bygger på förslagen i EUT C 242, 23.7.2015, s. 9.

7.3 EESK önskar se att medlemsstaterna bättre samordnar genomförandet av "Politiska riktlinjer om stöd till ukrainska flyktingars deltagande i utbildning: överväganden, centrala principer och praxis" ⁽³⁴⁾. EESK uppmanar också kommissionen att aktivera alla potentiella finansieringsmöjligheter, särskilt för de medlemsstater som tar emot ett mycket stort antal flyktingar.

7.4 Kvinnor i krig och som flyr från konflikter löper ökad risk för sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Våldtäkt används ofta som ett krigsvapen. För ukrainska kvinnliga flyktingar, och i synnerhet för våldtäktsoffer, är det mycket viktigt att ha tillgång till sexuell och reproduktiv hälso- och sjukvård, inbegripet preventivmedel, akutpreventivmedel, säker abortvård och psykiatrisk traumavård. Kvinnor bör aldrig tvingas att fullfölja en oönskad graviditet. Avsaknad av sådana tjänster i medlemsstaterna bör aldrig vara en anledning till att kvinnor tvekar att lämna ett osäkert land. Alla medlemsstater måste säkerställa att alla flyktingar har tillgång till dessa tjänster. I allmänhet bör traumavård erbjudas varje flykting proaktivt – annars kan det skapas en perfekt grogrund för konflikter och negativa känslor i ett senare skede, vilket kan komma att stå staterna mycket dyrt! På detta område är behovet av lågtröskel- och hybridstöd enormt och nystartade företag som erbjuder detta bör stödjas därefter.

7.5 Ytterligare en fråga att ta itu med är vaccinationsstatusen hos flyktingar och i synnerhet hos barn. Eftersom EU har välfungerande vaccinationsprogram för barn har många farliga sjukdomar såsom polio, smittkoppor och vissa typer av hepatit utrotats. För att inte tillintetgöra denna bedrift måste medlemsstaterna mobilisera sina hälso- och sjukvårdssystem. Riktlinjer på EU-nivå kommer att bidra avsevärt i denna process. Ytterligare komplikationer tillstöter på grund av att tillgång till social omsorg, såsom förskola eller skola, i många medlemsstater ges efter fullbordat vaccinationsprogram.

7.6 I ett senare skede bör återuppbyggnaden av Ukraina utgöra ett tillfälle att öka jämställdheten bland dess medborgare, bland annat genom återuppbyggnad av utbildningsväsende, hälso- och sjukvård samt social och digital infrastruktur.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽³⁴⁾ <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/publications/policy-guidance-on-refugees.htm>

BILAGA

Följande ändringsförslag avslogs under debatten, men fick minst en fjärdedel av rösterna (artikel 43.2 i arbetsordningen):

ÄNDRINGSFÖRSLAG 1**Från:**

ANGELOVA Milena

BLIJLEVEN René

KONTKANEN Mira-Maria

MINCHEVA Mariya

PILAWSKI Lech

VAD  SZ Borb  la

SOC/731 – Jämställdhet**Punkt 3.5**

  ndra enligt följande:

Sektionens yttrande	ändringsförslag
Även om kvinnors deltagande på arbetsmarknaden har ökat under det senaste årtiondet ��r könssegregeringen fortsatt m��rkb��r ⁽¹⁾. Ojämlikhet när det gäller kvinnors tillgång till utbildning och ekonomiska möjligheter kvarstår, även om Europa har den lägsta graden av ojämlikhet – med vissa skillnader mellan Väst- och Östeuropa – jämfört med andra delar av världen ⁽²⁾. EESK har också efterlyst snabba åtgärder i syfte att undanröja l��ne- och pensionsklyftorna mellan könen inom alla områden och sektorer, i synnerhet genom bindande åtgärder f��r insyn i lönesättningen ⁽³⁾, och betonar att den förra förvärrar den senare, som kvinnor ��r särskilt utsatta f��r. Dessutom färgar kulturella sammanhang och traditionella stereotyper av sig på kvinnors yrkesval. Många fler kvinnor än män arbetar till exempel inom utbildning, omsorg, hälso- och sjukvård och sociala sektorer, medan män dominerar inom till exempel bygg- och anläggningsbranschen och tung industri.	Även om kvinnors deltagande på arbetsmarknaden har ökat under det senaste årtiondet ��r könssegregeringen fortsatt m��rkb��r ⁽¹⁾. Ojämlikhet när det gäller kvinnors tillgång till utbildning och ekonomiska möjligheter kvarstår, även om Europa har den lägsta graden av ojämlikhet – med vissa skillnader mellan Väst- och Östeuropa – jämfört med andra delar av världen ⁽²⁾. EESK har också efterlyst snabba åtgärder i syfte att undanröja l��ne- och pensionsklyftorna mellan könen inom alla områden och sektorer, i synnerhet genom främjande av åtgärder f��r insyn i lönesättningen ⁽³⁾, och betonar att den förra förvärrar den senare, som kvinnor ��r särskilt utsatta f��r. Dessutom färgar kulturella sammanhang och traditionella stereotyper av sig på kvinnors yrkesval. Många fler kvinnor än män arbetar till exempel inom utbildning, omsorg, hälso- och sjukvård och sociala sektorer, medan män dominerar inom till exempel bygg- och anläggningsbranschen och tung industri.

⁽¹⁾ Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE).

⁽²⁾ Jämställdhetsindex.

⁽³⁾ SOC/678.

⁽¹⁾ Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE).

⁽²⁾ Jämställdhetsindex.

⁽³⁾ SOC/678.

Resultat av omröstningen:

Röster för: 93

Röster emot: 114

Nedlagda röster: 12

III

(Förberedande akter)

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 571:a PLENARSESSION – ENBART
PÅ PLATS, 13.7.2022–14.7.2022

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiven 2005/29/EG och 2011/83/EU vad gäller mer konsumentmakt i den gröna omställningen genom bättre skydd mot otillbörliga affärsmetoder och bättre information

(COM(2022) 143 final – 2022/0092 (COD))

(2022/C 443/10)

Föredragande: **Thierry LIBAERT**Medföredragande: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Europeiska unionens råd, 12.4.2022

Europaparlamentet, 7.4.2022

Rättslig grund	Artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	27.6.2022
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	82/0/3
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	209/0/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) stöder kommissionens förslag, som syftar till att stärka konsumenternas handlingsförmåga till förmån för den gröna omställningen. Kommittén uppmanar kommissionen att upprätthålla en hög ambitionsnivå, med tanke på att detta arbete har positiv ekonomisk, social och miljörelaterad inverkan.

1.2 EESK betonar att det är nödvändigt att göra alla ansträngningar som krävs för att information systematiskt ska göras tillgänglig för konsumenterna, i synnerhet när det gäller reservdelar och reparationshandböcker samt planerade programvaruuppdateringar.

1.3 EESK uppmanar eftertryckligen kommissionen att vara ambitiös genom att genomföra principen om ett reparerbarhetsindex för elektroniska produkter och vitvaror. Indexet bör motsvara konsumenternas förväntningar både när det gäller det varierande utbud av produkter som omfattas och de kriterier som tas i beaktande.

1.4 Utöver frågan om produkternas reparerbarhet anser EESK att kommissionen under de kommande åren bör gå vidare med principen om ett enkelt och samordnat uppvisande av produkters hållbarhet.

1.5 Det handlar också om att främja utbildning av nya reparatörer och kompetenshöjning för befintliga aktörer, vilket är en förutsättning för utvecklingen av reparationer, som är en viktig källa till sysselsättning för vår kontinent. Kommittén uppmanar också EU att minska sitt beroende av råvaror för att stärka sin förmåga att utföra reparationer och skaffa reservdelar. Europa är dessutom i behov av en seriös och effektiv återindustrialiseringspolitik. Den senaste tidens kriser har visat på svagheter som bör ses som möjligheter till återhämtning.

1.6 Det är nödvändigt att se till att garantins giltighetstid visas, och det är dessutom nödvändigt att bättre skydda konsumenterna mot förväxlingar mellan de rättsliga och kommersiella garantierna. Vidare bör företrädare för reparationer, inom ramen för garantin, framför utbyte till en ny vara främjas, dock utan att konsumenternas fria val av gottgörelse begränsas.

1.7 EESK samtycker till tillägget av nya affärsmetoder i förteckningen över metoder som betraktas som otillbörliga, i syfte att främja längre livslängd för produkterna. EESK uppmanar dock kommissionen att gå längre än informations-skyldigheten på tre punkter.

- Teknik som används för att förkorta en produkts livslängd: Enligt EESK bör dessa metoder föras upp bland de otillbörliga affärsmetoderna, utöver enbart avsaknad av information.
- Det faktum att vissa varor inte kan repareras: Avsiktliga reparationshinder skulle likaså kunna betraktas som otillbörliga affärsmetoder, och inte enbart avsaknad av information i denna fråga.
- Uppdateringar som kan orsaka funktionsstörningar: I detta avseende bör det säkerställas att uppdateringen kan avinstalleras.

1.8 Förstärkningen av konsumenters handlingsförmåga bör åtföljas av bättre skydd mot vilseledande marknadsföring. I det syftet bör den rättsliga ramen för marknadsföring på ett bättre sätt införliva målen för hållbar utveckling.

1.9 I marknadsföring bör det således vara förbjudet att göra omotiverade påståenden, vilket ofta görs om koldioxidneutralitet, och anspelningar på eller framställningar av beteenden som går stick i stäv med skyddet av miljön och bevarandet av naturresurser. Kapaciteten att kontrollera miljöpåståenden måste också stärkas.

1.10 I syfte att förhindra all förväxling, och mot bakgrund av spridningen av miljömärkningar som ofta är självvalda, bör kommissionen i högre grad framhålla EU:s miljömärke och behovet av certifieringsförfaranden på märkningsområdet.

1.11 EESK uppmanar EU att stärka skyddet för personer som rapporterar om produkters miljöegenskaper, till förmån för rapporter om otillbörliga affärsmetoder.

1.12 Avslutningsvis uppmanar EESK kommissionen att främja kraftigt ökad medvetenhet bland konsumenterna om betydelsen av ansvarsfull konsumtion.

2. Sammanfattning av kommissionens meddelande

2.1 Det förslag till direktiv som behandlas syftar till att förbättra konsumenträttigheterna genom att ändra två direktiv som skyddar konsumenternas rättigheter på EU-nivå, nämligen Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG⁽¹⁾ om otillbörliga affärsmetoder och Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU⁽²⁾ om konsumenträttigheter. Förslaget syftar till att bidra till en cirkulär, ren och grön ekonomi i EU genom att ge konsumenterna möjlighet att fatta informerade inköpsbeslut och därigenom bidra till en mer hållbar konsumtion. Det riktar sig även mot otillbörliga affärsmetoder som vilseleder konsumenterna från hållbara konsumtionsval.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenterna på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) (EUT L 149, 11.6.2005, s. 22).

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG (EUT L 304, 22.11.2011, s. 64).

2.2 Förslaget är ett av de initiativ som föreskrivs i den nya strategin för konsumentpolitiken ⁽³⁾ och handlingsplanen för den cirkulära ekonomin ⁽⁴⁾ och utgör en uppföljning av den europeiska gröna given ⁽⁵⁾.

2.3 I förslaget föreskrivs en rad åtgärder för att uppdatera befintlig konsumentlagstiftning för att säkerställa att konsumenter är skyddade och aktivt kan bidra till den gröna omställningen. Enligt direktivet om konsumenträttigheter är näringsidkare för närvarande skyldiga att informera konsumenterna om varornas eller tjänsternas huvudsakliga egenskaper.

2.4 Eftersom det emellertid inte finns något krav på att tillhandahålla information om att det saknas kommersiella garantier för hållbarhet ger direktivet inte tillverkarna tillräckliga incitament att tillhandahålla sådana garantier till konsumenterna. Forskning visar att när konsumentprodukter erbjuds med en kommersiell garanti är informationen om sådana garantier och det sätt på vilket avgifter tas ut från konsumenten ofta otydligt, inexakt eller ofullständigt, vilket gör det svårt för konsumenter att jämföra produkter och att skilja mellan den kommersiella garantin och den (obligatoriska) rättsliga garantin ⁽⁶⁾.

2.5 Vidare innehåller direktivet inte något särskilt krav på att informera konsumenter om möjligheterna att reparera varorna. Sådan information, som skulle göra det möjligt att uppmuntra reparation av varor och vara särskilt värdefull för att hjälpa konsumenter att bidra till den cirkulära ekonomin, saknas till stor del vid försäljningsstället. Nyligen genomförda studier visar att upp till 80 % av konsumenterna i EU hävdar att de har svårt att hitta information om hur lätt det är att reparera en produkt ⁽⁷⁾.

3. Allmänna kommentarer

3.1 I dagsläget klagar majoriteten av de europeiska konsumenterna över att det saknas information om konsumtionens miljöpåverkan. I samband med det offentliga samråd som anordnades av kommissionen bekräftades detta faktum. Den Eurobarometer som genomfördes 2012 om europeiska konsumenters beteenden och attityder i förhållande till miljövänliga produkter visade att 92 % av de europeiska svarandena såg positivt på tillgänglig information om produkters livslängd.

3.2 Bristen på information är skadlig, med tanke på att tydlig och läslig information främjar beteendeförändringar. Denna effekt har bekräftats av EESK som, i samband med sin studie bland 3 000 europeiska konsumenter, genomförde en simulering av uppvisandet av livslängden för vanliga konsumentprodukter på en näthandelssajt. Enligt studien leder uppvisandet av livslängden till en försäljningsökning på 56 % för produkter med lång livslängd.

3.3 Bristen på konsumentinformation är av avgörande social betydelse. Svårigheter med koppling till köpkraft visar än en gång på behovet av att stödja medelinkomstgrupper och missgynnade grupper till förmån för reparationer och en mer ansvarsfull konsumtion. Att förbättra konsumentinformationen med enkla medel är ett sätt att bidra till att göra ansvarsfull konsumtion mer tillgänglig för de mest utsatta.

3.4 Bättre konsumentinformation bidrar till att stärka de europeiska företagens ekonomiska modell. Mot bakgrund av riskerna för dumpning med koppling till import av billiga produkter kan mikroföretag, små och medelstora företag och deras uppdragsgivare få ökad uppmärksamhet bland konsumenterna. De skulle på så vis kunna uppvärdera kvaliteten på produkter som tillverkas i Europa.

3.5 Detaljhandlare och fysiska butiker i Europa kan även dra nytta av de kommande lagstiftningsändringarna, i den mån de kan öka sin komparativa fördel i förhållande till nätbutiker. Den rådgivningsroll som den fysiska försäljaren tillhandahåller stärks av den nya information som ges till konsumenten. En sådan utveckling främjar sysselsättningen i EU. I detta syfte behöver Europa tillräckliga personalresurser. EESK uppmanar kommissionen att stödja utbildningsinsatser för företag, särskilt små och medelstora företag.

⁽³⁾ COM(2020) 696 final av den 13 november 2020.

⁽⁴⁾ COM(2020) 98 final av den 11 mars 2020.

⁽⁵⁾ COM(2019) 640 final av den 11 december 2019.

⁽⁶⁾ Europeiska kommissionen, *Consumer market study on the functioning of legal and commercial guarantees for consumers in the EU*, 2015. Europeiska kommissionen, En stödjande studie för konsekvensbedömningen: *Study on Empowering Consumers Towards the Green Transition*, juli 2021. *Commercial warranties: are they worth the money?* ECC-Net, april 2019.

⁽⁷⁾ Europeiska kommissionen, "Behavioural Study on Consumers' engagement in the circular economy", 2018, s. 81.

3.6 Om det är nödvändigt att tillhandahålla anpassad miljöinformation måste det säkerställas att all miljöpåverkan tas i beaktande. Klimatavtrycken, som mäts i form av utsläpp av växthusgaser, har en central plats i den offentliga debatten, men utgör endast en del av miljöpåverkan. Analyserna av produkters livscykel visar således att miljöpåverkan, när det gäller merparten av konsumentvarorna, framför allt uppstår i samband med resursutvinningen och produkttillverkningen, vilket ligger till grund för miljöprioriteringen med fokus på att förlänga produkternas livslängd.

3.7 Européernas genomsnittliga konsumtion är i alla dessa hänseenden inte hållbar ur miljösynpunkt. Utifrån beräkningen av det ekologiska fotavtrycket skulle exempelvis européernas livsstil kräva motsvarande 2,8 jordklot.

3.8 I många fall bidrar produkternas utformning till att förkorta deras livslängd, genom såväl tekniska processer och reparationshinder som programvaruteknik. Det planerade åldrande som följer av detta utgör en av de främsta orsakerna till missnöje bland konsumenter, som är drabbade av kraftig informationsasymmetri.

3.9 Slutligen konstaterar EESK att kriget i Ukraina gör det än mer nödvändigt att stärka Europas strategiska oberoende. I det avseendet bör initiativ som bidrar till bättre livslängd för produkter, särskilt de som innehåller strategiska metaller, uppmuntras.

4. Särskilda kommentarer

4.1 *Ge konsumenterna ytterligare information om varors hållbarhet*

4.1.1 Konsumentinformationen måste förbättras, med tanke på hur viktig frågan om produkters livslängd är. I detta avseende välkomnas kommissionens förslag, i och med att det syftar till att systematisera tillhandahållandet av information om tillgång till reservdelar, om bruksanvisningar och om den period som omfattas av programvaruuppdateringar.

4.1.2 Det bör påpekas att avsaknad av information är skadlig, men att spridning av för omfattande eller teknisk information nästan är lika skadlig.

4.1.3 EESK uppmärksammar kommissionen på de potentiella nackdelar som är förknippade med den nya information som föreslås via elektroniska etiketter och qr-koder. Utöver den ytterligare digitala miljöpåverkan som tekniken för med sig bör det påminnas om att alla extra steg (att behöva ta fram sin smartphone, klicka, läsa in ...) är ytterligare ett hinder för ansvarsfull konsumtion.

4.1.4 Kommissionens förslag är ett steg i rätt riktning, i och med att det kopplar samman utmaningarna rörande kommunikation med dem som rör produkters planerade åldrande. Den första etappen för att stärka konsumentinformationen bör bestå i att införa ett reparerbarhetsindex för största möjliga antal produkter, vilket finns i Frankrike sedan 2021. Reparerbarhet utgör faktiskt en av de aspekter som är enklast att mäta när det gäller en produkts hållbarhet.

4.1.5 För att kunna svara mot utmaningarna bör reparerbarhetsindexet utformas på ett ambitiöst sätt i åtminstone två avseenden. Å ena sidan bör största möjliga antal elektriska och elektroniska produkter samt hushållsapparater omfattas. Å andra sidan bör hänsyn tas till alla aspekter av reparerbarhet, inbegripet kostnaden för reparationen (pris för reservdelar), tillgången till reservdelar samt hur programvarusupporten ser ut.

4.1.6 Enligt EESK bör ambitiös politik för konsumentinformation inte begränsas till reparerbarhet. Konsumenternas förväntningar rör nämligen i synnerhet det faktum att produkterna håller över tid, inte att de kan repareras. EESK har för övrigt redan yttrat sig på denna punkt ⁽⁸⁾. EU bör införa en enkel indikator som ger information om en produkts hållbarhet, inbegripet reparerbarhet, samt produkternas robusthet och uppgraderbarhet, vilket indirekt skulle främja återindustrialiseringen i Europa. Denna princip, som man uppenbart måste enas om med berörda parter när det gäller tillämpningsföreskrifter och genomföra gradvis, bör ingå i kommissionens förslag – om inte finns risken för att en av konsumenternas främsta förväntningar åsidosätts.

⁽⁸⁾ EUT C 67, 6.3.2014, s. 23.

4.1.7 Ytterligare arbete när det gäller garantier är nödvändigt för att stärka konsumentinformationen. Först och främst måste kommissionen på nytt bekräfta en enkel princip. Förekomst av och längden på garantin om avtalsenlighet (Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771⁽⁹⁾) bör uppvisas överallt, i fysiska butiker och på nätet, för alla berörda varor. Tillämpningen av nuvarande lagstiftning bör prioriteras innan nya bestämmelser läggs till.

4.1.8 EESK gläds över att man har tagit i beaktande de svårigheter som konsumenten kan ställas inför när det gäller att skilja mellan kommersiella garantier och den rättsliga garantin. Det är således välkommet att kommissionen anger att dessa kommersiella garantier inte bör leda till förvirring.

4.1.9 För att öka de positiva effekterna på miljöskyddet skulle garantin kunna främja att den skadade varan repareras, och inte ersätts av en ny vara. EU kan främja att reparation har företräde framför utbyte i händelse av att varan slutar fungera genom att reparation blir enklare, snabbare och det mer praktiska valet för konsumenterna.

4.1.10 I linje med dessa bestämmelser kan den ökande medvetenheten bland medborgarna i ännu högre grad bidra till denna omorientering av konsumtionen. Kampanjer för goda vanor att anamma för ansvarsfull konsumtion (information, andrahand, reparation, underhåll av produkter) bör således främjas, och till och med inledas av EU, särskilt med stöd av det organiserade civilsamhället som kan spela en viktig roll inom ramen för detta förslag.

4.2 Stärka bestämmelserna genom att gå längre än informationsskyldigheten

4.2.1 Genom att enbart straffbelägga avsaknad av information skulle EU bana väg för legalisering av dessa metoder som i själva verket är oförenliga med att skydda konsumenterna och miljön. EU får inte nöja sig med att förbjuda avsaknad av information om teknik som syftar till att begränsa en produkts livslängd – EU måste förbjuda denna metod i sig. Med andra ord skulle det vara svårt att begripa varför EU sänder ut budskapet att planerat åldrande är tillåtet så länge som det åtföljs av konsumentinformation. Bestämmelsen bör tydligt signalera till tillverkare att man i Europa inte kan utforma produkter på ett sätt som gör att de slutar fungera i förtid.

4.2.2 Likaledes riskerar övriga formuleringar i direktivet att inte skydda konsumenterna i tillräckligt hög grad. Det räcker inte att ålägga tillverkaren att informera konsumenten om att en vara inte kan repareras. Att avsiktligt se till att en vara inte kan repareras bör vara förbjudet i sig.

4.2.3 Såsom EESK och kommissionen känner till kommer programvaruuppdateringar ofta från programvaror som slukar alltför mycket minne och energi, vilket förkortar livslängden för ansluten utrustning. Lagstiftningen bör inte enbart kräva att tillverkaren informerar konsumenten om oönskade effekter av en uppdatering. I sådana fall kan man enkelt föreställa sig att denna information kan gömmas mitt i ett positivt informationsflöde om uppdateringen som leder till att konsumenten godkänner den.

4.3 Ringa in och vidta åtgärder mot metoder som minskar konsumenters handlingsförmåga

4.3.1 Såsom kommissionen med rätta påpekar utgör metoder för grönmalning ett av de huvudsakliga hindren för konsumentinformation till förmån för den gröna omställningen. Förslaget till direktiv visar på goda grunder att det är nödvändigt att vidta åtgärder mot allmänna miljöpåståenden som varken är objektiva eller bevisbara.

4.3.2 EESK välkomnar förbudet mot att uppvisa hållbarhetsmärkningar som inte omfattas av ett formellt certifieringssystem. En stegvis och samordnad utveckling av ett europeiskt index, som föreslås i detta yttrande, kan tillgodose det behovet.

4.3.3 Andra miljöpåståenden är ofta till men för god konsumentinformation. Det är rimligt att göra det förbjudet att hänvisa till miljöprestanda om den endast berör en av produktens egenskaper eller om den endast följer av tillämpningen av rättsliga skyldigheter eller normal praxis.

4.3.4 Att främja ansvarsfull konsumtion inbegriper även att stärka de märkningar som certifierar konkreta miljövänliga metoder. I det avseendet används EU:s miljömärke i alltför liten utsträckning i dag, trots de framsteg som skett. Stöd för att stärka märkningens tillgänglighet och en anpassad informationskampanj bör övervägas.

⁽⁹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor, om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv 2009/22/EG samt om upphävande av direktiv 1999/44/EG (EUT L 136, 22.5.2019, s. 28).

4.3.5 Som en logisk följd av dessa faktorer bör den rättsliga ramen för marknadsföring på ett bättre sätt införliva principerna om hållbar utveckling, däribland genom att kraftigt begränsa reklam för de mest förorenande produkterna, vilket är i linje med EESK:s senaste yttrande i denna fråga ⁽¹⁰⁾.

4.3.6 I samma anda, om man i reklam bör undvika användning av miljöpåståenden som handlar om en produkt i dess helhet när de i själva verket enbart berör vissa delar av den, bör det även vara förbjudet att göra omotiverade påståenden, vilket alltför ofta görs om koldioxidneutralitet, och anspelningar på eller framställningar av beteenden som går stick i stäv med skyddet av miljön och bevarandet av naturresurser. Dessutom bör det vara förbjudet att göra framställningar i marknadsföring som kan banalisera eller uppvärdera vanor och idéer som går stick i stäv med målen för hållbar utveckling.

4.3.7 För att ge tidiga varningar om vilseledande affärsmetoder är det ofta nödvändigt att ha tillgång till information från själva säljarna. I nuläget är visselblåsarna inom detta område få, på grund av rädslan för repressalier. Förfarandet för rapportering som nämns i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 ⁽¹¹⁾ bör kunna tillämpas på dessa visselblåsare.

Dessa bestämmelser kommer inte att vara helt effektiva såvida man inte samordnar med ekonomiska aktörer som representerar stora liksom små och medelstora företag samt arbetsmarknadsparter, konsumentföreningar och, i allmänhet, det civila samhället. EESK anser att det rör sig om central politik, i och med att den bekräftar en konkurrensutsatt marknadsmodell som är anpassad till miljöutmaningar, tar hänsyn till konsumenterna och de europeiska ekonomiska aktörernas konkurrenskraft samt är förenlig med den viktiga frågan om Europas strategiska oberoende.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

⁽¹⁰⁾ EUT C 105, 4.3.2022, s. 6.

⁽¹¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelse av unionsrätten (EUT L 305, 26.11.2019).

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937

(COM(2022) 71 final)

(2022/C 443/11)

Föredragande: **Antje GERSTEIN**

Remiss	Europaparlamentet, 4.4.2022 Europeiska unionens råd, 5.4.2022
Rättslig grund	Artikel 50.1 och 50.2 g och artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	27.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	179/6/14

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar förslaget som ett viktigt steg för att inrätta en enhetlig rättslig EU-ram för hållbar företagsstyrning och tillbörlig aktsamhet som främjar respekten för de mänskliga rättigheterna som en skyldighet för företag och medlemmar av företagsledningen. Målet bör vara att skapa rättslig förutsägbarhet för företag, anställda och alla andra berörda parter.

1.2 EESK uppmanar därför medlagstiftarna att hålla idén om lika villkor i åtanke och överväga att åtminstone centrala bestämmelser ska vara harmoniserade fullt ut för att undvika att det uppstår snedvridande diskrepanser mellan medlemsstaternas införlivandelagstiftning.

1.3 EESK understryker den stora betydelsen av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. De utgör riktmärket som tydligt beskriver alla aktörers skyldigheter och ansvar (stater, företag, det civila samhället, fackföreningar och arbetstagarrepresentanter) genom trepelarmodellen "protect, respect, remedy" (skydda, respektera och gottgöra) för att förbättra människorättssituationen längs leverans- och värdekedjorna över hela världen. Enligt internationell människorättslagstiftning måste staterna respektera, skydda och förverkliga enskilda personers mänskliga rättigheter inom sitt territorium och/eller sin jurisdiktion.

1.4 Systemförändringar och hållbara förändringar på plats kan endast uppnås genom att stödja länder så att de bättre kan uppfylla sin skyldighet att värna de mänskliga rättigheterna. Företagen har ett tydligt ansvar för att respektera de mänskliga rättigheterna, men de kan inte ersätta statens kritiska roll och en korrekt fungerande stat. I detta sammanhang välkomnar EESK kommissionens aviserade lagstiftningsinitiativ som specifikt kommer att behandla tvångsarbete.

1.5 EESK vill att man i direktivet tydligt skiljer mellan negativa effekter som antingen orsakas av ett företag eller som det har inflytande över, och effekter som inte orsakas av ett företag, eller som det inte har inflytande över, men som är direkt kopplade till dess verksamhet, produkter eller tjänster genom en affärsförbindelse. Direktivet måste ta fasta på att tillbörlig aktsamhet kräver en riskbaserad metod och kan inbegripa prioritering på grundval av riskbedömningen.

1.6 EESK vill påpeka att beslutsfattarna måste hålla mikroföretagens samt de små och medelstora företagens besvärliga situation i åtanke och se till att stödverktyg finns på plats på europeisk och nationell nivå när lagstiftningen om tillbörlig aktsamhet träder i kraft.

1.7 Företagens utövande av tillbörlig aktsamhet är en fortlöpande process i vilken deltagande av fackföreningar och arbetstagarrepresentanter är en framgångsfaktor. EESK anser att man bör överväga en vidareutveckling av EU:s ram för hållbar företagsstyrning. I detta sammanhang kan det befintliga deltagandet av organiserade och valda arbetstagarrepresentanter, t.ex. på grundval av arbetet inom de europeiska företagsråden eller internationella ramavtal, samt i företagsstyrelser, där detta är tillämpligt, ge vägledning och stöd.

1.8 Kommittén finner det bekymmersamt att kommissionens förslag innehåller många oklara rättsliga begrepp som är öppna för tolkning, och anser därför att det är nödvändigt att bättre definiera begrepp som "etablerad affärsförbindelse", "verksamhet i senare led" och "lämplig åtgärd", eftersom de definierar/påverkar/bestämmer inte bara direktivets tillämpningsområde utan även de relaterade kraven på tillbörlig aktsamhet, sanktioner och ansvarsskyldighet.

1.9 EESK anser att förslaget bör vara tydligare när det gäller koncerner och kraven på tillbörlig aktsamhet. I stället för en hänvisning till "företag" (artikel 3 a) anser EESK att en hänvisning till "företagskoncern" vore lämpligare och mer konsekvent när det gäller mekanismer för tillhandahållande av information, rapporteringsförfaranden, hantering av rapporter/klagomål och utbildningsinsatser inom ett företag.

2. Bakgrunden till kommissionens förslag

2.1 Mänskliga rättigheter är en viktig fråga för Europeiska unionen, dess medlemsstater, europeiska företag och arbetstagare och det civila samhället. Unionens omställning till en klimatneutral och grön ekonomi och dess ambitiösa plan för att uppnå FN:s mål för hållbar utveckling⁽¹⁾ är drivkrafter för EU:s djupa engagemang i agendan för företag och mänskliga rättigheter. EESK stöder helhjärtat de befintliga internationella standarderna och deras breda landvinningar, närmare bestämt FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter⁽²⁾ och OECD:s riktlinjer för multinationella företag⁽³⁾, och lägger stor vikt vid politisk samstämmighet med dessa instrument. ILO:s trepartsförklaring om principer för multinationella företag och socialpolitik innehåller även en omfattande uppsättning rättigheter för multinationella företag och arbetstagare, särskilt med hänvisning till konventionerna och rekommendationerna om hälsa och säkerhet på arbetsplatsen, och bör därför beaktas. EESK efterlyser också samstämmighet mellan nationell politik och EU-lagstiftning som för närvarande håller på att utarbetas, och som omfattar liknande områden eller även omfattar regler om tillbörlig aktsamhet. Exempel på sådan lagstiftning är följande: direktivet om företagens hållbarhetsrapportering⁽⁴⁾, förslaget till förordning om avskogningsfria försörjningskedjor⁽⁵⁾, förslaget till en ny batteriförordning⁽⁶⁾, initiativet för hållbara produkter⁽⁷⁾, EU:s taxonomi för hållbara investeringar⁽⁸⁾ och kommissionens kommande lagstiftningsinitiativ som effektivt kommer att förbjuda utsläppande på EU-marknaden av produkter som tillverkats genom tvångsarbete (marknadsförbud)⁽⁹⁾.

2.2 Efter att vissa medlemsstater⁽¹⁰⁾ utfärdat nationell lagstiftning om tillbörlig aktsamhet har en allt starkare önskan vuxit fram om att skapa lika villkor på EU-nivå för företag inom unionen, och undvika fragmentering. Mot denna bakgrund lade kommissionen fram detta förslag till en övergripande ram för att uppmuntra företag att dra sitt strå till stacken när det gäller respekten för mänskliga rättigheter och miljö.

⁽¹⁾ A/RES/70/1.

⁽²⁾ FN:s vägledande principer antogs av FN:s råd för mänskliga rättigheter i dess resolution 17/4 av den 16 juni 2011 (A/HRC/RES/17/4).

⁽³⁾ OECD (2011), OECD:s riktlinjer för multinationella företag, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264115415-en>

⁽⁴⁾ COM(2021) 189 final, EUT C 517, 22.12.2021, s. 51.

⁽⁵⁾ COM(2021) 706 final.

⁽⁶⁾ COM(2020) 798 final.

⁽⁷⁾ COM(2022) 142 final.

⁽⁸⁾ EUT L 198, 22.6.2020, s. 13.

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13480-Forbud-mot-produkter-som-tillverkas-utvinns-eller-skordas-med-hjalp-av-tvangsarbete_sv

⁽¹⁰⁾ Frankrike (*Loi relative au devoir de vigilance*, 2017), Tyskland (*Sorgfaltspflichtengesetz*, 2021), Nederländerna (*Wet zorgplicht kinderarbeid*, 2019).

3. Allmänna kommentarer

3.1 Rysslands exempellösa angrepp mot Ukraina håller på att förändra geopolitiken i grunden och har föranlett en genomgripande omprövning av de ekonomiska förbindelserna och beroendena i vår globaliserade ekonomi, vilket påskyndat Europas strävan efter mer oberoende på viktiga strategiska områden. Den omfattande omläggningen av våra leveranskedjor till följd av detta gör att vi måste börja fundera kring förhållandet mellan tillbörlig aktsamhet och skyldigheten att följa politiskt beslutade sanktioner som begränsar affärsverksamheten. EESK efterlyser därför en strategi som är praktisk, som tar hänsyn till företagens nya verklighet och som stöttar genom att tillhandahålla akut och ytterst behövlig rådgivning.

3.2 Med tanke på dagens mycket komplexa leveranskedjor måste noggrannhet ges företräde framför skyndsamhet – den detaljerade utformningen av detta direktiv kräver ett sinne för proportioner. Utöver full respekt för internationella standarder och instrument för mänskliga rättigheter bör utgångspunkten alltid vara hur de väletablerade inslagen i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och OECD:s riktlinjer för multinationella företag kan integreras på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt samtidigt som direktivets konsekvenser/effekter för olika typer av europeiska företag (t.ex. mikroföretag och små och medelstora företag, internationellt verksamma holdingstrukturer m.fl.) utvärderas omsorgsfullt.

3.3 EESK betonar att det föreslagna direktivet bara är en del av en betydligt mer omfattande EU-agenda för att främja miljömässig hållbarhet, anständigt arbete och mänskliga rättigheter i hela världen. Systemförändringar och hållbara förändringar på plats kan endast uppnås genom att stödja länder så att de bättre kan uppfylla sin skyldighet att värna de mänskliga rättigheterna. Företagen har ett tydligt ansvar för att respektera de mänskliga rättigheterna, men de kan inte ersätta statens kritiska roll och en korrekt fungerande stat, i synnerhet inte statens skyldighet att skydda mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna inom sitt territorium och sin jurisdiktion genom att vidta lämpliga åtgärder för att förebygga, utreda, bestraffa och gottgöra kränkningar av de mänskliga rättigheterna genom effektiva policyer, lagar, förordningar och domar.

3.4 Företagen är skyldiga att följa tillämplig lagstiftning och har ett ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna i enlighet med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. De måste genomföra ett fungerande förfarande för tillbörlig aktsamhet för att säkerställa respekten för de mänskliga rättigheterna längs värdekedjorna. Staterna och deras regeringar är skyldiga att lagföra kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det är dem man ska vända sig till i fråga om mänskliga rättigheter och internationella konventioner på området. Stater har med rätta många verkställighetsbefogenheter som företag inte har och aldrig bör ha. Dessa omfattar bland annat att inspektera arbetsplatser, utfärda böter, beslagta tillgångar, återkalla verksamhetstillstånd, gripa misstänkta, väcka åtal mot misstänkta förövare och fängsla dömda personer.

3.5 EESK understryker det fortsatta behovet av att prioritera den gröna omställningen jämte socialt skydd och värnande av mänskliga rättigheter och arbetstagares, inklusive fackföreningars, rättigheter. Det civila samhällets organisationer måste även spela en nyckelroll för att skapa pålitlig transparens kring kränkningar av mänskliga rättigheter och miljörättigheter, samt när det gäller att övervaka EU-taxonomin krav på att investeringar ska uppfylla principen om att inte orsaka betydande skada och minimigarantierna ⁽¹¹⁾.

3.6 Fackföreningar och arbetstagarrepresentanter är väl insatta i var felaktiga beteenden kan förekomma. EESK framhåller således vikten av att involvera arbetstagarrepresentanter och fackföreningar i arbetet med att inrätta förfaranden för tillbörlig aktsamhet (kartläggning av risker) samt i övervakningen av dessa (genomförande) och rapporteringen av överträdelser (förvarningsmekanismer). Endast med ett givande socialt partnerskap kan omställningen till en mer social och miljömässig hållbar ekonomi hanteras.

⁽¹¹⁾ EUT C 152, 6.4.2022, s. 105.

3.7 EESK noterar att den förteckning över internationella mänskliga rättigheter som bör ligga till grund för direktivet måste definieras tydligt för att ge företagen den rättssäkerhet de behöver i det internationella affärslivet. Kommittén anser att tillbörlig aktsamhet för företag bör utvidgas till att omfatta en undersökning av människorättsnormer som erkänns i FN:s vägledande principer⁽¹²⁾, som innehåller principerna som rör ILO:s grundläggande arbetsnormer (inget tvångsarbete, inget barnarbete, ingen diskriminering, samt föreningsfrihet), den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna⁽¹³⁾ och de internationella konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter⁽¹⁴⁾ och om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter⁽¹⁵⁾. Dessutom fastställs rättigheter, värden och principer som fungerar som ledstjärnor för EU som helhet i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna⁽¹⁶⁾, Europarådets europeiska konvention om de mänskliga rättigheterna⁽¹⁷⁾, den europeiska sociala stadgan⁽¹⁸⁾ och ILO:s trepartsförklaring om principer för multinationella företag och socialpolitik⁽¹⁹⁾.

3.8 EESK anser att direktivet måste förbättras betydligt i syfte att uppnå större harmonisering, rättslig klarhet och rättslig förutsägbarhet. En obligatorisk ram för tillbörlig aktsamhet skulle uppnås genom att tillämpa en avtalad standard vars efterlevnad säkerställs genom proportionella, effektiva och avskräckande sanktioner, medan ansvarsskyldigheten skulle behöva baseras på kränkning av en tydligt definierad uppsättning mänskliga rättigheter.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Kommittén finner det bekymmersamt att kommissionens förslag innehåller många oklara rättsliga begrepp som är öppna för tolkning och som kan komma att tillämpas på olika sätt av nationella myndigheter och domstolar. I synnerhet anser EESK att det är nödvändigt att bättre definiera begreppet "etablerad affärsförbindelse", eftersom det fastställer inte bara direktivets tillämpningsområde, utan även kraven på tillbörlig aktsamhet samt sanktioner och skadeståndsskyldigheter. Begreppet "värdekedja i senare led" kräver också en mer robust definition. Det ska inte vara upp till företaget att kontrollera och ta ansvar för sina kunders agerande⁽²⁰⁾. De "lämpliga åtgärder" som företagen förväntas ha vidtagit för att befrias från ansvar måste definieras bättre och kompletteras med exempel. Sist men inte minst är den föreslagna skyldigheten för medlemmar av företagsledningen att ta hänsyn till "berörda parter" bidrag oklar.

4.2 Värdekedjan, såsom föreslås i förslaget till direktiv, omfattar inte bara direkta och indirekta leverantörer, dvs. verksamhet i tidigare led, utan även användning och, i förekommande fall, bortskaffande, av en produkt eller tjänst, dvs. verksamhet i senare led eller i slutet av livscykeln. I själva verket ger spårningen av verksamhet i senare led upphov till en rad mycket praktiska problem. Framför allt blir det troligtvis ännu svårare att spåra en produkt efter det att den har släppts ut på marknaden än att spåra anskaffning av råvaror och komponenter. Detta gäller särskilt återvunna produkter, som ofta inte är möjliga att spåra.

4.3 Företagen bör förväntas utforma sina förfaranden för tillbörlig aktsamhet i fråga om mänskliga rättigheter på ett sätt som är riskbaserat och står i proportion till deras potentiella och faktiska påverkan. EESK anser följaktligen att det är nödvändigt att utforma tillämpningsområdet i enlighet med detta, efter antingen de direkta avtalsparterna eller indirekta partner; när det gäller sistnämnda bör detta ske endast om det är rimligt, med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, att förvänta sig att lämplig åtgärd vidtas för att förebygga, begränsa, stoppa eller minimera omfattningen av de negativa effekterna, t.ex. i fall av en hög grad av vertikal integration. Denna beprövade ansvarsmetod förekommer redan i befintlig lagstiftning, till exempel beträffande spårbarhet, som regleras i EU:s grundförordning (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002⁽²¹⁾). Detta kräver i huvudsak att företag inrättar system och förfaranden på grundval av principen om "ett steg bakåt – ett steg framåt" för att avgöra vem som är den direkta leverantören och den direkta köparen (med undantag för slutkonsumenten) av dess produkter. Detta väletablerade tillvägagångssätt är lämpligt eftersom varje enskild part i värdekedjan tydligt kan hållas ansvarig för processer som den faktiskt kan påverka.

⁽¹²⁾ FN:s vägledande princip nr 12 (kommentar, punkt 2)

⁽¹³⁾ A/RES/217(III).

⁽¹⁴⁾ A/RES/2200A (XXI).

⁽¹⁵⁾ A/RES/2200A(XXI).

⁽¹⁶⁾ EUT C 326, 26.10.2012, s. 391.

⁽¹⁷⁾ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SWE.pdf

⁽¹⁸⁾ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048b059>.

⁽¹⁹⁾ EUT C 429, 11.12.2020, s. 136.

⁽²⁰⁾ Relevanta regler om verksamhet i senare led finns i EU-lagstiftningen, dvs. i fråga om exportkontroll av känsliga material (varor med dubbla användningsområden och militära varor).

⁽²¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet (EGT L 31, 1.2.2002, s. 1).

4.4 En riskbaserad metod kan också omfatta en sektorsspecifik metod: EESK välkomnar att man i förslaget till direktiv uppmärksammar att det finns sektorsspecifika särdrag i strategierna för tillbörlig aktsamhet som måste beaktas. EESK uppmanar medlagstiftarna att beakta de viktiga flerpartsinitiativ och standarder som har utvecklats inom särskilt sårbara områden (t.ex. kakao, bananer och palmolja).

4.5 EESK påminner om att det enligt FN:s vägledande principer nr 15 och 22 krävs gottgörelse i fall där företaget självt har orsakat eller bidragit till kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Enligt FN:s vägledande principer krävs det dock inte att ett företag ger gottgörelse när den negativa effekten orsakas av ett annat företag i leveranskedjan. Dessa bestämmelser återspeglar därigenom den grundläggande rättsliga premissen att ansvar endast bör läggas om det finns en tydlig och förutsebar koppling mellan den drabbades skada och det företag som är ansvarigt för skadan. På liknande sätt betonas det även i OECD:s riktlinjer för multinationella företag att strävan efter att förhindra negativa effekter i leveranskedjorna inte innebär att ansvaret förs över från den enhet som orsakar en negativ effekt till det företag med vilket den har en affärsförbindelse. För konsekvensens skull anser EESK att företagen även enligt EU-direktivet endast bör hållas civilrättsligt ansvariga om de själva direkt har orsakat eller bidragit till (dvs. delvis orsakat) en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

4.6 EESK delar kommissionens synsätt att de nationella myndigheterna måste kunna vidta sanktioner som är "effektiva, proportionella och avskräckande". I händelse av oaktsamhet och uppsåt bör myndigheten kunna fastställa lämpliga böter. Sanktionernas omfattning bör dock fastställas på europeisk nivå.

4.7 EESK anser att förslaget bör vara tydligare när det gäller koncerner och kraven på tillbörlig aktsamhet. Den nuvarande texten, särskilt definitionen av "företag" (artikel 3 a), tycks antyda att kraven i direktivet avser enskilda företag snarare än koncerner. Detta skulle innebära att ett företag från en medlemsstat med dotterbolag inom tillämpningsområdet som är verksamma i andra medlemsstater måste följa flera olika tillsynsmyndigheters beslut, vilket är svårt i praktiken och också mer betungande. En koncernlösning har flera fördelar, t.ex. större samstämmighet när det gäller mekanismer för tillhandahållande av information, rapporteringsförfaranden, hantering av rapporter/klagomål och utbildningsinsatser inom ett företag. Detta erkänns i förslaget till direktiv om företagens hållbarhetsrapportering, som föreskriver ett undantag för dotterföretag om rapportering sker på koncernnivå. En koncernlösning lämpar sig bättre för att hantera de skillnader i nationell lagstiftning som sannolikt kommer att uppstå under införlivandet av detta direktiv i alla 27 medlemsstater och kan användas för att anpassa eller till och med gå utöver den största nämnaren. Av dessa skäl anser EESK att en koncernlösning för tillbörlig aktsamhet bör främjas.

4.8 Trots att skyldigheten att visa tillbörlig aktsamhet primärt ligger på de stora företagen kommer mikroföretag och små och medelstora företag att påverkas indirekt, eftersom företag som omfattas av direktivet kommer att höja kraven på sina leverantörer vad gäller deras genomförande av FN:s vägledande principer, deras icke-finansiella rapportering och deras egen förvaltning av leveranskedjan. Denna avsevärda ansträngning är lättare för stora företag än för mindre företag, som ännu inte omfattas av denna typ av lagstiftning. De sistnämnda har framför allt mindre makt att ta itu med människorättsrisker i sin leveranskedja, och betydligt färre resurser att genomföra omfattande riskbedömningar. EESK föreslår att kommissionen inrättar en helpdesk som ger lättillgänglig information om människorättsrisker i länder och regioner. Det bör vara möjligt för berörda parter att kontakta en sådan helpdesk och för partnerländer eller partnerregioner att samverka med den. Denna helpdesk bör också stödja kapacitetsuppbyggnad för mänskliga rättigheter hos leverantörer i tredjeländer och stärka deras miljöprestanda. EESK uppmanar vidare medlemsstaterna att ge praktiskt, specifikt och ändamålsenligt stöd, särskilt till mikroföretag och små och medelstora företag, inom ramen för ett strukturellt samarbete med de berörda representativa organisationerna. EESK anser att det är av yttersta vikt att tillämpningsområdet för de företag som omfattas av detta direktiv överensstämmer med annan relevant EU-lagstiftning som nämns i punkt 2.1.

4.9 EESK noterar att kommissionen uttryckligen inkluderar finanssektorn i sitt förslag. Hållbar finansiering inbegriper respekt för mänskliga rättigheter och är en viktig beståndsdel i ekonomins omställning för att göra den mer grön och social. Förslaget är dock fortfarande vagt beträffande kontrollförfaranden för utlåning eller finansiering, och det kan befaras att bestämmelserna i direktivet, som inte uttryckligen omfattar mikroföretag samt små och medelstora företag, indirekt kommer att utvidgas i praktiken. Mikroföretag samt små och medelstora företag kommer att påverkas indirekt som leverantörer i leveranskedjan och kommer således att ställas inför enorma utmaningar.

4.10 EESK konstaterar att hållbar företagsstyrning är kopplat till ett tydligt och trovärdigt engagemang från medlemmar av företagsledningen, bland annat när det gäller att inrätta en robust och fungerande process för tillbörlig aktsamhet i ett företag. Det ingår i företagets ansvarsskyldighet för effekterna av sin verksamhet. EESK hänvisar till direktivet om aktieägars rättigheter, i vilket det klargörs hur företagets resultat och prestationerna hos medlemmarna av företagsledningen är kopplade till frågor om miljö, samhällsansvar och bolagsstyrning ⁽²²⁾. EESK noterar att skyldigheterna för medlemmar av företagsledningen måste omfatta tillförlitliga krav på tillbörlig aktsamhet på grundval av ett sanktionssystem för det fall att företagen inte respekterar kraven. Att uppnå ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet bör vara ett mål för alla berörda parter i ett företag, inte bara aktieägarna. I ett antal EU-medlemsstater föreskrivs rätten för arbetstagarrepresentanter att yttra sig i styrelser. Sådana nationella lagar och regler bör respekteras.

4.11 EESK noterar att kommissionens egen nämnd för lagstiftningskontroll har ifrågasatt de delar som går längre än tillbörlig aktsamhet genom att bland annat konstatera att det är oklart varför det är nödvändigt att reglera skyldigheter för medlemmar av företagsledningen utöver kraven på tillbörlig aktsamhet och att det finns ett behov av att bättre förklara och bedöma mervärdet av att reglera deras skyldigheter, med tanke på att alternativet med tillbörlig aktsamhet redan kräver riskhantering och engagemang i de berörda parternas intressen ⁽²³⁾. Mot denna bakgrund anser EESK att uppgifterna för medlemmar av företagsledningen behöver vidareutvecklas och anpassas bättre till målen i den gröna given.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

⁽²²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0828>, artikel 9a

⁽²³⁾ [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SEC\(2022\)95&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SEC(2022)95&lang=en)

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 909/2014 vad gäller avvecklingsdisciplin, gränsöverskridande tillhandahållande av tjänster, tillsynssamarbete, tillhandahållande av anknutna banktjänster och krav på värdepapperscentraler från tredjeland

(COM(2022) 120 final – 2022/0074 (COD))

(2022/C 443/12)

Föredragande: **Kęstutis KUPŠYS**

Medföredragande: **Christophe LEFÈVRE**

Remisser	Europeiska unionens råd, 12.4.2022 Europaparlamentet, 4.4.2022
Rättslig grund	Artiklarna 114 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av sektionen	1.7.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	185/0/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Kommittén anser att de lösningar som kommissionen föreslår på de fem största problem som fastställdes under översynen av förordningen om värdepapperscentraler överlag är tillräckliga och ändamålsenliga. Med effektivare avvecklingsförfaranden i EU kommer kapitalmarknaderna att bli mer attraktiva för såväl emittenter som investerare, och vi kommer ett steg närmare fullbordandet av kapitalmarknadsunionen.

1.2 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar kommissionens proportionerliga initiativ för att ersätta dagens passkrav med ett meddelande samt förslaget om att förbättra tillsynssamarbetet genom inrättandet av lämpliga, men inte dubbla, tillsynskollegier.

1.3 När det gäller tillhandahållandet av anknutna banktjänster anser kommittén att lösningar som bygger på avveckling i centralbankspengar erbjuder fler möjligheter. För att i ännu större utsträckning minska en rad olika risker bör man använda sig mer av den befintliga flervaluteplattformen för avveckling av värdepapper i centralbankspengar, Target2-Securities (T2S).

1.4 EESK ser fördelarna med att kommissionens redan lagda förslag kompletteras med bestämmelser om att den centrala roll som T2S spelar för den europeiska infrastrukturen för värdepappersavveckling ska erkännas samtidigt som man – åtminstone delvis – löser problemet med värdepapperscentralernas utvecklade anknutna banktjänster.

1.5 EESK konstaterar att den mest omstridda delen av förslaget – tillvägagångssättet i två etapper beträffande det eventuella införandet av obligatoriska ersättningsköp – trots allt är ett välbalanserat alternativ. Obligatoriska ersättningsköp bör inte övervägas förrän de bakomliggande orsakerna till uteblivna avvecklingar utvärderats ingående och man fått klarhet i om andra åtgärder för att uppnå färre uteblivna avvecklingar leder till nöjaktiga resultat.

1.6 Kommittén är fullt medveten om att pilotordningen för marknadsinfrastrukturer som baseras på teknik för distribuerade liggare utgör en viktig del av lagstiftningssammanhanget för översynen av förordningen om värdepapperscentraler, men varnar för att skapandet av en regulatorisk sandlåda inte får leda till ett prejudikat när det gäller att sänka befintliga standarder för marknadsuppförande och investerarskydd. Värdepapperscentralerna bör spela en central roll i förvaltningen av nätverk med teknik för distribuerade liggare, som fastställs på ett sätt som minskar motpartsrisken. EESK förespråkar också en kraftfullare tillsynsreglering för att verkställa sanktionerna, och föreslår att det i förordningen föreskrivs att värdepapperscentraler, deras emittenter och deras deltagare ska vara skyldiga att inrätta en hållbar och permanent mekanism för att utbyta och dela data som är av betydelse för tillämpningen av gemensamma europeiska sanktioner.

2. Bakgrund

2.1 Värdepapperscentraler är enheter som innehar och förvaltar värdepapper och som gör det möjligt att hantera värdepapperstransaktioner genom registrering på konto⁽¹⁾. Dessa centraler sköter den infrastruktur som säkerställer slutförandet av värdepapperstransaktioner. Denna viktigaste tjänst som de tillhandahåller kallas vanligen avveckling. De värdepapperscentraler som i dag finns i EU⁽²⁾ avvecklar transaktioner till ett värde som väsentligen överstiger 1 000 miljarder euro om året (mer än 70 gånger EU:s bruttonationalprodukt⁽³⁾) eller 17 gånger mer än det utestående värdet av alla värdepapper som centralerna har på sina konton⁽⁴⁾. Dessa centraler tillhandahåller också andra viktiga tjänster, såsom i) notariatstjänster, dvs. registrering av nyemitterade värdepapper, och ii) centrala kontoföringstjänster, dvs. registerföring av varje förändring i innehavet av dessa värdepapper. För värdepapperscentraler som verkar inom nationsgränserna har det i årtionden funnits beprövade och effektiva förfaranden, men det har blivit tydligt att de allt mer sammankopplade marknaderna och det växande antalet gränsöverskridande transaktioner i Europa gör att gränsöverskridande avvecklingar och andra tjänster måste harmoniseras.

2.2 2014 års förordning, som infördes efter finanskrisen 2008, trädde i kraft den 17 september 2014 och har genomförts i etapper⁽⁵⁾. Detta förbättrade avsevärt efterhandeln, bland annat genom att en standardiserad avvecklingsperiod fastställdes, den gränsöverskridande avvecklingsdisciplinen förbättrades, enhetliga regler infördes för värdepapperscentraler i EU (t.ex. licensiering, auktorisation, tillsyn) och värdepappersemittenternas möjlighet att fritt välja värdepapperscentral säkerställdes.

2.3 Ett av de stora framstegen med förordningen gällde avvecklingsdisciplinen – åtgärder för att förhindra utebliven avveckling och hantera sådana situationer om de skulle uppstå. Vid efterföljande granskning visade det sig dock att dessa åtgärder inte var tillräckliga, eftersom EU:s indikatorer för utebliven avveckling förblev mycket sämre än de i andra finanscentrum, även om man tar hänsyn till att EU:s kapitalmarknader är mycket fragmenterade jämfört med de extremt homogena marknaderna på annat håll⁽⁶⁾.

2.4 En annan betydande förbättring som syftade till att underlätta gränsöverskridande kapitalflöden – friheten att tillhandahålla tjänster i en annan medlemsstat (eller så kallade passförfaranden, i samma stil som den välfungerande EU-omfattande ramen för bankverksamhet) – ingick också i förordningen, vilket gav värdepapperscentralerna incitament att utvidga sin verksamhet över nationsgränserna. I förordningen fastställdes också värdepapperscentralers tillhandahållande av anknutna banktjänster (tjänster som stöder värdepappersavveckling), med strikt efterlevnad av de särskilda stabilitetskraven för de kreditrisker som är förknippade med dessa tjänster. Den rättsliga ramen ledde emellertid inte till att EU:s system för avvecklingstjänster integrerades i den utsträckning som eftersträvades, eftersom värdepapperscentralerna var ovilliga att utföra anknutna tjänster eller att inleda kostsamma passförfaranden.

2.5 I mars 2022 lade kommissionen, i linje med artikel 75 om översyn i förordningen, fram ett förslag till översyn av 2014 års förordning (nedan kallad "översynen"). I den tas följande fem större problem upp:

- (i) De betungande kraven för passförfaranden.

⁽¹⁾ Värdepapper kan innehas i fysisk eller dematerialiserad form.

⁽²⁾ Det finns 26 värdepapperscentraler, plus två internationella. Källa: Esmas register.

⁽³⁾ Enligt Eurostats BNP-data från 2021, dvs. 14,4 miljarder euro.

⁽⁴⁾ I slutet av 2020 uppgick värdet på värdepapperen i EU:s avvecklingssystem för värdepapper till över 56 miljarder euro. Uppgifterna har genererats med hjälp av Europeiska centralbankens statistikdatabas för värdepappershandel, clearing och avveckling. De hämtades den 4 maj 2022.

⁽⁵⁾ EUT C 299, 4.10.2012, s. 76.

⁽⁶⁾ De uteblivna aktieavvecklingarna, beräknat som en procentandel av det totala antalet transaktioner, sjönk till 3 % innan covid-19-krisen skakade marknaden, men har därefter återigen stigit till 4,5 %. Sett till procentandelen av värdet steg kvoten till 9 % i januari 2021, från 6 % före mars 2020. Källa: konsekvensbedömningsrapporten. Marknadserfarenheterna visar dock att merparten av de "uteblivna" avvecklingarna beror på att avvecklingsinstruktionen når avvecklingssystemet, genom kedjan av mellanhänder, efter den dag som slutparterna angett som "avsedd avvecklingsdag".

- (ii) Det otillräckliga tillsynssamarbetet.
- (iii) De oproportionerliga kraven för att tillhandha anknutna banktjänster.
- (iv) Brister som leder till utebliven avveckling.
- (v) Otillräcklig information om den verksamhet som bedrivs i EU av värdepapperscentraler från tredjeland.

2.6 Nästan samtidigt som förordningen om värdepapperscentraler trädde i kraft, men som en separat utveckling, sjösattes den 22 juni 2015 T2S som den första flervaluteplattformen för avveckling av värdepapper i centralbankspengar ⁽⁷⁾. För kunderna (vanligen banker) till de värdepapperscentraler som är anslutna till T2S-plattformen innebär detta att de kan välja mellan avveckling i euro i affärsbankspengar och/eller i centralbankspengar. Genom att avveckla värdepapper i centralbankspengar via T2S kan värdepapperscentralerna erbjuda sina kunder tillgång till den gemensamma likviditetspoolen för Eurosystemets Target-tjänster för säkerhet, betalningar och värdepappersavveckling. Därmed har den mängd likvida medel som krävs för att avveckla transaktioner runtom i EU kraftigt minskat. Av olika skäl har detta emellertid inte haft någon inverkan på kostnaderna, främst på grund av att marknaderna fortfarande är splittrade längs valutagränserna: 2019 ökade T2S-avgifterna från 0,15 euro till 0,235 euro för varje transaktion av typen leverans mot betalning ⁽⁸⁾. T2S ingår inte i tillämpningsområdet för kommissionens förslag till översyn av förordningen om värdepapperscentraler från mars 2022.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Såsom EESK anger i sitt yttrande "En kapitalmarknadsunion för människor och företag – en ny handlingsplan" ⁽⁹⁾ välkomnar kommittén kommissionens initiativ för att förverkliga den ambitiösa visionen om en kapitalmarknadsunion, det vill säga att göra det möjligt för kapital att flöda fritt i EU till gagn för såväl konsumenter som investerare och företag. Av de 16 åtgärderna i handlingsplanen för kapitalmarknadsunionen är åtgärd 13 för bättre gränsöverskridande avvecklingstjänster en av de viktigaste, eftersom bristerna i den gällande förordningen är uppenbara och snabba lagstiftningsåtgärder anses kunna föra kapitalmarknadsunionen framåt.

3.2 När det gäller de fem största problem som kommissionen konstaterat, och som legat till grund för översynen, anser kommittén att den föreslagna vägen framåt är tillräcklig och ändamålsenlig.

3.3 Förslaget att ersätta dagens **passkrav**, som anses vara antingen otydliga eller betungande, med ett meddelande (vilket innebär att medlemsstaterna inte kan avslå en värdepapperscentrals ansökan) är ett stort steg på vägen mot ett mer harmoniserat och sammankopplat avvecklingssystem som kommer att leda till lägre kostnader för de värdepapperscentraler som vill tillhandahålla gränsöverskridande tjänster. Det återstår dock att se vilka kostnadsbesparingar dessa stödjande åtgärder i praktiken kommer att leda till för emittenter och investerare. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att se till att värdlänarnas tillsynsmyndigheter bibehåller kontrollen av marknaden.

3.4 Behovet av att minska kostnaderna och samtidigt förbättra **tillsynssamarbetet** låg till grund för kommissionens förslag att inrätta tillsynskollegier, vilket EESK ger sitt fulla stöd som en lämplig och välbalanserad åtgärd. Kommittén välkomnar införandet av ett enda kollegium för värdepapperscentraler i stället för två åtskilda kollegier, vilket säkerställer att värdepapperscentralerna inte på en och samma gång omfattas av både passkollegiet och concernkollegiet. Detta torde minska kostnaderna och bidra till att man uppnår betydande synergieffekter i tillsynsarbetet.

3.5 En av de största förbättringarna av ramen för tillhandahållandet av **anknutna banktjänster** är ändringen av artikel 54.4 i förordningen, som EESK stöder starkt eftersom den innebär att värdepapperscentraler kan efterfråga sådana tjänster inte bara från utsedda kreditinstitut utan även från andra värdepapperscentraler.

⁽⁷⁾ Target2-Securities-systemet. För närvarande är 19 värdepapperscentraler från 20 europeiska länder anslutna till T2S. Sedan oktober 2018 har det gått att genomföra avvecklingar i danska kronor i T2S.

⁽⁸⁾ Prissättning i Target2-Securities-systemet.

⁽⁹⁾ EUT C 155, 30.4.2021, s. 20.

3.5.1 Kommittén är dock medveten om att detta skulle kunna leda till större risker för den finansiella stabiliteten. EESK ser förvisso förtjänsterna med målet att förbättra tillhandahållandet av gränsöverskridande tjänster genom sänkta hinder för tillhandahållandet av anknutna banktjänster, och delar denna strävan, men anser att det finns fördelar med lösningar som bygger på avveckling i centralbankspengar, som i sig är säkrare. Detta skulle onekligen till stor del behöva hanteras utanför förordningen om värdepapperscentraler, såsom genom en utvidgning av T2S, utveckling av digitala centralbanksvalutor för grossistledet och undanröjande av rättsliga hinder.

3.5.2 Det är emellertid oklart om den väg som kommissionen valt, att ge Europeiska bankmyndigheten (EBA) i uppdrag att utarbeta förslag till tekniska tillsynsstandarder för att fastställa ett tröskelvärde under vilket kreditinstitut får tillhandahålla dessa anknutna banktjänster, är rätt väg att gå. Vad som är positivt är att denna myndighet borde vara bäst lämpad att kalibrera ett tröskelvärde, och kommissionen har större manöverutrymme om så skulle krävas. Trots ovanstående har EESK vid flera tillfällen⁽¹⁰⁾ lyft problemet med att medlagstiftarna berövas befogenheten att fatta beslut i viktiga frågor i den aktuella lagstiftningsakten. Kommittén anser därför att viktiga ekonomiska frågor bör behandlas i ett ordinarie lagstiftningsförfarande⁽¹¹⁾.

3.6 Alla åtgärder för att förbättra **avvecklingsdisciplinen** är ytterst välkomna. Kommittén uppskattar också att översynen på många ställen bidrar med förtydliganden och undantag i fråga om avvecklingsdisciplin. Särskilt viktigt är kommissionens beslut att inte genast införa obligatoriska ersättningsköp; dessa skulle kunna börja tillämpas om och när sanktionssystemet inte är tillräckligt för att minska de uteblivna avvecklingarna i EU. Införandet av överföringsmekanismer, som skulle förhindra en kaskad av obligatoriska ersättningsköp, tycks mildra de bakomliggande svagheterna (eller rädslan för en otillfredsställande tillämpning) i det föreslagna systemet med obligatoriska ersättningsköp. Kommittén anser att ett tillvägagångssätt i två etapper beträffande obligatoriska ersättningsköp är klokt och att de europeiska kapitalmarknaderna på detta sätt kommer att bli mer attraktiva för både emittenter och investerare på lång sikt.

3.7 Bestämmelserna om **värdepapperscentraler från tredjeland** är särskilt viktiga med tanke på EU:s strävan efter öppet strategiskt oberoende. EESK välkomnar det krav som införs i den ändrade artikel 25 i förordningen om värdepapperscentraler, där det anges att de centraler som avser att tillhandahålla avvecklingstjänster enligt en medlemsstats rätt ska anmäla detta till Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten (Esma). Kommittén stöder också de åtgärder som införs genom översynen och som reglerar andra aspekter av den verksamhet som värdepapperscentraler från tredjeland bedriver i EU, vilket leder till lika villkor och en bättre konkurrensmiljö.

4. Särskilda kommentarer

T2S roll

4.1 Med tanke på T2S stora betydelse anser EESK att man bör skapa en samstämmig tillsyns- och kontrollram med avseende på plattformens roll i det övergripande avvecklingssystemet. Dagens frivilliga överenskommelser mellan Europeiska centralbanken (ECB), Esma, de nationella behöriga myndigheterna för de värdepapperscentraler som deltar i T2S och de centralbanker som utövar tillsyn över värdepapperscentralerna bör uppgraderas för att se till att den nya lagstiftningsramen föreskriver tydliga roller för alla deltagande myndigheter: de nationella behöriga myndigheterna, centralbankerna och ECB som främsta kontrollinstanser och Esma som tillsynsansvarig. Denna förstärkta ram skulle förslagsvis kunna utgöras av ett tillsynskollegium.

4.2 EESK uppmanar därför medlagstiftarna att låta den systemiska T2S-avvecklingsplattformen omfattas av tillämpningsområdet för förordningen om värdepapperscentraler och att skapa förutsättningar för att avveckling via T2S-verktyget ska få en bred tillämpning i EU⁽¹²⁾. Detta är nödvändigt för att detta flervalutesystem äntligen ska uppnå sin fulla kapacitet, även om det är fullt förståeligt att centralbanker och värdepapperscentraler i länder som inte har euron är tveksamma. T2S roll i harmoniseringen av data- och informationsflöden – en avgörande aspekt för värdepapperscentralernas ändamålsenliga tillhandahållande av tjänster – bör också erkännas och inbegripas i lagstiftningsförslaget.

⁽¹⁰⁾ Senast i EESK:s yttrande "Översyn av Solvens II", som antogs i februari 2022; se punkt 2.3 (EUT C 275, 18.7.2022, s. 45).

⁽¹¹⁾ EESK:s yttrande "Översyn av Solvens II" (EUT C 275, 18.7.2022, s. 45).

⁽¹²⁾ Avvecklingar genom T2S-systemet kan inte göras i några andra valutor än euro och danska kronor, eftersom berörda aktörer utanför euroområdet avvecklingssystem tvekar och har intagit en "vänta och se"-attityd.

4.3 För närvarande bygger övervakningen av T2S på ett antal principer för finansmarknadsinfrastruktur i ECB:s tillsynsram – ett "milt" tillvägagångssätt som erkänner plattformens systemiska betydelse för Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Kommittén kan inte se några regleringskonflikter som skulle kunna påverka ECB:s obestridda oberoende, eftersom T2S kan anses vara ett infrastrukturverktyg för finansmarknadsaktörer som av flera skäl hellre bör utvecklas under ECB:s tak än någon annanstans. ECB:s medverkan i värdepappersavveckling via plattformen är dessutom ett avsteg från de klassiska centralbanksfunktionerna, och det är uppenbart att T2S därför måste omfattas av förordningen om värdepapperscentraler så att regelverket blir både samstämmigt och ändamålsenligt.

Övervakning av avvecklingsdisciplin

4.4 EESK konstaterar att den mest omstridda delen av förslaget – det eventuella införandet av obligatoriska ersättningsköp, som ska genomföras med ett tillvägagångssätt i två etapper – trots allt är ett välbalanserat alternativ som bör övervägas fram till dess att man fått klarhet i om andra åtgärder för att uppnå färre uteblivna avvecklingar leder till nöjaktiga resultat.

4.5 Kommittén anser dock att ju tidigare man tar itu med problemet desto bättre, eftersom det skulle leda till en bättre och djupare förståelse av orsakerna till uteblivna avvecklingar. EESK vill därför se att en förfallodag fastställs för utvärderingen av framstegen när det gäller indikatorerna för utebliven avveckling och de bakomliggande orsakerna till att avveckling uteblir, i form av en offentlig rapport som utarbetas av den behöriga myndigheten, helst inom tolv månader efter sanktionssystemets ikraftträdande.

4.6 Det finns de som förespråkar ett fullständigt avskaffande av de obligatoriska ersättningsköpen, men EESK intar en mer försiktig hållning med tanke på det oacceptabelt höga antalet (även i jämförelse med andra stora finansiella jurisdiktioner) uteblivna avvecklingar. Denna situation skulle inte förbättras av att ett viktigt politiskt alternativ försvinner från kommissionens verktyglåda. Antagandet av en genomförandeakt tycks i just detta fall vara ett lämpligt alternativ.

4.7 Kommittén är medveten om att det finns ett mycket effektivt sätt att uppnå en snabb nedgång av antalet uteblivna avvecklingar: en höjning av de gällande sanktionerna till dess att den önskade balansen uppnås. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt uteblivna avvecklingar med blankning. De obligatoriska ersättningsköpen skulle kunna bli en sista utväg, som kan tillämpas med yttersta försiktighet efter lämpliga samråd med marknadsaktörerna om inget annat fungerar.

4.8 Innan åtgärder vidtas bör särskild uppmärksamhet ägnas åt åtgärder som syftar till att förkorta mellanhandskedjorna. Orsakerna till den utbredda användningen av "förmatchningsmetoden" måste undersökas grundligt. Eftersom många (tekniska) uteblivna avvecklingar beror på fördröjningar i långa avvecklingskedjor kan obligatoriska ersättningsköp inte införas utan att denna faktor beaktas och innan man vidtar lämpliga åtgärder för att uppmuntra kortare "befälsordningar" för avveckling.

Avveckling av "digitala tillgångar" inom en värdepapperscentralers avvecklingssystem

4.9 Den ökade mängden digitala tillgångar har belyst hur funktionellt sammankopplade handels- och avvecklingstjänsterna är för en viss tillgång. Användningen av teknik för distribuerade liggare, både inom och utanför finanssektorn, har en enorm potential. Om handeln med och avvecklingen av "traditionella" tillgångar ska förbli konkurrenskraftig jämfört med handeln med och avvecklingen av digitala tillgångar bör värdepapperscentralerna enkelt kunna inrätta sina egna handelsfaciliteter för de instrument de avvecklar handeln i. Kommittén är fullt medveten om att pilotordningen för marknadsinfrastrukturer som baseras på teknik för distribuerade liggare utgör en viktig del av lagstiftningssammanhanget för översynen av förordningen om värdepapperscentraler. Kommittén ser gärna att alla ändringar av förordningen om värdepapperscentraler som syftar till att denna tekniks fulla potential ska uppnås skjuts upp fram till dess att kommissionens förslag om denna pilotordning har antagits. Som en tillfällig åtgärd föreslår kommittén dock en möjlighet att inrätta en multilateral handelsplattform för instrument som avvecklas inom ramen för en värdepapperscentralers avvecklingssystem. Upprätthållandet av en sådan handelsplattform bör anses vara en anknuten tjänst i den mening som avses i avsnitt B del 1 i bilagan till förordningen om värdepapperscentraler.

4.10 Kommittén varnar för att skapandet av en regulatorisk sandlåda inte får leda till ett prejudikat när det gäller att sänka befintliga standarder för marknadsuppförande och investerarskydd. Om avvecklingsprocesserna till fullo flyttas till nätverk som möjliggörs med hjälp av teknik för distribuerade liggare ökar effektiviteten eftersom de tillhörande överföringskostnaderna minskar, liksom riskerna när de alltför långa mellanhandskedjorna förkortas. Motpartsrisken försvinner dock inte bara för att ovannämnda nätverk möjliggörs. Det är mycket viktigt att man säkerställer att kraven för medverkan i dessa nätverk fastställs på ett sätt som minskar motpartsrisken. Värdepapperscentralerna bör spela en central roll i förvaltningen av infrastrukturen.

Verkställande av sanktioner

4.11 Översynen av förordningen om värdepapperscentraler görs i en oerhört utmanande tid – mitt under Rysslands krig mot Ukraina. Den europeiska finansmarknadsinfrastrukturen har utformats för att kunna stå emot chocker som denna, och dess (systemiskt) viktigaste del – nätverket av värdepapperscentraler – spelar nu dessutom en avgörande roll när det gäller att säkerställa att västs sanktioner mot Ryssland genomförs korrekt på operativ nivå. EESK uppmanar kommissionen att tillhandahålla den vägledning som krävs i de fall då sanktionsrelaterade åtgärder bryter ny mark och därför leder till osäkerhet bland marknadsaktörerna. Vissa bestämmelser i sådan vägledning för "snabblösningar" skulle också kunna övervägas för att ytterligare förbättra förslaget till översyn och därmed göra det mer anpassat till framtida utmaningar.

4.12 Med tanke på den internationella utvecklingen föreslår EESK att det i förordningen om värdepapperscentraler föreskrivs att värdepapperscentraler, deras emittenter och deras deltagare ska vara skyldiga att inrätta en hållbar och **permanent mekanism** för att utbyta och dela data som är av betydelse för tillämpningen av gemensamma europeiska sanktioner. Det bör inte få uppstå en situation där en åtgärd inte vidtas enbart på grund av att de olika deltagarna inte kan nå en överenskommelse som annars borde vara enkel eller åtminstone möjlig att nå (dvs. om den övervägs gemensamt). Det är berättigat att ställa sig frågan om förordningen om värdepapperscentraler är ett lämpligt rättsligt instrument för detta. Kommittén förespråkar dock en kraftfullare tillsynsreglering för att verkställa sanktionerna.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer

(COM(2022) 105 final)

(2022/C 443/13)

Föredragande: **José Antonio MORENO DÍAZ**Medföredragande: **Ody NEISINGH**

Remiss	Europeiska kommissionen, 2.5.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande av sektionen	22.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	200/7/7

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar den innovativa lagstiftningsåtgärd som ett direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor ur ett intersektionellt perspektiv innebär. Ett sådant direktiv har efterfrågats brett inom samhället.

1.2 Med tanke på vidden och omfattningen av de många olika former av våld som kvinnor utsätts för bör man se till att åtgärderna för att bekämpa denna företeelse inte är neutrala utan grundar sig på ett tydligt och otvetydigt jämställdhetsperspektiv samt att de utformas på så vis att det klart framgår att de är nödvändiga och effektiva.

1.3 EESK framhåller att det är mycket viktigt och brådskande att uppmuntra alla medlemsstater som ännu inte har ratificerat dem, och EU självt, att ratificera såväl ILO:s konvention nr 190 om våld och trakasserier som Istanbulkonventionen.

1.4 EESK anser att alla former av våld mot kvinnor bör omfattas av detta direktiv, såsom institutionellt våld, sexuellt utnyttjande och reproduktiv exploatering, trakasserier i arbetslivet, könsrelaterat våld inom familjen, fenomenet att försätta någon i vanmakt genom droger, gatutrakasserier, sexuella trakasserier på grundval av kön eller genus, tvångssterilisering av kvinnor med funktionsnedsättning.

1.5 EESK menar att våld mot kvinnor bör läggas till i förteckningen över "eurobrott" i artikel 83.1 i EUF-fördraget.

1.6 EESK menar att konkreta åtgärder bör vidtas inom ramen för den sociala dialogen och vid förhandlingar om kollektivavtal för att säkerställa att våldsutsatta kvinnor kan behålla sina jobb och att de som är arbetslösa kommer in på arbetsmarknaden.

1.7 I likhet med Europaparlamentet och i enlighet med konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor anser EESK att termen "kvinnor inom prostitution" bör användas i stället för "sexarbetare".

1.8 Kommittén anser att man bör betrakta förekomsten av tidigare hot mot offret, dess närstående eller familj, samt personlig vinning, som försvårande omständigheter.

1.9 Särskild vikt bör även fästas vid kvinnor och flickor från etniska och/eller kulturella minoriteter (till exempel romer), invandrarkvinnor, och i synnerhet de som befinner sig i en irreguljär situation i administrativt hänseende, samt flickor och kvinnor som befinner sig på flykt från krig.

1.10 EESK anser dessutom att särskild uppmärksamhet bör ägnas kvinnor med funktionsnedsättning som på grund av denna löper ökad risk att drabbas av könsrelaterat våld.

1.11 När det gäller nattrakasserier menar kommittén att avsaknad av samtycke och exponering för allmänheten i sig bör utgöra nattrakasserier.

1.12 Kommittén anser inte bara att brottsoffer utan onödigt dröjsmål och på ett samordnat sätt bör hänvisas till stödtjänster, utan att detta även bör betraktas som prioriterat och brådskande.

1.13 EESK uppmanar kommissionen att inkludera hälso- och sjukvårdstjänster, såsom tjänster för sexuell och reproduktiv hälsa, i förteckningen över grundläggande stödtjänster för brottsoffer, och att uppmana alla EU-medlemsstater att snarast undanröja alla hinder för tillgång till akutpreventivmedel och abort efter våldtäkt.

1.14 Kommittén anser att akuta kontaktförbud och skyddsorder som syftar till att värna brottsoffers fysiska och psykiska integritet absolut måste omfatta åtgärder som hindrar gärningspersonerna från att förfölja eller fysiskt närma sig brottsoffren.

1.15 EESK anser att det uttryckligen bör klargöras att alla mekanismer och åtgärder till stöd för offer för sexuellt våld bör vara tillgängliga och gratis.

1.16 Kommittén påpekar att det utgör en begränsning att de rådgivnings- och omsorgstjänster som används vid sexuella trakasserier i arbetslivet endast är av extern karaktär, och att man inte tar upp vikten av social dialog, kollektiva förhandlingar och behovet av att involvera och förhandla med de sociala aktörerna.

1.17 Med tanke på den roll som utbildningen spelar för uppkomsten av könsroller och könstereotyper bör dess förebyggande funktion beaktas på alla utbildningsnivåer, särskilt inom ramen för en heltäckande sexualundervisning. Det institutionella samarbetet bör uttryckligen inkludera utbildningsväsendet, civilsamhällesorganisationer (i synnerhet feministiska sådana), arbetsmarknadens parter och berörda samhällsgrupper.

1.18 Kommittén anser att barnets bästa bör ges företräde framför umgängesrätten om det finns rimliga tvivel att en säker kontakt kan garanteras, såväl fysiskt som känslomässigt.

1.19 Kommittén välkomnar att kvinnlig könsstympning definieras som ett specifikt brott i direktivet.

1.20 EESK anser att även mer omfattande kränkningar av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, såsom gynekologiskt och obstetriskt våld, påtvingad graviditet och nekad abortvård, bör betraktas som våld mot kvinnor och bekämpas därefter. EESK noterar också med oro att man i definitionen av våld mot kvinnor inte inkluderar befintliga hinder för tillgång till fri och säker abort samt trakasserier, inte minst i närheten av kliniker som utför aborter, av kvinnor som av egen vilja har fattat ett beslut att göra en sådan.

1.21 Kommittén noterar med oro att man inte tar upp frågan om hur barn som förlorat sin mor på grund av våld mot kvinnor ska kunna leva ett fullgott liv, under fria och jämlika omständigheter.

1.22 Kommittén är djupt oroad över att extremhögern har föresatt sig att bekämpa alla förslag avseende jämställdhet och att i synnerhet systematiskt förneka det strukturella våldet mot kvinnor, som kvinnor drabbas av enbart på grund av sitt kön. Detta förnekande försämrar inte bara möjligheterna till en jämlik samexistens utan är också ett angrepp på värdena och principerna i artikel 2 i EU-fördraget.

1.23 Kommittén rekommenderar att man i direktivet införlivar en ekonomisk rapport för att säkerställa att antagna åtgärder genomförs i praktiken med hjälp av tillräcklig offentlig finansiering.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Våld mot kvinnor är det yttersta uttrycket av diskriminering av kvinnor. Det är en kontrollmekanism som bottnar i den bristande jämställdheten mellan kvinnor och män, och som i sin tur befäster och förvärrar denna ojämlikhet.

2.2 Kommittén är djupt oroad över att extremhögern har föresatt sig att bekämpa alla förslag avseende jämställdhet och att i synnerhet systematiskt förneka det strukturella våldet mot kvinnor, som kvinnor drabbas av enbart på grund av sitt kön. Detta förnekande försämrar inte bara möjligheterna till en jämlik samexistens utan är också ett angrepp på värdena och principerna i artikel 2 i EU-fördraget.

2.3 Ett av de centrala målen i EU:s jämställdhetsstrategi 2020–2025 är att avskaffa könsrelaterat våld. Strategin har likaledes som mål att bland annat bekämpa könsstereotyper, undanröja löneklyftan i arbetslivet och minska klyftan i omsorgsansvaret, uppnå jämlikt deltagande i alla delar av ekonomin och uppnå en jämn könsfördelning i beslutsfattandet och politiken.

2.4 Våld mot kvinnor och flickor utgör en av de mest konstanta formerna av könsdiskriminering och utgör en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Varannan kvinna i EU (53 %) undviker vissa platser eller situationer av rädsla för fysiska eller sexuella övergrepp ⁽¹⁾ och en av tre kvinnor säger att hon har utsatts för fysiskt eller sexuellt våld (33 %).

2.5 Med tanke på vidden och omfattningen av de många olika former av våld som kvinnor utsätts för bör man se till att åtgärderna för att bekämpa denna företeelse inte är neutrala utan grundar sig på ett tydligt och otvetydigt jämställdhetsperspektiv samt att de utformas på så vis att det klart framgår att de är nödvändiga och effektiva.

2.6 Kvinnor löper dagligen risk att utsättas för våld på sin arbetsplats. Detta gäller i synnerhet kvinnor som arbetar inom transportsektorn (63 % rapporterar att de har varit med om minst en våldshandling nyligen) ⁽²⁾ och inom tjänste- och försäljningssektorn ⁽³⁾.

2.7 Våldet i hemmet har dessutom ökat, på grund av de isoleringsåtgärder som vidtogs för att bromsa hälsokrisen i samband med covid-19-pandemin ⁽⁴⁾.

2.8 EESK ser positivt på det föreslagna direktivets syfte att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i nära relationer för att säkerställa en hög säkerhetsnivå och fullt åtnjutande av de grundläggande rättigheterna, inbegripet rätten till likabehandling och icke-diskriminering. Vi inser att bekämpningen av våld mot kvinnor behöver ha ett straffrättsligt fokus, men menar att den bör gå hand i hand med en heltäckande och övergripande strategi för att förebygga, bekämpa och utrota mäns våld mot kvinnor.

3. Särskilda kommentarer

3.1 EESK välkomnar den innovativa lagstiftningsåtgärd som ett direktiv om bekämpning av våld mot kvinnor ur ett intersektionellt perspektiv innebär. Däremot påtalar vi att det finns ett behov av att inleda förfaranden, informations- och utbildningskampanjer för yrkesgrupper för att förebygga både institutionellt våld och skuldbeläggning av brottsoffret på grund av yttre faktorer, såsom brottsoffrets utseende eller attityd, status, ursprung eller andra särdrag eller omständigheter, som inte rättfärdigar våld.

⁽¹⁾ FRA (2014), Våld mot kvinnor: en undersökning omfattande hela EU.

⁽²⁾ Europeiska transportarbetarfederationen (2019), Time's Up for Violence Against Women!

⁽³⁾ Eurofound (2017), 6th European Working Condition Survey.

⁽⁴⁾ Europeiska unionen (2021), 2021 report on gender equality in the EU.

3.2 I detta avseende välkomnar EESK det konceptuella och straffrättsliga förtydligande som det innebär att direktivet innehåller definitioner av vissa former av våld mot kvinnor, men menar att det är viktigt att förslaget omfattar alla former av könsrelaterat våld mot kvinnor. Kommittén önskar i direktivet se en allmän definition av könsrelaterat våld såsom den i artiklarna 1 och 2 i FN:s förklaring om avskaffande av våld mot kvinnor från 1993 eller i artikel 3 i Istanbulkonventionen.

3.3 EESK menar att våld mot kvinnor borde ha lagts till i förteckningen över "eurobrott" i artikel 83.1 i EUF-fördraget.

3.4 EESK välkomnar att frånvaro av samtycke i sig blir ett brottsrekvisit för våldtäkt, och att någon därmed kan lagföras utan att ha använt våld eller hot. En sådan juridisk definition anpassar synen på detta brott till Istanbulkonventionen: samma förhållningssätt bör gälla också andra former av våldtäkt, såsom "att försätta i vanmakt genom droger".

3.5 Kommittén erkänner vikten av att inkludera specifika åtgärder avseende skydd av och tillgång till rättslig prövning för offer för könsrelaterat våld i nära relationer. EESK anser dock att denna form av våld bör inkluderas bland de brott som anges i direktivet, och att man bör fastställa en gemensam ram för påföljder, försvårande omständigheter, behörighet och preskriptionstider.

3.6 Mer än hälften av kvinnorna i EU uppger att de någon gång har utsatts för sexuella trakasserier (55 %) ⁽⁵⁾, och EESK anser därför att man i direktivet inte kan bortse från denna form av våld mot kvinnor, vare sig i sitt förslag till definition eller i bestämmelserna om påföljder, försvårande omständigheter, behörighet och preskriptionstider ⁽⁶⁾.

3.7 En tredjedel av de kvinnor som har utsatts för sexuella trakasserier utsattes på arbetsplatsen ⁽⁷⁾. EESK anser därför att direktivet bör omfatta denna form av våld och att arbetsgivare bör genomföra och uppdatera särskilda åtgärder för att bekämpa sexuella och könsbaserade trakasserier i arbetslivet, inklusive nätvåld och nätmobbning ⁽⁸⁾. EESK anser följaktligen att trakasserier i arbetslivet bör inkluderas som ett brott.

3.8 Indirekt våld är våld som riktas mot närstående eller familj, i synnerhet barn, i syfte att åsamka kvinnorna känslomässig skada. Kommittén anser att barnets bästa bör ges företräde framför umgängesrätten om det finns rimliga tvivel att en säker kontakt med barnet kan garanteras, såväl fysiskt som känslomässigt.

3.9 Eftersom ekonomiskt oberoende är en avgörande faktor för egenmakt och för att personer som utsatts för våld i nära relationer ska kunna återhämta sig noterar EESK med oro att inga konkreta åtgärder vidtas inom ramen för den sociala dialogen och vid förhandlingar om kollektivavtal för att se till att offer för denna typ av våld kan behålla sina jobb och att de som är arbetslösa kommer in på arbetsmarknaden.

3.10 Med kännedom om slutsatserna i Europaparlamentets betänkande om sexuell exploatering och prostitution samt effekterna av detta för jämställdheten ⁽⁹⁾ och i enlighet med artikel 6 i konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor samt den allmänna rekommendationen nr 38 av den 6 november 2020, från FN:s kommitté för

⁽⁵⁾ Undersökning av ett urval på 42 000 kvinnor. Källa: "Våld mot kvinnor: en undersökning omfattande hela EU", Europeiska byrån för grundläggande rättigheter, 2014.

⁽⁶⁾ I enlighet med de åtaganden som gjordes vid Europaparlamentets "Me Too"-dagar i februari 2019, där man efterlyste ett starkt engagemang från manliga och kvinnliga kandidater till valet i maj om att särskilt bekämpa sexuella trakasserier.

⁽⁷⁾ Undersökning av ett urval på 42 000 kvinnor. Källa: "Våld mot kvinnor: en undersökning omfattande hela EU", Europeiska byrån för grundläggande rättigheter, 2014.

⁽⁸⁾ I detta avseende vill kommittén, som ett exempel på god praxis i Spanien, lyfta fram artikel 48 i Ley Orgánica 3/2007 (lag 3/2007) av den 22 mars, om substantiell jämställdhet.

⁽⁹⁾ Europaparlamentets betänkande om sexuell exploatering och prostitution samt effekterna av detta för jämställdheten (2013/2103 (INI)). Utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män. Föredragande: Mary Honeyball. A7-0071/2014. 3.2.2014. Se också Europaparlamentets resolution av den 10 februari 2021 om genomförandet av direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer (2020/2029(INI)).

avskaffande av diskriminering av kvinnor, om människohandel med kvinnor och flickor i samband med global migration, menar EESK att "kvinnor i prostitution" är ett lämpligare uttryck än "sexarbetare".

3.11 Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU⁽¹⁰⁾ är brottsoffrets samtycke ogiltigt om det har erhållits genom hot, användning av våld eller tvång, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta situation eller givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke. EESK anser att de påföljder som föreskrivs för "brott som rör sexuell exploatering" i kapitel 2 i direktivet bör tillämpas också för koppleri eller ekonomisk vinning av sexuell exploatering.

3.12 EESK ser precis som den särskilda rapportören från FN:s råd för mänskliga rättigheter⁽¹¹⁾ med oro på att surrogatmoderskap blir allt vanligare. Kommittén ställer sig bakom den hållning som uttryckts av Europaparlamentet⁽¹²⁾, enligt vilken detta anses vara en typ av utnyttjande av förökningsförmågan som kränker kvinnors värdighet. Kommittén anser därför att en sådan företeelse – när det rör sig om ett juridiskt avtal som innebär ekonomisk vinning eller fördelar för någon av parterna, även i form av publicitet – bör betraktas som en form av våld mot kvinnor, på samma nivå som sexuell exploatering (och bör därför tas med i kapitel 2 och artikel 1).

3.13 Våld mot kvinnor är den vanligaste kränkningen av mänskliga rättigheter i EU, men drabbar i högre grad utsatta kvinnor och flickor. Därför bör man särskilt fokusera på kvinnor och flickor från etniska och/eller kulturella minoriteter, såsom romer.

3.14 EESK stöder alla lämpliga lagstiftningsåtgärder som syftar till att skydda kvinnor med funktionsnedsättning mot alla former av utnyttjande, våld och övergrepp, inklusive könsrelaterade former av dessa, samt lämpliga förebyggande åtgärder, och i synnerhet lämpliga former av stöd som beaktar genusrelaterade aspekter när det gäller kvinnor med funktionsnedsättning. I detta syfte stöder EESK att oberoende myndigheter ska utöva en effektiv tillsyn av alla inrättningar och program som utformats till stöd för kvinnor med funktionsnedsättning.

3.15 EESK stöder också alla lämpliga åtgärder som syftar till att främja fysisk, kognitiv och psykologisk återhämtning, rehabilitering och social återintegrering i samhället av kvinnor med funktionsnedsättning som har utsatts för någon form av våld eller övergrepp, bland annat genom tillhandahållande av skyddstjänster. Kommittén menar att särskild uppmärksamhet bör ägnas kvinnor med funktionsnedsättning, som är mer utsatta för angrepp på grundval av både deras kön och deras funktionsnedsättning (tvångssterilisering, omyndighetsförklaring på initiativ av familjemedlemmar).

3.16 Invandrarkvinnor, i synnerhet de som befinner sig i en irreguljär administrativ situation, måste få skydd genom att de omedelbart beviljas ett eget tillfälligt uppehållstillstånd när de anmäler ett sådant brott⁽¹³⁾. Om det framkommer under processen att kvinnan saknar juridisk dokumentation bör de behöriga migrationsmyndigheterna inte informeras.

3.17 EESK välkomnar varmt att trakasserier på nätet och utbyte av intimt eller manipulerat material utan samtycke betraktas som en form av våld mot kvinnor och flickor, men uttrycker oro över kravet att materialet måste göras tillgängligt för "ett stort antal slutanvändare" för att det ska betraktas som ett brott. Detta är ett oprecist, obestämt och mycket subjektivt rekvisit eftersom det inte tar hänsyn till den faktiska anseendeskadan, vilken kan vara större om materialet delats enbart med personer i den närmaste sociala kretsen, inom familjen eller med kollegor. Kommittén anser att avsaknad av

⁽¹⁰⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF (EUT L 101, 15.4.2011, s. 1).

⁽¹¹⁾ Förenta nationerna. FN:s råd för mänskliga rättigheter. Rapport från den särskilda rapportören om försäljning och sexuell exploatering av barn, inbegripet barnprostitution, barnpornografi och annat material som innehåller sexuella övergrepp mot barn. A/HRC/37/60. FN:s råd för mänskliga rättigheter. 37:e sessionen. 26 februari–23 mars 2018.

⁽¹²⁾ I enlighet med Europaparlamentets resolution av den 17 december 2015 om årsrapporten om mänskliga rättigheter och demokrati i världen och Europeiska unionens politik på området (2015/2229 (INI)), i vilken surrogatmoderskap betraktas "såsom stridande mot kvinnans människovärde, eftersom hennes kropp och dess reproduktiva funktioner utnyttjas som en handelsvara", i vilken det efterfrågas att denna företeelses laglighet i brådskande ordning behandlas i instrument för de mänskliga rättigheterna och i vilken ett förbud efterfrågas mot en praxis "som innebär att förökningsförmågan, framför allt hos utsatta kvinnor i utvecklingsländerna, utnyttjas och att människokroppen används för ekonomisk eller annan vinning".

⁽¹³⁾ På detta område är den spanska invandringslagen ett föredöme (artikel 31a i Ley Orgánica 4/2000 [lag 4/2000]).

samtycke och exponering för allmänheten i sig bör utgöra nättrakterier utan att det spelar roll huruvida materialet har delats med ett stort antal slutanvändare eller om det tvärtom har delats med ett flertal eller relativt många slutanvändare (artiklarna 7 a och b, 8 c och 9 a).

3.18 Den utbredda användningen av internet och sociala medier gör att utbyte utan samtycke av material av sexuell karaktär blir allt vanligare, vilket leder till större konsekvenser och därmed större skada för brottsoffren. Kommittén är oroad över hur vanligt förekommande denna företeelse är och anser att påföljderna och preskriptionstiden, enligt artiklarna 12 och 15, som föreskrivs för detta brott (artikel 7) bör vara desamma som för nätstalkning (artikel 8).

3.19 EESK välkomnar däremot att det i direktivet ges möjlighet till att tillhandahålla särskild utbildning för behöriga myndigheter när det gäller att ta emot och hänvisa anmälningar av de brott som omfattas av direktivet, men anser att konkreta åtgärder utöver detta bör planeras för att övervaka och utvärdera systemets effektivitet samt att det bör finnas en bestämmelse om konkreta påföljder för de behöriga myndigheter som bryter mot principen om tillbörlig aktsamhet (artikel 37.6).

3.20 Kommittén välkomnar kravet på att personer, enheter och tjänster som utreder och väcker åtal för våld mot flickor och kvinnor ska ha "tillräcklig" erfarenhet. Detta gäller i synnerhet jurister, myndighets- och domstolspersonal, domare, åklagare, advokater, brottsofferstödjare och personer som arbetar inom verksamheter för reparativ rättvisa, personal inom hälso- och sjukvården, socialtjänst, utbildningsväsendet och annan relevant personal som kan komma i kontakt med utsatta grupper eller brottsoffer. EESK varnar dock för att det kan vara subjektivt huruvida denna erfarenhet uppfattas som tillräcklig eller otillräcklig. Med tanke på att ett av de största problemen med åtgärderna på detta område är just bristande utbildning av och medvetenhet hos berörda aktörer rekommenderar kommittén att kravet på särskild utbildning inte bara ska gälla de yrkesgrupper som hanterar brottsanmälan eller kommer i kontakt med brottsoffer, utan även de som deltar i det utrednings- eller lagföringsförfarande som föreskrivs i kapitel 3 (artikel 17.1).

3.21 Det är avgörande att brottsoffer snabbt tas om hand för att de ska få lämplig upprättelse, rehabilitering och kunna återhämta sig. EESK anser därför inte bara att brottsoffer utan onödigt dröjsmål och på ett samordnat sätt bör hänvisas till stödtjänster, utan att detta även bör betraktas som prioriterat och brådskande (artikel 20.2).

3.22 EESK välkomnar de åtgärder som föreslås för att se till att brottsoffer har tillgång till integrerade stödtjänster. Dessa ska vara anpassade, heltäckande och specialiserade och beakta deras särskilda behov. Kommittén beklagar dock att förteckningen över det specialiserade stöd som medlemsstaterna ska erbjuda brottsoffer (artikel 27.1) endast avser stöd i samband med den juridiska processen, utredningen eller själva rättegången och inte nämner den för brottsoffer avgörande tillgången till hälso- och sjukvård, inklusive tjänster för sexuell och reproduktiv hälsa. Dessutom noterar EESK med stor oro att tjänster för sexuell och reproduktiv hälsa, såsom akutpreventivmedel och abort, inte uttryckligen nämns i samband med de väsentliga och akuta stödtjänster som offer för sexuellt våld bör få tillgång till (artikel 28). Enligt FN och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna kan det utgöra en form av grymt, omänskligt och förnedrande våld att tvingas genomgå en graviditet som tillkommit av en våldtäkt. EESK uppmanar kommissionen att inkludera hälso- och sjukvårdstjänster, såsom tjänster för sexuell och reproduktiv hälsa, i förteckningen över grundläggande stödtjänster för brottsoffer, och att uppmana alla EU-medlemsstater att snarast undanröja alla hinder för tillgång till akutpreventivmedel och abort efter våldtäkt.

3.23 Fördrivna kvinnor och kvinnor som flyr från konflikter löper ökad risk att utsättas för könsrelaterat våld. Sexuellt våld används ofta som vapen i krig, och kvinnor och flickor riskerar i högre grad att utsättas för människohandel och sexuellt utnyttjande. EESK betonar att stöd, skydd samt tillgång till grundläggande hälso- och sjukvårdstjänster, såsom psykologisk traumarådgivning och tillgång till sexuella och reproduktiva tjänster, inbegripet akutpreventivmedel och abort, är av yttersta vikt och bör erbjudas i alla europeiska länder.

3.24 Kommittén anser att akuta kontaktförbud och skyddsorder som syftar till att värna brottsoffers fysiska och psykiska integritet absolut måste omfatta åtgärder som hindrar gärningspersonerna från att förfölja eller fysiskt närma sig brottsoffren. Detta gäller inte bara inskränkningar av eller förbud mot kontakter i bostaden eller på arbetsplatsen (artikel 21.1), utan även i det offentliga rummet rent generellt, i fall där kontakt mellan brottsoffer och gärningsperson kan betraktas som ett farligt beteende från en gärningspersons eller misstänkts sida (artikel 21.2).

3.25 EESK välkomnar tillgång till tillgängliga och kostnadsfria stödlinjer för brottsoffer för sexuellt våld och tillhandahållandet av specialiserad vård i särskilda akutmottagningar avsedda för offer för sexuellt våld, men anser att tillgänglighet och kostnadsfri tillgång uttryckligen också bör ingå i alla andra mekanismer och stödåtgärder för offer för sexuellt våld, i förebyggande åtgärder för att informera om rättigheter för offer för sexuellt våld, och när det gäller förfaranden för rättslig prövning och skadestånd.

3.26 Kommittén välkomnar att specialiserat stöd införs i samband med sexuella trakasserier i arbetslivet och efterlysningen av nationella åtgärder av förebyggande karaktär, men uppmärksammar att de planerade rådgivnings- och omsorgstjänsterna endast är av extern karaktär (artikel 30) och att man inte tar upp vikten av social dialog, kollektiva förhandlingar och behovet av att involvera och förhandla med de sociala aktörerna, inte minst fackföreningarna i egenskap av legitima företrädare för arbetstagarnas intressen och rättigheter. EU noterar också med oro och förvåning att "medling" övervägs vid denna typ av våld mot kvinnor.

3.27 I detta avseende anser EESK att det är mycket viktigt och brådskande att uppmuntra alla medlemsstater som ännu inte har ratificerat dem, och EU självt, att ratificera såväl ILO:s konvention nr 190 om våld och trakasserier som Istanbulkonventionen.

3.28 Kommittén välkomnar att man tar upp förebyggande åtgärder mot könsrelaterat våld inom utbildningsväsendet, såsom genom att förstärka sexualundervisningen och göra den heltäckande. Med tanke på den roll som utbildningen spelar för uppkomsten av könsroller och könstereotyper bör dess förebyggande funktion beaktas på alla utbildningsnivåer. Det institutionella samarbetet bör uttryckligen inkludera utbildningsväsendet, civilsamhällesorganisationer (i synnerhet feministiska sådana), arbetsmarknadens parter och berörda samhällsgrupper (artikel 36.2).

3.29 EESK välkomnar också varmt samarbetet och samordningen mellan medlemsstaterna när det gäller att samla in uppgifter och undersöka orsakerna till samt utbredningen och effekterna av våld mot kvinnor, men ifrågasätter verkan av det något vaga "stödja" som används i artikel 44.7. Det vore mycket mer effektivt och långtgående att införa ett krav på att specifika och konkreta åtgärder ska vidtas inom en viss tidsfrist (artikel 44.7).

3.30 På grund av diasporamigrationen, där EU:s medlemsstater är mottagarländer, måste man beakta olika former av våld mot kvinnor och flickor som utgör kulturell *sedvänja* i ursprungssamhällena. Kommittén ställer sig därför positiv till att kvinnlig könsstympning införs i direktivet som ett specifikt brott, men varnar för att man måste vara ytterst försiktig så att medvetandehöjande och förebyggande kampanjer undviker stigmatisering av kvinnor som tillhör dessa grupper och att det kultursensitiva sätt som föreskrivs i artikel 37.2 när det gäller att vara uppmärksam på konsekvenserna även tillämpas i förebyggande kampanjer. Kommittén anser att det i detta sammanhang är mycket viktigt att arbeta med och utifrån referenssamhällena själva för att förebygga och avaktivera den kulturella innebörden av sedvänjor (artikel 36.6) ⁽¹⁴⁾.

3.31 EESK välkomnar att tvångsabort och tvångssterilisering i direktivet erkänns utgöra specifika former av våld. De mer omfattande kränkningarna av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, såsom gynekologiskt och obstetriskt våld, påtvingad graviditet och nekad abortvård, bör även betraktas som våld mot kvinnor och bekämpas i enlighet med detta. EESK noterar också med oro att man i definitionen av våld mot kvinnor inte inkluderar befintliga hinder för tillgång till fri och säker abort samt trakasserier, inte minst i närheten av kliniker som utför aborter, av kvinnor som av egen vilja har fattat ett beslut att göra en sådan.

3.32 Kommittén noterar med oro att man inte tar upp frågan om hur barn som förlorat sin mor på grund av våld mot kvinnor ska kunna leva ett fullgott liv, under fria och jämlika omständigheter. Det kan de bara om de kan komma över och få upprättelse för sin särskilt utsatta situation till följd av våldet, inte minst i händelse av att modern mördats. I det senare fallet är det viktigt att underlätta tillgången till det civilrättsliga skadestånd de har rätt till och att påskynda arvsförfarandet så att de snabbt kan nyttja sina tillgångar och arvsrättigheter ⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁴⁾ Det sektorsövergripande akademiska programmet för att förebygga och bekämpa kvinnlig könsstympning (FGM/C). Europeiska kommissionen 2016–2018.

⁽¹⁵⁾ I detta avseende vill kommittén, som ett exempel på god praxis i Spanien, lyfta fram Ley Orgánica 2/2022 (lag 2/2022) av den 21 mars 2011 om ett bättre skydd för barn som blivit föräldralösa på grund av könsrelaterat våld.

3.33 Kommittén beklagar att ingen ekonomisk rapport har lagts fram i anslutning till detta direktiv och att offentlig finansiering av de tjänster och åtgärder som föreslås i direktivet därmed inte säkerställs.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Covid-19 – EU:s fortsatta beredskap och insatser: vägen framåt

(COM(2022) 190 final)

(2022/C 443/14)

Huvudföredragande: **Sára FELSZEGHI**

Remiss	Europeiska kommissionen, 28.6.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	199/0/4

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Covid-19-pandemin har orsakat och fortsätter att orsaka betydande skador som påverkar såväl medborgarnas dagliga liv som hälsan, de nationella ekonomierna och samhället. Erfarenheterna och lärdomarna av pandemin samt forskningen på området gör att Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) kan föreslå långsiktiga lösningar som kommer att ge EU bättre möjlighet att på ett hållbart sätt hantera hälsohoten i samband med covid-19, men även andra infektionssjukdomar, samt att stärka och förbättra medlemsstaternas gemensamma insatser och samordningen på global nivå.

1.2 EESK anser att EU i detta syfte bör utveckla en omedelbar insatskapacitet, bl.a. genom att utnyttja och använda befintliga instrument, för att vara redo att omedelbart reagera på nya varianter eller en annan pandemi. Kommittén rekommenderar att man utarbetar en strategi som, genom att integrera varje medlemsstats nationella särdrag och riktade insatserna åt samma håll, kommer att ge oss en omfattande verktygslåda som omfattar alla aspekter av *förebyggande* (vaccination, förebyggande hälsoåtgärder, utbildning, kommunikation osv.), *återhämtning* (läkemedel, patientomhändertagande, medicinsk rehabilitering, vård osv.), *återintegrering* (i arbetslivet och i skolan) och *vård* (med särskild uppmärksamhet på människor med postcovid) samt säkerställer tillgång till befintliga och framtida *ekonomiska medel*.

1.3 *Vaccination* är en av hörnstenarna i det förebyggande arbetet. I den epidemiologiska kedjan (infektionskälla, smittväg, mottaglig organism) gör vaccination att två viktiga länkar (infektionskällan och den mottagliga organismen) kan blockeras samtidigt. Man måste därför kontinuerligt analysera denna strategi och införliva nya inslag under genomförandets gång. Efter att ha övervunnit de inledande svårigheterna har EU och de flesta medlemsstaterna nu en vaccinationsstrategi. Genom EU:s vaccinstrategi har alla fått tillgång till säkra och fungerande vacciner. I flera medlemsstater stagnerar dock vaccinationstäckningen och/eller ligger fortfarande under det optimala⁽¹⁾. Risken ökar också på grund av att vaccinernas skyddseffekt avtar hos de personer som ännu inte fått någon boosterdos (inklusive ca 9 miljoner personer som är 60 år eller äldre)⁽²⁾.

1.4 EESK anser att detta bl.a. kan förklaras av minskad vaksamhet, bristande effektivitet i informations- och utbildningskampanjerna samt desinformation. Kommittén rekommenderar därför att man stärker kommunikationen i både EU och medlemsstaterna, upptäcker desinformation i ett tidigt skede och antar nödvändiga motåtgärder samt säkerställer utveckling och förvärv av nya kombinerade vacciner som tillsammans kommer att ge skydd mot både nya varianter och samtidiga infektioner (t.ex. covid-19 och influensa).

⁽¹⁾ <https://www.ecdc.europa.eu/en/news-events>.

⁽²⁾ Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC), övervakning av läget beträffande vaccination mot covid-19, https://health.ec.europa.eu/health-security-and-infectious-diseases/crisis-management_sv.

1.5 Eftersom det handlar om en global pandemi kan vi inte begränsa våra reflektioner till enbart EU:s medlemsstater när det gäller vaccinationsåtgärder. EESK stöder därför helhjärtat EU:s och vissa medlemsstaters insatser för att, i linje med solidaritetsprincipen ("Team Europe"), stödja partnerländerna⁽³⁾ och Afrikanska unionen (såsom tillkännagavs vid toppmötet i februari 2022), inte bara på vaccinationsområdet utan även när det gäller att hantera pandemins hälsomässiga och socioekonomiska konsekvenser.

1.6 Ett annat viktigt inslag i åtgärderna för att bekämpa pandemin är de enskilda medlemsstaternas fastställande och genomförande av *folkhälsåtgärder* inom ramen för de riskreducerande åtgärderna. EESK anser att EU-institutionerna bör spela en viktig samordnande och tekniskt vägledande roll i detta avseende, i syfte att stärka genomförandet av och effektiviteten hos folkhälsåtgärderna och säkerställa ett resiliellt skyddssystem.

1.7 I och med att epidemirisken minskat har de enskilda länderna ändrat sina *teststrategier*. Tester utförs på personer med symtom på covid-19-infektion och deras direkta kontakter, personer som löper risk att drabbas av allvarlig sjukdom och personer som har regelbunden kontakt med sårbara befolkningsgrupper (såsom hälso- och sjukvårdspersonal och socialarbetare). Eftersom detta tillvägagångssätt minskar antalet testade personer kommer det sannolikt att bli svårare att tolka epidemiologiska data. Parallellt med dessa reviderade teststrategier är det därför också viktigt att säkerställa testernas tillförlitlighet och den epidemiologiska representativiteten för att tillhandahålla användbara referenspunkter om de epidemiologiska tendenserna som möjliggör snabba insatser.

1.8 *Antigensnabbtester* används av de enskilda medlemsstaterna som ett sätt att ytterligare höja ländernas allmänna testkapacitet, särskilt när *PCR-testkapaciteten* är begränsad eller när de kliniska behoven kräver snabbare omsättningstider på testerna. EU:s hälsosäkerhetskommitté har inrättat en särskild teknisk arbetsgrupp som regelbundet ser över och uppdaterar en gemensam EU-förteckning över antigensnabbtester som uppfyller särskilda prestandakriterier för att upptäcka SARS-CoV-2⁽⁴⁾, för att se till att antalet falska positiva och falska negativa resultat minskar (vilket är viktigt för att kunna ge en realistisk bild av den epidemiologiska situationen och för att öka effektiviteten i åtgärderna för att bekämpa pandemin) och för att på ett tillförlitligt sätt upptäcka infektioner som orsakas av nya mutationer.

1.9 Bland övriga åtgärder för att bekämpa epidemin bör särskild tonvikt läggas på vikten av *ventilation*. Vikten av regelbunden *naturlig ventilation* kan aldrig betonas tillräckligt: det är en lätt åtgärd att ta till, man måste bara komma ihåg att göra det. Inomhusventilation är en helt annan sak. Om ventilationssystemet inte kan desinficeras effektivt eller om ventilationen inte är tillräcklig överförs SARS-CoV-2 huvudsakligen inomhus (kontor, arbetsplatser, utbildningsanstalter, köpcentrum osv.). Medlemsstaterna bör därför överväga att använda enheter försedda med högkvalitetsfilter⁽⁵⁾, särskilt på ovan nämnda platser. I detta syfte måste de göra ytterligare ansträngningar (när det gäller teknisk innovation och finansiella medel). På grund av pandemins minskande intensitet har de flesta medlemsstater avskaffat den obligatoriska *användningen av munskydd* (med undantag för hälso- och sjukvårdsinrättningar). EESK rekommenderar dock – i synnerhet sårbara grupper (personer som är äldre än 60 år, personer med kroniska sjukdomar, ovaccinerade personer osv.) – att på mer välbesökta platser, i dåligt ventilerade lokaler, i kollektivtrafiken osv. fortsätta att bära munskydd, att *hålla avstånd* och att *desinfektera händerna*, för att på så sätt minska infektionsrisken och sannolikheten för att epidemin ökar i styrka igen.

1.10 EESK välkomnar och stöder experternas åsikt att *målet med den epidemiologiska övervakningen* inte längre bör vara att identifiera och rapportera samtliga fall, utan snarare att skaffa sig tillförlitliga uppskattningar av hur intensiv spridningen vid sociala kontakter är, vilka konsekvenser svår sjukdom har och vilken skyddseffekt vaccinerna har. Med hjälp av *digitaliseringen av hälsoinformation* bör medlemsstaterna utveckla strategier för att återupprätta utökade övervakningssystem⁽⁶⁾ för akuta luftvägsinfektioner i primärvården och på sjukhus, och komplettera dem genom att stärka andra övervakningssystem, såsom övervakning av avloppsvatten. För att dessa data ska kunna tolkas är det viktigt att så snart som möjligt fastställa kriterierna för ett enda anmälningssystem, som är EU:s och medlemsstaternas gemensamma ansvar.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/fs_22_870.

⁽⁴⁾ Teknisk arbetsgrupp för diagnostiska covid-19-tester, https://health.ec.europa.eu/health-security-and-infectious-diseases/crisis-management_sv#teknisk-arbetsgrupp-f%C3%B6r-diagnostiska-covid-19-tester.

⁽⁵⁾ Exempelvis fristående luftreningsenheter försedda med antingen HEPA-filter (högeffektivt partikelluftfilter) eller filter med jämförbar effektivitet, och UVGI-enheter (ultraviolett bakteriedödande bestrålning) installerade i värme-, ventilations- och luftkonditioneringssystem eller placerade tillräckligt högt upp i rummet.

⁽⁶⁾ Utökad övervakning är övervakning av förekomstfrekvensen av vissa sjukdomar/tillstånd genom ett frivilligt nätverk av läkare, laboratorier och folkhälsoavdelningar i syfte att bedöma stabilitet eller förändring av hälsolivåerna hos en population.

1.11 För att befolkningen i medlemsstaterna ska acceptera och aktivt delta i åtgärderna för att bekämpa pandemin är det viktigt att förstå orsakssambanden. EESK rekommenderar att man *inrättar ett utbildningssystem* som omfattar hälso- och sjukvårdsväsendet, skolutbildningen, den arbetsplatsbaserade utbildningen och medierna. Det ankommer inte bara på medlemsstaterna, utan också på EU och WHO, att utarbeta det läromaterial som behövs. På så sätt skulle man avsevärt kunna öka vaccinationstäckningen och befolkningens samarbete för att förebygga epidemin och minska sannolikheten för att falsk information sprids och betraktas som sanningsenlig.

1.12 Vissa aktörer har genom informationsmanipulering och inblandning, inklusive desinformation, utnyttjat pandemin för att för egen vinning ge näring åt och underblåsa medborgarnas otrygghetskänsla, rädsla och verkliga oro, vilket har satt deras liv på spel och framför allt minskat effektiviteten hos insatserna mot pandemin och undergrävt allmänhetens förtroende för de institutioner som hanterar covid-19-pandemin. Utöver de åtgärder som EU och medlemsstaterna hittills vidtagit rekommenderar EESK att medlemsstaterna *inrättar ett observations- och certifieringssystem* som, utöver att upptäcka falsk information, skulle ge en "märkning" åt information som validerats av experter för att intyga dess äkthet och sanningsenlighet. Denna information bör förmedlas på ett kraftfullt sätt så att befolkningen i medlemsstaterna kan få kännedom om den, särskilt på sitt modersmål.

1.13 Att behandla covid-19 är en komplex uppgift: utöver medicinering omfattar den även vård av och omsorg om patienterna, medicinsk rehabilitering och återintegrering i arbetslivet samt långvarig vård och omsorg. EESK rekommenderar att man *utarbetar tekniska dokument (riktlinjer)* som innehåller alla inslag i behandlingen och att en ständigt uppdaterad version av dessa ska finnas tillgänglig online (på respektive medlemsstats officiella språk).

1.14 Bland dessa inslag är, förutom den egentliga behandlingen, *rehabilitering och återintegrering* en av nycklarna till ungdomars och arbetstagares hälsa och välbefinnande. En framgångsrik återintegrering i arbetslivet/skolan säkerställs av företagshälsovården respektive skolhälsovården, eftersom de individanpassar tillvägagångssättet på grundval av arbetsbörda och krav, vilket avsevärt minskar antalet sjukdagar och frånvaron, påskyndar rehabiliteringsprocessen och underlättar återintegreringen. EESK rekommenderar därför att patienten, efter sin rehabilitering på institution, ska ha *rätt till rehabilitering och återintegrering som anordnas av företags- eller skolhälsovården*. I varje medlemsstat bör man skapa de rättsliga och materiella förutsättningarna för en framgångsrik rehabilitering och återintegrering tack vare samarbete mellan arbetsgivaren (skapande av nödvändiga arbetsvillkor), företags- eller skolhälsovården (som sörjer för individanpassade yrkesmässiga förutsättningar för återintegrering) och arbetstagaren (som en aktiv deltagare), vilket även kommer att medföra betydande folkhälsofördelar och ekonomiska fördelar, för både medlemsstaterna och EU.

1.15 Covid-19 är en komplex sjukdom som påverkar hälsan direkt och indirekt. Även om vi ännu inte känner till alla dess effekter vet vi att det är en inflammatorisk sjukdom som påverkar nästan alla organ (hjärtat, lungorna, hjärnan, rörelseapparaten, njurarna, matsmältningsorganen osv.), där patienterna fortsätter att ha symtom i veckor eller till och med månader efter att ha återhämtat sig från sjukdomens akuta fas – s.k. postcovid. Dessa personer behöver specialiserad vård och rehabilitering. *Vid sidan av EU:s (tekniska och ekonomiska) stöd* rekommenderar EESK att varje medlemsstat inom ramen för företagshälsovården underlättar tillhandahållandet av förebyggande tjänster för psykisk hälsa (psykiatrer eller psykologer beroende på medlemsstatens lagstiftning) som är lättillgängliga för arbetstagarna, i syfte att bidra till rehabiliteringen av personer med psykiska sjukdomar (försämrad kognitiv förmåga, minskad inlärningsförmåga och olika grader av depression). Ett sådant tillvägagångssätt är särskilt motiverat eftersom psykiska sjukdomar inte bara uppstår vid "postcovid": de omständigheter som pandemin leder till (nedstängning, otrygghet, rädsla, ensamhet osv.) kan också orsaka depression, som ofta leder till beroende eller, i de allvarligaste fallen, självmord, med stora konsekvenser för folkhälsan samt ekonomin och samhället.

1.16 EU:s medlemsstater har inte alla samma ekonomiska styrka. För att säkerställa hållbarhet, effektivitet och samordning såväl i hälso- och sjukvårds- och folkhälsosystemen som i hälso- och sjukvårdsindustrin rekommenderar EESK att den tekniska strategin åtföljs av *särskilda EU-medel* (utöver de befintliga fonderna) som gör det möjligt att inrätta effektiva, hållbara och resilienta skyddssystem på samma nivå.

2. Sammanfattning av den ståndpunkt som antagits

Covid-19-pandemin har haft en lång rad olika konsekvenser för folkhälsan, hälso- och sjukvårdssystemen, ekonomierna och hela den europeiska livsstilen. Kommitténs förslag i kapitlet "*Slutsatser och rekommendationer*" ligger i linje med EU:s riskreducerande åtgärder och kommer att fortsätta att främja systemets hållbarhet, effektivitet och resiliens. Vi tror att pandemins tillbakagång bara är tillfällig, och även om det är mycket bra, särskilt för medborgarna, hälso- och

sjukvårdssystemen och de ekonomiska aktörerna, att lätta på de riskreducerande åtgärderna, måste vi förbereda oss för att pandemin eventuellt kommer tillbaka. Det är därför mycket viktigt att inte sänka garden. EESK hoppas att antagandet av dess förslag kommer att ytterligare stärka EU:s och medlemsstaternas kapacitet att förebygga, förbereda sig inför och reagera på hälsokriser, att på ett hållbart sätt hantera hälsorisker som inte bara beror på covid-19 utan även på andra smittsamma sjukdomar samt att stärka och förbättra medlemsstaternas insatser och samordningen mellan dem och på global nivå.

3. Föreslagna ändringar av de aktuella förslagen

3.1 Utöver den befintliga strategin och i syfte att utvidga dess räckvidd är det viktigt att EU-institutionerna utarbetar en komplex strategi som, genom att integrera varje medlemsstats nationella särdrag och rikta insatserna åt samma håll, kommer att ge oss en omfattande verktygslåda som omfattar alla aspekter av *förebyggande* (vaccination, förebyggande hälsoåtgärder, utbildning, kommunikation osv.), *återhämtning* (läkemedel, patientomhändertagande, medicinsk rehabilitering, vård osv.), *återintegrering* (i arbetslivet och i skolan) och *vård* (med särskild uppmärksamhet på människor med postcovid) samt säkerställer tillgång till befintliga och framtida ekonomiska medel.

3.2 Kommittén rekommenderar att man *stärker kommunikationen och medierna* i både EU och medlemsstaterna, *upptäcker desinformation i ett tidigt skede och antar nödvändiga motåtgärder* samt säkerställer utveckling och förvärv av nya kombinerade vacciner som tillsammans kommer att ge skydd mot både nya varianter och samtidiga infektioner (t.ex. covid-19 och influensa).

3.3 För att förebygga desinformation bör man inrätta ett *observations- och certifieringssystem* som, utöver att upptäcka falsk information, skulle ge en märkning åt information som certifierats av yrkesverksamma för att bevisa dess trovärdighet och sanningsenlighet för alla EU-medborgare.

3.4 EU-institutionerna och EESK bör spela en viktig samordnande roll och stödja processen för att stärka genomförandet av och effektiviteten i folkhälsouppgifterna och säkerställa ett resilient skyddssystem, genom att tillhandahålla teknisk vägledning och säkerställa samtidig och lämplig information till det civila samhället.

3.5 Man bör tillhandahålla särskilda finansiella medel (genom att utvidga de befintliga finansieringskällorna) för att undanröja de ekonomiska obalanserna på hälsoskyddsområdet.

3.6 EESK rekommenderar att man i alla medlemsstater inrättar ett *utbildningssystem* som omfattar hälso- och sjukvårdsväsendet, skolutbildningen, den arbetsplatsbaserade utbildningen och medierna. Det ankommer visserligen på medlemsstaterna att utarbeta det läromaterial som behövs för detta, men även EU och WHO bör delta i denna process.

3.7 Efter sin rehabilitering på institution måste patienten ha rätt till rehabilitering och återintegrering som anordnas av företags- eller skolhälsovården. I enlighet med de nationella särdragen bör man skapa de rättsliga och materiella förutsättningarna för en framgångsrik rehabilitering och återintegrering tack vare samarbete mellan arbetsgivaren (skapande av nödvändiga arbetsvillkor), företags- eller skolhälsovården (som sörjer för individanpassade yrkesmässiga förutsättningar för återintegrering) och arbetstagen (som en aktiv deltagare).

4. Allmänna kommentarer

4.1 Kommittén anser att kommissionens strategi ⁽⁷⁾, som syftar till att se till att EU:s övergripande politiska mål utarbetas gemensamt av EU-institutionerna och medlemsstaterna i enlighet med nationell lagstiftning, är av avgörande betydelse. Till dessa hör kommissionens insatser mot coronaviruset ⁽⁸⁾ och dess återhämtningsplan ⁽⁹⁾. De två beståndsdelarna i det största återhämtningspaket som någonsin finansierats i Europa är EU:s långtidsbudget och det tillfälliga återhämtningsinstrumentet NextGenerationEU.

4.2 Det faktum att ett utkast till yttrande på eget initiativ (INT/989) om krisberedskap håller på att utarbetas parallellt med detta yttrande understryker de aktuella förslagens betydelse. Syftet med yttrandet på eget initiativ är att ge EESK möjlighet att bidra till diskussionerna om och de framtida åtgärderna för krisberedskap, särskilt vad gäller konsekvenserna för företagen med avseende på den inre marknaden, produktion och konsumtion.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy_sv.

⁽⁸⁾ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response_sv.

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_sv.

4.3 I ett annat yttrande⁽¹⁰⁾ redogör EESK för sin ståndpunkt om kommissionens förslag om att inrätta en europeisk myndighet för beredskap och insatser vid hälsokriser (Hera), vars uppdrag är att förebygga, upptäcka och snabbt reagera på gränsöverskridande hälsokriser. Kommittén välkomnar visserligen detta initiativ, men är bekymrad över den mycket begränsade roll som Hera har gett Europaparlamentet, regionala myndigheter, sjukförsäkringsorgan och organisationer i det civila samhället, och rekommenderar större insyn vad gäller de medel som används av och genom Hera och genom en anpassning av Heras struktur.

4.4 I ett annat yttrande⁽¹¹⁾ menar EESK att "det digitala gröna intyget" bör göra det så okomplicerat som möjligt för resenärer och underlätta deras rörlighet under covid-19-pandemin, men understryker att innehavet av ett digitalt grönt intyg inte bör undanta resenärerna från andra riskreducerande åtgärder utan bör ses som en övergångsstrategi för de länder som kräver en permanent mekanism för fortlöpande omprövning efter dess antagande.

4.5 Vi gläder oss åt att EESK den senaste tiden har utarbetat flera yttranden som är nära kopplade till beredskapen inför covid-19-krisen, däribland SOC/665⁽¹²⁾, där man särskilt betonar att EU och medlemsstaterna måste se till att alla har lika tillgång till hälso- och socialtjänster av hög kvalitet, vidta lämpliga åtgärder för att förbättra arbetsvillkoren samt hälsan och säkerheten för hälso- och sjukvårdspersonalen samt se till att tillgången till vaccination förblir en kollektiv nytta och att medicinska innovationer och svar är tillgängliga för alla, oavsett inkomst, medlemsstat eller bostättningsområde. Mot bakgrund av det förnyade mandatet för Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC) understryker EESK vikten av att göra minskningen av ojämlikheterna i hälsa i EU till en central del av centrumets arbete samt av att inbegripa icke-smittsamma sjukdomar i detta sammanhang. När det gäller Europeiska läkemedelsmyndighetens (EMA) förstärkta roll uppmanar EESK till att styrgrupperna för läkemedel och medicintekniska produkter inkluderar och genomför meningsfulla samråd med det civila samhället och arbetsmarknadsparterna.

4.6 I ett annat yttrande⁽¹³⁾ föreslår EESK att en europeisk mekanism för samordning och snabba insatser tas i bruk så fort som möjligt. Man bör utan dröjsmål inrätta en arbetsgrupp av experter som samordnar kunskaper och resurser för att skapa ett nätverk som sammanför de bästa centrumen för virologi och epidemiologi och den bästa diagnostiska kapaciteten. EESK anser att hälsoprogrammet enbart kan ge konkreta resultat med en inkluderande strategi, som omfattar internationella organisationer, däribland Världshälsoorganisationen, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de aktörer inom hälso- och sjukvården som bäst känner till människornas vardag, och genom en regelbunden utvärdering av målen.

4.7 I ett annat yttrande⁽¹⁴⁾ välkomnar EESK kommissionens avsikt att med den nya läkemedelsstrategin för Europa utöver att främja läkemedelsindustrins konkurrenskraft även säkerställa försörjningen av säkra läkemedel av hög kvalitet till rimliga priser och den finansiella hållbarheten i medlemsstaternas hälso- och sjukvårdssystem. Kommittén betonar den centrala roll som spelas av en fungerande, rättvis och effektiv inre marknad som dels främjar och belönar verkliga medicinska framsteg med ett verkligt mervärde för hälsan, dels stärker konkurrensen för att säkerställa en rättvis och ekonomiskt överkomlig tillgång till läkemedel.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁰⁾ EUT C 275, 18.7.2022, s. 58.

⁽¹¹⁾ EUT C 286, 16.7.2021, s. 146.

⁽¹²⁾ EUT C 286, 16.7.2021, s. 109.

⁽¹³⁾ EUT C 429, 11.12.2020, s. 251.

⁽¹⁴⁾ EUT C 286, 16.7.2021, s. 53.

**Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén
EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier**

(COM(2022) 141 final)

(2022/C 443/15)

Föredragande: **Florian MARIN**

Medföredragande: **Antonello PEZZINI**

Remiss	Europeiska kommissionen, 2.5.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Rådgivande utskottet för industriell omvandling
Antagande av sektionen	24.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	202/0/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Textilsektorn har potential att bidra till EU:s miljömål och måste hållas till svars för sin miljöpåverkan. Den rätta balansen måste uppnås mellan textilproducenternas kostnader för uttjänata produkter och sektorns konkurrenskraft.

1.2 För att kunna ta till sig den cirkulära och den digitala omställningen behöver ekosystemet för textilier lämpliga och flexibla åtgärder som beaktar dess särdrag. Kreativitet och hållbar innovation måste vara en integrerad del av textilstrategin.

1.3 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) stöder de omfattande märkningskraven för textilprodukternas återvinningsgrad och fotavtryck som ett möjligt incitament för konsumenterna att välja hållbara produkter och kvalitet framför kvantitet, men detta förutsätter en grundlig konsekvensbedömning och en storskalig informationskampanj på EU-nivå.

1.4 Kommittén är bekymrad över otillbörliga konkurrensmetoder och efterlyser ökad marknadsövervakning av importerade produkter och bättre samordning och samarbete mellan nationella tillsynsmyndigheter. EESK efterlyser åtgärder för att säkerställa jämvikt mellan aktörerna i leveranskedjorna för textilier och rekommenderar att man inför global bästa praxis för hållbarhet, i full överensstämmelse med de tekniska standarderna från CEN, Cenelec och Etsi, samtidigt som rätten till hälsa och miljöskyddet betonas.

1.5 Kommittén anser det vara nödvändigt att stärka befintliga och framtida handelsavtal och införa punkter om hållbarhet och skydd av de mänskliga rättigheterna inom ramen för det allmänna preferenssystemet för utvecklingsländer.

1.6 Kommittén hade förväntat sig mer betoning på de sociala aspekterna inom sektorn, eftersom den gröna omställningen måste gå hand i hand med den rättvisa omställningen. Ytterligare initiativ rörande social dialog och kollektiva förhandlingar bör utarbetas.

1.7 Kommittén pekar på behovet av investeringar och program för att förstärka inspektionsorganens kapacitet och arbetsmarknadsparternas operativa förmåga att övervaka globala avtal, grundläggande rättigheter och arbetstagares rättigheter. En smart användning av sammanhållningsmedel måste bidra till att minska skillnaderna mellan medlemsstaterna och regionerna.

1.8 EESK anser att medlemsstaterna bör ges kompletterande stöd när det gäller gränsöverskridande samarbete, marknadsövervakning, effektiv kontroll och harmoniserade standarder, och efterlyser en överstatlig övervakningsprocess.

1.9 Kommittén stöder obligatorisk tillbörlig aktsamhet för alla EU-företag, med särskilt stöd för små och medelstora företags efterlevnad, och efterlyser stränga åtgärder som förbjuder ekonomiska förbindelser med enheter som använder sig av barnarbete eller inte respekterar anständiga arbetsvillkor i enlighet med ILO:s grundläggande konventioner.

1.10 För de EU-medel som investeras i sektorn bör sociala och miljörelaterade kriterier för projektfinansiering tillämpas, och EESK efterlyser ett särskilt EU-initiativ för att förbättra den sociala tryggheten, arbetsvillkoren, hälsan och säkerheten på arbetsplatsen samt lönerna i textilsektorn, i samarbete med arbetsmarknadens parter, både inom och utanför EU.

1.11 Övergången till nya ekodesignbaserade, hållbara affärsmodeller förutsätter ändamålsenliga strategier beträffande material och design, produktion och distribution, marknadsutveckling, användning och återanvändning samt insamling och återvinning. Detta måste kompletteras med utökade finansieringsmöjligheter och incitament för lokala producenter att ändra produktionsprocesserna i riktning mot hållbara och återvinningsbara produkter av hög kvalitet.

1.12 Det framtida systemet för utökat producentansvar bör uppmuntra fiber-till-fiberåtervinning av textilier i stället för skenbart cirkulära processer och måste åtföljas av inrättandet av tillräckliga insamlingsplatser i alla regioner i alla medlemsstater, även i landsbygdsområden.

1.13 EESK efterlyser nationella kampanjer som främjar arbetsmöjligheter inom textilsektorn samt finansieringsprogram för kompetensutveckling och omskolning av arbetskraften, i kombination med genomförandet av yrkesutbildnings- och lärlingsprogram.

1.14 Kommittén efterlyser sektorsspecifika och harmoniserade sociala och miljörelaterade regler för offentlig upphandling i EU. En europeisk trepartskommitté som inkluderar arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer bör inrättas för att övervaka och stödja sociala eller miljörelaterade kriterier vid inköp inom textilsektorn.

2. Aspekter som rör konkurrenskraft

2.1 EESK noterar ambitionerna i kommissionens meddelande ⁽¹⁾, men anser att meddelandet endast utgör en redogörelse för nödvändiga insatser samt framtida lagstiftningsåtgärder, åtaganden och delegerade akter, snarare än att omfatta konkreta åtgärder som är selektivt inriktade på att uppnå dessa mål för textilsektorn. Kommittén skulle ha varit beredd att inleda en mer detaljerad diskussion och hade ivrigt förväntat sig detta, men uppskattar att textilier togs upp i diskussionen och anser att de 16 framtida lagstiftningsinitiativ som tillkännages bör vara konsekventa, realistiska och genomförbara.

2.2 Ekosystemet för textilier är ett ytterst sammansatt ekosystem där varje del har särdrag som kräver lämpliga och anpassningsbara åtgärder. För att säkerställa en lämplig cirkulär och digital hållbar omställning måste dessa särdrag hanteras med tillräcklig progressivitet och inte genom en universallösning. Kriget i Ukraina och de stigande energipriserna bidrar till att försämra sektorns produktivitet och resultat.

2.3 Den snabba ökningen av näthandeln har skapat ett konkurrenskraftsproblem för textilföretagen, och sektorn kämpar, särskilt mot stora plattformar. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt företag som är verksamma i flera medlemsstater och tredjeländer. EESK anser att de digitala marknaderna måste regleras, att det behövs en överstatlig övervakning samt att medlemsstaternas bör ges kompletterande stöd när det gäller gränsöverskridande samarbete, marknadsövervakning, effektiv kontroll och harmoniserade standarder.

⁽¹⁾ EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier.

2.4 inköpspolitiken, förhållandet mellan varumärken och olika underleverantörer, stora volymer och låga priser är faktorer som bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter och arbetstagares rättigheter. Varumärkenas enorma inflytande i leveranskedjorna är en faktor som kan undergräva tillverkarnas insatser för att respektera dessa rättigheter samt miljövillkor. EESK efterlyser åtgärder för att säkerställa jämvikt mellan aktörerna i leveranskedjorna. Vidare rekommenderar kommittén starkt att man i EU:s strategi för textilier och alla framtida relaterade åtgärder tar vederbörlig hänsyn till de små och medelstora företagens särdrag och att alla åtgärder föregås och åtföljs av en särskild konsekvensanalys.

2.5 Kommittén är bekymrad över otillbörliga konkurrensmetoder och efterlyser ökad marknadsövervakning av importerade produkter, särskilt när det gäller slutprodukter från tredjeländer som förs in på den inre marknaden. Bättre samordning och samarbete mellan nationella tillsynsmyndigheter krävs för att förse konsumenterna med säkra produkter som uppfyller kraven.

2.6 EESK påpekar att kraven på ekodesign för textilsektorn måste beakta produkternas hållbarhet, återvinningsbarhet, reparerbarhet och återanvändningsbarhet samt begränsningar av kemikalieanvändningen, liksom de sociala rättigheterna, något som går långt utöver de "klassiska" aspekterna av designteknik. EESK noterar behovet av att hitta en balans mellan textilproducenternas kostnader för utjänta produkter och sektorns konkurrenskraft.

2.7 Frihandelsavtal kan bidra till att främja anständiga arbetsvillkor, rättvisa leveranskedjor och social dialog på sektorsnivå. Kommittén anser det vara nödvändigt att omedelbart stärka kapitlen om handel och hållbar utveckling i befintliga och framtida handelsavtal samt att införa punkter om hållbarhet och skydd av de mänskliga rättigheterna inom ramen för det allmänna preferenssystemet för utvecklingsländer. Förhands- och efterhandsbedömningar av konsekvenserna för mänskliga rättigheter och miljö bör användas i förhandlingsprocessen, med deltagande av arbetsmarknadens parter och det civila samhället, och bör täcka en lång tidsperiod för företaget.

2.8 Företag inom den sociala ekonomin och icke-statliga organisationer bör och måste involveras och stödjas, och de kan bidra väsentligt till att miljömålen för ekosystemet för textilier uppnås. Med utgångspunkt i den mängd plast som används vid tillverkning av kläder anser EESK att EU bör överväga att införa en skatt på nya syntetfibrer för att minska användningen av ny plast. Vidare bör man i processerna för reparation, avfallsinsamling, urval och återvinning beakta sektorns lokalisering, regionala och geopolitiska mål samt landsbygdsutveckling.

3. Hållbarhet, cirkularitet och grön omställning

3.1 EESK vill betona att oavsett hur den framtida omställningen till ett mer motståndskraftigt, hållbart och digitalt ekosystem för textilier utvecklas, medför en förlängning av produkternas livslängd större fördelar än återvinning. Kommittén noterar också behovet av att skapa en verklig EU-marknad för sekundära råvaror, och anser att EU kan bli världsledande när det gäller sekundära textilmaterial om återvinningskraven respekteras. Europeiska plattformen för berörda aktörer inom den cirkulära ekonomin ⁽²⁾ kan utgöra ett bidrag till detta.

3.2 EESK ställer sig bakom kravet på ökad spårbarhet och öppenhet när det gäller antalet produkter som stora företag kasserar och destruerar. Vidare uppmanar kommittén medlagstiftarna att stödja kommissionens befogenhet att införa förbud mot destruktion av osålda textilprodukter och att vid behov uppmantra till att donera textilprodukter till missgynnade grupper eller välgörenhetsorganisationer.

3.3 Föreningar av mikropåsar som orsakas av den nuvarande designen av textilier har en betydande inverkan på miljön. EESK stöder kommissionens slutsats att detta främst beror på de nuvarande produktionsprocesserna, särskilt fenomenet "snabbmode".

⁽²⁾ Europeiska plattformen för berörda aktörer inom den cirkulära ekonomin.

3.4 EESK påpekar att företag behöver ekonomiskt stöd för att införa automatiserad sorteringsteknik för textilier som inte kan bäras på nytt och för att utveckla förbättrade återvinningsanläggningar, med möjlighet att utforma lokala och regionala återvinnings- och sorteringscentraler. Därutöver måste uppförandet av infrastruktur för reparation av kläder, t.ex. butiker och verkstäder, utgöra en viktig fråga för intressenterna inom sektorn. I detta avseende välkomnar kommittén Euratex initiativ att skapa fem textilåtervinningscentraler ("ReHubs") i närheten av de europeiska textil- och konfektionsdistrikten i syfte att samla in, sortera, bearbeta och återvinna industriellt textilavfall samt textilavfall före och efter konsumentledet. Kommittén anser att det behövs tekniska, miljörelaterade, sociala och energirelaterade standarder för återvunna produkter som bör införlivas och tillämpas på ISO-nivå och införas i internationella handelsavtal.

3.5 Kommittén är bekymrad över att textilavfall kan exporteras som begagnade produkter och anser att detta kräver omedelbara åtgärder på EU-nivå. Effektiva kemikaliekontroller måste genomföras i alla värdekedjor. Vidare efterlyser EESK införande av global bästa praxis för hållbarhet som förutsätter att köpare och varumärkesägare kontrollerar och begär efterlevnad av de tekniska standarderna från CEN, Cenelec och Etsi.

3.6 Kommittén anser att sektorsspecifika och harmoniserade sociala och miljörelaterade regler för offentlig upphandling måste utarbetas i EU för att underlätta gränsöverskridande deltagande och lika villkor, med det slutliga målet att det ska finnas obligatoriska och harmoniserade system i hela EU. En europeisk trepartskommitté som inkluderar arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer bör inrättas för att övervaka och stödja sociala och miljörelaterade kriterier vid inköp inom textilsektorn.

4. Konsumenter och digitalisering

4.1 EESK uppmanar kommissionen att utarbeta en konsekvensbedömning med avseende på potentiella förbättringar av märkningen av textilier som tillverkas/säljs på den inre marknaden. Konsumenterna måste garanteras skäligen tillgång till information om reparationspoäng, spårbarhet samt information på den digitala etiketten. Kommittén anser att införandet av omfattande märkningskrav för textilprodukters återvinningsgrad och fotavtryck skulle kunna utgöra ett viktigt incitament för konsumenterna att välja mer hållbara textilprodukter.

4.2 EESK anser att en storskalig informationskampanj på EU-nivå kan hjälpa allmänheten att göra välgrundade hållbara val, samtidigt som konsumenterna bör ges incitament att välja kvalitet framför kvantitet, till exempel genom olika mervärdesskattesatser för hållbara respektive ohållbara produkter på den inre marknaden.

4.3 Övervakningen av dessa leveranskedjor förutsätter transparenta och gemensamma delade uppgifter om produkter, återvunna och återanvända komponenter, destruktion av varor, kemikalier som används i produktionsprocessen, produktionsprocessens sociala och arbetsrelaterade inverkan samt miljöpåverkan beträffande varje företag i leveranskedjan. Därutöver är det avgörande att skapa en ram för öppna uppgifter och säkerställa fri åtkomst för konsumenterna, det civila samhället och arbetsmarknadens parter i syfte att förbättra textilsektorns miljömässiga och sociala situation. EESK anser att konsumenternas digitala kompetens måste beaktas och att uppgiftsinnehållet bör riktas till alla intressenter i leveranskedjan. Det är nödvändigt att uppnå rätt balans mellan behovet av öppna uppgifter och skyddet av den industriella äganderätten.

4.4 Kommittén är bekymrad över att mindre än 1 % av världens textilier återvinns till nya textilier⁽³⁾, och anser att det framtida systemet för utökat producentansvar bör skapa rätt incitament som uppmuntrar till fiber-till-fiber-återvinning av textilier i stället för skenbart cirkulära processer såsom användning av polyester från återvunna plastflaskor.

5. Utbildning och arbetsvillkor

5.1 Kommittén påpekar att mer detaljerad information hade kunnat ges om de sociala aspekterna inom textilsektorn, och det hade varit önskvärt med fler initiativ. Den gröna omställningen måste gå hand i hand med den rättvisa omställningen, och kommittén är besviken över att ytterligare initiativ rörande social dialog och kollektiva förhandlingar inte har tillkännagetts.

⁽³⁾ Kommissionen – EU:s strategi för textilier.

5.2 En rättvis omfördelning av mervärdet inom leveranskedjorna och mer ansvarsfulla produkter förutsätter förstärkning av kollektiva förhandlingar, minskning av atypiska anställningsformer och tillbörliga kontroller av arbetsvillkor. Utöver sektorns omvandling i riktning mot hållbar produktion och digital teknik finns det ett akut behov av kvalificerade arbetstagare. Jämfört med tidigare år rör sig sektorns behov i riktning mot medel- och högutbildade arbetstagare.

5.3 Sektorn står inför ett allvarligt problem med åldrande arbetskraft, och arbetstillfällena inom textilsektorn bedöms inte som attraktiva av den unga generationen. De flesta arbetstagare inom sektorn är kvinnor, vilket ökar det sociala trycket på ekosystemet. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt landsbygdsaspekter samt småbrukare och deras roll i de globala leveranskedjorna. Kommittén efterlyser särskilda kampanjer i alla medlemsstater som främjar arbetsmöjligheterna inom textilsektorn samt finansieringsprogram för kompetensutveckling och omskolning av den befintliga arbetskraften, i kombination med genomförandet av yrkesutbildnings- och lärlingsprogram i alla medlemsstater i syfte att skapa högkvalitativa arbetstillfällen inom textilsektorn. Finansinstitut bör inkludera sociala villkor i sina resultatstandarder som ett kontraktsvillkor för finansiering.

5.4 Kränkningar av arbetstagarnas rättigheter och arbetsvillkor (otrygga anställningar, svårtlöner, bristande hälsa och säkerhet på arbetsplatsen samt tvångsarbete) är fortfarande ett problem, samtidigt som olika frivilliga initiativ (sociala revisioner, globala avtal och uppförandekoder) har visat sig vara otillräckliga. EESK förespråkar uppbyggnad och förstärkning av inspektionsorganens kapacitet, samstämmighet och konvergens mellan inspektionsmetoder och inspektionskriterier, utbildning av inspektörer samt samarbete med arbetsmarknadens parter och det civila samhället både inom och utanför EU. Investeringar för att öka arbetsmarknadsparternas operativa förmåga att övervaka globala avtal, grundläggande rättigheter och arbetstagares rättigheter är av yttersta vikt. En smart användning av sammanhållningsmedel behövs för att bidra till att minska skillnaderna mellan medlemsstaterna och regionerna i EU.

5.5 Mot bakgrund av mycket komplexa och fragmenterade värdekedjor förutsätter vägen mot hållbarhet och sociala rättvisa kompletterande strategier. Asymmetriska maktförhållanden och otillbörliga konkurrensmetoder har banat väg för exploatering av arbetstagare och en produktionsmodell utan hänsyn till miljögränser. EESK anser att det krävs en klagomålsmekanism på EU-nivå och i varje medlemsstat där det civila samhällets organisationer deltar för att säkerställa att strategin genomförs korrekt och att mänskliga rättigheter, arbetstagar rättigheter och miljövillkor respekteras, så att en förödmjukande exploatering av arbetstagare undviks.

5.6 EESK uppskattar det nyligen offentliggjorda förslaget till direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet⁽⁴⁾, och anser att obligatorisk tillbörlig aktsamhet krävs för alla EU-företag, med särskilt stöd för små och medelstora företags efterlevnad. Vidare efterlyser kommittén stränga åtgärder som förbjuder ekonomiska förbindelser med enheter som använder sig av barnarbete eller inte respekterar anständiga arbetsvillkor i enlighet med ILO:s grundläggande konventioner. Kommittén noterar dessutom de begränsningar rörande fackföreningsverksamhet som förekommer i vissa länder och anser att dessa har lett till arbetsolyckor, hårda och omänskliga arbetsförhållanden, löner motsvarande existensminimum, brist på grundläggande skyddsutrustning osv.

5.7 Föreningsfrihet, rätten att bilda eller ansluta sig till en fackförening och rätten att delta i kollektiva förhandlingar får inte utgöra hinder för arbetstagarna inom textilsektorn. För de EU-medel som investeras i textilsektorn på EU-nivå bör sociala och miljörelaterade kriterier för projektfinansiering införas i bedömningsmallen. På grund av textilsektorns särdrag efterlyser EESK ett särskilt EU-initiativ för att förbättra den sociala tryggheten, arbetsvillkoren, hälsan och säkerheten på arbetsplatsen samt lönerna, med specifik inriktning på textilsektorn, i samarbete med arbetsmarknadens parter, både inom och utanför EU.

6. Finansiering och investeringar

6.1 Kommittén anser att det krävs en integrerad och sammanhängande produktpolitik som åtföljs av starkare bestämmelser, marknadsinstrument och marknadsincitament, nya standarder och lämplig information till konsumenter, tillverkare och andra intressenter för att befästa den europeiska textilsektorns konkurrenskraft och minska dess koldioxidavtryck. Gränsjusteringsmekanismen för koldioxid kan minska risken för koldioxidläckage och säkerställa att miljöavtrycket beaktas fullt ut i importpriset.

⁽⁴⁾ Förslag till direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag samt bilaga.

6.2 Övergången till nya hållbara affärsmodeller förutsätter ändamålsenliga strategier beträffande material och design, produktion och distribution, marknadsutveckling, användning och återanvändning samt insamling och återvinning, och måste åtföljas av ökade finansieringsmöjligheter och incitament för lokala producenter att ändra produktionsprocesserna, forska om och införa ny teknik, tillämpa en hållbar avfallshanteringspolitik och utnyttja den stora mängden tillgängliga uppgifter, vid sidan av att främja kulturell kreativitet. EESK erkänner den roll som de kreativa textilsektorerna spelar när det gäller att skapa innovativa lösningar som påverkar andra sektorer positivt och bidrar till att stärka EU:s konkurrenskraft.

6.3 Klimatåtagandena måste tillämpas på leveranskedjenivå, eftersom varumärkena inte äger de fabriker där produkterna tillverkas. Incitament bör också beviljas företag som är klimatneutrala och använder 100 % förnybar energi. Genom att till fullo utnyttja de särskilda medlen inom ramen för NextGenerationEU kan man bidra till att säkerställa strategiska investeringar, ekonomisk tillväxt samt skapande av välbefinnande och arbetstillfällen, särskilt för små och medelstora företag.

6.4 Sektorn behöver en gemensam europeisk ram och ekonomiskt stöd för att producera hållbara och återvinningsbara produkter av hög kvalitet. Detta kan åstadkommas genom starka investeringar i FoU och storskaliga EU-program som finansierar och stöder samarbete mellan stora företag och små och medelstora företag, med direkt medverkan av arbetsmarknadens parter, den akademiska världen och andra intressenter.

6.5 Införandet av systemet för utökat producentansvar måste åtföljas av inrättandet av tillräckliga insamlingsplatser i alla regioner i alla medlemsstater, även i landsbygdsområden. EESK efterlyser särskilda åtgärder för små och medelstora företag i syfte att förbättra möjligheterna till spårbarhet och öppenhet i leveranskedjan samt för att säkerställa lämplig kontakt med tillverkarna, med särskild hänsyn till mikroföretag och små företag.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Färdplan för säkerhets- och försvarsteknik

(COM(2022) 61 final)

(2022/C 443/16)

Föredragande: **Maurizio MENSI**Medföredragande: **Jan PIE**

Remiss	Europeiska kommissionen, 2.5.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Rådgivande utskottet för industriell omvandling
Antagande av sektionen	24.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	165/1/3

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) stöder helt och fullt målen i färdplanen för kritisk teknik för säkerhet och försvar – som är särskilt lämplig på grund av Rysslands aggression mot Ukraina – nämligen att främja forskning, teknisk utveckling och innovation (FoUoI) samt minska EU:s strategiska beroendeförhållanden inom kritisk teknik och värdekedjor för säkerhet och försvar.

1.2 EESK välkomnar den ambition som visas genom målet att utveckla en övergripande strategi som överbryggat klyftan mellan det civila och det militära området och kombinerar EU-nivån med den nationella nivån. Denna strävan är lika komplex som den är utmanande och kommer inte att nå sitt mål över en natt, men bör verkställas snabbt. Invasionen av Ukraina är en skarp påminnelse om att vi måste agera mycket snabbare än vanligt.

1.3 Kommittén uppmanar medlemsstaterna att se till att deras omedelbara svar på Rysslands aggression mot Ukraina är i linje med innehållet och målen i färdplanen, som är en långsiktig strävan. Kortsiktiga nationella försvarsinvesteringar måste samordnas på EU-nivå för att undvika att fragmenteringen förvärras och förhindra dubbelarbete. Upphandling av redan tillgängliga produkter från tredjeländer får inte hindra pågående eller planerade europeiska utvecklingsprojekt.

1.4 EESK rekommenderar att observationsgruppen för kritisk teknik ges en tydlig styrningsstruktur, betydande resurser och en stark institutionell ställning. Kommittén välkomnar den nära samordning med medlemsstaterna som föreslås och efterlyser ytterligare ett forum för utbyte med industrin, som har den bästa kunskapen om teknik, leveranskedjor och kritiska beroendeförhållanden.

1.5 EESK anser att man måste säkerställa att observationsgruppens resultat inkluderas i färdplaner och omsätts i flaggskeppsinitiativ. Övergången mellan de olika faserna i teknik- och industricykeln kan bara hanteras framgångsrikt om ägarskapet för ett initiativ och ansvarsområdena är tydliga. Samstämmighet och synergieffekter behövs inte bara horisontellt, mellan civila och försvarsrelaterade FoUoI-program, utan även vertikalt, mellan FoUoI- och införandeprogram.

1.6 EESK anser att EU:s program och instrument till stöd för FoUoI måste förenklas och rationaliseras till fördel för mottagarna själva.

1.7 Kommittén föreslår att man inrättar en gemensam kontaktpunkt online för små och medelstora företag och uppstartsföretag, ett webbaserat "EU-forum för små och medelstora företag", som ger möjlighet att ange fördefinierade uppgifter och sedan få skräddarsydd information om det eller de lämpligaste EU-program som kan ge stöd.

2. Bakgrund

2.1 Färdplanen för kritisk teknik för säkerhet och försvar är ett svar på Europeiska rådets begäran av den 25–26 februari 2021 om att ta fram riktlinjer för att främja forskning, teknisk utveckling och innovation och minska EU:s strategiska beroendeförhållanden inom kritisk teknik och värdekedjor för säkerhet och försvar.

2.2 I meddelandet "Uppdatering av industristrategin 2020: en starkare inre marknad för EU:s återhämtning" från maj 2021 bekräftas att teknikledarskap fortfarande är en viktig drivkraft för EU:s konkurrenskraft och innovation, särskilt när det gäller kritisk teknik. I kommissionens meddelande från februari 2021, "Handlingsplan för synergieffekter mellan civil industri, försvarsindustri och rymdindustri", erkänns den växande betydelsen av disruptiv och möjliggörande teknik med ursprung i civil forskning för EU:s säkerhet och försvar samt behovet av att främja korsbefruktning mellan civil och militär teknik.

2.3 Man har därför beslutat att utarbeta färdplanen, ett strategiskt dokument som syftar till att utveckla en övergripande strategi för försvars- och säkerhetsteknik, som överbryggat klyftan mellan det civila och det militära området och kombinerar både EU-program och nationella program. Färdplanen har som mål att stärka Europas tekniska suveränitet inom viktiga strategiska sektorer genom att förbättra samstämmigheten mellan alla relevanta EU-politiska åtgärder och EU-instrument, från Horisont Europa till Europeiska försvarsfonden, från förordningen om halvledare⁽¹⁾ till dataakten⁽²⁾, från förordningen om granskning av utländska direktinvesteringar⁽³⁾ till förordningen om granskning av utländska subventioner⁽⁴⁾, och från det föreslagna andra direktivet om säkerhet i nätverks- och informationssystem⁽⁵⁾ till direktivet om kritiska entiteters motståndskraft⁽⁶⁾. I dokumentet beskrivs en omfattande begreppsmässig politisk ram som tar upp flera sammanlänkade ämnen i syfte att bidra till EU:s "strategiska kompass" för säkerhet och försvar⁽⁷⁾. Det lades fram tillsammans med ett meddelande om kommissionens bidrag till det europeiska försvaret, där man efterlyser en mer integrerad och konkurrenskraftig europeisk försvarsmarknad i ett ständigt föränderligt geopolitiskt och tekniskt sammanhang, särskilt genom att stärka samarbetet inom EU, minska kostnaderna och förbättra den operativa effektiviteten.

2.4 I färdplanen för kritisk teknik för säkerhet och försvar beskrivs en väg för att förbättra konkurrenskraften och resiliensen inom EU:s säkerhets- och försvarssektorer på grundval av följande: kartlägga kritisk teknik och strategiska beroendeförhållanden, övervaka och bedöma kritisk teknik och leveranskedjor, tekniska brister och beroendeförhållanden (genom den observationsgrupp för kritisk teknik som för närvarande håller på att inrättas), uppmuntra forskning och innovation med dubbla användningsområden på EU-nivå, uppmäna medlemsstaterna att utveckla en samordnad EU-omfattande strategi för kritisk teknik inom ramen för den strategiska kompassen, stödja innovation och entreprenörskap på säkerhets- och försvarsområdet genom en rad nya verktyg och tillsammans med Europeiska försvarsbyrån inrätta ett EU-system för försvarsinnovation för att samla de respektive insatserna under ett enda "paraply".

2.5 Ett viktigt inslag i färdplanen är målet att minska identifierade beroendeförhållanden inom kritisk teknik och värdekedjor. Med detta i åtanke föreslår kommissionen att försvarshänsyn, där så är lämpligt, ska integreras i EU:s viktigaste industri- och teknikiniciativ (t.ex. allianser och standarder), att man ska rapportera om behovet av att genomföra riskbedömningar av leveranskedjor för kritisk infrastruktur (särskilt inom den digitala sektorn) och att man ska stärka granskningen av utländska direktinvesteringar genom att uppmuntra alla medlemsstater att inrätta ett nationellt granskningssystem.

⁽¹⁾ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén "En rättsakt om halvledare för Europa", COM(2022) 45 final, 8.2.2022.

⁽²⁾ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för skäligen åtkomst till och användning av data (dataakten), COM(2022) 68 final, 23.2.2022.

⁽³⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 av den 19 mars 2019 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar i unionen (EUT L 79 I, 21.3.2019, s. 1).

⁽⁴⁾ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om utländska subventioner som snedvrider den inre marknaden, COM(2021) 223 final, 5.5.2021.

⁽⁵⁾ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148, COM(2020) 823 final, 16.12.2020.

⁽⁶⁾ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om kritiska entiteters motståndskraft, COM(2020) 829 final, 16.12.2020.

⁽⁷⁾ Europeiska unionens råd, Bryssel, 21.3.2022.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Färdplanen återspeglar på ett korrekt sätt det framväxande tekniklandskapet, där kritisk teknik för säkerhet och försvar i allt högre grad drivs av innovation från kommersiella sektorer. EESK välkomnar kommissionens avsikt att utveckla en övergripande strategi som överbryggar klyftan mellan det civila och det militära området och kombinerar EU-nivån med den nationella nivån. Detta kommer dock att bli en utmanande och komplex uppgift, eftersom det innebär en allmän omkonfiguration av den nuvarande strategin. Detta kommer inte att ske över en natt, men bör verkställas snabbt. EESK anser med bestämdhet att den ryska invasionen av Ukraina måste betraktas som en skarp påminnelse om att agera mycket snabbare än vanligt.

3.2 Samtidigt vill kommittén betona att färdplanen är en långsiktig plan och att man måste se till att inte skapa en brytning med medlemsstaternas aktuella upphandlingsbeslut som syftar till att åtgärda de mest akuta kapacitetsbristerna så snabbt som möjligt. Kommittén är fast övertygad om att nationella kortsiktiga investeringar måste samordnas på EU-nivå för att undvika att fragmenteringen förvärras och förhindra dubbelarbete, liksom för att säkerställa att upphandling av redan tillgängliga produkter från tredjeländer inte undergräver den europeiska försvarstekniska och försvarsindustriella basen genom att hindra pågående eller planerade europeiska utvecklingsprojekt.

3.3 EESK anser också att det för att främja synergieffekter är viktigt att inte bara titta på enskilda teknikformer och värdekedjor, utan även på det ekosystem som dessa värdekedjor ingår i. Tekniköverföring sker (eller inleds) mest sannolikt mellan företag inom ett sådant ekosystem.

3.4 Den uppmärksamhet som i färdplanen ägnas åt teknik med dubbla användningsområden och synergieffekter mellan säkerhets-, försvars- och rymdområdet är viktig för att EU:s mål på dessa områden ska kunna uppnås. Samtidigt är dubbla användningsområden och synergieffekter varken mål i sig eller tillräckliga. Färdplanen har som övergripande mål att EU ska bli resiliент och kunna försvara sig även mot storskaliga attacker (hybridattacker och militära attacker). Detta innebär att det också finns ett behov av att öka investeringarna i försvar och säkerhet och att inkludera "ren" försvarsteknik i färdplanen.

3.5 EESK uppmanar kommissionen att göra en bedömning av de ekonomiska och sociala kostnaderna av kritiska beroendeförhållanden och avsaknaden av teknisk suveränitet på försvarsområdet.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Observationsgruppen för kritisk teknik kommer att utgöra kärnan i den föreslagna strategin. Den ska identifiera, övervaka och bedöma kritisk teknik, dess potentiella användning och relaterade värde- och leveranskedjor samt övervaka tekniska brister och bakomliggande orsaker till strategiska beroendeförhållanden och sårbarheter. För att observationsgruppen ska kunna fullgöra dessa uppgifter understryker EESK behovet av att ge den betydande resurser, en stark institutionell ställning och en tydlig styrningsstruktur.

4.2 Kommittén anser att det är viktigt att förstå hur observationsgruppen ska inrättas och hur den ska fungera i praktiken. För att kunna fullgöra sitt uppdrag måste observationsgruppen fastställa mål, regler och kriterier för bedömning av teknik. För att identifiera kritisk teknik måste den upprätta nära kopplingar till processer för kartläggning och planering av kapacitetsbehov, och för att kunna matcha kapacitet med teknik måste den utveckla en lämplig taxonomi som helst ska kunna tillämpas på försvars-, säkerhets- och rymdområdet. Här är det viktigt att observationsgruppen bedriver ett nära samarbete med Europeiska försvarsbyrån och andra parter. För att kunna identifiera kritiska beroendeförhållanden måste observationsgruppen samla in mycket gedigen kunskap om och få en gedigen förståelse av de underliggande värde- och leveranskedjorna.

4.3 Planen är att lägga fram en sekretessbelagd rapport för medlemsstaterna vartannat år. EESK ifrågasätter detta långa intervall mellan rapporterna, med tanke på att den tekniska och industriella miljön snabbt förändras. Den information som samlas in av observationsgruppen kommer att vara mycket känslig eftersom en kartläggning av kritiska beroendeförhållanden är likvärdigt med att rapportera sårbarheter. Det är därför nödvändigt att sekretessbelägga och hantera informationen på rätt sätt och se till att de ståndpunkter som observationsgruppen intar snabbt anpassas till den föränderliga strategiska miljön.

4.4 Enligt färdplanen ska det också inrättas en expertgrupp tillsammans med medlemsstaterna inom ramen för observationsgruppen för att utbyta information i en sekretessbelagd miljö. EESK förespråkar också bestämt att man skapar en tydlig och permanent koppling till de europeiska försvars-, säkerhets- och rymdindustrierna, som har den bästa kunskapen om leveranskedjor och kritiska beroendeförhållanden. Lämpliga mekanismer måste hittas för att möjliggöra ett tillförlitligt utbyte av sekretessbelagd information med industrin.

4.5 Kommittén anser också att det är avgörande att observationsgruppens resultat inkluderas i färdplaner och omsätts i flaggskeppsinitiativ. Övergångarna mellan de olika faserna i teknik- och industricykeln kan bara hanteras framgångsrikt om ägarskapet och ansvarsområdena är tydliga i varje steg. Samstämmighet och synergieffekter behövs därför inte bara horisontellt, mellan civil och försvarsrelaterad FoUoI, utan även vertikalt, mellan FoUoI- och införandeprogram.

4.6 För att stärka cybersäkerheten och cyberförsvaret kommer kommissionen att föreslå lagstiftningsåtgärder om cyberresiliens och uppmana europeiska standardiseringsorganisationer att ta fram harmoniserade standarder för cybersäkerhet och integritet. Tillsammans med medlemsstaterna kommer den också att stärka beredskapen inför storskaliga cyberincidenter. Kommittén är fast övertygad om att cyberkapaciteten bör utvecklas inte bara i defensiv utan även i offensiv bemärkelse.

4.7 EESK anser att EU:s program och instrument till stöd för FoUoI, som beskrivs i ruta 2 (på sidorna 7 och 9) i färdplanen, är komplexa och dåligt samordnade. De måste därför förenklas och rationaliseras till fördel för mottagarna själva. En gemensam kontaktpunkt online för små och medelstora företag och uppstartsföretag föreslås. Med början i en pilotfas med små och medelstora företag på försvars- och säkerhetsområdet skulle detta webbaserade "EU-forum för små och medelstora företag" ge möjlighet att ange fördefinierade uppgifter och få en inledande bedömning av det eller de lämpligaste program som kan ge offentligt stöd på EU-nivå.

4.8 I färdplanen påpekas med rätta att EU har politiska verktyg vid sidan av sina program och instrument för FoUoI som kan bidra till att minska de strategiska beroendeförhållandena inom säkerhets- och försvarssektorerna. EESK anser att dessa verktyg är viktiga för att överbrygga klyftan mellan utveckling och industrialisering, dvs. FoUoI-resultatens marknadsgenomslag.

4.9 Det är också mycket viktigt att se till att EU:s medlemsstater handlar från europeiska leverantörer när kritisk teknik väl har utvecklats och delvis finansierats med offentligt EU-stöd. Om det saknas en konsekvent inköspolitik på både EU- och medlemsstatsnivå befarar kommittén att de europeiska marknaderna, på grund av sin fragmentering och sammantaget begränsade storlek på global nivå, riskerar att varken kunna uppnå de stordriftsfördelar som krävs för att minska kostnaderna eller kunna generera tillräcklig verksamhet för att säkerställa nya uppstartsföretags existens. På det hela taget är den kombinerade europeiska marknaden potentiellt mycket stor, men utgifterna är inte samordnade ⁽⁸⁾.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽⁸⁾ USA lägger 750 miljarder US-dollar per år på försvaret. Kina lägger mellan 200 och 300 miljarder US-dollar (källorna varierar mycket), medan Nato (begränsat till länderna i Europa, utan Förenade kungariket och Turkiet, men med Norge) lägger 250,7 miljarder US-dollar.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska unionens geografiska beteckningar för vin, spritdrycker och jordbruksprodukter samt kvalitetsordningar för jordbruksprodukter, om ändring av förordningarna (EU) nr 1308/2013, (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/787 samt om upphävande av förordning (EU) nr 1151/2012

(COM(2022) 134 final – 2022/0089 (COD))

(2022/C 443/17)

Föredragande: **Decebal-Ștefăniță Padure**

Remiss	Europaparlamentet, 7.4.2022 Rådet, 12.4.2022
Rättslig grund	Artiklarna 43.2 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	30.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	203/0/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) välkomnar kommissionens initiativ att lägga fram ett förslag till en ny förordning som skulle stärka det nuvarande systemet för geografiska beteckningar (GB) för jordbruksprodukter, spritdrycker och vin. De geografiska beteckningarnas bidrag till landsbygdsområdenas utveckling och bevarandet av deras samhällen, landskap och kulturarv är avgörande och förtjänar det bästa och mest effektiva systemet. Detta arbete med anknytning till specifika regioner, deras kunnande, lokala specialiteter och kultur existerade långt innan det skapades en rättslig grund på EU-nivå. Det är viktigt att bevara detta system och garantera högsta möjliga skydd för det.

1.2 EESK vill understryka att geografiska beteckningar sedan tidigare är ett välfungerande system som redan nyligen har genomgått en översyn (2021) i och med antagandet av översynen av förordning (EU) nr 1308/2013⁽¹⁾ om den samlade marknadsordningen för jordbruksprodukter. EESK uppmanar Europaparlamentet och rådet att ta hänsyn till detta och noggrant bedöma och utforma alla ändringar som föreslås i den nya översynen för att se till att de verkligen stärker systemet.

1.3 EESK anser att geografiska beteckningar utgör ett mycket särpräglat system som är mycket mer än en immateriell rättighet och inte bör förvaltas som ett varumärke. Därför uppmanar EESK EU-institutionerna att noggrant utvärdera behovet och mervärdet av att delegera förvaltningsuppgifter för geografiska beteckningar från GD Jordbruk och landsbygdsutveckling till ett externt organ innan något beslut fattas. Det skulle också vara viktigt att bedöma om det utsedda organet har den expertis och de kunskaper som krävs för att hantera de delegerade uppgifterna på ett kompetent

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2117 av den 2 december 2021 om ändring av förordningarna (EU) nr 1308/2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter, (EU) nr 1151/2012 om kvalitetsordningar för jordbruksprodukter och livsmedel, (EU) nr 251/2014 om definition, beskrivning, presentation och märkning av, samt skydd av geografiska beteckningar för, aromatiserade vinprodukter och (EU) nr 228/2013 om särskilda åtgärder inom jordbruket till förmån för unionens yttersta randområden (EUT L 435, 6.12.2021, s. 262).

sätt. GD Jordbruk och landsbygdsutveckling bör förbli huvudaktören med ansvar för förvaltningen av geografiska beteckningar, medan GD Inre marknaden, industri, entreprenörskap samt små och medelstora företag bör säkerställa erkännande och skydd av detta system på internationell nivå genom handelsavtal och medvetandehöjande åtgärder.

1.4 EESK anser att all delegering av befogenheter bör vara strikt detaljerad i förordningens huvuddel och begränsas till administrativa uppgifter. Alla beslut om ansökningar, ändringar, avregistreringar eller invändningar mot geografiska beteckningar bör uteslutande fattas av GD Jordbruk och landsbygdsutveckling. Dessutom bör det i förslaget klargöras att registrering av geografiska beteckningar och alla andra förfaranden som rör förvaltning av geografiska beteckningar bör förbli strikt kostnadsfria, oavsett vilken organisation som genomför processen.

1.5 EESK välkomnar möjligheten att inkludera åtaganden om hållbarhet för geografiska beteckningar. Kommittén uppmanar dock medlagstiftarna att samråda med GB-producenterna för att utröna om sådana hållbarhetsåtaganden ska inkluderas i specifikationerna för geografiska beteckningar eller avgöras från fall till fall.

1.6 EESK anser att kriterierna för erkännande av hållbarhetsåtaganden bör införas direkt i förordningen och inte genom delegerade akter som ska antas i ett senare skede, eftersom detta skulle skapa rättssäkerhet för producentgrupper som är villiga att göra sådana åtaganden.

1.7 Det är av yttersta vikt att i görigaste mån stärka producentgrupperna och ge dem egenmakt. EESK välkomnar därför förslaget att ge dessa grupper befogenheter när det gäller geografiska beteckningar för produkter som används som ingredienser och skyddet av dessa på internet. Producentgrupperna bör dock också få ytterligare medel utanför GJP-budgeten för att kunna utöva dessa befogenheter.

1.8 När det gäller den interna styrningen och sammansättningen av producentgrupper uppmanar EESK medlagstiftarna att samråda med producentorganisationerna för geografiska beteckningar i syfte att utvärdera denna aspekt av förslaget. De bör också se till att små GB-producenter inte missgynnas i förhållande till stora producenter inom dessa grupper.

1.9 Generellt sett är skyddet av geografiska beteckningar av yttersta vikt. I detta sammanhang är även skyddet mot anspelning mycket viktigt och EESK välkomnar alla inslag som skulle kunna stärka detta skydd. Kommittén är dock oroad över att införandet av en detaljerad definition av anspelning skulle kunna motverka sitt syfte, eftersom en sådan inte skulle anpassas till verkligheten, som utvecklas över tid. EESK rekommenderar att definitionen stryks och att man i stället förlitar sig på EU-domstolens rättspraxis.

1.10 För att säkerställa att konsumenter som köper produkter med geografiska beteckningar får fullständig information rekommenderar EESK att man använder en QR-kod som länkar till den GB-relaterade informationen i eAmbrosia-registret samt till producentwebbplatsen och dess producentcertifikat.

1.11 Konsumenternas insikter är avgörande för att de geografiska beteckningarna ska bli framgångsrika. Geografiska beteckningar bör få starkt stöd i EU:s politik för att främja jordbruksprodukter och producenter av geografiska beteckningar bör ha tillgång till marknadsföringsstöd och sakkunskap från kommissionen eller medlemsstaterna. Vi anser också att medlemsstaterna bör främja tilldelningen av ytterligare poäng i upphandlingsprocesserna för produkter som certifierats som geografiska beteckningar. EESK rekommenderar dessutom att man i förslaget inför kampanjer för att öka medvetenheten om systemet med geografiska beteckningar och sänder ut meddelanden av allmänt intresse via offentliga tv-kanaler på nationell nivå och EU-nivå.

1.12 Slutligen uppmanar EESK medlagstiftarna att i förordningen inkludera åtgärder för att främja systemet med geografiska beteckningar bland producenterna och tillhandahålla den sakkunskap och det administrativa stöd de behöver för att registrera sina produkter, tillsammans med alla andra typer av stöd som behövs, särskilt i regioner som är underrepresenterade i systemet med geografiska beteckningar.

2. Inledning

2.1 Geografiska beteckningar är ett verktyg som gör det möjligt att identifiera produkter vars kvaliteter, renommé och andra inneboende egenskaper är kopplade till mänskliga och naturliga element som är knutna till en viss region. Geografiska beteckningar har sedan 1970 för vin och 1992 för jordbruksprodukter och livsmedel officiellt erkänts och förankrats i EU-lagstiftningen ⁽²⁾.

2.2 Denna EU-politik har varit en veritabel framgång; den har ökat producenternas intäkter genom att skapa mervärde för deras produkter (i genomsnitt är priset på en produkt med geografisk beteckning 2,11 gånger högre än priset på en jämförbar produkt utan geografisk beteckning), men den har också främjat utvecklingen i de regioner och landsbygdssamhällen som de är knutna till. De geografiska beteckningarna har också spelat en viktig roll för bevarandet av vissa specifika jordbrukstekniker, växtsorter och äldre djurrasvarianter. De utgör nu 7 % av EU:s totala försäljning av jordbruksbaserade livsmedel och 15,5 % av unionens totala export ⁽³⁾.

2.3 Geografiska beteckningar är till sin natur nära knutna till specifika regioner och deras landsbygdssamhällen. Genom denna privilegierade koppling och det ekonomiska mervärdet bidrar geografiska beteckningar inte bara till den ekonomiska utvecklingen i dessa regioner och samhällen, utan också till att bevara och till och med stärka deras kulturarv och identitet.

2.4 Det oskiljaktiga sambandet mellan en geografisk beteckning och dess region är också ett utmärkt verktyg för att förhindra utlokalisering och för att bevara arbetstillfällena i Europas landsbygdsområden.

2.5 På grund av sin mycket speciella form av förvaltning genom producentgrupper knutna till specifika regioner, som ger primärproducenterna en viss kontroll över distributionen, har geografiska beteckningar också visat att de skapar ett värde i tidigare led som gynnar primärproducenterna.

2.6 Denna förankring i en region, dess befolkning och mark står i centrum för de geografiska beteckningarna och skiljer dem från varumärken som är knutna till företag.

2.7 I samband med inrättandet av den nya gemensamma jordbrukspolitik (GJP) som slutgiltigt antogs 2021, och närmare bestämt översynen av förordningen om en samlad marknadsordning, har flera ändringar gjorts i systemet med geografiska beteckningar för att minska den administrativa bördan för producenterna och stärka deras kontroll över sina GB-produkter, samtidigt som den höga kvalitetsnivå som är förknippad med dessa produkter bevaras. Sektorn har uppfattat dessa ändringar som mycket positiva.

2.8 Inom ramen för från jord till bord-strategin beslutade kommissionen att gå vidare med en ny översyn av systemet med geografiska beteckningar för att ytterligare förbättra det och öka dess bidrag till hållbarhet. Den 31 mars 2022 offentliggjorde Europeiska kommissionen förslaget till förordning om Europeiska unionens geografiska beteckningar för vin, spritdrycker och jordbruksprodukter samt kvalitetsordningar för jordbruksprodukter, om ändring av förordningarna (EU) nr 1308/2013, (EU) 2017/1001 och (EU) 2019/787 samt om upphävande av förordning (EU) nr 1151/2012 ⁽⁴⁾. De aviserade målen med förslaget är att ytterligare effektivisera systemet, förbättra skyddet och kontrollen av geografiska beteckningar, stärka producentgrupperna och integrera hållbarhet på ett bättre sätt.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK välkomnar kommissionens mål och anser att den på ett korrekt sätt har identifierat de delar som bör ändras för att ytterligare förbättra detta redan fungerande system, såsom förenklingen och harmoniseringen av vissa förfaranden, möjligheten att inkludera frivilliga hållbarhetsåtaganden i produktionen av geografiska beteckningar, breddningen av producentgruppernas egenmakt genom ytterligare rättigheter, stärkandet av skyddet av geografiska beteckningar på internet samt ett bättre genomförande av kontroller.

⁽²⁾ <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/>

⁽³⁾ <https://op.europa.eu/sv/publication-detail/-/publication/c1d86ba1-7b09-11eb-9ac9-01aa75ed71a1>

⁽⁴⁾ COM(2022) 134 final.

3.2 Även om detta förslag stöder befogade mål och på ett korrekt sätt har identifierat de delar som kräver vissa justeringar för att uppnå dem, hyser EESK vissa farhågor avseende somliga av de föreslagna ändringarna av dessa delar.

3.3 EESK vill också understryka att systemet med geografiska beteckningar redan fungerar väl och redan har förbättrats genom 2021 års översyn av den gemensamma organisationen av marknaden. Det är därför viktigt att denna nya översyn utformas noggrant för att stärka systemet och den nyligen genomförda översynen. EESK anser att EU-institutionerna bör vara uppmärksamma på att undvika alla förhastade åtgärder som skulle kunna leda till en översyn som motverkar sitt syfte och därigenom försvagar denna framgångsrika politik.

3.4 För att säkerställa att denna nya översyn verkligen stärker systemet med geografiska beteckningar anser EESK att det är av yttersta vikt att i så stor utsträckning som möjligt involvera producenter av geografiska beteckningar i processen och att lyssna på deras sakkunskap, behov och önskemål.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Förenklingen av förfarandet för registrering av geografiska beteckningar, som syftar till att göra systemet mer attraktivt för producenterna, får inte leda till att systemet förlorar sin trovärdighet för konsumenterna. De geografiska beteckningarnas framgångar har byggt på deras höga anseende bland konsumenterna i fråga om kvalitet och autenticitet. Vi måste vara noga med att inte kompromissa med dessa aspekter när man förenklar registreringsförfarandet.

4.2 I förslaget sammanförs alla förfaranden för registrering, ändring, avregistrering och skydd av geografiska beteckningar för jordbruksprodukter, vin och spritdrycker. När det gäller kontroller sammanförs förfarandena för jordbruksprodukter och spritdrycker, medan geografiska beteckningar för vin behåller sina egna regler. EESK välkomnar denna förenkling av förfarandena, men vill understryka behovet av att inte gå längre för att inte äventyra särdragen i varje sektor.

4.3 Kommittén välkomnar införandet av möjligheten att välja mellan att lämna in en invändning eller bara ett meddelande med synpunkter inom tre månader efter det att kommissionen offentliggjort ansökan avseende en produkt. Detta meddelande med synpunkter, som är en kommentar eller anmärkning om ansökan avseende en produkt utan att registreringen av produkten bestrids, kommer sannolikt att minska den administrativa bördan i samband med hanteringen av invändningar.

4.4 Geografiska beteckningar utgör en unik typ av immateriell rättighet som i grunden skiljer sig från varumärken på grund av deras inneboende koppling till en viss region, dess kultur, landsbygdssamhällen, landskap och historiska jordbruksmetoder. Med tanke på dessa särdrag ifrågasätter vi kommissionens förslag att överföra vissa delar av förvaltningen av geografiska beteckningar till Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet (EUIPO) eller något annat organ som inte kan mäta sig med GD Jordbruk och landsbygdsutveckling när det gäller teknisk kunskap om jordbruk och djupgående förståelse av de geografiska beteckningarnas natur. I detta avseende bör behovet av delegering av uppgifter påvisas, liksom kapaciteten hos det organ som utsetts att utföra sådana uppgifter. Med tanke på vikten av kopplingen mellan geografiska beteckningar och jordbruk, samt politiskt känsliga frågor som kan sammanhålla med förvaltningen av dem, anser EESK dessutom att alla beslut om registrering, invändningsförfaranden eller ändringar avseende beteckningarna även framöver bör handläggas uteslutande av GD Jordbruk och landsbygdsutveckling.

4.5 Delegeringen av uppgifter till EUIPO som den beskrivs i förslaget är vag. Med tanke på de risker som är förknippade med delegeringen av uppgifter för förvaltningen av geografiska beteckningar till ett organ utan särskild jordbrukskunskap anser EESK att all delegering bör förklaras i detalj och avgränsas direkt i förordningen och inte genom delegerade akter.

4.6 Den övervakning av EUIPO:s resultat som fastställs i förslaget när det gäller förvaltning av geografiska beteckningar förefaller inte tillräcklig för att säkerställa en ändamålsenlig förvaltning av geografiska beteckningar. För att säkerställa att övervakningen är ändamålsenlig bör exakta utvärderingskriterier fastställas direkt i förslaget. EESK anser också att Europaparlamentet och rådet bör ha rätt att återföra de delegerade uppgifterna till GD jordbruk och landsbygdsutveckling om övervakningen avslöjar brister i EUIPO:s hantering av uppdraget.

4.7 Med tanke på de geografiska beteckningarnas betydelse för EU:s handel bör GD Inre marknaden, industri, entreprenörskap samt små och medelstora företag inkludera erkännande och skydd av EU:s geografiska beteckningar i alla handelsavtal och främja dem på internationell nivå.

4.8 Genom förslaget införs en möjlighet för producentgrupper med geografiska beteckningar att integrera hållbarhetsåtaganden i kraven på geografiska beteckningar. I detta avseende vill EESK understryka att geografiska beteckningar redan nu omfattar hållbarhetsaspekter på grund av att de genom sin beskaffenhet hör nära samman med en region och dess landsbygdssamhälle och landskap. I detta avseende uppskattar EESK avsikten i förslaget att det även fortsättningsvis ska vara frivilligt att inkludera ytterligare hållbarhetsåtaganden för geografiska beteckningar. Producenternas möjlighet att göra sina produkter mer hållbara utgör dock en god möjlighet att ytterligare öka de geografiska beteckningarnas bidrag till hållbarheten.

4.9 Hållbarhet vilar på tre pelare, nämligen miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet. Det är viktigt att se till att åtaganden om hållbarhet för geografiska beteckningar återspeglar var och en av dessa tre pelare, eftersom geografiska beteckningar inte bara kan bidra till miljömässig hållbarhet utan även till ekonomisk och social hållbarhet tack vare de arbetstillfällena och det mervärde som de skapar i landsbygdsområden.

4.10 I förslaget föreslås att hållbarhetsåtaganden ska integreras direkt i specifikationerna för en geografisk beteckning. Detta skulle innebära att det vore ganska komplicerat och tidskrävande att inkludera eller ändra dessa hållbarhetsåtaganden eftersom detta förutsätter att man tyr sig till ändringsförfarandet för geografiska beteckningar. Det skulle också innebära att alla producenter av sådana geografiska beteckningar skulle vara tvungna att följa dessa åtaganden i fråga om hållbarhet och således inte kunna hävda sina särdrag på en marknad som baseras på produkters hållbarhet. Marknadsdifferentiering mellan producenter av samma geografiska beteckningar utgör ofta ett problem för större geografiska beteckningar. Av dessa skäl anser EESK att EU-institutionerna bör samråda med producenter av geografiska beteckningar för att bedöma om hållbarhetsåtagandena bör integreras direkt i specifikationen för geografiska beteckningar eller om det vore lämpligare att hantera dem från fall till fall.

4.11 EESK anser att möjligheten att anta delegerade akter som fastställer kriterier för erkännande av befintliga hållbarhetsstandarder i ett senare skede försätter producenterna i en osäker situation som skulle kunna avskräcka dem från åtaganden om hållbarhet för geografiska beteckningar.

4.12 Man får inte försvaga, utan bör stärka den roll som spelas av GB-producenter, som måste förvalta och utveckla sina egna geografiska beteckningar för att skydda sin produkt, sin image och konsumenterna.

4.13 Det faktum att offentliga tjänstemän och konsumentorganisationer deltar i producentgruppernas interna verksamhet, i enlighet med vad som fastställs i förslaget, kan ytterligare komplicera dessa gruppers arbete.

4.14 Med tanke på att systemet med geografiska beteckningar bör förbli ett sätt att skydda jordbrukare bör erkännandet av producentgrupper i enlighet med artikel 33.2 endast grundas på den andel producenter som är representerade och inte på den andel av kvantiteten geografiska beteckningar som de producerar. Om så inte är fallet bör EU-institutionerna i förslaget inkludera verktyg som gör det möjligt att förhindra att en minoritet av större producenter av geografiska beteckningar blockerar beslut som stöds av en stark majoritet av producenterna av samma geografiska beteckning.

4.15 Skälet till den uppdelning mellan två olika typer av producentgrupper som anges i förslaget är inte särskilt tydligt. EESK undrar om detta inte kommer att komplicera förvaltningen av geografiska beteckningar ytterligare snarare än att förbättra den.

4.16 I förslaget definieras "producentgrupp" som "en sammanslutning som, oberoende av dess juridiska form, huvudsakligen består av producenter eller bearbetningsföretag som framställer samma produkt." Denna definition omfattar inte råvaruproducenter. Med tanke på den viktiga roll som råvaruproducenter spelar när det gäller skyddade ursprungsbeteckningar (SUB) kan det vara lämpligt att begära att de ska ingå i de "erkända producentgrupperna" för SUB.

4.17 EESK välkomnar kommissionens förslag om att ge producentgrupper viss kontroll över användningen av en geografisk beteckning som används som ingrediens i en produkt i livsmedlets beteckning och saluföringen av den relaterade bearbetade produkten. Detta skulle stärka producentgruppernas förmåga att kontrollera produktens anseende som högkvalitativ.

4.18 Geografiska beteckningar är, på grund av sitt mervärde, särskilt utsatta för bedrägerier. EESK anser att det är mycket viktigt att stärka skyddet av beteckningarna och förbättra kontrollerna. Förslaget innehåller några intressanta inslag när det gäller denna aspekt, t.ex. ökat samarbete, utbyte av information och ömsesidigt bistånd mellan medlemsstaterna och med kommissionen, samt införande av certifiering för GB-producenter och möjligheten att återkalla eller överföra ett domännamn. Vissa andra förslag som är mer specifika avseende skyddet av geografiska beteckningar på internet verkar sakna ambition eller behövliga verktyg för att ett sådant skydd ska kunna garanteras. EESK understryker att producenterna bör ges rätt att försvara sina produkter, men att de under inga omständigheter kan anses vara ansvariga för detta. Ansvar för att skydda geografiska beteckningar bör även i fortsättningen ligga hos kommissionen och medlemsstaterna, som bör vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa detta skydd.

4.19 EESK anser att det är ytterst viktigt att skydda geografiska beteckningar mot bedräglig anspelning. Detta skydd ingick redan i den lagstiftning som reglerar systemet med geografiska beteckningar. Förslaget innehåller en definition av anspelning. Kommittén anser att en mycket exakt definition av anspelning riskerar att försvaga skyddet mot metoder som förändras över tid. EESK rekommenderar att definitionen stryks och att man i stället förlitar sig på EU-domstolens rättspraxis.

4.20 Det finns i dag mer än 3 300 registrerade geografiska beteckningar. Omkring 80 % av dessa geografiska beteckningar finns dock endast i sex av EU:s medlemsstater⁽⁵⁾. Detta visar tydligt att många EU-medlemsstater är underrepresenterade i systemet med geografiska beteckningar. Dessutom finns det en risk för att denna klyfta kommer att växa i takt med att medlemsstater med många geografiska beteckningar skaffar sig sakkunskap i den praktiska och administrativa förvaltningen av dem, vilket kan gynna nya producenter som vill registrera sina produkter, medan producenter i andra medlemsstater känner sig dåligt rustade att registrera sina produkter. EESK beklagar att förslaget inte innehåller några åtgärder för att underlätta och stödja registreringen av geografiska beteckningar för nya aktörer och främja systemet bland dem.

4.21 I kommissionens utvärdering som offentliggjordes 2021 understryks det faktum att geografiska beteckningar fortfarande lider av bristande kunskap bland konsumenterna i vissa länder⁽⁶⁾. I detta avseende är marknadsförings- och reklamkampanjer av avgörande betydelse, vilket framgår av resultaten av EU:s marknadsföringskampanjer för geografiska beteckningar. EESK anser att översynen av systemet bör omfatta verktyg för att främja och öka kunskapen om geografiska beteckningar.

4.22 Genom förslaget införs certifikat för producenter som uppfyller specifikationerna för geografiska beteckningar. EESK anser att sådana certifikat, om de utformas noggrant och förvaltas väl, skulle kunna underlätta handeln, samtidigt som en hög nivå av skydd mot bedrägerier upprätthålls. En QR-kod för GB-produkter skulle också kunna ge direkt tillgång till detta certifikat.

5. Avslutande kommentarer

5.1 Systemet med geografiska beteckningar har varit en mycket framgångsrik EU-politik som har gjort det möjligt att bevara unika kunskaper och kulturarv och samtidigt öka producenternas inkomster och blåsa nytt liv i landsbygdsområdena. Såsom anges i kommissionens utvärdering som offentliggjordes 2021⁽⁷⁾ är denna politik relativt effektiv, medan de ändringar som infördes genom den nya förordningen om en samlad marknadsordning ytterligare stärkte politiken. I den nya översynen i enlighet med kommissionens förslag föreslås ett antal ytterligare ändringar som skulle kunna ge politiken ännu större genomslag. Vissa föreslagna ändringar kräver dock vissa förtydliganden, medan andra, t.ex. EUIPO:s deltagande, sannolikt riskerar att komplicera förfarandena eller försvaga den inneboende karaktären hos det system

⁽⁵⁾ <https://op.europa.eu/sv/publication-detail/-/publication/c1d86ba1-7b09-11eb-9ac9-01aa75ed71a1>

⁽⁶⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2021:427:FIN>

⁽⁷⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2021:427:FIN>

med geografiska beteckningar som har varit nyckeln till dess framgång. GD Jordbruk och landsbygdsutveckling bör förbli huvudaktören med ansvar för förvaltningen av geografiska beteckningar, medan GD Inre marknaden, industri, entreprenörskap samt små och medelstora företag bör säkerställa erkännande och skydd av detta system på internationell nivå genom handelsavtal och medvetandehöjande åtgärder.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om att göra hållbara produkter till norm

(COM(2022) 140 final)

och om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för hållbara produkter och om upphävande av direktiv 2009/125/EG

(COM(2022) 142 final – 2022/0095(COD))

(2022/C 443/18)

Föredragande: **Thomas WAGNSONNER**

Remiss	Europeiska kommissionen, 16.5.2022 Europaparlamentet, 2.5.2022 Rådet, 10.6.2022
Rättslig grund	Artiklarna 192.1 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	30.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	205/1/4

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) uppskattar förslagen inom ramen för handlingsplanen för den cirkulära ekonomin och stöder särskilt i detta yttrande strategin för att göra produkter mer hållbara. Det harmoniserade rättsliga tillvägagångssättet anses också vara nödvändigt. Samtidigt påpekas det att förslaget till ny ekodesignförordning fortfarande till stor del är oklart på grund av det stora antalet delegerade akter. Med tanke på behovet av att minska resursförbrukningen och skydda klimatet föreslår EESK dessutom ett snabbare och ambitiöst genomförande.

1.2 EESK pekar särskilt på att denna cirkuläreconomiska väg bara kan lyckas om alla ekonomiska aktörer – producenter, konsumenter och arbetstagare – samt de offentliga myndigheterna är väl delaktiga och informerade. För ett gott genomförande är det nödvändigt med tydliga, bra och konsekventa regler för att ge hållbara produkter en rättvis chans att konkurrera.

1.3 De nya inslagen i förordningen, såsom utvidgningen av tillämpningsområdet, de nya ekodesignkraven (hållbarhet, reparerbarhet, återvinning, miljöpåverkan, koldioxidutsläpp osv.) samt informationskraven genom det digitala produktpasset och etiketterna, välkomnas, och vi betonar vikten av korrekt och lämplig information, särskilt för konsumenterna.

1.4 EESK stöder förbudet mot att förstöra osålda varor, vilket omfattar nya, returnerade eller reparerbara varor. Kommittén välkomnar också att förordningen, tillsammans med det cirkulära paketet, motverkar befintliga problem såsom grönmålning och förtida åldrande.

1.5 Ekodesignforumet är ett stödorgan med många uppgifter vid genomförandet. I det bör alla berörda parter och företrädare för det civila samhället, inklusive arbetsmarknadens parter, ges möjlighet att lägga fram idéer och förslag för att förbättra processen.

1.6 Kommittén är medveten om de utmaningar som producenter och företag, särskilt små och medelstora företag, ställs inför. Man måste undvika onödiga administrativa bördor. EESK ser också en möjlighet att uppnå en ny europeisk produktionsstandard – "Made in Europe" – med hållbara produktstandarder.

1.7 Verktygen för försäkringen om efterlevnad och självreglering ger affärsmässigt utrymme. En effektiv och samordnad kontroll mellan medlemsstaterna med god konsumentinformation stärker förtroendet för en god omställning från en linjär till en cirkulär ekonomi.

1.8 Tyvärr måste EESK konstatera att den sociala dimensionen inte beaktas i förordningen. En hänvisning till kommissionens förslag till direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag förefaller inte tillräcklig.

2. Bakgrund

2.1 Det linjära ekonomiska systemet överbelastar de globala resurserna. Mellan FN:s klimatkonferenser i Paris och Glasgow förbrukades mer än en halv biljon ton nya resurser. I "Circularity Gap Report 2022" ⁽¹⁾ anges att bara 8,6 % av det som används i världen återvinns. Med andra ord uppgår cirkularitetsgapet till mer än 90 %. Den cirkulära ekonomin kan ge ett effektivt bidrag till minskad resursförbrukning.

2.2 Man har i Europa insett behovet av att vara rädd om resurser. Kommissionen har föreslagit den gröna given, EU:s tillväxtstrategi för ett rättvist och välmående samhälle med en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi. Behovet av åtgärder förstärks av problemen i leveranskedjorna till följd av pandemin och Rysslands invasion av Ukraina. Företag och konsumenter upplever brister och prisökningar på ett stort antal områden.

2.3 I slutet av mars 2022 lade kommissionen närmare bestämt fram följande initiativ inom ramen för handlingsplanen för den cirkulära ekonomin:

- Kommissionens meddelande om att göra hållbara produkter till norm.
- Förslaget till förordning om ekodesign för hållbara produkter.
- Arbetsplanen för ekodesign och energimärkning 2022–2024.
- EU:s strategi för hållbara och cirkulära textilier.
- Förslaget till översyn av förordningen om byggprodukter.
- Förslaget om mer konsumentmakt i den gröna omställningen.

2.4 I detta yttrande behandlas meddelandet om att göra hållbara produkter till norm (COM(2022) 140 final) och förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för hållbara produkter och om upphävande av direktiv 2009/125/EG (COM(2022) 142 final – 2022/0095 (COD)).

2.5 I meddelandet betonas behovet av att ompröva den rådande linjära ekonomiska modellen och slå in på vägen mot en cirkulär ekonomi. Genom en harmoniserad strategi på EU-nivå stärks konkurrenskraften, skapas arbetstillfällen och erbjuds konsumenterna hållbara produkter. Detta förutsätter ett nytt tillvägagångssätt för att tillverka produkter som går längre än de nuvarande minimikraven (Reach, energimärkning, förpackningar osv.).

⁽¹⁾ Circle Economy: "The Circularity Gap Report 2022", Project Platform for Accelerating the Circular Economy (PACE).

2.6 Tillämpningsområdet för den nya ekodesignförordningen utvidgas avsevärt, och genom dess sektorsspecifika initiativ för textilier, byggprodukter osv. kommer den att bidra till resursbesparing och energieffektivitet. Särskilt det nya innehållet för att öka produkternas livslängd (hållbarhet, reparerbarhet, bättre återvinning osv.) och förbättra produktinformationen genom det digitala produktpasset kommer att göra att företagen på ett öppet sätt måste redogöra för sina produkters egenskaper och livscykeffekter. Konsumenterna kommer att kunna jämföra och därmed bedöma produkter som uppfyller EU:s hållbarhetskrav.

2.7 Produktkraven i ekodesignförordningen kompletteras med andra stödjande åtgärder. Konsumenternas ställning och förtroende kommer att stärkas genom obligatorisk information om produkt- och miljöfördelar samt information om reparation, hållbarhet och förbudet mot grönmålning. Myndigheternas produktkontroller och den öppna övervakningen av efterlevnaden av produktkriterierna säkerställer att man kan välja mellan produkter av hög kvalitet och garanterar därmed lika villkor för de ekonomiska aktörerna.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK stöder i princip målen för den cirkulära ekonomin och initiativet för hållbara produkter, eftersom hållbarhet här innebär en kombination av miljömässiga, ekonomiska och sociala aspekter. Detta innebär att alla ekonomiska aktörer måste uppfylla nödvändiga, nya och utmanande krav. Företagen måste inrikta sin produktion och produkternas design på hållbarhet och tillhandahålla information om detta. Konsumenterna måste förstå detta och på ett ansvarsfullt sätt fatta "rätt" beslut på grundval av informationen. Lämpliga upplysningskampanjer anses vara nödvändiga i detta sammanhang. Effektiv kontroll är nödvändig för att se till att målen uppnås och inte undergrävs, eftersom detta skulle skada Europa som lokaliseringssort eller främja "grön skepsis". Målet är snarare goda arbetstillfällen, bättre utveckling, helhetssyn och upplysta konsumenter och kunder.

3.2 I denna förordning och den cirkulära ekonomin fastställs nya standarder. För att dessa krav ska kunna antas, genomföras och leda till en cirkulär ekonomisk process är uppdraget att engagera och proaktivt involvera de ekonomiska aktörerna – konsumenter, tillverkare, entreprenörer, fackföreningar och forskningsinstitut. Det kommer att vara till hjälp att tillhandahålla relevant information om möjligheter och mål och att engagera de berörda parterna i god tid.

3.3 EESK stöder det harmoniserade tillvägagångssättet i förordningen och de delegerade akterna för att undvika fragmentering och kunna gå in på produktspecifika egenskaper, överkomlighet för konsumenterna och konkurrens. Hållbara produkter är en europeisk möjlighet för företag, innovation och arbetstillfällen, och konsumenternas önskemål beträffande miljöpåverkan och lång livslängd beaktas.

3.4 Utvidgningen av tillämpningsområdet till fler produkter och högre krav välkomnas. EESK konstaterar att produktionsföretagen ställs inför nya krav, t.ex. genom det digitala produktpasset, reglerna om osålda varor och de produktspecifika reglerna, men att detta är nödvändigt för att en cirkulär ekonomi ska kunna åstadkommas. Samtidigt fastställs en ny "Made in Europe"-standard och skapas möjligheter för näringslivet i fråga om design, bortskaffande och reparation.

3.5 EESK påpekar att samstämmigheten mellan alla berörda lagstiftningsområden måste säkerställas. Detta inbegriper samstämmigheten inom ramen för denna handlingsplan vad gäller tid och innehåll, för att inte minska effektiviteten genom uppdelning av lagstiftningen och olika behandling i medlemsstaterna. Det är dock lika viktigt att säkerställa samstämmighet med andra viktiga stödjande lagstiftningsområden, såsom kommissionens nyligen framlagda direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag, de avfallsregler som är viktiga för cirkulariteten, inbegripet exportåtgärder, och förordningen om marknadskontroll.

3.6 EESK erkänner behovet av att anta delegerade akter, och eftersom det innebär att mycket fortfarande är oklart uppmanas kommissionen också att lägga fram en mer detaljerad arbetsplan. På så sätt kan man se till att många produkter omfattas av delegerade akter. Samtidigt måste civilsamhällesorganisationer och fackföreningar involveras i ett tidigt skede.

3.7 EESK noterar att ekodesignförordningen är en mycket komplex rättsakt som kommer att medföra en förändring av den ekonomiska modellen. Ett snabbt men också gott genomförande av innehållet betraktas som nödvändigt. För detta behövs tillräckliga personalresurser för att de delegerade akterna ska kunna genomföras. Eftersom nya krav också ställs på konsumenter, företag, reparatörer och kontrollmyndigheter anses det även nödvändigt att på lämpligt sätt involvera alla ekonomiska aktörer i informationsprocessen.

3.8 Offentliga organ bör gå i bräsch för miljöanpassad upphandling i sin offentliga upphandling. En förstärkande effekt skulle dock också kunna uppnås genom att miljöanpassad upphandling även blir ett villkor i finansieringsriktlinjerna när det gäller stöd eller subventioner, såsom EU:s olika investeringsprogram för företag eller tredje part.

3.9 EESK menar att ekodesignkraven måste vara till nytta för konsumenterna och att denna nytta måste framgå klart och tydligt. De mer omfattande kraven i den nya ekodesignförordningen kan leda till högre kostnader för att köpa produkterna, vilket kompenseras genom kostnadsbesparingar tack vare bättre prestanda, hållbarhet, uppgraderbarhet och reparerbarhet samt högre värde när produkterna är uttjänta. Tack vare mer energieffektiva apparater kan man spara energi och pengar. Långlivade produkter är också mer ekonomiska. Med det nya förslaget till direktiv skulle konsumenterna kunna spara i genomsnitt 285 euro ⁽²⁾ per år. I förordningen betonas överkomlighet, dvs. skillnader i hushållsbudgetar ska beaktas i detta krav, så att ekodesign inte blir något exklusivt. Det är därför än viktigare att erbjuda konsumenterna ekonomiskt stöd i samband med det första köpet och reparationen av hållbara produkter.

3.10 Miljöaspekter

3.10.1 Ekodesign är en uppmaning till kretsloppstänkande, vilket EESK särskilt betonar när det gäller följande:

- Lagstiftning och kontrollåtgärder: Lättnader eller undantag i de delegerade akterna eller i de frivilliga åtagandena samt möjligheter till kringgående och kryphål i kontrollen skulle motverka målen. Ekodesign-, prestanda- och informationskraven, inklusive produktparametrarna, måste vara konsekventa på en hög nivå.
- Företagen, som redan vid tillverkningen förväntas tänka på miljöpåverkan under hela livscykeln, en lång användning av produkten, enkelt underhåll och enkel reparation samt vilken efterföljande produkt som deras produkt kan ge upphov till. Produktstandardisering bör också beaktas igen. Exempel på detta är de olika storlekarna på däck och laddningskablar.
- Konsumenterna, som ska få viktig information om miljöpåverkan, livslängd, reparation, efterföljande användning och bortskaffande när de fattar ett köpbeslut.

3.10.2 Återvinning är nästa resurseffektiva inslag i förordningen efter lång användning och återanvändning. Syftet är att öka det återvunna innehållet i produkter, produkternas återvinningsbarhet samt återvinnings- och reparationssektorernas värde. EESK stöder målet, men påpekar att det fortfarande finns vissa tekniska, rättsliga och begreppsmässiga hinder att övervinna.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/about_sv#Energysavings

Tänkandet i materialkretslopp visar på det enorma förändringsbehovet. Som exempel kan nämnas att högre återvinningsgrader bör åtföljas av minimikvoter för användning av återvunnet material eller att produkternas teoretiska återvinningsbarhet ⁽³⁾ bör stämma överens med den tekniska möjligheten till återvinning och det praktiska genomförandet av återvinningsåtgärder, eller att det inom exempelvis plastsektorn krävs stora förändringar i utformning och produktion, inte minst att sekundära råvaror inte jämföras med primära råvaror ⁽⁴⁾.

Återvinning är också en möjlighet för Europa: Till exempel importeras metallhaltiga mineraler av hög kvalitet som råvara eller produkt och bortskaffas eller exporteras sedan nästan gratis efter användning. Detta gäller särskilt bilar och elektroniskt avfall. Dessa bör betraktas och behandlas som värdefulla material. Demontering, uppbyggnad och återvinning gynnar klimatet, men skapar också ett stort mervärde samt arbetstillfällen ⁽⁵⁾. I allt detta är det också mycket viktigt att beakta den ekonomiska, miljömässiga och sociala balansen.

3.10.3 EESK välkomnar förslaget om att vidta åtgärder mot osålda varor, samtidigt som man skulle kunna vidta mer långtgående åtgärder. Att intakta produkter, vilket omfattar nya, returnerade eller reparerbara produkter, förstörs är inte önskvärt ur samhällssynpunkt, eftersom det utgör ett slöseri med resurser. Kommissionens förslag att som ett första steg endast uppmuntra företagen att dokumentera förstörelse och undanta små och medelstora företag går enligt EESK inte tillräckligt långt. Bara möjligheten att åstadkomma kraftfullare åtgärder genom delegerade akter ger upphov till tvivel om huruvida målen faktiskt kommer att uppnås. EESK stöder ett förbud mot att förstöra osålda produkter, förutsatt att de inte är farliga. Dessutom bör företag och detaljhandelsplattformar uppmuntras att arbeta med affärsmetoder som avsevärt minskar antalet returnerade produkter och osålda produkter i lager. Konsumenterna bör också göras medvetna om returnerade varors miljöpåverkan.

3.11 Ekonomiska aspekter

3.11.1 EESK påpekar att förslaget till förordning i princip bör välkomnas ur de små och medelstora företagens synvinkel, men också betraktas med skepsis. Små och medelstora företag har bara begränsade (männliga) resurser till sitt förfogande. De stödåtgärder som nämns i förordningen bör särskilt tillgodose de små och medelstora företagens behov och krav. Dessutom möter små och medelstora företag svårigheter när det gäller tillgången till den nödvändiga offentliga upphandlingen. Därför bör man söka efter lösningar så att de kan delta i de berörda förfarandena. Slutligen måste man ur de små och medelstora företagens perspektiv säkerställa komplementaritet mellan förordningen om hållbara produkter och den produktspecifika lagstiftningen. På så sätt kan man undvika dubbla kostnader och administrativa bördor.

3.11.2 Reparationer har en central ställning när det gäller att se till att produkter håller länge. Följaktligen bör det bli lättare för reparatörer, återanvändningsföretag inom den sociala ekonomin samt civilsamhälleliga/lokala reparationsinitiativ att ta sin plats i denna cirkulära modell. Till exempel har det i Tyskland och Österrike visat sig fördelaktigt för reparationsinitiativ att teckna en reparationsförsäkring, som samtidigt berättigar till reparation.

3.12 Nya cirkulära affärsmodeller ⁽⁶⁾ identifieras som ett viktigt verktyg i meddelandet. Dessa måste vara attraktiva och coola och fungera som ett incitament för företag och konsumenter samt trygga lämpliga arbetsvillkor. Det finns redan i praktiken sådana modeller, såsom delningsekonomi, produkt som tjänst och "pay-per-use". EESK föreslår att användningen av befintliga plattformar för bästa praxis uppmuntras och att de anpassas till den cirkulära ekonomins aktuella utmaningar. Exempel som för närvarande nämns är "BauKarussell" – som går ut på att material från rivning eller ombyggnad erbjuds nya användare – eller reparationsnätverk som sammanför konsumenter och reparatörer. Många databaser är dock inte attraktiva för leverantörer och användare.

⁽³⁾ Pomberger, R. (2020). "Über theoretische, praktische und reale Recyclingfähigkeit", <https://doi.org/10.1007/s00506-020-00721-5>, <https://doi.org/10.1007/s00506-019-00648-6>.

⁽⁴⁾ Meddelandet "En europeisk strategi för plast i en cirkulär ekonomi", COM(2018) 28 final.

⁽⁵⁾ EUT C 220, 9.6.2021, s. 118.

⁽⁶⁾ Se INT/778 "Innovation som drivkraft för nya företagsmodeller" (förberedande yttrande), EUT C 303, 19.8.2016, s. 28.

3.13 EESK vill fästa uppmärksamheten på behovet av att öka konsumenternas medvetenhet om hållbara åtgärder och om att använda produkterna fram till slutet av deras livscykel. Vetenskapliga studier ⁽⁷⁾ visar att användbara men inte längre använda produkter (bärbara datorer, mobiltelefoner, brödrostar osv.) behålls i hushåll i upp till sex år. Man måste därför ge konsumenterna lämpliga incitament så att produkter som inte längre används stannar kvar i användningskretsloppet.

3.14 Sociala aspekter

3.14.1 Tyvärr måste EESK konstatera att den sociala dimensionen inte beaktas i förordningen. En hänvisning till kommissionens förslag till direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag ⁽⁸⁾ förefaller inte tillräcklig, eftersom en processinriktad syn på globala värdekedjor entydigt står i förgrunden i detta direktiv, vilken kan göra att produktspecifika sociala frågor inte beaktas i tillräcklig utsträckning. EESK betonar att ur hållbarhetssynpunkt måste alla tre dimensioner, dvs. ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, alltid behandlas tillsammans, och uppmanar därför kommissionen att återigen se över förordningen med avseende på nyttan av att införliva även produktspecifika sociala aspekter.

3.14.2 EESK påpekar att gröna arbetstillfällen inte automatiskt är hållbara arbetstillfällen, om inte alla mål för hållbar utveckling beaktas. Efterlevnaden av arbetsnormerna måste säkerställas, särskilt av konkurrensskäl.

3.14.3 I ett projekt av de europeiska arbetsmarknadsparterna ⁽⁹⁾ har man tagit upp den cirkulära ekonomins inverkan på sysselsättning och arbetsvillkor. Omställningen till en cirkulär ekonomi skulle kunna skapa mellan 250 000 och 700 000 arbetstillfällen fram till 2030. Effekterna varierar avsevärt mellan olika sektorer och regioner. Avfalls- och reparationssektorerna kommer att gynnas över genomsnittet, medan gruv- och kemisektorerna snarare kommer att påverkas negativt. Det kommer också att behövas välutbildad arbetskraft (t.ex. avfallshantering). Generellt sett måste man se till att det finns goda arbetstillfällen och att lönerna är anständiga. EESK beklagar att kommissionen för närvarande inte föreskriver någon social dialog för att ta hänsyn till konsekvenserna för arbetstagarna av omställningen till en cirkulär ekonomi.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Information i det digitala produktpasset, etiketter och miljömärke

4.1.1 EESK välkomnar tillgången till omfattande produktinformation i det digitala produktpasset. Informationen bör vara tillgänglig på ett målinriktat och användarvänligt sätt för alla aktörer längs leveranskedjan. Innehållet bör ge konsumenterna en cirkulär beslutsgrund för köp, återanvändning, reparation och bortskaffande. Detta omfattar produktens koldioxidinnehåll, andelen sällsynta jordartsmetaller, farliga beståndsdelar, icke återvinningsbara material, förteckningen över reparerbara delar och deras tillgänglighet samt – när det gäller programvara – kompatibilitet och kostnader. Möjligheten att inkludera information om andra hållbarhetsaspekter i det digitala produktpasset välkomnas ⁽¹⁰⁾. Det föreslås att det digitala produktpasset kompletteras med ett reparationsindex med information om i synnerhet viktiga slitagedelars reparerbarhet, priset på reservdelar och hur länge de kommer att vara tillgängliga samt information om de arbetsförhållanden under vilka produkterna tillverkades. Den väsentliga informationen bör också göras tillgänglig för konsumenterna i fysisk form, såsom garantin och produktens koldioxidinnehåll.

Det digitala produktpasset bör inte vara ett verktyg som innebär att företag måste avsätta ytterligare resurser (datainsamling), utan bör bygga på befintliga system. Kravet på att tillhandahålla alltmer transparenta men samtidigt känsliga data kan dock också nödvändiggöra en översyn av samstämmigheten med beslutet om industriell äganderätt.

4.1.2 Etiketter

Genom etiketter ska konsumenterna ges sådan produktinformation som ska fastställas i de delegerade akterna. EESK betonar att kunderna bör ges korrekt, synlig och tydlig information, varvid uppgifter om klimatpåverkan, innehåll och sammansättning, efterlevnad av arbetsnormer, hållbarhet och reparerbarhet är väsentliga.

⁽⁷⁾ Offentlig hearing, NAT/851, presentation av Gudrun Obersteiner, 29.4.2022.

⁽⁸⁾ COM(2022) 71 final.

⁽⁹⁾ <https://www.etuc.org/en/publication/european-social-partners-project-circular-economy-and-world-work-0>.

⁽¹⁰⁾ COM(2022) 142 final – 2022/0095 (COD), s. 26, skäl 26.

4.1.3 Miljömärke

Många produkter och tjänster är certifierade med EU-miljömärket genom ett utlåtande. Syftet är att göra det lätt för konsumenterna att identifiera miljövänlighet, hållbarhet och hög kvalitet och att möjliggöra jämförelser med andra produkter. Miljömärkeskraven kan dock på sin höjd komplettera och inte ersätta den produktlagstiftning som bygger på ekodesignförordningen, och myndigheternas kontroll enligt ekodesignförordningen bör också omfatta miljömärkesuppgifterna.

4.2 Internetbaserade marknadsplatser

Lika villkor för alla ekonomiska aktörer är viktigt, och därför bör i synnerhet ansvarsregler gälla för internetbaserade marknadsplatser om ingen annan aktör i leveranskedjan vidtar åtgärder mot en produkt som inte uppfyller kraven ⁽¹⁾.

4.3 Marknadskontrollen – kontroll, förbud och böter – anförtros medlemsstaterna, och överträdelser offentliggörs i ICSMS (informations- och kommunikationssystemet för marknadskontroll), ett europeiskt rapporterings- och informationssystem för produkter som konstateras inte uppfylla kraven eller vara farliga. Förslaget om att utvidga och förbättra marknadskontrollen stöds, eftersom 10–25 % av de undersökta produkterna inte uppfyller kraven i ekodesigndirektivet ⁽²⁾. För att medlemsstaterna ska kunna fullgöra sina uppgifter måste marknadskontrollen ges lämpliga resurser. Särskilt när det gäller överträdelser skulle det vara nödvändigt att se till att marknadskontrollmyndigheterna följer upp produkter som inte uppfyller kraven på lämpligt sätt. Tyvärr finns det återkommande negativa exempel på att bedömningen av överensstämmelse kringgås, såsom nyligen beträffande munskydd mot covid-19. Myndigheterna måste alltid utföra slumpmässiga kontroller. Konsumentorganisationer bör också involveras som behöriga visselblåsare vid överträdelser. Detta skulle träda i kraft snabbt och effektivt, som ett komplement till direktivet om grupptalan för att skydda konsumenters kollektiva intressen. En effektiv marknadskontroll i alla medlemsstater förutsätter en mycket aktiv roll för kommissionen på detta område, så att lika villkor gäller för alla företag i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet tack vare lika stark kontroll. Dessutom uppmärksammas möjligheten att förbättra hanteringen av och informationen på ICSMS-webbplatsen.

4.4 Ekodesignforumet och alla berörda parter deltagande i denna process bör välkomnas, men man måste se till att det fungerar effektivt och att det har de befogenheter, den kompetens och de resurser som krävs för de nämnda uppgifterna. Till exempel kan forumet inte bedöma åtgärderna för självreglering. Det är en uppgift för myndigheterna eller kommissionen.

4.5 En åtgärd för självreglering som ett alternativ till en delegerad akt för en produktgrupp bör utgöra ett undantag. Om en sådan åtgärd tillämpas bör dess kriterier beträffande tydlighet, marknadstäckning och kvalitet ligga nära en delegerad akt.

4.6 I samband med denna fråga skulle EESK uttryckligen vilja hänvisa till Europeiska plattformen för berörda aktörer inom den cirkulära ekonomin ⁽³⁾. Detta initiativ lanserades gemensamt av EESK och kommissionen i mars 2017 och stöder nya partnerskap och en vidareutveckling av lösningar för den cirkulära ekonomin i hela Europa. Det syftar också till att framhålla det viktiga bidrag som den cirkulära ekonomin kan ge till genomförandet av FN:s mål för hållbar utveckling.

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁾ Se INT/957 "Översyn av direktivet om produktsäkerhet", EUT C 105, 4.3.2022, s. 99, där viktiga aspekter av produktsäkerhet redan har behandlats.

⁽²⁾ J. Bürger/G. Paulinger, Arbeiterkammer Wien (2022), <https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/resolver?urn=urn:nbn:at:at-akwg-5230098>, s. 88.

⁽³⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/>

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar) och rådets direktiv 1999/31/EG av den 26 april 1999 om deponering av avfall

(COM(2022) 156 final – 2022/0104 (COD))

och om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om rapportering av miljöuppgifter från industrianläggningar och inrättande av en portal för industriutsläpp

(COM(2022) 157 final – 2022/0105 (COD))

(2022/C 443/19)

Föredragande: **Stoyan TCHOUKANOV**

Remisser	Europaparlamentet, 2.5.2022 (för COM(2022) 156 final) Europaparlamentet, 5.5.2022 (för COM(2022) 157 final) Rådet, 10.5.2022
Rättslig grund	Artiklarna 192.1 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	30.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	183/3/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) ger sitt fulla stöd till en kombinerad strategi och en konsekvent politik som syftar till att skydda ekosystem och människors hälsa från de negativa effekterna av föroreningar och samtidigt medför sidovinster för EU:s medborgare och industri. EESK välkomnar därför förslaget till översyn av direktivet om industriutsläpp⁽¹⁾ och av förordningen om det europeiska registret över utsläpp och överföringar av föroreningar.

1.2 EESK anser att de kommande tio åren kommer att vara avgörande för ambitionerna i EU:s gröna giv om nollförorening och en giftfri miljö 2050 och att vi nu mer än någonsin behöver flexibilitet och tydlighet i lagstiftningsprocessen.

Direktivet om industriutsläpp:

1.3 I den reviderade artikel 15.3 föreslås som en ny standard att de som utfärdar tillstånd ska fastställa "strängaste möjliga gränsvärden för utsläpp som är förenliga med de lägsta utsläpp som går att uppnå genom att tillämpa bästa tillgängliga teknik i anläggningen". EESK anser att detta förtydligande är välkommet och förenligt med direktivet om industriutsläpp när det gäller att förhindra föroreningar vid källan. Vid utfärdandet av tillstånd måste teknikens exakta tillämpningsområde och gränser beaktas så att man kan utgå från en relevant jämförelse av bästa tillgängliga teknik.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar) (EUT L 334, 17.12.2010, s. 17).

1.4 EESK betonar behovet av ett förtydligande av följande punkter: På vilka grunder och med vilka genomförbarhets-kriterier ska verksamhetsutövarens genomförbarhetsanalys göras? Kommer den, utöver det gemensamma forsknings-centrumets (JRC) referensrapport om referensdokument för bästa tillgängliga teknik (BAT-referensdokument), att omfatta andra teknikleverantörer, icke-statliga organisationer och den berörda allmänheten för att validera denna analys? Vilken roll har tillståndsmyndigheten?

1.5 EESK anser att följande förbättringar skulle kunna göra bestämmelserna mer effektiva: Fastställande av en koppling till kriterierna för fastställande av bästa tillgängliga teknik (nuvarande bilaga III) så att verksamhetsutövarna har möjlighet att motivera relevanta tvärmediaeffekter som kan hindra att de föreslagna utsläppsnivåer som motsvarar bästa tillgängliga teknik uppnås. En maximal giltighetstid för undantag, t.ex. [3]/[4] år, bör fastställas i förslaget för att inte ge otillbörliga konkurrensfördelar till verksamhetsutövare som upprepade gånger/långvarigt utnyttjar undantag. Ett förhandssamråd med minst tre oberoende teknikleverantörer skulle möjliggöra beaktandet av olika branschintressen. Tydligare villkor bör fastställas, t.ex. en fullständig konsekvensbedömning mot bakgrund av de föreslagna alternativen för maximal kompatibilitet med striktast bästa tillgängliga teknik, inklusive efterlevnad av miljökvalitetsnormer och förenlighet mellan denna bedömning och nollföroreningsambitionen.

1.6 EESK rekommenderar eftertryckligen att man omsorgsfullt eftersträvar målen i den gröna given, samtidigt som man fastställer huvudindikatorer för de olika mediemålen.

1.7 EESK håller med Europeiska revisionsrätten om att principen om att förorenaren betalar bör klargöras. Utöver en beräkning av de ekonomiska kostnaderna i förhållande till samhällsvinsterna bör man, för öppenhetens och fullständighetens skull, även analysera samhällskostnaderna i förhållande till samhälls- och miljövinstdikatorer. Miljövinster bör inbegripa vinster för hälso- och klimatskyddet. I samband med skadekostnadsmetoden bör endast de mer skyddande metoderna användas, t.ex. Europeiska miljöbyråns (EEA) metod för fastställandet av värdet på ett statistiskt liv som anpassats till OECD:s/Förenta staternas prisnivåer.

1.8 EESK anser att den utmaning som man måste ta itu med inte består i att identifiera banbrytande teknik (innovation), utan snarare att införa sådan teknik i industriell skala. Ett stort hinder kan vara knutet till misslyckandet att internalisera externa kostnader. De medel som genereras genom att skadekostnadsnivåerna tillämpas skulle kunna omdirigeras till en "EU-fond för föroreningsbekämpning och industriell omvandling" eller till andra befintliga fonder såsom moderniserings- och innovationsfonderna. Verksamhetsutövarna bör sedan kunna ansöka om att få använda dessa medel i ett konkurrensutsatt anbudsförfarande för att skapa incitament för den nödvändiga omvandlingen för att genomföra EU:s gröna giv. Tillbörlig omsorg ska iaktas så att omställningen och omvandlingen stöder lokal och hållbar ekonomisk förnyelse, helt i linje med en socialt godtagbar "rättvis omställning". Stöd bör ges till industrier och tjänster som konkret bidrar till målen i EU:s gröna giv. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt att alla fonder som skapas för att stödja omställningen måste förvaltas på EU-nivå, så att man undviker eventuella system för statligt stöd och främjar ett harmoniserat alleuropeiskt system som är förenligt med EU:s princip om den inre marknaden.

1.9 EESK anser att klimatskyddet är viktigt och att ramen innehåller en kombinerad strategi för de olika tillgängliga instrumenten. Vidtagandet av åtgärder för att förebygga föroreningar bör inte vara beroende av om det finns en affärsnytta med klimatskydd. EESK ger sitt fulla stöd till en kombinerad strategi och en konsekvent politik som medför sidovinster. Artikel 9.1 begränsar medlemsstaternas möjligheter att införa ytterligare åtgärder mot verksamhetsutövare som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter och bestämmelsen bör därför strykas. Om denna bestämmelse stryks kommer industrin inte omedelbart att omfattas av utsläppsränsvärden för växthusgaser.

1.10 EESK anser att en uppdatering av det europeiska säkerhetsnätet, för att anpassa det till de senaste standarderna för bästa tillgängliga teknik, skulle kunna förbättra ändamålsenligheten avsevärt med avseende på användningen av bästa tillgängliga teknik och fördelarna för allmänheten, särskilt när det gäller stora förbränningsanläggningar.

1.11 EESK betonar också behovet av att skapa mer likvärdiga villkor. När det gäller avfallsförbränning ska det säkerställas att utsläppsränsvärdena iaktas under den effektiva driftstiden, och verksamhetsutövare vid stora förbränningsanläggningar kan bortse från utsläpp som inträffar under start och nedstängning. EESK anser att en eventuell drift utan någon utsläppsminskning är oacceptabel.

1.12 För att säkerställa att direktivet genomförs på ett proportionerligt och kostnadseffektivt sätt rekommenderar EESK starkt att direktivets tillämpningsområde anpassas i förhållande till djurtätheten, baserad på antalet djurenheter per hektar, när det gäller extensiv djurhållning. Vederbörlig hänsyn bör tas till uppfödningen av frigående djur.

1.13 Vissa möjligheter föreslås för att förbättra bedömningen av efterlevnaden. Närmare uppgifter kommer emellertid att fastställas i en genomförandeakt som endast ska antas två år efter det att det nya direktivet har trätt i kraft. EESK anser att detta är alldeles för sent, och att det redan bör fastställas bestämmelser med krav på minsta kalibreringsfrekvenser för övervakningsutrustning och krav på att osäkerhetsnivåer vid mätningar inte får överskrida de nivåer som uppnås med den senaste mätutrustningen.

1.14 EESK ser vissa fördelar med att främja mer än rent gradvisa förbättringar enbart på anläggningsnivå, när en snabbare och mer djupgående omställning av produktionsmetoder önskas. Följande verksamheter föreslås som prioriterade områden: energiproduktion/energiushållning, tjänster för vattenkvalitet och vattenförsörjning, omställning av produktionen av växtprotein och animaliskt protein och andra livsmedel och drycker, resursförvaltning, ersättning av kemikalier som inger betänkligheter, marksanering/markbördighet.

Portalen för industriutsläpp (europeiska registret över utsläpp och överföringar av föroreningar):

1.15 Man har i förslaget inte tagit tillfället i akt att föreskriva en mer ändamålsenlig användning av den prestandainformation som ska användas för riktmärkning och efterlevnad och som redan tas fram i den årliga efterlevnadsrapporten (artikel 14.1 i direktivet om industriutsläpp). Genom ett harmoniserat formulär för obligatorisk rapportering med obligatoriskt innehåll för den årliga efterlevnadsrapporten, vilket möjliggör automatisk inhämtning av denna information inom ramen för Europeiska miljöbyråns portal, skulle tillgången till viktig prestandainformation på EU-nivå förbättras avsevärt för olika slutanvändargrupper.

1.16 EESK har betonat att tillgången till prestandainformation skulle förbättras när det gäller avsnitten om miljöledningssystemet. Det föreslås redan att många av dessa delar (t.ex. användning av resurser och återanvändning av vatten, förebyggande av avfall, ersättning och användning av farliga ämnen) ska rapporteras inom ramen för registret över utsläpp och överföringar av föroreningar. Effektiviseringen av rapporteringen i samband med direktivet om industriutsläpp för att integrera information i portalen skulle följaktligen minska den administrativa bördan och göra denna information mer användbar.

1.17 Om tröskelvärdena för rapportering bibehålls kommer den administrativa bördan för de behöriga myndigheterna att öka på grund av de ytterligare bedömningssteg som är nödvändiga för att kontrollera om tröskelvärdena för föroreningar överskrids. Om övervakningsuppgifter finns bör de användas och följaktligen rapporteras, annars går intressant information förlorad om orsakerna till utsläpp under tröskelvärdena för rapportering. EESK ställer sig därför inte bakom tröskelvärdena för rapportering.

1.18 Förteckningen över föroreningar som ska rapporteras har förblivit oförändrad sedan 2004. Kommittén är inte övertygad om att det är lämpligt att dröja med att inkludera identifierade föroreningar som inger betänkligheter i förteckningen. Alla föroreningar som anges i artikel 14 omfattas redan av rapporteringskrav. EESK kan inte se något mervärde i att endast hänvisa till redan godkända ämnen som inger mycket stora betänkligheter i bilaga XIV, medan bestämmelserna i direktivet om industriutsläpp avser "farliga ämnen". Mot bakgrund av detta anser EESK att en mer omfattande förteckning över ämnen med egenskaper som inger betänkligheter bör läggas till direkt i bilaga II till registret över utsläpp och överföringar av föroreningar, som en obligatorisk rapportering av EU:s avfallskoder.

1.19 EESK anser att Europeiska miljöbyråns portal bör möjliggöra en jämförelse av tillståndsbegränsningar för liknande anläggningar, med avseende på deras förebyggande av miljöskador och föroreningar, helst på global nivå. EESK rekommenderar att man integrerar den information som redan genereras genom kraven i direktivet om industriutsläpp samt kraven i fråga om bästa tillgängliga teknik och miljöledningssystem. I artikel 1 i Kievprotokollet om register över utsläpp och överföringar av föroreningar hänvisas till registrets tre syften, nämligen att öka allmänhetens tillgång till information som även underlättar allmänhetens deltagande i miljöbeslut samt bidrar till att förebygga och minska miljöföroreningar. De två sistnämnda målen har inte behandlats tillräckligt.

1.20 Slutligen anser EESK att riktmärkning av miljöprestanda och främjande av efterlevnad på EU-nivå, utveckling av it-underhåll och hjälpcentraler samt ömsesidiga insatser i detta syfte (budget och verktyg) skulle tillgodose intressen hos mycket bredare och varierande grupper av slutanvändare, och även stimulera industrin att ytterligare utbyta god praxis om förebyggande av föroreningar.

2. Bakgrund

2.1 Direktiv 2010/75/EU om industriutsläpp är det viktigaste EU-instrumentet som har i syfte att förebygga föroreningar vid källan på ett integrerat sätt, för att uppnå en hög nivå av övergripande miljöskydd för storskalig industriell verksamhet. Det har därför potential att ge en konkret innebörd åt den självproklamerade nollföroreningsambitionen och kommer även att bidra till bättre hälsa. Översynen är ett test genom vilket EU:s beslutsfattare kan visa att de menar allvar när det gäller att omsätta ambitionerna i EU:s gröna giv i praktiken genom specifika bestämmelser.

2.2 Utvärderingen inleddes inom ramen för EU:s gröna giv. Åsikterna går isär bland företrädare för vissa branschorganisationer och andra företrädare för det civila samhället, men även inom berörda intressentgrupper från industrin.

2.3 Det reviderade förslaget till direktiv om industriutsläpp har setts över i samband med översynen av förordning (EG) nr 166/2006 ⁽²⁾ om upprättande av ett europeiskt register över utsläpp och överföringar av föroreningar. Genom denna förordning genomförs Uneces Kievprotokoll om register över utsläpp och överföringar av föroreningar från 2006 ⁽³⁾.

2.4 *Allmän översikt över det reviderade förslaget om ändring av direktivet om industriutsläpp:* Kommissionens uttalade mål är att omvandla lagstiftningen till en framåtblickande ram som är lämplig för den industriella omvandling som krävs för den gröna omställningen. Förslaget innehåller följande huvudsakliga byggstenar: 1. förbättrad effektivitet, 2. innovation, 3. resurser och kemikalier, 4. utfasning av fossila bränslen. Genomförandet av dessa byggstenar är direkt beroende av tillämpningsområdet för direktivet om industriutsläpp, vilket anges i dess bilaga I, som kan betraktas som den femte byggstenen.

2.5 *Allmän översikt över det reviderade förslaget om det europeiska registret över utsläpp och överföringar av föroreningar:* Det reviderade förslaget till förordning om rapportering av miljöuppgifter från industrianläggningar och inrättande av en portal för industriutsläpp syftar till att förbättra integrationen av rapporteringsflödet genom en centraliserad onlinedatabas (Europeiska miljöbyråns portal för industriutsläpp ⁽⁴⁾) och rapporteringen om resursanvändning, samt att sätta information i ett sammanhang. Syftet är att täcka minst 90 % av informationen om utsläpp. Förteckningen över förorenande ämnen och tröskelvärden för rapportering har inte ändrats.

3. Allmänna kommentarer (direktivet om industriutsläpp)

3.1 De främsta förväntningarna från det civila samhället ⁽⁵⁾ är att klimatskydd uppnås genom en "kombinerad strategi" (ledning, kontroll och utsläppshandelssystem), omarbetning av direktivets tillämpningsområde, resultatindikatorer för att vägleda omvandlingen, begränsa flexibiliteten och höja tillståndsam ambitionerna, samt en framåtblickande process för att fastställa bästa tillgängliga teknik där allmänintressen sätts i främsta rummet.

3.2 Ur industrins perspektiv är ståndpunkterna mer skiftande.

3.2.1 I det femte övergripande målet, som det hänvisas till i punkt 2.4 ovan, saknas emellertid en nyckelkomponent, nämligen behovet av ytterligare förnybar energi som går utöver energieffektivitet.

3.2.2 Det behövs en jämförande analys för att undvika icke-harmoniserad multipel (2–4) lagstiftning för samma utsläpp, vilket kan leda till förvirring. Vad gäller energibärare förefaller utsläppshandelssystemet exempelvis vara mer motiverande än andra samtidiga avgöranden.

3.2.3 Förfarandet för utfärdande av tillstånd bör effektiviseras, intensifieras och förenklas. För att förfarandet ska bli snabbt och effektivt krävs det att myndigheterna utvecklar sin kapacitet och att processen förbereds bättre. Förslaget till en tillståndssammanfattning förväntas bidra till att lösa dessa problem.

3.2.4 Det behövs en välavvägd balans mellan sanktioner (negativ motivation) och incitament, med tyngdpunkt på sistnämnda alternativ, för att snabbare uppnå resultat när det gäller att förebygga/ minska föroreningar.

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 166/2006 av den 18 januari 2006 om upprättande av ett europeiskt register över utsläpp och överföringar av föroreningar och om ändring av rådets direktiv 91/689/EEG och 96/61/EG (EUT L 33, 4.2.2006, s. 1).

⁽³⁾ https://unece.org/DAM/env/pp/prtr/Protocol%20texts/PRTR-protocol_in_Swedish.pdf

⁽⁴⁾ <https://industry.eea.europa.eu/>

⁽⁵⁾ <https://eeb.org/library/ngo-preliminary-assessment-of-the-european-commissions-proposal-for-revised-ied-and-e-prtr>.

3.3 Arbetstagarnas intresseorganisationer välkomnar förslaget. Arbetstagarna stöder den gröna omställningen av industrin och erinrar om att det snarare är frågan om en social utmaning än om en teknisk sådan. Tillbörlig omsorg ska iakttas så att fördelarna för allmänheten och arbetstagarna med de mer omfattande insatser för att förebygga föroreningar som krävs för att genomföra EU:s gröna giv är helt förenliga med en rättvis övergång. Arbetstagarorganisationerna anser att striktare europeiska miljö- och hälsoskyddsregler gynnar arbetskraften och framväxten av arbetstillfällen av god kvalitet där industrin i sig blir hållbar. Bra exempel på detta är övergången till grönt stål i Sverige. Strängare standarder för föroreningar kan bidra till att locka till sig investeringar för att anpassa EU-industrins infrastruktur till nollföroreningsambitionen. Arbetstagarorganisationerna stöder att man påskyndar insatserna för att ersätta skadliga och farliga ämnen som tillverkas och används inom industriell verksamhet, och välkomnar därför ökad öppenhet och användarvänlig tillgång till information om kemiska hanteringssystem.

4. Särskilda kommentarer (översynen av direktivet om industriutsläpp)

4.1 Byggsten 1: Striktare användning av bästa tillgängliga teknik vid beviljande av tillstånd

4.1.1 I förslaget konstateras att det största problemet är att de flesta tillståndsvillkor är anpassade till de minst långtgående tillåtna föroreningsnivåerna enligt relevanta utsläppsnivåer som motsvarar bästa tillgängliga teknik, BAT-AE(P) L (artikel 15.3). I den reviderade artikel 15.3 föreslås som en ny standard att de som utfärdar tillstånd ska fastställa "strängaste möjliga gränsvärden för utsläpp som är förenliga med de lägsta utsläpp som går att uppnå genom att tillämpa bästa tillgängliga teknik i anläggningen". EESK anser att detta förtydligande är välkommet och förenligt med direktivet om industriutsläpp när det gäller att förhindra föroreningar vid källan. Vid utfärdandet av tillstånd måste teknikens exakta tillämpningsområde och gränser beaktas så att man kan utgå från en relevant jämförelse av bästa tillgängliga teknik.

4.1.2 Att hänvisa till det "stränga" men tekniskt genomförbara intervallet i sista stycket skulle göra det inbördes konsekvent och mer anpassat till EU:s gröna giv.

4.1.3 Förslaget gör det möjligt för verksamhetsutövaren att analysera "om det är genomförbart att uppfylla den mest krävande änden" av intervallet för utsläppsnivåer som motsvarar bästa tillgängliga teknik (BAT-AEL) och "[demonstrera] de bästa prestanda som anläggningen kan uppnå genom att tillämpa bästa tillgängliga teknik enligt beskrivningen i BAT-slutsatserna". Denna bestämmelse måste förtydligas (se rekommendationerna).

Undantagsbestämmelse (artikel 15.4)

4.1.4 Hänvisningen till att förbjuda alla undantag som "kan medföra risk för" efterlevnaden av en miljö kvalitetsnorm innebär att den försiktiga och förebyggande strategin ges en tydligare rättslig formulering, och stöds därför, liksom behovet av ytterligare övervakningskrav för att mäta inverkan på den mottagande miljön.

Metod för klargörande av hur kostnads-nyttoanalyser ska genomföras

4.1.5 Kostnads-nyttoanalysmetoden föreslås i en ny bilaga II som en del av de nya principer som ska följas när undantag beviljas. Miljövinster bör inbegripa vinster för hälso- och klimatskyddet. I samband med skadekostnadsmetoden bör endast de mer skyddande metoderna användas, t.ex. Europeiska miljöbyråns (EEA) metod för fastställandet av värdet på ett statistiskt liv som anpassats till OECD:s/Förenta staternas prisnivåer, baserat på Europeiska miljöbyråns "ETC/ATNI Report 04/2020"⁽⁶⁾.

4.1.6 Den förbättrade kostnads-nyttoanalysmetoden bör också användas för att fastställa sanktions- och kompensationsnivåerna, samt för att fastställa vilka varianter som ska betraktas som "ekonomiskt genomförbara" i samband med fastställandet av bästa tillgängliga teknik. Genom att tillämpa denna metod för en systematisk internalisering av externa kostnader skulle även ytterligare resurser kunna genereras som kunde omfördelas för att stödja användningen av banbrytande ny teknik.

⁽⁶⁾ <https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-atni/products/etc-atni-reports/etc-atni-report-04-2020-costs-of-air-pollution-from-european-industrial-facilities-200820132017>

Relaterade vattenutsläpp

4.1.7 Kraven för att uppnå likvärdiga skyddsnivåer vid indirekt utsläpp av avloppsvatten har skärpts (artikel 15.1). De flesta berörda parter, nämligen det civila samhället och vattenförsörjningsindustrin, är ganska positiva till de ändringar som gjorts i det nya förslaget, eftersom det kompletterar villkoren för under vilka omständigheter indirekta utsläpp kan äga rum. Det är positivt att föroreningsbelastningens likvärdighet betonas, och att detta inte i något fall påverkar tillämpningen av artikel 18 (efterlevnad av miljökvalitetsnormer). En starkare formulering skulle kunna användas för att förbjuda utspädning, och en "nolltoleransmetod" bör fastställas för en förteckning över långlivade föroreningar i linje med det krav på förhindrande av försämring som är tillämpligt i samband med vattenskydd.

4.1.8 Bestämmelsen skulle kunna få ett större mervärde om ett målvärde för biologisk eliminerbarhet/ biologisk nedbrytbarhet som ska uppnås fastställdes vid vilken utsläppspunkt som helst.

Begränsning av flexibiliteten genom en uppdatering av EU:s skyddsnät

4.1.9 Bara genom att kräva att stora förbränningsanläggningar som eldas med brunkol inte får överskrida det strikta BAT-AEL-intervallet skulle årliga kostnader för hälsoskador på minst 42,2 miljarder euro ha kunnat undvikas. Med hänsyn till att de bindande minimikraven i bilaga V baseras på utsläppsdata för 2000–2001 anser EESK att gränsvärdena för utsläpp i bilaga V, liksom bestämmelserna om systemet för bedömning av efterlevnaden, bör ändras i syfte att anpassa dem till de strikta värden avseende verkningsgrad som motsvarar bästa tillgängliga teknik samt utsläppsnivåer som motsvarar bästa tillgängliga teknik när det gäller stora kol- eller brunkolseldade förbränningsanläggningar i det reviderade BAT-referensdokument 3 för stora förbränningsanläggningar från 2017. Förslaget innehåller inte någon motivering till varför EU:s föråldrade skyddsnät inte har reviderats.

Andra brister som påverkar målen i direktivet om industriutsläpp negativt

4.1.10 Tydligare åtgärder (t.ex. minskad drift) med en resultatbaserad skyldighet bör specificeras i lagtexten i artikel 18 om miljökvalitetsnormer, för att säkerställa att den behöriga myndigheten är skyldig att vidta förebyggande åtgärder (t.ex. uppfyllande av miljökvalitetsnormen "säkerhetsbuffert"). Det skulle vara välkommet med en uttrycklig koppling i artikel 21.5 till den nationella luftvårdsplanen, den nationella energi- och klimatplanen och WHO:s riktlinjer för luftkvalitet⁽⁷⁾, och artikel 3.6 bör ändras i enlighet med detta.

Förbättrad prestandainformation om lika villkor och främjande av efterlevnad

4.1.11 Man har i förslaget inte tagit tillfället i akt att föreskriva en mer ändamålsenlig användning av den prestandainformation som redan tas fram i den årliga efterlevnadsrapporten (artikel 14.1 i direktivet om industriutsläpp). Ett harmoniserat formulär för obligatorisk rapportering som möjliggör automatisk inhämtning av denna information inom ramen för Europeiska miljöbyråns portal skulle avsevärt förbättra tillgången till viktig prestandainformation.

4.1.12 EESK anser att det redan bör fastställas bestämmelser om främjande av efterlevnad, t.ex. avseende minsta kalibreringsfrekvenser för övervakningsutrustning och osäkerhetsnivåer vid mätningar som inte får överskridas, och att dessa bör vara anpassade till den senaste utvecklingen.

Stärkande av rättigheterna enligt Århuskonventionen

4.1.13 Vissa aspekter med koppling till allmänhetens deltagande och tillgången till rättslig prövning har förbättrats, vilket även ett ärende i Århuskonventionens efterlevnadskommitté⁽⁸⁾ har bidragit till. De nya garantierna enligt artikel 25 är välkomna och avser effektiva rättsmedel och tillgång till domstolsprövning. EESK anser emellertid att artikel 25 bör ändras så att den täcker alla handlingar/underlåtenheter som sker på basis av direktivet om industriutsläpp och inte bara de som hänför sig till artikel 24. Dessutom bör en noggrann systematisk undersökning genomföras om och i den mån påståendena om konfidentiell affärsinformation överensstämmer med den relevanta ramen för Århuskonventionen.

⁽⁷⁾ <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/what-are-the-who-air-quality-guidelines>

⁽⁸⁾ ACCC/C/2014/121 EU: <https://unece.org/acccc2014121-european-union>

4.2 Byggsten 2: Stöd till innovation

4.2.1 EESK anser att förslaget inte innehåller tydliga verktyg och incitament för att främja meningsfull "innovation". Till att börja med är det oklart vad som ska uppnås med sådan innovation på grund av bristen på nyckelprestationsindikatorer och bristen på resultatriktade mål. Vissa bestämmelser införs som ska styra användningen av "ny teknik". Kriterierna för att bedöma vad som utgör ny teknik grundas dock endast på måttet teknisk mognadsgrad.

4.2.2 EESK betonar att en tidsfrist för att uppnå "omställningen" fram till 2050 strider mot EU:s mål om minskning av föroreningar och utsläpp och mot de begränsningar som planetens gränser innebär. Milstolpar och nyckelprestationsindikatorer bör definieras nu, i ett förfarande baserat på vetenskap, och uttryckligen omfatta icke-statliga organisationer och andra relevanta berörda parter.

4.2.3 Andra berörda parter bör ges en formell roll vid utarbetandet av omställningsplaner och EU:s informationsutbyte om BAT-referensdokument. Den förteckning över berörda parter som nämns i bestämmelsen om innovationscentrumet för industriell omställning och industriutsläpp (INCITE), inklusive Europeiska miljöbyrån, är lämpligare. Ett mer balanserat deltagande av olika intressegrupper samt ett inkluderande av den akademiska världen och andra icke-statliga hälsoskyddsorganisationer bör uppmuntras.

4.2.4 EESK anser att nyckelprestationsindikatorer med tydliga tidsbundna åtgärds mål bör utvecklas och skulle kunna införas i bilaga III till direktivet om industriutsläpp, som avser kriterierna för fastställande av bästa tillgängliga teknik. Sådana nyckelprestationsindikatorer kan användas som vägledning för översynerna av BAT-referensdokument samt för förfarandet för omställningsplanen. Sådana översyner bör genomföras med hjälp av ett väl utformat och snabbt förfarande, med milstolpar som kan planeras i förväg, för att möjliggöra tidiga signaler och lämpligt stöd vid planeringen.

4.2.5 EESK föreslår att minimiprinciper fastställs för att säkerställa att förebyggandet av föroreningar prioriteras framför minskning av dem, och en kompatibilitetsgranskning av huruvida identifierade (nya) tekniker är förenliga med efterlevnaden av regelverket och de fastställda målen om "nollförorening".

4.3 Byggsten 3: Resurser och kemikalier

4.3.1 Enligt artikel 15.3a ska gränsvärdena för miljöprestanda ligga på de utsläppsnivåer som motsvarar bästa tillgängliga teknik (BAT-AEL) och andra miljöprestandanivåer som motsvarar bästa tillgängliga teknik (BAT-AEPL). Detta är inte i tillräcklig grad förenligt med kravet på att verksamhetsutövare ska tillämpa bästa tillgängliga teknik och bör motsvara den strikta nivå för BAT-AEPL-intervallen som hänför sig till standarder för "nya anläggningar", där en differentiering görs i motsvarande BAT-slutsats. EESK välkomnar den starkare rollen för bästa tillgängliga teknik när det gäller resursanvändning. Detta gynnar inte bara miljön och människors hälsa, utan medför även en affärsnytta för verksamhetsutövarna.

4.3.2 Arbetstagarnas intresseorganisationer framhåller, i likhet med icke-statliga organisationer, även fördelarna med att ersätta skadliga och farliga ämnen och vidta förebyggande åtgärder, då detta i slutändan leder till färre arbetsrelaterade sjukdomar såsom cancer (som är den främsta orsaken till arbetsrelaterade dödsfall). EESK betonar att förbättrad tillgång till och tolkning av prestandainformation kan uppnås genom direkt integration i Europeiska miljöbyråns portal.

4.4 Byggsten 4: Stöd till utfasning av fossila bränslen

4.4.1 Förslaget misslyckas med att göra direktivet om industriutsläpp lämpligt för klimatskydd. EESK anser att klimatskyddet är viktigt. EESK ger sitt fulla stöd till en kombinerad strategi och en konsekvent politik som medför sidovinster.

4.4.2 Det civila samhället har föreslagit att följande ändringar görs i direktivet om industriutsläpp: "klimatneutralitet" bör läggas till som kompletterande BAT-kriterium, artikel 9.1 ska strykas, åtgärder för minskade koldioxidutsläpp fastställs även i omställningsplanerna, t.ex. 100g koldioxidekvivalenter/kWh från och med den 1 januari 2035, och 0g koldioxidekvivalenter/kWh senast 2040. Obligatoriska skyldigheter avseende elektrifiering och bränslebyte.

4.4.3 Industrin har en annan uppfattning och föredrar i stället en bedömning från fall till fall, i avvaktan på de möjliga effekterna av det förstärkta EU-direktivet om handel med utsläppsrätter. Den stöder kommissionens förslag att skjuta upp översynen till mitten av 2028. Huvudargumentet är att EU-systemet för handel med utsläppsrätter ger verksamhetsutövarna mer flexibilitet att själva besluta vilka åtgärder som är kostnadseffektiva att genomföra.

4.5 Omarbetning/utvidgning av tillämpningsområdet (sektorspecifika punkter)

Intensiv djurhållning (inkludering av nötkreatur, reviderade trösklar för fjäderfä och svin)

4.5.1 Kommissionen har föreslagit vissa ändringar när det gäller uppfödning av boskap i industriell skala på grundval av djurenheter⁽⁹⁾. Kommissionen förväntar sig att detta medför hälsofördelar till ett värde av 5,5 miljarder euro per år, med en kostnadsuppskattning för efterlevnad på omkring 265 miljoner euro.

4.5.2 De viktigaste förändringarna rör tillståndssystemet, där ett mindre omfattande tillståndssystem föreslås i ett nytt kapitel VIa. För EESK är det inte uppenbart hur föroreningsminskningen ska kunna uppnås enbart genom utvidgningen av tillämpningsområdet. De åtgärder som ska genomföras genom "driftsregler" (artikel 70i) har ännu inte definierats, och ska fastställas genom en delegerad akt från kommissionen, och tidsfristen för efterlevnad är 2030.

4.5.3 De främsta farhågorna från det civila samhället rör medlemsstaternas möjlighet att använda ett registreringssystem som är oförenligt med fastställandet av krav i tillståndsförfarandena från fall till fall (t.ex. den mottagande miljöns status, särskilt när det gäller nitrater och gödselspridning). Detta skulle utgöra en tillbakagång vad gäller den verksamhet som för närvarande regleras i avsnitt 6.6 i direktivet om industriutsläpp (svin och fjäderfä). Det saknas en tydlig koppling till behovet av att respektera miljö kvalitetsnormerna och markens mottagande kapacitet. Föreningar från vattenbruk bör också omfattas. Slutligen används vaga formuleringar i kapitlet (artikel 70f) när det gäller problemets vikt.

4.5.4 De berörda representativa organisationerna har följande ståndpunkt: Inkluderandet av uppfödning av nötkreatur förefaller förhastat. De utsläppsvärden som är relaterade till gödselspridning kan inte mätas korrekt, utan uppskattas snarare utifrån typen av tillförd näring. Även uppskattningar visar på en spridning på mer än +/- 100 % runt genomsnittet. Detta är till och med ännu mer osäkert vid betesbaserad uppfödning när utsläppen är utspridda. Ingen analytisk JRC-studie finns eller planeras. Verksamhetsutövarna saknar kunskap och kapacitet att samla in, tillhandahålla och rapportera sådana typer av uppgifter.

4.5.5 Målet för direktivet om industriutsläpp är att uppnå en totalt sett hög miljöskyddsnivå när det gäller storskaliga industriella anläggningar. Kommissionens förslag innebär att jordbruksföretag med ett djurbestand på 150 djurenheter eller mer (som ett "tröskelvärde") kommer att omfattas av bestämmelserna i direktivet om industriutsläpp oavsett vilken uppfödningsteknik som används. I praktiken innebär detta att många familjejordbruk kommer att omfattas av direktivets tillämpningsområde och därmed underställs samma ordning som andra storskaliga industriella anläggningar (för t.ex. cement- eller ståltillverkning). För att säkerställa att direktivet genomförs på ett proportionerligt och kostnadseffektivt sätt rekommenderar EESK starkt att tröskeln för djurhållande företag höjs på grundval av en ny lämplig konsekvensbedömning av uppfödningsteknikerna.

4.5.6 EESK anser att det krävs förtydliganden av driftsreglernas innehåll (70i), nämligen av dem som skulle vara mest effektiva när det gäller att uppnå de angivna målen om att förebygga föreningar, samtidigt som de är proportionerliga för verksamhetsutövarna. Det görs en åtskillnad mellan om djuren endast säsongvis föds upp i inomhusanläggningar eller inte och beträffande vilken typ av åtgärder som bör vidtas i fråga om gödselhantering. EESK rekommenderar ytterligare incitament för uppfödningföretag som ger prov på bästa miljöpraxis, särskilt ekologiskt jordbruk och andra jordbruksmetoder som respekterar djurens välbefinnande och där djuren är frigående, särskilt för lokalt anpassade, lokala och sällsynta raser. Den nya ramen bör främja hållbara metoder och inte ge incitament att optimera intensiva uppfödningstekniker, t.ex. med mer åtgärder för luftkontroll i sista led. I 2018 års Emas-dokument om det sektorspecifika referensdokumentet om bästa miljöledningspraxis för jordbrukssektorn⁽¹⁰⁾ tillhandahålls användbar inspiration till riktmärken för resultat i världsklass som skulle kunna fungera som en användbar grund för att definiera dessa standarder.

⁽⁹⁾ Djurenhetsfaktorerna baseras på bilaga II till kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 808/2014.

⁽¹⁰⁾ Kommissionens beslut (EU) 2018/813 av den 14 maj 2018 om det sektorspecifika referensdokumentet om bästa miljöledningspraxis, indikatorer för sektorspecifika miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass för jordbrukssektorn enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1221/2009 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas), (EUT L 145, 8.6.2018, s. 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32018D0813>.

4.5.7 Vattenbruk är ett komplext ekosystem som förutom utsläpp medför positiva synergieffekter för miljön med avseende på bl.a. mikroklimat, temperaturreglering, luftkvalitet, hushållning med vattenresurser, avskiljning av koldioxid och biologisk mångfald, vilket innebär att utsläppen inte kan bedömas isolerat. Det finns ingen detaljerad analytisk JRC-studie, inte ens i förteckningen över BAT-referensdokument. En mycket exakt definition av varianter av bästa tillgängliga teknik är nödvändig med hänsyn till det stora antalet befintliga teknikformer, av vilka vissa är nettoklimatneutrala.

Mineralutvinning

4.5.8 Kommissionen föreslår att några typer av utvinning av mineraler och metallhaltiga mineraler ska inkluderas i tillämpningsområdet. EESK stöder denna inkludering, eftersom den kan ha en betydande inverkan på miljön, främja en ekologisk och sund prospektering av resurser som ska utvinnas på ett så effektivt sätt som möjligt och därmed skulle förbättra acceptansen hos allmänheten. Efterfrågan på kritiska mineraler förväntas öka starkt i EU, vilket innebär ytterligare påtryckningar när det gäller ny gruvdrift. I de flesta fall regleras sådan verksamhet redan på nationell nivå, och en EU-strategi skulle främja lika villkor.

Inkludering av tillverkning av gigawattimmesbatterier

4.5.9 Kommissionen föreslår att tillverkning av litiumjonbatterier och montering av battericeller och batteripaket med en produktionskapacitet som överstiger 3,5 GWh per år ska inkluderas i tillämpningsområdet för direktivet om industriutsläpp. EESK stöder denna inkludering på grund av nya rön om den stora potentiella påverkan som sådan verksamhet kan ha, särskilt när det gäller vattenförbrukning och användning av farliga metaller. På grund av elektrifieringen av transporter och andra tillämpningar är detta en snabbt växande sektor. Det är emellertid oklart varför det ursprungliga förslaget på en kapacitetströskel på 2,5 GWh sänktes i sista minuten.

Deponering

4.5.10 Kommissionen föreslår att kraven för avfallsdeponier ska skärpas, och det innebär därför inte någon utvidgning av tillämpningsområdet. Att tillhandahålla bästa tillgängliga teknik för deponering skulle förbättra deponeringens miljö- och klimatpåverkan, särskilt när det gäller att förebygga/fånga upp metanutsläpp. Deponidirektivet⁽¹⁾ är från 1999 och i motsats till vad som anges i nämnda direktiv finns det inga standarder för bästa tillgängliga teknik när det gäller deponering. Det anges också uttryckligen att biologisk behandling omfattar anaerob behandling (i avsnitt 5.3). EESK stöder båda dessa förtydliganden.

5. Allmänna kommentarer (översyn av det europeiska registret över utsläpp och överföringar av föroreningar)

5.1 Register över utsläpp och överföringar av föroreningar måste uppfylla minst tre sammankopplade mål, såsom specificeras i artikel 1 i Kievprotokollet om register över utsläpp och överföringar av föroreningar (se punkt 1.19).

5.2 EESK anser att moderna och lättanvända integrerade dataportaler är avgörande för att säkerställa spårning av framsteg med avseende på förebyggande av föroreningar och offentlig ansvarsskyldighet. EESK välkomnar vissa av de nya bestämmelserna, t.ex. avseende systematisk rapportering om insatsvaror (förbrukning, material, påverkan i försörjningskedjan), placering av information i sitt sammanhang, rapportering om diffusa utsläpp, maximal användarvänlighet och integrering av olika rapporteringsflöden, men när det gäller de mer specifika kraven, dvs. hur riktmärkning och främjande av efterlevnad möjliggörs, anser EESK däremot att det föreligger allvarliga farhågor.

6. Särskilda kommentarer (översyn av det europeiska registret över utsläpp och överföringar av föroreningar)

6.1 Kommittén är inte övertygad om att det är lämpligt att dröja med att inkludera identifierade föroreningar som inger betänkligheter i förteckningen.

6.2 EESK anser att medborgarna har ett legitimt intresse av att erhålla användbar information om produkters miljöavtryck.

6.3 Kommissionen uttalar målet att "fånga in minst 90 % av utsläppen av varje förorening till luft, vatten och mark" och "införa tröskelvärden på noll för ämnen som anses vara särskilt farliga för miljön eller människors hälsa". Detta är ett välkommet mål.

⁽¹⁾ Rådets direktiv 1999/31/EG av den 26 april 1999 om deponering av avfall (EGT L 182, 16.7.1999, s. 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex%3A31999L0031>.

6.4 Bibehållandet av tröskelvärden för rapportering kommer att öka de behöriga myndigheternas administrativa börda. Om övervakningsuppgifter finns bör de användas och följaktligen rapporteras. På grundval av ovanstående motsätter sig EESK tröskelvärden för rapportering.

6.5 EESK anser att rapporteringens effektivitet och ändamålsenlighet kan förbättras. Verksamhetsutövarna bör kunna rapportera övervakningsdata direkt till Europeiska miljöbyråns portal, eftersom dessa för det mesta är baserade på system för kontinuerlig utsläppskontroll. I många EU-länder, men även i Kina och Förenta staterna, görs rådata från sådana system direkt tillgängliga för allmänheten i realtid (eller inom en månad) till den centraliserade databasen. Denna funktion erbjuds ännu inte av Europeiska miljöbyrån. EESK anser att möjliggörandet av en direkt distansrapportering från verksamhetsutövarna till Europeiska miljöbyrån skulle befria de behöriga myndigheterna från vissa administrativa bördor och bördor relaterade till bedömningen av efterlevnaden, och samtidigt bana väg för en mer tidseffektiv tillgång till informationen för olika slutanvändare. Den behöriga myndigheten skulle behålla validerings- och verkställighetsansvaret genom särskilda åtkomsträttigheter. Dataposterna skulle kunna markeras beroende på status (väntar på validering/validerade).

Bryssel den 14 juli 2022.

Christa SCHWENG
*Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande*

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Europeiska rådet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén – Försörjningstrygghet och överkomliga energipriser: Alternativ för omedelbara åtgärder och förberedelser inför nästa vinter

(COM(2022) 138 final)

(2022/C 443/20)

Föredragande: **Alena MASTANTUONO**

Remiss	Europeiska kommissionen, 2.5.2022
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för transporter, energi, infrastruktur och informations-samhället
Antagande av sektionen	21.6.2022
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	188/3/13

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Det aktuella meddelandet måste ses mot den allmänna bakgrunden av REPowerEU, vars främsta mål är att bryta sig loss från ryska fossila bränslen. Situationen är allvarlig och kräver åtgärder av aldrig tidigare skädat slag och största möjliga solidaritet och förtroende mellan EU:s medlemsstater. Europa behöver en effektiv plan med olika scenarier för energibrist och en beskrivning av hur dessa situationer bör hanteras med gemensamma åtgärder från EU-medlemsstaternas sida och hur energiinfrastrukturen kan användas på bästa sätt och vidareutvecklas. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) uppmuntrar medlemsstaterna att vidta gemensamma åtgärder för att tillgodose behovet av lämplig infrastruktur och en effektiv användning av den.

1.2 Minskat beroende av rysk gas innebär större autonomi och förutsätter ökad användning av tillgängliga resurser i EU, bl.a. en snabb utbyggnad av förnybar energi. EU bör därför på bästa sätt utnyttja sina egna tillgängliga resurser och sin befintliga kapacitet för att hantera bristen på energi. Lokala energikällor kommer dock inte att vara tillräckliga eller lättillgängliga, och EU måste därför upprätta nya partnerskap med tillförlitliga länder. I detta avseende betonar EESK att man när man upprättar energipartnerskap med länder utanför EU noggrant måste betänka konsekvenserna av ett beroende av länder som inte delar EU:s värden eller som skulle kunna betraktas som ovänligt sinnade regimer.

1.3 Grundorsaken till de nuvarande höga elpriserna är gasen. Det är den som driver upp elpriserna. Den enda idealiska lösningen på detta problem är att öka produktionen och användningen av icke-fossil el i en utsträckning som tillgodoser efterfrågan på el.

1.4 I meddelandet fokuserar man på kortsiktiga åtgärder för att säkerställa försörjningstrygghet och överkomliga priser, men de måste beaktas inom ramen för mer långsiktiga mål. EESK anser att det är mycket viktigt att ständigt och konsekvent hålla fast vid alla grundläggande mål för ett hållbart energisystem: försörjningstrygghet, rimliga kostnader och priser samt miljömässig hållbarhet.

1.5 Direktstöd är utan tvekan det mest realistiska alternativet som en nödåtgärd. Ökade intäkter från mervärdes- och energiskatt kan hjälpa medlemsstaterna att finansiera sådana åtgärder. Alla stödåtgärder som syftar till att mildra krisen bör vara tillfälliga och tydligt inriktade på de hårdast drabbade, om det så är medborgare, små och medelstora företag eller energiintensiva branscher. I meddelandet nämner man dock inte att även konsumenterna måste göra betydande ansträngningar för att minska gasförbrukningen. Kompensation som inte leder till minskad gasförbrukning är således inte ett hållbart alternativ.

1.6 Endast riktade tillfälliga åtgärder i medlemsstaterna med minsta möjliga snedvridande effekter på EU-marknaden, eller åtgärder på EU-nivå som inte äventyrar vare sig ansträngningarna att fasa ut de fossila bränslena eller energiförsörjningen, bör komma i fråga. På det hela taget riskerar marknadsinterventioner att motverka de mer långsiktiga målen genom att skapa osäkerhet kring investeringar och hindra utfasningen av fossila bränslen inom energisektorn. EESK instämmer i Acers slutsatser att elmarknaden har visat sig fungera väl när det gäller att undvika inskränkningar i elförsörjningen eller t.o.m. strömavbrott i vissa områden.

2. Allmänna kommentarer

2.1 Efter Kremls beslut att stänga av vissa europeiska länder från gasleveranser förstod de europeiska ledarna allvaret i situationen, som kräver åtgärder av aldrig tidigare skådat slag och största möjliga solidaritet och förtroende mellan EU:s medlemsstater. Europa behöver en effektiv plan med olika scenarier för energibrist och en beskrivning av hur dessa situationer bör hanteras med gemensamma åtgärder från EU-medlemsstaterna sidas och hur energinfrastrukturen kan användas på effektivast möjliga sätt.

2.2 Det aktuella meddelandet måste ses mot den allmänna bakgrunden av REPowerEU, vars främsta mål är att bryta sig loss från ryska fossila bränslen. I detta sammanhang hänvisar EESK till sina tidigare yttranden⁽¹⁾ med synpunkter och budskap om både kortsiktiga och mer långsiktiga åtgärder för att möta de utmaningar som detta problem ger upphov till.

2.3 I meddelandet fokuserar man på kortsiktiga åtgärder för att säkerställa försörjningstrygghet och överkomliga priser, men de måste beaktas inom ramen för mer långsiktiga mål. EESK anser att det är mycket viktigt att ständigt och konsekvent hålla fast vid alla grundläggande mål för ett hållbart energisystem: försörjningstrygghet, rimliga kostnader och priser samt miljömässig hållbarhet. Man måste inse att många åtgärder, särskilt stora investeringar, tar längre tid att genomföra i praktiken, och att det kan behövas kortsiktiga kompromissåtgärder för att komma till rätta med nödsituationen.

2.4 Utan en helhetssyn är risken stor att man avhjälpes de akuta symtomen med åtgärder som antingen är ineffektiva eller i värsta fall motverkar de grundläggande målen. Att säkerställa lika tillgång till energi till överkomliga priser och trygg energiförsörjning till rimliga kostnader, samtidigt som man strävar efter klimatneutralitet, måste vara en absolut prioritering för Europeiska unionen.

3. Särskilda kommentarer – tryggad gasförsörjning till rimlig kostnad

3.1 I meddelandet föreslås gemensamma europeiska åtgärder för att ta itu med frågan om gasförsörjning. Åtgärderna omfattar bl.a. att ingå EU-partnerskap med tredjeländer och underlätta kollektiv upphandling samt att driva en gemensam gaslagringspolitik.

3.2 Minskat beroende av rysk gas innebär större autonomi och förutsätter ökad användning av tillgängliga resurser i EU, bl.a. en snabb utbyggnad av förnybar energi. EU bör därför på bästa sätt utnyttja sina egna tillgängliga resurser och sin befintliga kapacitet för att hantera bristen på energi.

3.3 Det är dock uppenbart att lokala energikällor inte kommer att vara tillräckliga eller lättillgängliga, och EU måste därför ingå nya partnerskap med tredjeländer. I detta avseende betonar EESK att man när man upprättar energipartnerskap med länder utanför EU noggrant måste betänka konsekvenserna av ett beroende av länder som inte delar EU:s värden eller som skulle kunna betraktas som ovänligt sinnade regimer.

3.4 I enlighet med detta bör EU noggrant analysera för- och nackdelarna med att importera vätgas från tredjeländer och även söka efter lämpliga lösningar som kan hittas inom Europeiska unionen.

3.5 LNG-terminaler, gaslagringsanläggningar och rörledningar för diversifierad försörjning spelar en central roll i försörjningstryggheten för gas. För att kunna använda de resurser som finns tillgängliga i EU på ett hållbart sätt kommer Europa att behöva göra mycket omfattande investeringar i infrastruktur samt forskning, utveckling och innovation. EESK uppmuntrar medlemsstaterna att vidta gemensamma åtgärder för att tillgodose behovet av lämplig infrastruktur och en effektiv användning av den. EESK vill fästa uppmärksamheten på pågående projekt, såsom Finlands och Estlands gemensamma leasing av ett LNG-terminalfartyg.

⁽¹⁾ EUT C 323, 26.8.2022, s. 123 och EUT C 323, 26.8.2022, s. 129.

3.6 EESK stöder starkt de nya regler om gaslagring som de europeiska medlagstiftarna snabbt enades om. Vålfyllda gaslagringsanläggningar kommer att bidra till att säkerställa en trygg vinter (2022-2023), skydda mot prischocker, skydda européerna från energifattigdom och säkerställa de europeiska företagens konkurrenskraft.

3.7 I linje med sitt yttrande "EU:s politik för gaslagring" ⁽²⁾ ser EESK samarbetet med tredjeländer som en kompletterande åtgärd till investeringar i ny infrastruktur, som kommer att öka Europas energitrygghet. EESK uppmanar rådet och parlamentet att överväga att använda gaslagringsanläggningar i angränsande tredjeländer, bl.a. i Ukraina, något som skulle bidra till försörjningstryggheten.

4. Särskilda kommentarer – hantering av de höga elpriserna

4.1 Den kraftiga ökningen av energipriserna i efterdyningarna av pandemin, som förvärrats ytterligare av Rysslands invasion av Ukraina, påverkar ett brett spektrum av konsumenter och bidrar till ökad energifattigdom i hela Europa. De som redan levde i energifattigdom ser hur deras situation förvärras, och konsumenter som tidigare inte hade problem med att betala sina energiräkningar riskerar att hamna i fattigdom.

4.2 Kommissionen har redan offentliggjort flera initiativ för att ta itu med de höga energipriserna och deras effekter, bl.a. verktygslådan för åtgärder och stöd ⁽³⁾ och de alternativ som lades fram i REPowerEU-meddelandet för att stödja utsatta medborgare och de hårdast drabbade företagen, såsom energiintensiva branscher, i syfte att sänka produktionskostnaderna och öka ansträngningarna att fasa ut de fossila bränslena. EESK välkomnar och anser att det är mycket viktigt att även små och medelstora företag omfattas av stödåtgärderna.

4.3 EESK välkomnar analysen av för- och nackdelarna med de olika alternativen för att ta itu med de höga elpriserna och deras inverkan på medborgare och företag i det aktuella meddelandet. Alternativen omfattar två typer av åtgärder: ekonomiskt stöd för att mildra effekterna av de höga priserna, och marknadsinterventioner som syftar till att påverka själva priserna.

4.4 Direktstöd är utan tvekan det mest realistiska alternativet som en nödåtgärd. Ökade intäkter från mervärdes- och energiskatt kan hjälpa medlemsstaterna att finansiera sådana åtgärder. Alla stödåtgärder som syftar till att mildra krisen bör vara tillfälliga och tydligt inriktade på de hårdast drabbade, om det så är medborgare, små och medelstora företag eller energiintensiva branscher. I meddelandet nämner man dock inte att även konsumenterna måste göra betydande ansträngningar för att minska gasförbrukningen. Kompensation som inte leder till minskad gasförbrukning är således inte ett hållbart alternativ.

4.5 Som det så riktigt sägs i meddelandet finns det ingen idealisk lösning. Alla interventioner på energimarknaden kommer att få negativa konsekvenser. I många fall kan det röra sig om marknadssnedvridningar, skattekostnader, försörjningsavbrott eller negativ inverkan på investeringar eller på konsumenternas beteende. Kort sagt kan de påverka ansträngningarna att fasa ut fossila bränslen eller äventyra försörjningstryggheten.

4.6 Den bild som kommissionen skisserar vittnar därför om komplexiteten i EU:s trefaldiga utmaning: energitrygghet, överkomliga priser och kampen mot klimatförändringarna. Detta visar än en gång på behovet av en helhetssyn på alla strategier och åtgärder i syfte att se till att de är förenliga med och bidrar till målet om energisystemets övergripande hållbarhet.

4.7 Såsom framgår av dokumentet finns det ingen universallösning, vilket ger varje medlemsstat utrymme att hitta den lämpligaste lösningen för sin egen del. När det gäller EU:s energimarknad kan dock en intervention på ett ställe få konsekvenser för resten av marknaden. Endast riktade tillfälliga åtgärder i medlemsstaterna med minsta möjliga snedvridande effekter på EU-marknaden, eller åtgärder på EU-nivå som inte äventyrar vare sig ansträngningarna att fasa ut fossila bränslen eller energiförsörjningen, bör därför komma i fråga.

⁽²⁾ EUT C 323, 26.8.2022, s. 129.

⁽³⁾ COM(2021) 660 final.

4.8 I linje med Acers nyligen framlagda rapport ⁽⁴⁾ instämmer EESK i slutsatsen att elmarknaden har visat sig fungera väl när det gäller att undvika inskränkningar i elförsörjningen eller t.o.m. strömavbrott i vissa områden. Acers bedömning är att den nuvarande marknadsutformningen är värd att behålla. Dessutom kommer vissa mer långsiktiga förbättringar sannolikt att visa sig vara avgörande för att ramen ska kunna tillgodose EU:s ambitiösa utfasning av fossila bränslen under de kommande 10–15 åren, och det till lägre kostnad, samtidigt som försörjningstryggheten säkerställs. EESK betonar att alla förändringar i marknadsutformningen måste bygga på en noggrann analys av deras ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser.

4.9 EESK håller med kommissionen om att grundorsaken till de nuvarande höga elpriserna är gasen. Det är den som också driver upp elpriserna genom marginalprissättning. Den idealiska lösningen på detta problem är att öka produktionen och användningen av icke-fossil el i en utsträckning som tillgodoser efterfrågan på el.

4.10 EESK anser att pristak eller andra interventioner på grossistmarknaderna för energi är problematiska, eftersom de skulle snedvrider de nödvändiga prissignalerna och medföra komplexitet när det gäller att fastställa den "rätta" prisnivån. Skatteåtgärder såsom "skatter på exceptionella vinster" leder inte till sänkta priser, utan ses snarare som en intäktskälla. På det hela taget riskerar marknadsinterventioner att motverka de mer långsiktiga målen genom att skapa osäkerhet kring investeringar och hindra utfasningen av fossila bränslen inom energisektorn.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽⁴⁾ "ACER's final assessment of the EU wholesale electricity market design".

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om särskilda och tillfälliga åtgärder, med anledning av Rysslands invasion av Ukraina, med avseende på förarhandlingar som utfärdats av Ukraina i enlighet med landets lagstiftning

(COM(2022) 313 *final* – 2022/0204 (COD))

(2022/C 443/21)

Remiss	Rådet, 28.6.2022
	Europaparlamentet, 4.7.2022
Rättslig grund	Artiklarna 91 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	195/4/3

Eftersom kommittén stöder förslaget, som inte föranleder några särskilda kommentarer, beslutade EESK att avge ett positivt yttrande om förslaget.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv (EU) 2018/2001 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor, direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda och direktiv 2012/27/EU om energieffektivitet

(COM(2022) 222 final)

(2022/C 443/22)

Remiss	Europaparlamentet, 6.6.2022 Europeiska unionens råd, 15.6.2022
Rättslig grund	Artiklarna 91 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället
Antagande vid plenarsessionen	13.7.2022
Plenarsession nr	571
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	201/2/1

Eftersom kommittén stöder förslaget, som inte föranleder några särskilda kommentarer, beslutade EESK att avge ett positivt yttrande om förslaget.

Bryssel den 13 juli 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

ISSN 1977-1061 (elektronisk utgåva)
ISSN 1725-2504 (pappersutgåva)

Europeiska unionens
publikationsbyrå
L-2985 Luxemburg
LUXEMBURG

SV